

5

௨

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๕

มหาวรรค ภาค ๒

ขออนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

จัมมขันธกะ

เศรษฐีบุตรโสณโกพิวิสะเจ้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร

[๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลินทฏฐ เขตพระนครราชคฤห์. ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช เสวยราชสมบัติเป็นอิสราธิบดีในหมู่บ้านแปดหมื่นตำบล ก็สมัยนั้น ในเมืองจัมปา มีเศรษฐีบุตรชื่อโสณโกพิวิสะโคตร เป็นสุขุมลชาติ ที่เฝ้าทำทั้งสองของเขามีขนงอกขึ้น คราวหนึ่ง พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ให้ราษฎรในตำบลแปดหมื่นนั้นประชุมกันแล้วทรงส่งทูตไปในสำนักเศรษฐีบุตรโสณโกพิวิสะ คุณมีพระราชกรณียกิจสักอย่างหนึ่ง ด้วยพระบรมราชโองการว่า เจ้าโสณะจงมา เรายารณาให้เจ้าโสณะมา จึงมารดาบิดาของเศรษฐีบุตรโสณโกพิวิสะได้พูดตักเตือนเศรษฐีบุตรนั้นว่า พ่อโสณะ พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรทำทั้งสองของเจ้า ระวังหน่อยพ่อโสณะ เจ้าอย่าเหยียดเท้าทั้งสองไปทางที่พระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ จงนั่งขัดสมาธิตรงพระพักตร์ของพระองค์ เมื่อเจ้านั่งแล้ว พระเจ้าอยู่หัว จักทอดพระเนตรเท้าทั้งสองได้ ครั้งนั้น ขนบริวารทั้งหลายได้นำเศรษฐีบุตรโสณโกพิวิสะไปด้วยคานหาม ลำดับนั้นเศรษฐีบุตรโสณโกพิวิสะได้เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนามาคชราชถวายบังคมแล้วนั่งขัดสมาธิตรงพระพักตร์ของท้าวเธอ ท้าวเธอได้ทอดพระเนตรเห็นโลมชาติที่เฝ้าทำทั้งสองของเขา แล้วทรงอนุศาสน์พระราชราษฎรในตำบลแปดหมื่นนั้น ในประโยชน์ปัจจุบัน ทรงส่งไปด้วยพระบรม-
*ราโชวาทว่า ดูกรพนาย เจ้าทั้งหลายอันเราสั่งสอนแล้วในประโยชน์ปัจจุบัน เจ้าทั้งหลาย จงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคของเราพระองค์นั้นจักทรงสั่งสอนเจ้าทั้งหลาย ในประโยชน์ภายหน้า ครั้งนั้น พวกเขาพากันไปทางภูเขาชิลินทฏฐ.

พระสาตตะระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

ก็สมัยนั้น ท่านพระสาตตะระเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค จึงพวกเขาพากันเข้าไปหาท่านพระสาตตะระ แล้วได้กราบเรียนว่า ท่านขอรับ ประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนี้ เข้ามาในที่นี้เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขอประทานโอกาสขอรับ ขอพวกเขาเจ้าพึงได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค ท่านพระสาตตะระบอกว่า ถ้าเช่นนั้น พวกเขาจงอยู่ ณ ที่นี้สักครู่หนึ่งก่อน จนกว่าอาตมาจะกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ดังนี้ และเมื่อพวกเขากำลังเพ่งมองอยู่ข้างหน้า ท่านพระสาตตะระดิ่งไปในแผ่นดินอันจันทรผู้ต่งขึ้นตรงพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลคำนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนี้พากันเข้ามา ณ ที่นี้เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้ พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรสาตตะระ ถ้ากระนั้นเธอจงปลุกเอาสนะ ณ ร่มเงาหลังวิหาร ท่าน

พระสาคตะทูลสนองพระพุทธดำรัสว่า ทราบเกล้าฯ แล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วถื๋อตั้งดำลงไปตรง พระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค เมื่อประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนั้นกำลังเพ่งมองอยู่ตรงหน้า จึงผุดขึ้นลากแผ่นหินอัทธจันทร์แล้วปูลาดอาสนะในร่มเงาหลังพระวิหาร.

เสด็จออกให้ประชาชนเข้าเฝ้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากพระวิหาร แล้วประทับนั่งเหนือพระพุทธรูปอาสน์ ที่จัดไว้ ณ ร่มเงาหลังพระวิหาร จึงประชาชนชาวตำบลแปดหมื่นนั้นเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้ว ถวายบังคมนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง และพวกเขาพากันสนใจแต่ท่านพระสาคตะเท่านั้น หาได้ สนใจต่อพระผู้มีพระภาค ไม่ทันที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพวกเขา ด้วยพระทัยแล้ว จึงตรัสเรียกท่านพระสาคตะมารับสั่งว่า ดูกรสาคต ถ้ากระนั้น เชอจงแสดง อธิปไตยปริหารีย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ให้ยิ่งขึ้นไปอีก

ท่านพระสาคตะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วเหาะขึ้นสู่วะหาส เเดินบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง สำเร็จการนอนบ้าง บังหวนคว้นบ้าง โพลงไฟบ้าง หายตัวบ้าง ในอากาศกลางหาว ครั้นแสดงอธิปไตยปริหารีย์อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์หลายอย่าง ในอากาศกลางหาว แล้วลงมาขบศีรษะลงที่พระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้า พระพุทธเจ้าเป็นสาวกพระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้า พระพุทธเจ้าเป็นสาวก ดังนี้ จึงประชาชนตำบลแปดหมื่นนั้นพูดสรรเสริญว่า ชาวเราผู้เจริญ อัจฉรย์นัก ประหลาดแท้ เพียงแต่พระสาวกยังมีฤทธิ์มากถึงเพียงนี้ ยังมีอานุภาพมากถึงเพียงนี้ พระศาสดาต้องอัจฉรย์แน่ ดังนี้ แล้วพากันสนใจต่อพระผู้มีพระภาคเท่านั้น หาสนใจต่อท่าน พระสาคตะไม่

ทรงแสดงอนุปุพพิทธาและจตุราริยัจฉ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพวกเขาด้วยพระทัย แล้ว ทรงแสดงอนุปุพพิทธา คือ ทรงประกาศ ทานกถา สีลกถา สักคกถาโทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอานิสงส์ในความออกบรรพชา เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า พวกเขามีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรง ประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากฐลิตี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้น นั้นเองว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา ดูจผ้า ที่สะอาด ปราศจากมลทินควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น พวกเขาได้เห็นธรรมแล้ว ได้ บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากอ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น ในคำสอนของ พระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย

เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คิดว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสราณะ ขอพระองค์จงทรงจำพวกข้าพระพุทธเจ้าว่าเป็น อุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสราณะ จำเดิมแต่นี้เป็นต้นไป.

เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะออกบวช

[๒] ครั้งนั้น เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะได้มีความปริวิตก ดังนี้ว่า ด้วยวิธีอย่างไร เราจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติพรหมจรรย์นี้ให้บริบูรณ์โดยส่วนเดียว ให้บริสุทธิโดยส่วนเดียว ดูกสังขที่ขัดแล้ว ทำให้ไม่ได้ง่าย ไฉนหนอ เราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ครั้นประชาชนเหล่านั้นชื่นชมยินดี ภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณหลีกไปแล้ว หลังจากประชาชนพวกนั้นหลีกไปแล้วไม่นานนัก เขาได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้นแล ได้กราบทูลคำนี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระพุทธเจ้าข้า ด้วยวิธีอย่างไร ข้าพระพุทธเจ้าจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์ทรงแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่จะประพฤติพรหมจรรย์นี้ให้บริสุทธิโดยส่วนเดียว ดูกสังขที่ขัดแล้ว ทำให้ไม่ได้ง่าย ข้าพระพุทธเจ้าปรารถนาจะปลงผมและหนวดครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าบวชเถิด พระพุทธเจ้าข้า เศรษฐีบุตรโสณโกปิวิสะได้รับบรรพชา อุปสมบทในพุทธสำนักแล้ว ก็แลท่านพระโสณะอุปสมบทแล้วไม่นาน ได้พำนักอยู่ ณ ป่าสัตวันท่านปรารถนาคความเพียรเกินขนาด เติบจนกรมจนเท่าทั้ง ๒ แดก สถานที่เดินจงกรมเปื้อนโลหิต ดูกสถานที่ฆ่าโค ฉะนั้น.

ครั้งนั้น ท่านพระโสณะไปในที่สังคคหสิริณอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า บรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาค ที่ปรารถนาคความเพียรอยู่ เราก็คือรูปหนึ่ง แต่ใจจิตของเราจึงยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถ่อมแล้ว สมบัติในตระกูลของเราก็คงมีอยู่ เราอาจบริโภคสมบัติและบำเพ็ญกุศล ถ้ากระไร เราพึงสึกเป็นคฤหัสถ์แล้วบริโภคสมบัติและบำเพ็ญกุศล ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่านด้วยพระทัยแล้ว จึงทรงอันตรธานที่คิณณภูบรรพต มาปรากฏพระองค์ ณ ป่าสัตวัน เปรียบเหมือนนุรุขมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น คราวนั้น พระองค์พร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมาก เสด็จเที่ยวจาริกตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางสถานที่เดินจงกรมของท่านพระโสณะ ได้ทอดพระเนตรเห็นสถานที่เดินจงกรมเปื้อนโลหิต ครั้นแล้วจึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สถานที่เดินจงกรมแห่งนี้ของใครหนอ เปื้อนโลหิต เหมือนสถานที่ฆ่าโค

ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า ท่านพระโสณะปรารถนาคความเพียรเกินขนาด เติบจนกรมจนเท่าทั้ง ๒ แดก สถานที่เดินจงกรมแห่งนี้ของท่านจึงเปื้อนโลหิต ดูกสถานที่ฆ่าโค ฉะนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของท่านพระโสมะ ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ถวาย แม้ท่านพระโสมะก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งเฝ้าอยู่.

ตั้งความเพียรสมาสมาเทียบเสียงพิณ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระโสมะผู้หนึ่งเฝ้าอยู่ว่า ดูกรโสมะ เธอไปในที่สังัด หลีกเร้นอยู่ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้น อย่างนี้ว่า บรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาคที่ปรารถนาความเพียรอยู่ เราก็คือเป็นรูปหนึ่ง แต่ใจของเราจึงยังไม่หลุดพ้นจากอสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถึงมันแล้ว สมบัติในตระกูลของเราก็คงมีอยู่ เราอาจบริโภคสมบัติและบำเพ็ญกุศล ถ้ากระไร เราพึงสึกเป็นคฤหัสถ์ แล้วบริโภคสมบัติและบำเพ็ญกุศล ดังนี้ มิใช่หรือ?

ท่านพระโสมะทูลรับว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดูกรโสมะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อครั้งเธอยังเป็นคฤหัสถ์ เธอฉลาดในเสียงสายพิณ มิใช่หรือ?

โส. อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูกรโสมะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพิณของเธอตึงเกินไป คราวนั้นพิณของเธอมีสเสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. หากเป็นเช่นนั้นไม่ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูกรโสมะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพิณของเธอหย่อนเกินไป คราวนั้นพิณของเธอมีสเสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. หากเป็นเช่นนั้นไม่ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูกรโสมะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คราวใดสายพิณของเธอไม่ตึงนัก ไม่หย่อนนัก ตั้งอยู่ในคุณภาพสมาสมา คราวนั้น พินของเธอมีสเสียงหรือใช้การได้บ้างไหม?

โส. เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูกรโสมะ เหมือนกันนั้นแล ความเพียรที่ปรารถนาเกินไปก็ ย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน ความเพียรที่หย่อนเกินไป ก็เป็นไปเพื่อเกียจคร้าน เพราะเหตุนี้แล เธอจงตั้งความเพียรแต่พอเหมาะ จงทราบข้อที่อินทรีย์ทั้งหลายเสมอกัน และจงถือนิमित्तในความสมาสมาอนั้น

ท่านพระโสมะทูลรับสนองพระพุทธพจน์ว่า จะปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงสั่งสอนท่านพระโสมะด้วยพระโอวาทข้อนี้แล้ว ทรงอันตธานที่ป่าสีตวันต่อหน้าท่านพระโสมะ แล้วมาปรากฏพระองค์ ณ คิณฑกุฎบรรพต เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง เขี่ยค้อนที่คู่ หรือค้อนที่เขี่ยค จะนั้น.

พระโสมะสำเร็จพระอรหัตผล

ครั้นกาลต่อมา ท่านพระโสมะได้ตั้งความเพียรแต่พอเหมาะ ทราบข้อที่อินทรีย์ทั้งหลายเสมอกัน และได้ถือนิमित्तในความสมาสมา ครั้นแล้วได้หลีกออกอยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีเพียร มีตนส่งไป ไม่นานเท่าไรนัก ได้ทำให้แจ้งซึ่งคุณพิเศษอันยอดเยี่ยม เป็นที่สุด พรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องประสงค์ ด้วยปัญญา

อันยังด้วยตนเองในปัจจุบันนี้แหละ เข้าถึงอยู่แล้ว ได้รู้ชัดแล้วว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
เราได้ปล่อยไปแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็แลบรรดา
พระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านพระโสมะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งแล้ว

พรรณนาคุณของพระชีณาสพ

[๓] ครั้งนั้น ท่านพระโสมะบรรลุพระอรหันต์แล้ว ได้คิดว่า ถ้ากระไรเราพึงพยากรณ์
อรหันต์ผลในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมนั่งเฝ้าอยู่ ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาค ว่าดังนี้:-

พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุใด เป็นพระอรหันต์มีอาสวะสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
มีกิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงแล้ว มีประโยชน์ของตนได้ถึงแล้ว โดยลำดับ มีกิเลส
เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพหมดสิ้นแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบ ภิกษุนั้นย่อมหม่อมใจ ไปสู่
เหตุ ๖ สถาน คือ

๑. หม่อมใจไปสู่บรรพชา
๒. หม่อมใจไปสู่ความเยียบสัจ
๓. หม่อมใจไปสู่ความไม่เบียดเบียน
๔. หม่อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน
๕. หม่อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา และ
๖. หม่อมใจไปสู่ความไม่หลงไหล

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ สำคัญเห็นเช่นนี้ว่า ท่านผู้นี้อาศัย
คุณแต่เพียงศรัทธาอย่างเดียวเป็นแน่ จึงหม่อมใจไปสู่บรรพชา ดังนี้พระพุทธเจ้าข้า ก็ข้อนี้ไม่พึง
เห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่า
ตนยังมีกิจที่จำจะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว จึงหม่อมใจสู่บรรพชา โดยที่ตน
ปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงหม่อมใจไปสู่บรรพชา โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ
จึงหม่อมใจไปสู่บรรพชา โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ สำคัญเห็นเช่นนี้ว่า ท่านผู้นี้
ปรารถนาลาภสักการะและความสรรเสริญเป็นแน่ จึงหม่อมใจไปในความเยียบสัจ ดังนี้ พระพุทธ-
*เจ้าข้า ข้อนี้ก็ไม่พึงเห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควรทำได้
ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังมีกิจที่จำจะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว จึง
หม่อมใจไปสู่ความเยียบสัจ โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงหม่อมใจไปสู่ความ
เยียบสัจ โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงหม่อมใจไปสู่ความเยียบสัจ โดยที่ตน
ปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธเจ้าข้า ก็บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ สำคัญเห็นเช่นนี้ว่า ท่านผู้นี้
เชื่อถือสัสถัพตปรามาส โดยความเป็นแก่นสารเป็นแน่ จึงหม่อมใจไปสู่ความไม่เบียดเบียน ดังนี้
พระพุทธเจ้าข้า ข้อนี้ก็ไม่พึงเห็นอย่างนั้นเลย ภิกษุชีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มีกิจที่ควร

ทำได้ทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังมีกิจที่จำจะต้องทำ หรือจะต้องกลับสะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว
จึงน้อมใจไปสู่ความไม่เบียดเบียน โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจไปสู่ความ
ไม่เบียดเบียน โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความไม่เบียดเบียน
โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

... จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ
ไปสู่ความสิ้นอุปาทาน โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นอุปาทาน
โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

... จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ
ไปสู่ความสิ้นตัณหา โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความสิ้นตัณหา
โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

... จึงน้อมใจไปสู่ความไม่หลงใหล โดยที่ตนปราศจากราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงน้อมใจ
ไปสู่ความไม่หลงใหล โดยที่ตนปราศจากโทสะ เพราะสิ้นโทสะ จึงน้อมใจไปสู่ความไม่หลงใหล
โดยที่ตนปราศจากโมหะ เพราะสิ้นโมหะ

พระพุทธเจ้าข้า แม้หากอุปารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยจักขุ ผ่านมาสู่คลองจักขุ
ของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้น
อันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็น
ความเกิดและความดับของจิตนั้น

แม้หากสัททารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยโสต

แม้หากคันธารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยฆานะ

แม้หากรสารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยชีวหา

แม้หากโผฏฐัพพารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยกาย

แม้หากธรรมารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยมโน ผ่านมาสู่คลองใจของภิกษุผู้มี
จิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้นอันอารมณ์
ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นความเกิด
และความดับของจิตนั้น

พระพุทธเจ้าข้า ภูเขาล้วนแล้วด้วยศิลา ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งที่บอันเดียวกัน
แม้หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศตะวันออก ก็ยังภูเขานั้นให้หวั่นไหวสะเทือนสะท้าน
ไม่ได้เลย

แม้หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศตะวันตก

แม้หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศเหนือ

แม้หากลมฝนอย่างแรง พัดมาแต่ทิศใต้ ก็ยังภูเขานั้นให้หวั่นไหว สะเทือนสะท้าน
ไม่ได้เลย แม้ฉันท.

พระพุทธเจ้าข้า แม้หากอุปารมณที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยจักขุ ผ่านมาสู่คลองจักขุ

ของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ย่อมไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้นอันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นความเกิดและความดับของจิตนั้น.

แม้หากลัทธการมณฺเฑที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยโสต

แม้หากคันธารมณฺเฑที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบด้วยมานะ

แม้หากธการมณฺเฑที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบด้วยชีวหา

แม้หากโณฏฐัพพการมณฺเฑที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยกาย

แม้หากธรรมารมณฺเฑที่หยาบ ซึ่งจะพึงทราบชัดด้วยมโน ผ่านมาสู่คโลงใจของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้นอันอารมณ์ไม่ทำให้เจือติดอยู่ได้ เป็นธรรมชาติตั้งมั่นไม่หวั่นไหว และภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นความเกิดและความดับของจิตนั้น ฉะนั้นเหมือนกันแล.

นิคมคาถา

[๔] ภิกษุย่อมไปสู่บรรพชา ๑ ผู้ย่อมไปสู่ความเยียบสัจ
แห่งใจ ๑ ผู้ย่อมไปสู่ความไม่เบียดเบียน ๑ ผู้ย่อมไปสู่
ความสิ้นอุปาทาน ๑ ผู้ย่อมไปสู่ความสิ้นตัณหา ๑ ผู้ย่อม
ไปสู่ความไม่หลงไหลแห่งใจ ๑ ย่อมมีจิตหลุดพ้นโดย
ชอบ เพราะเห็นความเกิด และความดับแห่งอายตนะ
ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบ มีจิตสงบนั้น ไม่ต้องกลับ
สะสมทำกิจที่ได้ทำแล้ว กิจที่จำจะต้องทำก็ไม่มี เปรียบ
เหมือนภูเขาสีแลแล้วด้วยศิลาเป็นแท่งที่บอันเดียวกัน
ย่อมไม่สะเทือนด้วยลม ฉันทิใด รูป เสียง กลิ่น รส
ผัสสะ และธรรมารมณฺเฑ ทั้งที่นำปรารธนา และไม่นำ
ปรารธนาทั้งสิ้น ย่อมทำท่านผู้คงที่ให้หวั่นไหวไม่ได้ ฉันทิ
นั้น จิตของท่านตั้งมั่น หลุดพ้นแล้ว ท่านย่อมพิจารณา
เห็นความเกิด และความดับของจิตนั้นด้วย.

ทรงอนุญาตรองเท้า

[๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ด้วยวิธีอย่างนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย ที่พวกกฤษบุตรพยากรณ์หรือหักกล่าวแต่เนื้อความ และไม่ยอมเข้าไปหาตน ก็แต่ว่า
โมฆบุรุษบางจำพวกในธรรมวินัยนี้พยากรณ์หรือหัก ทำที่เหมือนเป็นของสนุก ภายหลังต้องทุกข์
เดือดร้อน ดังนี้. ต่อแต่นั้นพระองค์รับสั่งกะท่านพระโสณะว่า ดูกรโสณะ เธอเป็นสุขุมลาชาติ
เราอนุญาตรองเท้าชั้นเดียวแก่เธอ.

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าละเงินประมาณ ๘๐ เล่มเกวียน และละกองพล
กอปร์ด้วยช้าง ๗ เชือก ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้ว จักมีผู้กล่าวแก่พระพุทธเจ้าว่า

โสมโกพิวิสะละเงินประมาณ ๘๐ เล่มเกวียน และละกองพลกอบปรด้วยช้าง ๘ เชือก ออกจาก เรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้ว เดียวนี้ยังข้องอยู่ในเรื่องรองเท่าชั้นเดียว ถ้าพระผู้มีพระภาคจักได้ ทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์ แม้ข้าพระพุทธเจ้าจักใช้สอย ถ้าจักไม่ทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์ แม้ข้าพระพุทธเจ้าจักไม่ใช้สอย พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรองเท่าชั้นเดียว ภิกษุ ไม่พึงสวมรองเท่า ๒ ชั้น ไม่พึงสวมรองเท่า ๓ ชั้น ไม่พึงสวมรองเท่าหลายชั้น รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท่าสีต่างๆ

[๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท่าสีเขียวล้วน สวมรองเท่าสีเหลือง ล้วน สวมรองเท่าสีแดงล้วน สวมรองเท่าสีบานเย็นล้วน สวมรองเท่าสีดำล้วน สวมรองเท่า สีแสดล้วน สวมรองเท่าสีชมพูล้วน ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวก คฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวมรองเท่าสีเขียวล้วน ไม่พึงสวมรองเท่า สีเหลืองล้วน ไม่พึงสวมรองเท่าสีแดงล้วน ไม่พึงสวมรองเท่าสีบานเย็นล้วน ไม่พึงสวมรองเท่า สีดำล้วน ไม่พึงสวมรองเท่าสีแสดล้วน ไม่พึงสวมรองเท่าสีชมพูล้วน รูปใดสวม ต้องอาบัติ ทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท่ามีหูไม่สมควร

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท่ามีหูสีเขียว สวมรองเท่ามีหูสีเหลือง สวมรองเท่า มีหูสีแดง สวมรองเท่ามีหูสีบานเย็น สวมรองเท่ามีหูสีดำ สวมรองเท่ามีหูสีแสด สวม รองเท่า

มีหูสีชมพู ชาวบ้านพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุ ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวมรองเท่ามีหูสีเขียว ไม่พึงสวมรองเท่ามีหูสีเหลือง ไม่พึงสวมรองเท่า มีหูสีแดง ไม่พึงสวมรองเท่ามีหูสีบานเย็น ไม่พึงสวมรองเท่ามีหูสีดำ ไม่พึงสวมรองเท่ามีหู สีแสด ไม่พึงสวมรองเท่ามีหูสีชมพู รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท่าบางชนิด

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท่าติดแผ่นหนังหุ้มสัน สวมรองเท่าหุ้มแข้ง สวมรองเท่าปกหลังเท้า สวมรองเท่ายึดนุ่น สวมรองเท่ามีหูคล้ายคล้ายขนปีกนกกระทา สวม รองเท่าที่ทำหุองนมมีลักษณะดูเขาแกะ สวมรองเท่าที่ทำหุองนมมีลักษณะดูเขาแพะ สวมรองเท่า ที่ทำประกอบหุองนมดูหางแมลงป่อง สวมรองเท่าที่เย็บด้วยปีกนกยูง สวมรองเท่าอันวิจิตร คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าติดแผ่นหนังหุ้มส้น ไม่พึงสวมรองเท้าหุ้มแข้ง ไม่พึงสวมรองเท้าปกหลังเท้า ไม่พึงสวมรองเท้ายึดนุ่น ไม่พึงสวมรองเท้ามีหูหลายคล้ายชนปีกนกกระทา ไม่พึงสวมรองเท้าที่ทำหุองอนมีลักษณะดูเขาแกะ ไม่พึงสวมรองเท้าที่ทำหุองอนมีลักษณะดูเขาแพะ ไม่พึงสวมรองเท้าที่ทำประกอบหุองอนดูหางแมลงป่อง ไม่พึงสวมรองเท้าที่เย็บด้วยชนปีกนกยูง ไม่พึงสวมรองเท้าที่อันวิจิตร รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธรูปบัญญัติทรงห้ามสวมรองเท้าขลิบหนัง

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังราชสีห์ สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือโคร่ง สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือเหลือง สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังชะมด สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนาก สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังแมว สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังค่าง สวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนกเค้า คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคลุหัสถ์ ผู้บริโศกคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังราชสีห์ ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือโคร่ง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังเสือเหลือง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังชะมด ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนาก ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังแมว ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังค่าง ไม่พึงสวมรองเท้าขลิบด้วยหนังนกเค้า รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทรงอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว

[๗] ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปปิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ มีภิกษุรูปหนึ่งเป็นปัจฉาสมณะ แต่ภิกษุรูปนั้นเดินเขยยกตามพระผู้มีพระภาคไปเบื้องพระปฤษฎางค์ อุบาสกคนหนึ่งสวมรองเท้าหลายชั้น ได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จพระพุทธดำเนินมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วจึงถอดรองเท้า เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น อภิวัตแล้วจึงได้ถามว่า เพราะอะไร พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจึงเดินเขยยก ขอรับ?

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า เพราะเท้าทั้งสองของอาตมาแตก จ๊ะ.

อ. นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้ารับรองเท้า ขอรับ.

ภ. อย่าเลย ท่าน เพราะผู้มีพระภาคทรงห้ามรองเท้าหลายชั้น.

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า เธอรับรองเท้านั้นได้ ภิกษุ.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรองเท้าหลายชั้นที่ใช้แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย รองเท้าหลายชั้นที่ใหม่ ภิกษุไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ห้ามสวมรองเท้าในที่บางแห่ง

[๘] ก็โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงฉลองพระบาทเสด็จพระดำเนินอยู่ในที่แจ้ง ภิกษุเถระทั้งหลายทราบว่าเป็นพระศาสดาได้ทรงฉลองพระบาทเสด็จพระพุทธดำเนินอยู่ ดังนี้ จึงเดินไม่สวมรองเท้า เมื่อพระศาสดาเสด็จพระพุทธดำเนินมิได้ทรงฉลองพระบาท แม้เมื่อภิกษุ

ผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่พระฉัพพัคคีย์เดินสวมรองเท้า บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ... จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เมื่อพระศาสดาเสด็จพระพุทธดำเนินมิได้ทรงฉลองพระบาท แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า โฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้สวมรองเท้าเล่า? แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าเมื่อเราผู้ศาสดาเดินมิได้สวมรองเท้า แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่พระฉัพพัคคีย์เดินสวมรองเท้า จริงหรือ? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราผู้ศาสดาเดินมิได้สวมรองเท้า แม้เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายเดินก็ไม่สวมรองเท้า แต่โฉนโฉนบรูชเหล่านั้นจึงได้เดินสวมรองเท้าเล่า อันคฤหัสถ์ช่อเหล่านี้มุ่งห่มผ้าขาว ยังมีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤติเสมอกัน ในอาจารย์ทั้งหลาย เพราะเหตุแห่งศิลปะซึ่งเป็นเครื่องเลี้ยงชีพอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงงามในธรรมวินัยนี้เป็นแน่ ถ้าพวกเธอบวชในธรรมวินัยอันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ จะพึงมีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤติเสมอกัน อยู่ในอาจารย์ ในภิกษุปูนอาจารย์ ในอุปัชฌายะ ในภิกษุปูนอุปัชฌายะ การกระทำของเหล่าโฉนบรูชนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่ออาจารย์ ภิกษุปูนอาจารย์ อุปัชฌายะ ภิกษุปูนอุปัชฌายะ เดินมิได้สวมรองเท้า ภิกษุไม่พึงเดินสวมรองเท้า รูปใดเดินสวมรองเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวมรองเท้าภายในอาราม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุอาพาธเป็นหน่อที่เท่า

[๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นหน่อที่เท่า ภิกษุทั้งหลายพยุงภิกษุรูปนั้น ให้ถ้ายอุจจาระบ้าง ให้ถ้ายปัสสาวะบ้าง พระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวจาริกตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษูกำลังพยุงภิกษุรูปนั้นให้ถ้ายอุจจาระบ้าง ให้ถ้ายปัสสาวะบ้าง จึงเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุพวกนั้น แล้วได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้อาพาธเป็นอะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นหน่อที่เท่า พวกข้าพระพุทธเจ้าต้องพยุงท่านรูปนี้ให้ถ้ายอุจจาระบ้าง ให้ถ้ายปัสสาวะบ้าง พระพุทธเจ้าข้า.

พระพุทธชานุญาตให้สวมรองเท้าเป็นพิเศษ

[๑๐] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้มีเท้าชอกช้ำ หรือมีเท้าแตก หรืออาพาธมีหน่อที่เท่า สวมรองเท้าได้

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายมีเท้ามิได้ล้าง ขึ้นเตียงบ้าง ขึ้นตั่งบ้าง ทั้งจีวร ทั้งเสนาสนะ ย่อมเสียดหาย พวกภิกษุจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวมรองเท้าในขณะที่คิดว่าประเดี๋ยวจักขึ้นเตียงหรือขึ้นตั่ง.

สมัยต่อมา เวลากลางคืน ภิภุทั้งหลายเดินไปสู่โรงอุโบสถที่ดี ที่ประชุมก็ดี ย่อม
เหยียบตอข้าง หนามบ้าง ไนที่มีด เท้าทั้งสองได้รับบาดเจ็บ ภิภุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิภุทั้งหลายว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย ภายในอาราม เรา
อนุญาตให้สวมรองเท้า และใช้คบเพลิง ประทีป ไม้เท้าได้.

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าไม้

ครั้นต่อมา ถึงเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระฉัพพัคคีย์ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้
แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขลุ่ยขลุ้ะ ดังอึกทึก กล่าวดิรัจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ พุทธเรื่อง
พระราชาราช เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องขุนพล เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า
เรื่องทีนอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องลับ
ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ
เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิภุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิบ้าง บรรดาภิภุที่เป็นผู้มักน้อย
ต่างก็เฝ้าโทษ ดิเตียน โพนทนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์ เมื่อเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้
ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขลุ่ยขลุ้ะ ดังอึกทึก กล่าวดิรัจฉานกถา
มีเรื่องต่างๆ คือ พุทธเรื่องพระราชาราช เรื่องโจร เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ
เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิภุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิบ้าง แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิภุทั้งหลายว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย ข้าว่าภิภุฉัพพัคคีย์
เมื่อปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ลุกขึ้นสวมเขียงเท้าที่ทำด้วยไม้ แล้วเดินอยู่กลางแจ้ง มีเสียงขลุ่ยขลุ้ะ
ดังอึกทึก กล่าวดิรัจฉานกถา มีเรื่องต่างๆ คือ พุทธเรื่องพระราชาราช เรื่องโจร เรื่องความเจริญ
และความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ เหยียบแมลงตายเสียบ้าง ยังภิภุทั้งหลายให้เคลื่อนจากสมาธิ
บ้าง จริงหรือ?

ภิภุทั้งหลายทูลรับว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดิเตียนว่า ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิภุทั้งหลาย
ว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย เขียงเท้าที่ทำด้วยไม้ อันภิภุไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธรูปบัญญัติห้ามสวมเขียงเท้าใบตาล

[๑๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธรูปภิรมย์
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่จาริกทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินสู่จาริกโดยลำดับ
ถึงพระนครพาราณสี ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนคร
พาราณสีนั้น.

ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามเขียงเท้าไม้ จึงให้ตัด
ต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเขียงเท้าสวม ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้วย่อมเหี่ยวแห้ง.

ชาวบ้านจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ให้ตัด
ต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเชิงเท้าสวมแล้ว ต้นตาลเล็กๆ ถูกตัดแล้วย่อมเหี่ยวแห้ง
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชีวะ ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาว
บ้านเหล่านั้น ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุฉัพพัคคีย์
สั่งให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเชิงเท้าสวม ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้ว ย่อม
เหี่ยวแห้ง จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าจึงทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ไฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึง
ได้ให้ตัดต้นตาลเล็กๆ แล้วเอาใบตาลมาทำเชิงเท้าสวมแล้ว ต้นตาลเล็กๆ นั้นถูกตัดแล้ว ย่อม
เหี่ยวแห้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะชาวบ้านมีความสำคัญในต้นไม้ว่ามีชีวะ การกระทำของ
เหล่าโมฆบุรุษนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำ
ธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เชิงเท้าสานด้วยใบตาล อันภิกษุไม่พึง
สวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมเชิงเท้าไม้ไผ่

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามเชิงเท้าสานด้วยใบตาล จึง
ได้ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเชิงเท้าสวม ไม้ไผ่เล็กๆ นั้น ถูกตัดแล้ว ย่อมเหี่ยว
แห้ง. ชาวบ้านจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้
ให้ตัดไม้ไผ่เล็กๆ แล้วเอาใบไผ่มาทำเชิงเท้าสวมแล้ว ไม้ไผ่เล็กๆ นั้นถูกตัดแล้วย่อมเหี่ยวแห้ง
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรย่อมเบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชีวะ. ภิกษุทั้งหลายได้ยิน
ชาวบ้านเหล่านั้น ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ครั้นแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เชิงเท้าสานด้วยใบไผ่ อันภิกษุไม่พึงสวม รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมเชิงเท้าต่างชนิด

[๑๒] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสีตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว
เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกทางพระนครภัททิยะ เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกโดยลำดับถึงพระนคร
ภัททิยะ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในป่าชาติวันเขตพระนครภัททิยะนั้น.

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวพระนครภัททิยะ ตั้งหน้าปากเพียรตกแต่งเชิงเท้า
หลากหลายอยู่ คือ ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชิงเท้าสานด้วยหญ้า ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชิงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชิงเท้าสานด้วยหญ้าปล้อง
ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชิงเท้าสานด้วยใบเป้ง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชิงเท้าสาน
ด้วยแฝก ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชิงเท้าถักด้วยขนสัตว์ พวกเธอละเลยอุเทศ ปรีปูลจ
อริศีล อริจิต อริปัญญาเสียด. บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนา

ว่า โฉนดเกล้าพวกรักษาวพระนครภักทียะ จึงได้ตั้งหน้าพากเพียรตกแต่งเชียงเท้าหลากหลายอยู่
คือ ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้า ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้าปล้อง
ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยใบเป้ง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยแฝก ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าถักด้วยขนสัตว์ ภิณฑุเหล่านั้น
ได้ละเลยอุเทศ ปฏิปจฉา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาเสีย แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิณฑุทั้งหลายว่า ดูกรภิณฑุทั้งหลาย ข่าว่าพวกรักษาว
พระนครภักทียะตั้งหน้าพากเพียรตกแต่งเชียงเท้าหลากหลายอยู่ คือ ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้า ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย ทำเอง
บ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้าปล้อง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสาน
ด้วยใบเป้ง ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยแฝก ทำเองบ้าง สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชียงเท้าถักด้วยขนสัตว์ ย่อมละเลยอุเทศ ปฏิปจฉา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาเสีย จริงหรือ?

ภิณฑุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงคิดเตียนว่า ดูกรภิณฑุทั้งหลาย โฉนดเกล้าโหมฆนุรุษเหล่านั้น
จึงได้ตั้งหน้าพากเพียรตกแต่งเชียงเท้าหลากหลายอยู่ คือ ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่ง
เชียงเท้าสานด้วยหญ้า ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย
ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยหญ้าปล้อง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง
ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยใบเป้ง ได้ทำเองบ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าสานด้วยแฝก ได้ทำเอง
บ้าง ได้สั่งให้ทำบ้าง ซึ่งเชียงเท้าถักด้วยขนสัตว์ โหมฆนุรุษเหล่านั้นได้ละเลยอุเทศ ปฏิปจฉา
อธิจิต อธิปัญญาเสีย ดูกรภิณฑุทั้งหลาย การกระทำของเหล่าโหมฆนุรุษนั้นไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีถารับสั่งกะภิณฑุทั้งหลายว่า ดูกรภิณฑุ
ทั้งหลาย ภิณฑุไม่พึงสวมเชียงเท้าสานด้วยหญ้า เชียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย เชียงเท้าสาน
ด้วยหญ้าปล้อง เชียงเท้าสานด้วยใบเป้ง เชียงเท้าสานด้วยแฝก เชียงเท้าถักด้วยขนสัตว์
เชียงเท้าประดับด้วยทองคำ เชียงเท้าประดับด้วยเงิน เชียงเท้าประดับด้วยแก้วมณี เชียงเท้า
ประดับด้วยแก้วไพฑูรย์ เชียงเท้าประดับด้วยแก้วพลีต เชียงเท้าประดับด้วยทองสัมฤทธิ์ เชียงเท้า
ประดับด้วยกระจก เชียงเท้าทำด้วยดินบุก เชียงเท้าทำด้วยสังกะสี เชียงเท้าทำด้วยทองแดง
รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูกรภิณฑุทั้งหลาย อนึ่ง เชียงเท้าบางชนิดที่สำหรับสวมเดิน อันภิณฑุไม่พึงสวม
รูปใดสวม ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูกรภิณฑุทั้งหลาย เรานุญาตเชียงเท้าที่ตรึงอยู่กับที่ ไม่ใช่สำหรับใช้สวมเดิน ๓ ชนิด
คือ เชียงเท้าที่สำหรับเหยียบถ้ายอจจระ ๑ เชียงเท้าที่สำหรับเหยียบถ้ายปัสสาวะ ๑ เชียงเท้าที่
สำหรับเหยียบในที่ชำระ ๑.

พระพุทธบัญญัติห้ามจับโค

[๑๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครภัททิยะ ตามพระพุทธานุญาต แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินจาริกทางพระนครสาวัตถี เสด็จพระพุทธดำเนินจาริกโดยลำดับถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น

ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์จับโคกำลังข้ามแม่น้ำจิวดี ที่เขาย้าง ที่หุบข้าง ที่คอข้าง ที่หางข้าง ขึ้นขึ้นหลังข้าง มีจิตกำหนด ถูต้ององค์กำเนิดข้าง กดลูกโคให้จมน้ำตายข้าง ประชาชนทั้งหลาย พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้จับโคกำลังข้ามน้ำ ที่เขาย้าง ที่หุบข้าง ที่คอข้าง ที่หางข้าง ขึ้นขึ้นหลังข้าง มีจิตกำหนด ถูต้ององค์กำเนิดข้าง กดลูกโคให้จมน้ำตายข้าง เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ฉะนั้น. ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินชาวบ้านเหล่านั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงจับเขาโค หูโค คอโค หางโค ไม่พึงขึ้นหลังโค รูปโคจับและขึ้นขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง องค์กำเนิดโค อันภิกษุมิจิตกำหนด ไม่พึงถูต้อง รูปโคถูต้อง ต้องอาบัติตุลลัจฉัย ภิกษุไม่พึงฆ่าลูกโค รูปโคฆ่า พึงปรับอาบัติตามธรรม.

เรื่องยาน

[๑๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ชียานซึ่งเทียมด้วยโคตัวเมีย มีบุรุษเป็นสารถี เทียมด้วยโคตัวผู้ มีสตรีเป็นสารถีบ้าง. ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนชายหนุ่มหญิงสาวไปเล่นน้ำในแม่น้ำคงคาและแม่น้ำมही ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงไปด้วยยาน รูปโคไปต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งไปพระนครสาวัตถีในโกศลชนบทเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค แต่อาพาธเสียดกลางทาง และได้หลีกจากทางนั้นอยู่ ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ประชาชนพบภิกษุนั้นจึงเรียนถามว่า พระคุณเจ้าจะไปไหน ขอรับ?

ภิกษุนั้นตอบว่า อาตมาจะไปพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค จ๊ะ

ป. นิมนต์มา ไปด้วยกันเถิด ขอรับ

ภ. อาตมาไม่อาจ เพราะกำลังอาพาธ จ๊ะ

ป. นิมนต์มาขึ้นยานเถิด ขอรับ

ภ. ไม่ได้จ๊ะ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงห้ามยาน

ภิกษุนั้นจึงเกี้ยวอยู่ตั้งนั้นจึงไม่ยอมขึ้นยาน ครั้นไปถึงพระนครสาวัตถีแล้ว จึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำกรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตยานแก่ภิกษุผู้อาพาธ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้คิดกันว่า ยานที่ทรงอนุญาตนั้นเทียมด้วยโคตัวเมีย หรือเทียมด้วยโคตัวผู้ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตยานที่เทียมด้วยโคตัวผู้ และยานที่ใช้มือลาก.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งไม่ผาสุกอย่างแรง เพราะความกระเทือนแห่งยาน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตคานหามมีตั้งนั่ง และเปลผ้าที่เขาผูกติดกับไม้คาน.

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่

[๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ใช้ที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตียงมีเท้า เกินประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะ วิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่มีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะ วิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสื่อเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพื่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังข้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหารไปพบเข้า จึงเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้บริโภคมก. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ คือ เตียงมีเท้าสูงเกินประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะ วิจิตรลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสัณฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะ วิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสื่อเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพื่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังข้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะ มีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้หนังคืนใหญ่

[๑๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์รู้ว่าพระผู้มีพระภาค ทรงห้ามที่นั่งและที่นอนอันสูงใหญ่ จึงใช้หนังคืนใหญ่ คือ หนังสีหะ หนังเสือโคร่ง หนังเสือเหลือง หนังเหล่านั้น ตัดตามขนาดเพียงข้าง ตัดตามขนาดตั้งข้าง ปล่อยให้ภายในเพียงข้าง ปล่อยให้ภายนอกเพียงข้าง ปล่อยให้ภายในตั้งข้าง ปล่อยให้ภายนอกตั้งข้าง ชาวบ้านเที่ยวชมวิหารไปพบเข้า จึงเพ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้บริโภคมก. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้หนังคืนใหญ่

คือ หนังสือ หน้าสี่ครึ่ง หน้าสี่ครึ่ง หนังสือสี่ครึ่ง รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องภิกษุใจร้าย

[๑๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์รู้ว่าพระผู้มีพระภาคทรงห้ามหนังสือใหญ่ จึงใช้หนังสือ หน้าสี่ครึ่ง หน้าสี่ครึ่ง ตัดตามขนาดเตี้ยบ้าง ตัดตามขนาดตั้งบ้าง ปลูกเอาไว้ในเตี้ยบ้าง ปลูกเอาไว้ในตั้งบ้าง ปลูกเอาไว้ในนอกตั้งบ้าง.

มีภิกษุใจร้ายรูปหนึ่ง เป็นกัลยาณิกของอุบาสกใจร้ายคนหนึ่ง ครั้นเวลาเช้า ภิกษุใจร้ายรูปนั้นอุ้งอันตราวาสก ถือบาตรจีวรแล้วเดินเข้าไปในบ้านของอุบาสกใจร้ายคนนั้น แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาจัดไว้ จึงอุบาสกใจร้ายคนนั้น เข้าไปหาภิกษุใจร้ายรูปนั้น นมัสการแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมัยนั้น ลูกโคของอุบาสกใจร้ายคนนั้น เป็นสัตว์กำลังรุ่ง รูปร่างเข้าที่ น่าดูน่าชม งามคล้ายลูกเสือเหลือง จึงภิกษุใจร้ายรูปนั้นจ้องมองดูมันด้วยความสนใจ ที่นั้นอุบาสกใจร้ายได้กล่าวกะภิกษุใจร้ายว่า พระคุณเจ้าจ้องมองดูมันด้วยความสนใจเพื่อประสงค์อะไร ขอรับ? ภิกษุใจร้ายรูปนั้น ตอบว่า อาวุโส อาตมาต้องประสงค์หนึ่งของมัน ที่นั้น อุบาสกใจร้ายจึงฆ่ามันแล้วได้ถลกหนังถวายแก่ภิกษุใจร้ายรูปนั้น ภิกษุใจร้ายรูปนั้นได้เอาผ้าสังฆาฏิห่อหนังเดินไป ครั้งนั้น แมโค มีความรักลูก จึงเดินตามภิกษุใจร้ายรูปนั้นไปข้างหลังๆ ภิกษุทั้งหลายถามภิกษุใจร้ายรูปนั้นว่า อาวุโส ทำไมแมโคตัวนี้จึงเดินตามท่านมาข้างหลังๆ ขอรับ? ภิกษุใจร้ายรูปนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย แม้ผมเองก็ไม่ทราบว่ามันเดินตามผมมาข้างหลังๆ ด้วยเหตุอะไร ขณะนั้นผ้าสังฆาฏิของภิกษุใจร้ายรูปนั้นเปื้อนเลือด ภิกษุทั้งหลาย จึงถามภิกษุใจร้ายรูปนั้นว่า อาวุโส ก็ผ้าสังฆาฏิผืนนี้ท่านห่ออะไรไว้ ขอรับ? ภิกษุใจร้ายรูปนั้นได้แจ้งความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโสที่ท่านชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์หรือขอรับ? ภิกษุใจร้ายตอบว่า อย่างนั้นขอรับ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อยต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ใจคนภิกษุจึงชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์เล่า พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนการฆ่าสัตว์ ทรงสรรเสริญการงดจากการฆ่าสัตว์ โดยอนุปริยายมิใช่หรือ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้หนังสือ

[๑๘] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุใจร้ายนั้นว่า ดูกรภิกษุ ข้าว่า เธอชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์ จริงหรือ?

ภิกษุใจร้ายนั้นกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมนุรุช ใจคนเธอจึงได้ชักชวนให้เขาฆ่าสัตว์เล่า ดูกรโฆมนุรุช เราติเตียนการฆ่าสัตว์ สรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ไว้ โดยอนุปริยายมิใช่หรือ การกระทำของเธอไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงชักชวนในการฆ่าสัตว์ รูปใดชักชวน พึงปรับอาบัติตามธรรม.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง หนังสืออันภิกษุไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ หนังสือใดๆ

ภิกษุไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา เตียงกัถิ ตังกัถิ ของชาวบ้าน เขาหุ้มด้วยหนัง ถักด้วยหนัง ภิกษุทั้งหลาย
รังเกียจไม่นั่งทับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นั่งทับเตียงตั้งที่เป็นอย่างคลุหัสถ์ แต่ไม่
อนุญาตให้นอนทับ.

สมัยต่อมา วิหารทั้งหลายเขาผูกมัดด้วยเชือกหนัง ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่นั่งพึง
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นั่งพึงเฉพาะเชือก.

พระพุทธบัญญัติห้ามสวมรองเท้าเข้าบ้าน

[๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สวมรองเท้าเข้าบ้าน คนทั้งหลาย เฟงโทษ
ติเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคลุหัสถ์ผู้บริโศกคาม. ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้
มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึง
สวมรองเท้าเข้าบ้าน รูปใดสวมเข้าไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธาอนุญาตให้ภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าบ้าน

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเว้นรองเท้าเสียไม่อาจเข้าบ้านได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธสวมรองเท้าเข้าบ้านได้.

เรื่องพระโสณกุฎิกัณณะ

[๒๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัจจानะอยู่ ณ ปาตะบรพตเขตกรุงมรณะนคร
ในอวันตีชนบท ก็คราวนั้นอุบาสกชื่อโสณกุฎิกัณณะ เป็นอุปัฏฐากของท่านพระมหากัจจानะ
นมัสการแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสกโสณกุฎิกัณณะนั่งอยู่ ณ ที่นั้นแล ได้กราบเรียน
คำนี้กะท่านพระมหากัจจानะว่า ท่านขอรับ ด้วยวิธีอย่างไรๆ กระผมจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่
พระคุณเจ้าแสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติพรหมจรรย์นี้ให้บริบูรณ์โดย
ส่วนเดียว ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดูดั่งขี้ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย กระผมปรารถนาจะปลง
ผมและหมวด ครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระคุณเจ้ากรุณาโปรดให้
กระผมบวชเถิด ขอรับ เมื่ออุบาสกโสณกุฎิกัณณะกราบเรียนเช่นนี้แล้ว ท่านมหากัจจานะได้
กล่าวคำนี้กะอุบาสกโสณกุฎิกัณณะว่า โสณะ การประพฤติพรหมจรรย์ซึ่งต้องนอนผู้เดียว
บริโศกอาหารหนเดียวจนตลอดชีพ ทำได้ยากนักแล เอาเถอะ โสณะ คุณจงเป็นคลุหัสถ์
อยู่ในจังหวัดนี้แหละ แล้วประกอบตามพระพุทธศาสนา ประกอบตามพรหมจรรย์ ซึ่งต้องนอน
ผู้เดียว บริโศกอาหารหนเดียว ควรแก่กาลเถิด.

คราวนั้น ความตั้งใจบรรพชาซึ่งได้เกิดแก่อุบาสกโสณกุฎิกัณณะนั้นสงบลงแล้ว

แม้ครั้งที่สองแล อุบาสกโสณกุฎิกัณณะ

แม้ครั้งที่สามแล อุบาสกโสณกุฎิกัณณะได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจานะ นมัสการ

แล้วนี่ ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสกโสณกุฎิกัณณะนั่งอยู่ ณ ที่นั้นแล ได้กราบเรียนคำนี้
กะท่านพระมหากัจจानะว่า ท่านขอรับ ด้วยวิธีอย่างไรๆ กระผมจึงจะรู้ทั่วถึงธรรมที่พระองค์เจ้า
แสดงแล้ว อันบุคคลที่ยังครองเรือนอยู่ จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์โดยส่วนเดียว
ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว ทำไม่ได้ง่าย กระผมปรารถนาจะปลงผมและหมวด
ครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ขอพระองค์เจ้ากรุณาโปรดให้กระผมบวชเถิด
ขอรับ

ครั้งนั้น ท่านมหากัจจานะให้อุบาสกโสณกุฎิกัณณะบรรพชาแล้ว.

ก็สมัยนั้น อวันตีชนบทอันตั้งอยู่แถบใต้ มีภิกษุน้อยรูป ท่านพระมหากัจจานะจัดหา
พระภิกษุสงฆ์แต่ที่นั้นๆ ให้ครบองค์ประชุมทศวรรคได้ยากลำบาก ต่อล่วงไปถึง ๓ ปี จึงอุปสมบท
ให้ท่านพระโสณะได้.

พระโสณะเถระรำพึงแล้วอำลาเข้าเฝ้า

ครั้งนั้น ท่านพระโสณะจำพรรษาแล้ว ไปในที่สังคหสิกขณอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่ง
จิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เราได้ยินมาอย่างชัดเจนว่า เป็นผู้เช่นนี้และ
เช่นนี้ แต่เรามีได้เฝ้าต่อพระพักตร์ เราควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
หากพระอุปัชฌายะจะพึงอนุญาตแก่เรา ครั้นเวลาสายัณห์ ท่านออกจากที่ลิกขณแล้ว จึงเข้า
ไปหาท่านพระมหากัจจานะ ไหว้แล้วนี่ ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบเรียนว่า ท่านขอรับ
กระผมไปที่สังคหสิกขณอยู่ ณ ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระ
*ภาคพระองค์นั้น เราได้ยินมาอย่างชัดเจนว่า เป็นผู้เช่นนี้และเช่นนี้ แต่เรามีได้เฝ้าต่อพระพักตร์
เราควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น หากพระอุปัชฌายะจะพึง
อนุญาตแก่เรา ท่านขอรับ กระผมจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
หากท่านพระอุปัชฌายะจะอนุญาตแก่กระผม.

อาณัติภณของพระอุปัชฌายะ ๕ ประการ

ท่านมหากัจจานะ กล่าววาติละ ตีละ คุณโสณะ คุณจงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น คุณจักเห็นพระองค์ผู้นำเลื่อมใส ผู้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส
มีพระอินทรีย์สงบ มีพระทัยสงบ ทรงถึงความฝึกลายและความสงบจิตอันสูงสุด ทรงทรงมาแล้ว
คุ้มครองแล้ว มีอินทรีย์อันสำรวมแล้ว ผู้ไม่ทำบาป คุณโสณะ ถ้าเช่นนั้น คุณจงถวายบังคม
พระบาทยุคลของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าตามฉันสั่งว่า ท่านมหากัจจานะ อุปัชฌายะ
ของข้าพระพุทธเจ้า ถวายบังคม พระบาทยุคลของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าพระพุทธเจ้าข้า
ดังนี้ และคุณจงกราบทูลอย่างนี้ว่า

๑. พระพุทธเจ้าข้า จังหัดอวันตีทักขิณาบถ มีภิกษุน้อยรูป ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดหา
ภิกษุสงฆ์แต่ที่นั้นๆ ให้ครบองค์ประชุมทศวรรคได้ยากลำบาก นับแต่วันข้าพระพุทธเจ้าบรรพชา
ล่วงไป ๓ ปี จึงได้อุปสมบท ถ้ากระไรเฉพาะในอวันตีทักขิณาบถ พึ่งทรงอนุญาตอุปสมบทด้วย
คณะสงฆ์น้อยรูปกว่านี้ได้.

๒. พระพุทธเจ้าข้า พื้นดินในอนันตัทธกนิมิตตม มีดินสีดำมาก ขรุขระดินดำดาด ด้วยระแหงทึบโค ถ้ากระไร เฉพาะในอนันตัทธกนิมิตตม ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาต รองเท้าหลายชั้น.

๓. พระพุทธเจ้าข้า คนทั้งหลายในอนันตัทธกนิมิตตม นิมิตตมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้บริสุทธิ์ ถ้ากระไร เฉพาะในอนันตัทธกนิมิตตม ขอพระผู้มีพระภาค พึงทรงอนุญาตการอาบน้ำได้เป็นนิตย์.

๔. พระพุทธเจ้าข้า ในอนันตัทธกนิมิตตม มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตีนกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหนวดแมว หญ้าหางช้าง แม่น้ำในอนันตัทธกนิมิตตมก็มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ฉะนั้นเหมือนกันแล ถ้ากระไร เฉพาะในอนันตัทธกนิมิตตม ขอพระผู้มีพระภาค พึงทรงอนุญาตหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค.

๕. พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้คนทั้งหลายฝากถวายจิวรเพื่อหมูกิจุผู้อยู่นอกสีมา ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายจิวรผืนนี้แก่ท่านผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ กิจุผู้รับฝากมาบอกว่า อาวุโส คนทั้งหลายมีชื่อนี้ถวายจิวรแก่ท่านแล้ว พวกกิจุผู้รับฝากบอกเล่า รังเกียจไม่ยินดีรับ ด้วยคิดว่า พวกเราไม่ต้องการของเป็นนิสสัคคีย์ ถ้ากระไร ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสชี้แจงในเรื่องจิวร.

พระโสณะเถระเข้าเฝ้า

ท่านพระโสณะรับสนองคำของท่านพระมหากัจจានะว่าปฏิบัติตามอย่างนั้นขอรับ แล้วลุกจากอาสนะอภิวาทท่านพระมหากัจจานะทำประทักษิณแล้ว เก็บเสนาสนะ ถือบาตรจิวรเดินไปทางที่จะไปพระนครสาวัตถี ถึงพระนครสาวัตถี พระวิหารเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี โดยลำดับ เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ เธอจงจัดเสนาสนะต้อนรับกิจุอาคันตุกะรูปนี้ จึงท่านพระอานนท์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงพระบัญชาใช้เราเพื่อ กิจุรูปใดว่า ดูกรอานนท์ เธอจงจัดเสนาสนะต้อนรับกิจุอาคันตุกะรูปนี้ ดังนี้ พระผู้มีพระภาค ย่อมปรารถนาจะประทับอยู่ในพระวิหารแห่งเดียวกับกิจุรูปนั้น พระผู้มีพระภาคปรารถนาจะประทับอยู่ในพระวิหารแห่งเดียวกับท่านพระโสณะเป็นแน่ ดังนี้ จึงจัดเสนาสนะต้อนรับท่านพระโสณะในพระวิหารอันเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาค.

ถวายเทศน์ในพระวิหาร

[๒๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่แฉ่งจนตึก จึงเสด็จเข้าพระวิหาร แม้ท่านพระโสณะก็ประทับยังอยู่ที่แฉ่งจนตึกจึงเข้าพระวิหาร ครั้นเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาค ทรงตื่นพระบรรทมแล้วทรงอัสสนาท่านพระโสณะว่า ดูกรกิจุ เธอจงกล่าวธรรมตามถนัด ท่านพระโสณะกราบทูลสนองพระพุทธบัญชาว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วได้สวดพระสูตรทั้งหลาย อันมีอยู่ในอัญจกวรรค จนหมดสิ้นโดยสรภัญญะ ครั้นจบสรภัญญะของท่านพระโสณะ พระผู้มีพระภาคทรงพระปรมาโทย์โปรดประทานสาธุการว่า ดีละ ดีละ กิจุ สูตรทั้งหลายที่มีในอัญจกวรรคเธอเรียนมาดีแล้ว ทำไว้ในใจดีแล้ว ทรงจำได้แม่นยำดี เธอเป็นผู้ประกอบด้วยวาจา

ไพบระเพราะพริ้ง ไม่มีโทษ ให้เข้าใจรู้ความได้แจ่มชัด เธอมีพระราชาเท่าไร ภิกษุ?

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ามีพระราชาเดียว พระพุทธเจ้าข้า

ภ. เพราะเหตุไร เธอจึงมีพระพุทธรูปบูชาเช่นนั้นเล่า ภิกษุ?

โส. ข้าพระพุทธเจ้าเห็นโทษในกามทั้งหลายนานแล้ว แต่เพราะภรรยาอาศัยแคบ มีกิจมาก มีกรรมมาก จึงได้พระพุทธรูปบูชาอยู่ พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงเปล่งพระอุทาน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความข้อนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้น ว่าดังนี้:-

อารยชนเห็นโทษในโลก ทราบธรรมที่ปราศจาก

อุปธิแล้ว ฉะนั้น จึงไม่ยินดีในบาป เพราะคน

สะอาดย่อมไม่ยินดีในบาป.

กราบทูลอาณัติกัจจนของพระอุปัชฌายะ ๕ ประการ

[๒๒] ลำดับนั้น ท่านพระโสณะคิดว่า พระผู้มีพระภาคกำลังโปรดปรานเรา เวลานี้ ควรกราบทูลถ้อยคำที่พระอุปัชฌายะของเราสั่งมา ดังนี้ แล้วลุกจากที่นั่ง ห่มจีวรเจวียงบำ หมอบลงที่พระบาทยุคลของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า แล้วได้กราบทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระมหากัจจนะ อุปัชฌายะของข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายบังคมพระบาทยุคลของพระองค์ด้วยเศียรเกล้า และสั่งให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลอย่างนี้ว่า

๑. พระพุทธเจ้าข้า จังหวัดวันตีทักขิณาบถ มีภิกษุน้อยรูป ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดหาภิกษุสงฆ์แต่ที่นั่นๆ ให้ครบองค์ประชุมทสวรรคได้ยากลำบาก นับแต่วันข้าพระพุทธเจ้าบรรพชาล่วงไป ๓ ปี จึงได้อุปสมบท ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขิณาบถ ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตอุปสมบท ด้วยคณะสงฆ์น้อยรูปกว่านี้ได้

๒. พระพุทธเจ้าข้า พื้นดินในวันตีทักขิณาบถ มีดินสีดามาก ขรุขระดินคดด้วยระแหงกิบโค ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขิณาบถ ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตรองเท้าหลายชั้น

๓. พระพุทธเจ้าข้า คนทั้งหลายในวันตีทักขิณาบถนิยมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้บริสุทธิ์ ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขิณาบถขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตอาบน้ำได้เป็นนิตย์

๔. พระพุทธเจ้าข้า ในวันตีทักขิณาบถ มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตีนกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหนวดแมว หญ้าหางช้าง แม้ฉันใด ในวันตีทักขิณาบถก็มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ฉะนั้นเหมือนกันแล ถ้ากระไร เฉพาะในวันตีทักขิณาบถ ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค

๕. พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้คนทั้งหลายฝากถวายจีวรแก่หมู่ภิกษุผู้อยู่นอกสีมา ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายจีวรผืนนี้แก่ท่านผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ ภิกษุผู้รับฝากมาบอกว่า อาวุโส คน

ทั้งหลายมีชื่อนี้ถวายจิ๋วแก่ท่านแล้ว พวกภิกษุผู้ได้รับคำบอกเล่า รังเกียจไม่ยินดีรับ ด้วยคิดว่า พวกเราไม่ต้องการของเป็นนิสสัยคีย์ ถ้ากระไร ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสชี้แจงในเรื่องจิ๋ว.

พระพุทธาอนุญาตพิเศษ

[๒๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้:-

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย จังหวัดวันตีทักขิบาล มีภิกษุน้อยรูป เราอนุญาตการอุปสมบท ด้วยคณะสงฆ์มีวินัยชรูปเป็นที ๕ ได้ ทั่วปัจฉินตชนบท ๑-

กำหนดเขตปัจฉินตชนบทและมัชฌิมชนบท

บรรดาชนบทเหล่านั้น ปัจฉินตชนบท มีกำหนดเขต ดังนี้:-

ในทิศบูรพามีนิคมชื่อชังคละ ถัดนิคมนั้นมาถึงมหาสาสนคร นอกนั้นออกไปเป็นปัจฉินตชนบท ร่วมในเป็นมัชฌิมชนบท ๑-

@๑. จังหวัดภายในเป็นศูนย์กลางของประเทศ

ในทิศอาคเนย์ มีแม่น้ำชื่อสัลลวตี นอกแม่น้ำสัลลวตีนั้นออกไป เป็นปัจฉินตชนบท ร่วมในเป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศทักษิณ มีนิคมชื่อเสตกัณณิกะ นอกนิคมนั้นออกไปเป็นปัจฉินตชนบท ร่วมในเป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศปัจฉิม มีพราหมณคามชื่ออุณะ นอกนั้นออกไป เป็นปัจฉินตชนบท ร่วมในเป็นมัชฌิมชนบท

ในทิศอุดร มีภูเขาชื่ออุสิรรชะ นอกนั้นออกไป เป็นปัจฉินตชนบท ร่วมในเป็นมัชฌิมชนบท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการอุปสมบท ด้วยคณะสงฆ์มีวินัยชรูปเป็นที ๕ ได้ ทั่วปัจฉินตชนบทเห็นปานนี้

๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พื้นดินในอวันตีทักขิบาล มีดินสีดามาก ดื่นดาดด้วยระแหง กีบโค เราอนุญาตรองเท้าหลายชั้น ทั่วปัจฉินตชนบท

๓. ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายในอวันตีทักขิบาล นิยมการอาบน้ำ ถือว่าน้ำทำให้บริสุทธิ์ เราอนุญาตการอาบน้ำได้เป็นนิตยทั่วปัจฉินตชนบท

๔. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอวันตีทักขิบาล มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ในมัชฌิมชนบท มีหญ้าตีนกา หญ้าหางนกยูง หญ้าหนวดแมว หญ้าหางช้าง แม้ฉันใด ในอวันตีทักขิบาล ก็มีหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ฉันนั้นเหมือนกันแล เราอนุญาตหนังเครื่องลาด คือ หนังแกะ หนังแพะ หนังมฤค ทั่วปัจฉินตชนบท

๕. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง คนทั้งหลายในโลกนี้ฝากถวายจิ๋วเพื่อหมุ่ภิกษุผู้อยู่นอกสีมา ด้วยคำว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายจิ๋วผืนนี้แก่ภิกษุผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หยินตีได้ จิ๋วนั้นยังไม่ควรนับราตรีตลอดเวลาที่ยังไม่ถึงมือ.

จัมมขันธกะ ที่ ๕ จบ.
ในขันธกะนี้มี ๖๓ เรื่อง

หัวข้อประจำขันธกะ

[๒๔] พระเจ้าแผ่นดินมคธ ทรงปกครองพลเมือง ๘๐,๐๐๐ ตำบล รับสั่งให้โสณเศรษฐี
เข้าเฝ้า ๑ พระสาคตเถระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์มากมาย ณ
คิณฑกุฎบรรพต ๑ โสณเศรษฐีบุตรออกบวช และปรารถนาความเพียรเกินขนาด เติบจนกรมจน
เท้าแตก ๑ เปรียบเทียบความเพียรด้วยสายพิณ ๑ ทรงอนุญาตรองเท้าชั้นเดียว ๑ ทรงห้าม
รองเท้าสีเขียว ๑ รองเท้าสีเหลือง ๑ รองเท้าสีแดง ๑ รองเท้าสีบานเย็น ๑ รองเท้าสีดำ ๑
รองเท้าสีแสด ๑ รองเท้าสีชมพู ๑ รองเท้ามีหูจิตร ๑ รองเท้าหุ้มส้น ๑ รองเท้าหุ้มแข้ง ๑
รองเท้าที่ยัดด้วยนุ่น ๑ รองเท้าที่มีลายคล้ายขนปีกนกกระทา ๑ รองเท้าที่ทำหุองอนมีลักษณะ
ดุจเขาแกะ ๑ รองเท้าที่ทำหุองอนมีลักษณะดุจเขาแพะ ๑ รองเท้าที่ทำประกอบหุองอนดุจหางแมลง
ป่อง ๑ รองเท้าที่เย็บด้วยขนปีกนกยูง ๑ รองเท้าที่วิจิตร ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังราชสีห์ ๑
รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังเสือโคร่ง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังเสือเหลือง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนัง
ชะมด ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังนาก ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังแมว ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนัง
ค่าง ๑ รองเท้าที่ขลิบด้วยหนังนกเค้า ๑ เท้าแตก ๑ สวมรองเท้าในวัด ๑ เท้าเป็นหนอง
ล้างเท้า ต่อไม้ และสวมเขียงเท้าเดินเสียงดังขลุ่ย ขลุ่ย ๑ เขียงเท้าสานด้วยใบตาล ๑ เขียงเท้า
สานด้วยใบไผ่ ๑ เขียงเท้าสานด้วยหญ้า ๑ เขียงเท้าสานด้วยหญ้ามุงกระต่าย ๑ เขียงเท้าสาน
ด้วยหญ้าปล้อง ๑ เขียงเท้าสานด้วยใบเป้ง ๑ เขียงเท้าสานด้วยแฝก ๑ เขียงเท้าถักด้วยขนสัตว์ ๑
เขียงเท้าประดับด้วยทองคำและเงิน ๑ เขียงเท้าประดับด้วยแก้วมณี ๑ เขียงเท้าประดับด้วย
แก้วไพฑูรย์ ๑ เขียงเท้าประดับด้วยแก้วผลึก ๑ เขียงเท้าทำด้วยทองสัมฤทธิ์ ๑ เขียงเท้าประดับ
ด้วยกระจก ๑ เขียงเท้าทำด้วยดินบุก ๑ เขียงเท้าทำด้วยสังกะสี ๑ เขียงเท้าทำด้วยทองแดง ๑
จับโค ๑ ขี่ยานและภิกษุอาพาธ ๑ ยานเทียมด้วยโคตัวผู้ ๑ คานหาม ๑ ที่นั่งและที่นอน ๑
หนังสือใหญ่ ๑ หนังสือ ๑ ภิกษุใจร้าย ๑ เติงตั้งของพวกคฤหัสถ์ที่หุ้มหนัง ๑ สวมรองเท้า
เข้าบ้าน และภิกษุอาพาธ ๑ พระมหากัจจानะ ๑ พระโสณะ สวดสูตร อันมีอยู่ในอัฐกวรรค
โดยสรภัญญะและพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกได้ทรงประทานพร ๕ อย่างนี้ แก่พระโสณะเถระ คือ
อนุญาตสงฆ์ปัญจวรรคทำการอุปสมบทได้ ๑ สวมรองเท้าหลายชั้นได้ ๑ อาบน้ำได้เป็นนิตย ๑
ใช้หนังเครื่องลาดได้ ๑ ทายกถวายจีวร เมื่อยังไม่ถึงมือภิกษุ ยังไม่ต้องนับราตรี ๑

หัวข้อประจำขันธกะ จบ.

เกสัชขันธกะ

ภิกษุอาพาธในฤดูสารท

[๒๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของ

อนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดชุมในฤดูสารท
ถูกต้องแล้ว ยาอุที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้ข้าวสวดยที่ฉันแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขา
จึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น พระผู้มีพระภาค
ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ครั้นแล้วจึงตรัสเรียกท่านพระอาณนที่มารับสั่งถามว่า ดูกรอาณนที่
ทำไมหนอ เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายจึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น

ท่านพระอาณนที่กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลาย อันอาพาธซึ่งเกิดชุม
ในฤดูสารทถูกต้องแล้ว ยาอุที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้ข้าวสวดยที่ฉันแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น
พวกเขาจึงซุบผอม เสร้าหมองมีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น.

พระพุทธชานูญาติเถระ ๕ ในกาล

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับในที่สุดตรางเหล็กเร็นอยู่ ได้มีพระปริวิตกแห่งพระทัย
เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดชุมในฤดูสารท ถูกต้องแล้ว ยาอุที่ดื่มเข้าไป
ก็พุ่งออก แม้ข้าวสวดยที่ฉันแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขาจึงซุบผอม เสร้าหมอง
มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวพรรณเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เราจะพึงอนุญาตอะไรหนอ
เป็นเภสัชแก่ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นเภสัชอยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นเภสัช ทั้งจะพึงสำเร็จ
ประโยชน์ในอาหารกิจแก่สัตว์โลก และจะไม่พึงปรากฏเป็นอาหารหยาบ ที่นั่นพระองค์ได้มี
พระปริวิตกสืบต่อไปว่า เภสัช ๕ นี้แล คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นเภสัช
อยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นเภสัช ทั้งสำเร็จประโยชน์ในอาหารกิจแก่สัตว์โลก และไม่
ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ฉะนั้น เราพึงอนุญาตเภสัช ๕ นี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ให้รับประเคน
ในกาลแล้วบริโภคนกาล ครั้นเวลาสายณห์พระองค์เสด็จออกจากที่เหล็กเร็น ทรงทำธรรมิกถา
ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราไปในที่สุดตรางเหล็กเร็นอยู่ ณ ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เดียวนี้
ภิกษุทั้งหลายอันอาพาธซึ่งเกิดชุมในฤดูสารท ถูกต้องแล้ว ยาอุที่ดื่มเข้าไปก็พุ่งออก แม้ข้าวสวดย
ที่ฉันแล้วก็พุ่งออก เพราะอาพาธนั้น พวกเขาจึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลือง
ขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เราจะพึงอนุญาตอะไรหนอเป็นเภสัชแก่ภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็น
เภสัชอยู่ในตัวและเขาสम्मติว่าเป็นเภสัช ทั้งจะพึงสำเร็จประโยชน์ในอาหารกิจแก่สัตว์โลก
และไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้น ได้มีความปริวิตกสืบต่อไปว่า เภสัช ๕
นี้แล คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นเภสัชอยู่ในตัว และเขาสम्मติว่าเป็นเภสัช
ทั้งสำเร็จประโยชน์ในอาหารกิจแก่สัตว์โลก และไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ฉะนั้น เราพึง
อนุญาตเภสัช ๕ นี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ให้รับประเคนในกาลแล้วบริโภคนกาล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้รับประเคนเภสัช ๕ นั้นในกาล แล้วบริโภคนกาล.

พระพุทธชานูญาติเถระ ๕ นอกกาล

[๒๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายรับพระเคนเภสัช ๕ นั้นในกาล แล้วบริโภคน

ในกาล โภชนาหารของพวกเธอชนิดธรรมดา ชนิดเลว ไม่ย่อย ไม่จำต้องกล่าวถึงโภชนาหาร
ที่ดี พวกเธออันอาพาธซึ่งเกิดชุมในฤดูสารทนั้น และอันความเบื่อกัดตาหารนี้ถูกต้องแล้ว
เพราะเหตุ ๒ ประการนั้น ยิ่งเป็นผู้ชুবผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ
มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นซึ่งชুবผอม
เศร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น ครั้นแล้วจึง
ตรัสเรียกท่านพระอานนท์ มารับสั่งถามว่า ดูกรอานนท์ ทำไมหนอ เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายยิ่ง
ชুবผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายรับพระเคนเภสัช ๕ นั้น
ในกาลแล้วบริโภคนในกาล โภชนาหารของพวกเธอชนิดธรรมดา ชนิดเลว ไม่ย่อย ไม่จำต้อง
กล่าวถึงโภชนาหารที่ดี พวกเธออันอาพาธ ซึ่งเกิดชุมในฤดูสารทนั้น และอันความเบื่อกัดตาหาร
นี้ถูกต้องแล้ว เพราะเหตุ ๒ ประการนั้น ยิ่งเป็นผู้ชুবผอม เศร้าหมอง มีผิวพรรณไม่ดี
มีผิวเหลืองขึ้นๆ มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นมากขึ้น.

ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รับพระเคน
เภสัช ๕ นั้น แล้วบริโภคนได้ทั้งในกาลทั้งนอกกาล.

พระพุทธชานุญาตน้ำมันเปลว

[๒๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยน้ำมันเปลว
เป็นเภสัช จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำมันเปลวเป็นเภสัช คือ น้ำมันเปลวหมี น้ำมันเปลวปลา
น้ำมันเปลวปลาดลาม น้ำมันเปลวหมู น้ำมันเปลวลา ที่รับพระเคนในกาล เจียวในกาล
กรองในกาล บริโภคนอย่างน้ำมัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับพระเคนในวิกาล เจียวในวิกาล กรองในวิกาล หากจะ
พึงบริโภคน้ำมันเปลว นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๓ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับพระเคนในกาล เจียวในวิกาล กรองในวิกาล หากจะ
พึงบริโภคน้ำมันเปลว นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับพระเคนในกาล เจียวในกาล กรองในวิกาล หากจะ
พึงบริโภคน้ำมันเปลว นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๑ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับพระเคนในกาล เจียวในกาล กรองในกาล หากจะ
พึงบริโภคน้ำมันเปลว นั้น ไม่ต้องอาบัติ.

พระพุทธชานุญาตมูลเภสัช

[๒๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยรากไม้เป็นเภสัช
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรากไม้ที่เป็นเภสัช คือ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อุดพิศ
ข่า แผลก หัวหมู ก็หรือมูลเภสัช แม้ชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรรเคียว
ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรรบริโกลในของควรรบริโกล รับประเคนมูลเภสัชเหล่านั้นแล้วเก็บ
ไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุ จึงให้บริโกลได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโกล ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธาอนุญาตเครื่องบดยา

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยรากไม้ที่เป็นเภสัชชนิดละเอียด
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตัวหินบด ลูกหินบด.

พระพุทธาอนุญาตกสาวเภสัช

[๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยน้ำฝาดเป็นเภสัช
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำฝาดที่เป็นเภสัช คือ น้ำฝาดสะเดาะ น้ำฝาดมูกมัน น้ำฝาดกระดอม
หรือจ๊กา น้ำฝาดบรเพ็ด หรือพยามือเหล็ก น้ำฝาดถินพิมาน ก็หรือกสาวเภสัช แม้ชนิดอื่นใด
บรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรรเคียว ในของควรรเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของ
ควรรบริโกลในของควรรบริโกล รับประเคนกสาวเภสัชเหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ
ต่อมีเหตุ จึงให้บริโกลได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโกล ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธาอนุญาตป้อนเภสัช

[๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยใบไม้เภสัช จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตใบไม้ที่เป็นเภสัช คือ ใบสะเดา ใบมูกมัน ใบกระดอม หรือจ๊กา
ใบกะเพรา หรือแมงลัก ใบฝ้าย ก็หรือป้อนเภสัช แม้ชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์
แก่ของควรรเคียว ในของควรรเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรรบริโกลในของควรรบริโกล
รับประเคนป้อนเภสัชเหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุ จึงให้บริโกลได้ เมื่อเหตุ
ไม่มีภิกษุบริโกล ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธาอนุญาตผลเภสัช

[๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยผลไม้เป็นเภสัช
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผลไม้ที่เป็นเภสัช คือ ลูกพิลังกาสอ ดีปลี พริก สมอไทย สมอพิเภก
มะขามป้อม ผลแห่งโกฐ ก็หรือผลเภสัช แม้ชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของ
ควรรเคียวในของควรรเคียว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรรบริโกลในของควรรบริโกล รับประเคน
ผลเภสัชเหล่านั้นแล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุ จึงให้บริโกลได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุ
บริโกล ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธาอนุญาตขตุเภสัช

[๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยยางไม้เป็นเภสัช จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตยางไม้ที่เป็นเภสัช คือ ยางอันไหลออกจากต้นหิงคุ ยางอันเขาเคี้ยว จากก้านและใบแห่งต้นหิงคุ ยางอันเขาเคี้ยวจากใบแห่งต้นหิงคุ หรือเจือของอื่นด้วย ยางอันไหล ออกจากยอดไม้ตะกะ ยางอันไหลออกจากใบแห่งต้นตะกะ ยางอันเขาเคี้ยวจากใบหรือไหลออกจาก ก้านแห่งต้นตะกะ กายานกัหรือขตุเภสัชชนิดอื่นใดบรรดามีที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว ในของควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภคนในของควรบริโภค รับประเคนขตุเภสัช เหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุ จึงให้บริโภคได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธานุญาตโณเภสัช

[๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยเกลือเป็นเภสัช จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเกลือที่เป็นเภสัช คือ เกลือสมุทร เกลือดำ เกลือสินธุขาว เกลือดินโป่ง เกลือหุง ก็หรือโณเภสัชชนิดอื่นใดบรรดามี ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยวในของ ควรเคี้ยว ที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรบริโภคนในของควรบริโภค รับประเคนโณเภสัช เหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุ จึงให้บริโภคได้ เมื่อเหตุไม่มี ภิกษุบริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธานุญาตจุมเภสัชเป็นต้น

[๓๔] โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวสฏฐสีสะ อุปัชฌาย์ของท่านพระอนนท อาพาธ เป็นโรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใส ฝ้านุ่งผ้าห่มกว้างอยู่ที่ตัว เพราะน้ำเหลืองของโรคนั้น ภิกษุทั้งหลาย เอาน้ำชุบๆ ผ้าเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึงออกมา พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุพวกนั้นกำลังเอาน้ำชุบๆ ฝ้านั้นแล้วค่อยๆ ดึงออกมา ครั้นแล้วเสด็จ พระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้อาพาธ โรคอะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านรูปนี้อาพาธโรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใส ฝ้ากว้างอยู่ที่ตัว เพราะน้ำเหลือง พวกข้าพระพุทธเจ้าเอาน้ำชุบๆ ผ้าเหล่านั้น แล้วค่อยๆ ดึง ออกมา.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเภสัชชนิดผง สำหรับ ภิกษุผู้เป็นฝีกัถี พุพองกัถี สิวกัถี โรคฝีดาษ หรืออีสุกอีใสกัถี มีกลิ่นตัวแรงกัถี

เราอนุญาตโคมัย ดินเหนียว กากน้ำย้อม สำหรับภิกษุไม่อาพาธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตครก สาก.

พระพุทธานุญาตเครื่องกรอง

[๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่อาพาธมีความต้องการด้วยยาผงที่กรองแล้ว

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตวัตถุเครื่องกรองยาผง

ภิกษุอาพาธมีความต้องการด้วยยาผงที่ละเอียด พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้ากรองยา.

พระพุทธาอนุญาตเนื้อดิบและเลือดสด

[๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเพราะผีเข้า พระอาจารย์ พระอุปัชฌายะ
ช่วยกันรักษาเธอ ก็ไม่สามารถแก้ไขให้หายโรคได้ เธอเดินไปที่เชิงแล่หมู แล้วเคี้ยวกินเนื้อดิบ
ต้มกินเลือดสด อาพาธเพราะผีเข้าของเธอนั้น หายดังปลิดทิ้ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเพราะอาพาธเกิดแต่ผีเข้า.

พระพุทธาอนุญาตยาตาเป็นต้น

[๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคนัยน์ตา ภิกษุทั้งหลายจึงเข้าไป
ให้ถ้ำอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ ได้ทอด
พระเนตรเห็นพวกภิกษุนั้นกำลังจูงภิกษุรูปนั้นไปให้ถ้ำอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง จึงเสด็จ
พระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุพวกนั้นแล้วได้ตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้อาพาธเป็น
อะไร? ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นโรคนัยน์ตา พวกข้าพระพุทธเจ้าคอยจูงท่าน
รูปนี้ไปให้ถ้ำอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำกรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตยาตา คือ ยาตาที่
ปรุงด้วยเครื่องปรุงหลายอย่าง ยาตาที่ทำด้วยเครื่องปรุงต่างๆ ยาตาที่เกิดในกระแสน้ำเป็นต้น
หรดาลกสิบทอง เขม่าไฟ

พวกภิกษุอาพาธมีความต้องการด้วยเครื่องยาที่จะบดผสมกับยาตา จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ไม้จันทร์ กฤษณา กะลัมพัก ใบเจียง แห้วหมู

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเก็บยาตาชนิดผงไว้ในโอบ้าง ในขันบ้าง ผงหญ้าบ้าง ผุ่นบ้าง
ปลิวลง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกัลกยาตา

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้กัลกยาตาชนิดต่างๆ คือ ชนิดที่ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิด
ที่ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม.
ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้กัลกยาตาชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกัลกยาตาที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยงา ทำด้วยเขา ทำด้วย
ไม้ไผ่ ทำด้วยไม้ฝ้าย ทำด้วยยาง ทำด้วยผลไม้ ทำด้วยโลหะ ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา กลักยาตาไม่มีฝาปิด ผงหญ้าบ้าง ฝุ่นบ้าง ปลิวตกลง ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตฝาปิด.

ฝาปิดยังคงได้ พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ผูกด้วย แล้วพันกับกลักยาตา.

กลักยาตาแตก พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้มัดด้วยด้าย.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลาย ป้ายยาตาด้วยนิ้วมือ นัยน์ตาขำ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตไม่ป้ายยาตา.

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้ไม้ป้ายตาชนิดต่างๆ คือ ที่ทำด้วยทองคำบ้าง ที่ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าฤหัสถ์ผู้บริโภคม. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ไม้ป้ายยาตาชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตไม้ป้ายยาตาที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยงา ทำด้วยเขา ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา ไม้ป้ายยาตาดกลงที่พื้นเปื้อน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตภาชนะสำหรับเก็บไม้ป้ายยาตา.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายบริหารกลักยาตาบ้าง ไม้ป้ายยาตาบ้าง ด้วยมือ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตตุงกลักยาตา.

หูถูงสำหรับสะพายไม่มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกผูกเป็นสายสะพาย.

พระพุทธานุญาตน้ำมันเป็นต้น

[๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจฉะปวคศิระะ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันทาสิระะ โรคปวคศิระะยังไม่หาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการนัตถุ น้ำมันที่นัตถุไหลออก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตคถ้องสำหรับนัตถุ.

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ใช้ถ้องสำหรับนัตถุชนิดต่างๆ คือ ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิดที่ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าฤหัสถ์ผู้บริโภคม.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้กล้องสำหรับนัตถ์ชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้องสำหรับนัตถ์ที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยเปลือกสังข์

ท่านพระปิลินทวัจฉะนัตถ์ไม่เท่ากัน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้องสำหรับนัตถ์
ประกอบด้วยหลอดดู โโรคปวดศีรษะยังไม่หาย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สุดควัน
ภิกษุทั้งหลายจุดเกลียวผ้าแล้วสุดควันนั้นนั้นแหละ คอแสบร้อน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้อง
สุดควัน

สมัยต่อมา ฉัพพัคคีย์ใช้กล้องสุดควันชนิดต่างๆ คือ ชนิดที่ทำด้วยทองคำบ้าง ชนิดที่
ทำด้วยเงินบ้าง คนทั้งหลายจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนเหล่าคฤหัสถ์ผู้บริโศภคาม.
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้กล้องสุดควันชนิดต่างๆ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้องสุดควันที่ทำด้วยกระดูก ทำด้วยเปลือกสังข์

สมัยต่อมา กล้องสุดควันไม่มีฝาปิด ตัวสัตว์เข้าไปได้ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ฝาปิด

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายบริหารกล้องสุดควันด้วยมือ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้อง
สุดควัน กล้องสุดควันเหล่านั้นอยู่ร่วมกันย่อมกระทบกันได้ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
อุ้งกู่ หูสำหรับสะพายไม่มี ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเชือกผูกเป็นสายสะพาย.

พระปิลินทวัจฉะอาพาธเป็นโรคลม

[๗๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจฉะอาพาธเป็นโรคลม พวกแพทย์ปรึกษา
ตกลงกันอย่างไรว่า ต้องหุงน้ำมันถวายเป็นนัตถ์ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันที่หุง
ในน้ำมันที่หุงนั้นแล แพทย์ต้องเจื่อน้ำมาด้วย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เจื่อน้ำมาลง
ในน้ำมันที่หุง.

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์หุงน้ำมันเจื่อน้ำมาลงไปเกินขนาด ดื่มน้ำมันนั้นแล้วมา
ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า

การผ่าตัด ภิกษุนั้นต้องการน้ำฝาด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำฝาด ภิกษุนั้นต้องการงาที่บดแล้ว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตงาที่บดแล้ว ภิกษุนั้นต้องการยาพอก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตยาพอก ภิกษุนั้นต้องการผ้าพันแผล ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าพันแผล แผลคัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ชะด้วยน้ำแป้งเมล็ดพรรณผักกาด แผลขึ้นหรือเป็นฝี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รมควัน เเน่องอกยื่นออกมา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ-
*ทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตัดด้วยก้อนเกลือ แผลไม่งอก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำมันทาแผล น้ำมันไหลเอี่ยม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าเก่าสำหรับซับน้ำมันและการรักษาบาดแผลทุกชนิด.

พระพุทธชานุญาตยามหาวิกฤ ๔ อย่าง

[๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกงูกัด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ยามหาวิกฤ ๔ อย่าง คือ กูด มูตร เถົา ดิน ต่อมา ภิกษุทั้งหลายคิดสงสัยว่า ยามหาวิกฤไม่ต้องรับประเคนหรือต้องรับประเคน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุรับประเคน ในเมื่อมีกัปปิยการก เมื่อกัปปิยการกไม่มี ให้ภิกษุหยิบบริโภคเองได้.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งดื่มยาพิษเข้าไป ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่มน้ำเจือกูด ต่อมา ภิกษุทั้งหลายคิดสงสัยว่า น้ำเจือกูดนั้น จะไม่ต้องรับประเคน หรือต้องรับประเคน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกูดที่ภิกษุหยิบไว้ตอนกำลังถ่าย นั้นแหละเป็นอันประเคนแล้ว ไม่ต้องรับประเคนอีก.

ภิกษุอาพาธด้วยโรคต่างๆ

[๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธถูกยาแผด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต

ให้ดื่ม น้ำที่เขาละลายจากดินรอยไถซึ่งติดผล.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นพรตึก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่ม น้ำต่างามิส.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคผอมเหลือง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่มยาผลสมอดองน้ำมูตรโค.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคผิวหนัง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำการลูบไล้ด้วยของหอม.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งมีกายกอปรด้วยโทษมาก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ดื่มยาประจุถ่าย ภิกษุเหล่านั้นมีความต้องการน้ำข้าวใส ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำข้าวใสมีความต้องการด้วยน้ำถั่วเขียวต้มที่ไม่ข้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำถั่วเขียวต้มที่ไม่ข้น มีความต้องการด้วยน้ำถั่วเขียวต้มที่ข้นนิดหน่อย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำถั่วเขียวต้มที่ข้นนิดหน่อย มีความต้องการด้วยน้ำเนื้อต้ม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำเนื้อต้ม.

พระปิลินทวัจจนเถระซ่อมแปลงเงื่อมเขา

[๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจน กำลังให้คนชำระเงื่อมเขา ในเขตพระนครราชคฤห์ ประสงค์จะทำให้เป็นสถานที่เร้น ขณะนั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาามาตรชาเสด็จพระดำเนินไปหาท่านพระปิลินทวัจจนถึงสำนัก ทรงอภิวัตแล้วประทับเหนือพระราชอาสน์อันควรส่วนข้างหนึ่ง ได้ตรัสถามท่านพระปิลินทวัจจนว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า พระเถระกำลังให้เขาทำอะไรอยู่?

ท่านพระปิลินทวัจจนถวายพระพรว่า อาตมภาพกำลังให้เขาชำระเงื่อมเขา ประสงค์ให้เป็นสถานที่เร้น ขอถวายพระพร

พ. พระคุณเจ้าต้องการคนทำการวัดบ้างไหม?

ป. ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรงอนุญาตคนทำการวัด

พ. ถ้าเช่นนั้น โปรดทูลถามพระผู้มีพระภาค แล้วบอกให้ข้าพเจ้าทราบ

ท่านพระปิลินทวัจจนรับพระราชโองการว่า จะปฏิบัติอย่างนั้น ขอถวายพระพร แล้ว

ชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่ำเริง ด้วยธรรมีกถา ครั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช อันท่านพระปิลินทวัจจะชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้ทรงสมათาน อาจหาญ ร่ำเริง ด้วยธรรมีกถา แล้วเสด็จจากพระราชอาสน์ ทรงอภิวัตท่านพระปิลินทวัจจะ ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับ

หลังจากนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะ ส่งสมณทูตไปในสำนักพระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช มีพระราชประสงค์จะถวายคนทำการวัด ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธาณุญาติอารามิก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้มีคนทำการวัด

พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช เสด็จพระราชดำเนินไปหาท่านพระปิลินทวัจจะ ถึงสำนักเป็นคำรบสอง ทรงอภิวัตแล้วประทับเหนือพระราชอาสน์อันควรส่วนข้างหนึ่ง แล้ว ตรัสถามพระปิลินทวัจจะว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า คนทำการวัด พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตหรือ?

ท่านพระปิลินทวัจจะถวายพระพรว่า ขอถวายพระพร ทรงอนุญาตแล้ว

พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น ข้าพเจ้าจักถวายคนทำการวัดแก่พระคุณเจ้า

ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ทรงรับปฏิญาณถวายคนทำการวัดแก่ท่าน พระปิลินทวัจจะดังนั้นแล้ว ทรงลี้มเสียด ต่อมาทรงระลึกได้ จึงตรัสถามมหาอำมาตย์ ผู้สำเร็จราชกิจทั้งปวงผู้หนึ่งว่า พนาย คนทำการวัดที่เราได้รับปฏิญาณจะถวายแก่พระคุณเจ้านั้น เราได้ถวายไปแล้วหรือ?

มหาอำมาตย์กราบทูลว่า ขอเดชะ ยังไม่ได้พระราชทาน พระพุทธเจ้าข้า.

พระราชตรัสถามว่า จากวันนั้นมานานกี่ราตรีแล้ว?

ท่านมหาอำมาตย์นับราตรีแล้ว กราบทูลในทันใดนั้นแล้วว่า ขอเดชะ ๕๐๐ ราตรี พระพุทธเจ้าข้า.

พระราชารับสั่งว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น จงถวายท่านไป ๕๐๐ คน ท่านมหาอำมาตย์ รับพระบรมราชโองการว่าเป็นดังโปรดเกล้า ขอเดชะ แล้วได้จัดคนทำการวัดไปถวายท่าน พระปิลินทวัจจะ ๕๐๐ คน หมู่บ้านของคนทำการวัดพวกนั้นได้ตั้งอยู่แผนกหนึ่ง คนทั้งหลาย เรียกบ้านตำบลนั้นว่า ตำบลบ้านอารามิกบ้าง ตำบลบ้านปิลินทวัจจะบ้าง.

นิรมิตมาลัยทองคำ

[๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระปิลินทวัจจะได้เป็นพระกฐุปกะ ในหมู่บ้านตำบลนั้น ครั้นเข้าวันหนึ่ง ท่านครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังตำบลบ้านปิลินทวัจจะ สมัยนั้น ในตำบลบ้านนั้นมีมหรสพ พวกเด็ก ๆ ตกแต่งกายประดับดอกไม้เล่นมหรสพอยู่พอดี ท่านพระปิลินทวัจจะเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกในตำบลบ้านปิลินทวัจจะ ได้เข้าไปถึงเรือน คนทำการวัดผู้หนึ่ง ครั้นแล้วนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย

ขณะนั้น ธิดาของสตรีผู้ทำการวัดนั้น เห็นเด็กๆ พวกอื่นตกแต่งกายประดับดอกไม้ แล้ว ร้องอ่อนว่า ขอจงให้ดอกไม้แก่ดิฉัน ขอจงให้เครื่องตกแต่งกายแก่ดิฉัน

จึงท้าวพระปิตินทวัจจะถามสตรีผู้ทำการวัดคนนั้นว่า เด็กหญิงคนนี้ร้องอ่อนอยากได้ อะไร?

นางกราบเรียนว่า ท่านเจ้าข้า เด็กหญิงคนนี้เห็นเด็กๆ พวกอื่นตกแต่งกายประดับดอกไม้ จึงร้องอ่อนขอว่า ขอจงให้ดอกไม้แก่ดิฉัน ขอจงให้เครื่องตกแต่งกายแก่ดิฉัน ดิฉันบอกว่าเป็นคนจนจะได้ดอกไม้มาจากไหน จะได้เครื่องตกแต่งมาจากไหน

ขณะนั้น ท้าวพระปิตินทวัจจะหยิบขดหญ้าพวงหนึ่งส่งให้แล้วกล่าวว่า เจ้าจงสวมขดหญ้านี้ลงบนศีรษะเด็กหญิงนั้น ทันใดนั้นนางได้รับขดหญ้ามวลงที่ศีรษะเด็กหญิงนั้น ขดหญ้านั้นได้กลายเป็นระเบียบดอกไม้ทองคำงามมาก น่าดู น่าชม ระเบียบดอกไม้ทองคำเช่นนั้น แม้ในพระราชฐานก็ไม่มี

คนทั้งหลายกราบทูลแต่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชว่า ขอเดชะ ระเบียบดอกไม้ทองคำที่เรือนของคนทำการวัดชื่อนั้นงามมาก น่าดู น่าชม แม้ในพระราชฐานก็ไม่มี เขาเป็นคนเข็ญใจจะได้มาแต่ไหน เป็นต้องได้มาด้วยโจรกรรมแน่นอน

จึงท้าวเธอสั่งให้จงจำตระกูลคนทำการวัดนั้นแล้ว.

ครั้นเช้าวันที่ ๒ ท้าวพระปิตินทวัจจะครองอันตราวาสกแล้วถือบาตรจีวรเข้าไปบิณฑบาต ถึงตำบลบ้านปิตินทวัจจะ เมื่อเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับตรอกในตำบลบ้านปิตินทวัจจะได้เดิน ผ่านไปทางเรือนคนทำการวัดผู้นั้น ครั้นแล้วได้ถามคนที่คุ้นเคยกันว่า ตระกูลคนทำการวัดนี้ไปไหนเสีย?

คนพวกนั้นกราบเรียนว่า เขาถูกรับสั่งให้จงจำ เพราะเรื่องระเบียบดอกไม้ทองคำ เจ้าข้า. ทันใดนั้น ท้าวพระปิตินทวัจจะได้เข้าไปสู่พระราชนิเวศน์ นั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย ขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช เสด็จเข้าไปหาท้าวพระปิตินทวัจจะ ทรงอภิเษกแล้วประทับเหนือพระราชอาสน์อันควรส่วนข้างหนึ่ง

ท้าวพระปิตินทวัจจะได้ทูลถามพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ผู้ประทับเรียบร้อย แล้วดังนี้ว่า ขอถวายพระพร ตระกูลคนทำการวัดถูกรับสั่งให้จงจำด้วยเรื่องอะไร?

พระเจ้าพิมพิสารตรัสตอบว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า เพราะที่เรือนของเขามีระเบียบดอกไม้ทองคำอย่างงามมาก น่าดู น่าชม แม้ที่ในวังก็ยังมี เขาเป็นคนจนจะได้มาแต่ไหน เป็นต้องได้มาด้วยโจรกรรมอย่างแน่นอน

ขณะนั้น ท้าวพระปิตินทวัจจะได้อธิษฐานปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ว่า จงเป็นทอง ปราสาทนั้นได้กลายเป็นทองไปทั้งหมด แล้วได้ถวายพระพรถามว่า ขอถวายพระพร ถิ่นทองมากมายเท่านี้มหาพิศรได้มาแต่ไหน?

พระเจ้าพิมพิสารตรัสว่า ข้าพเจ้าทราบแล้ว นี่เป็นอิทธิคุณภาพของพระคุณเจ้า ดังนี้ แล้วรับสั่งให้ปล่อยตระกูลคนทำการวัดนั้นพ้นพระราชอาญาไป.

พระพุทธชานุญาตเกล้าฯ ๕

[๔๗] ประชาชนทราบข่าวว่า ท่านพระปิลินทวัจฉะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ อันเป็นธรรมยอดเยี่ยมของมนุษย์ ในบริษัทพร้อมทั้งพระราชินี ต่างพากันยินดี เลื่อมใสยิ่ง นำเกล้าฯ ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย มาถวายท่านพระปิลินทวัจฉะ แม้ตามปกติท่านก็ได้เกล้าฯ ๕ อยู่เสมอ ท่านจึงแบ่งเกล้าฯ ที่ได้มาถวายแก่บริษัท แต่บริษัทของท่านเป็นผู้มักมาก เก็บเกล้าฯ ที่ได้ๆ มาไว้ในกระถางบ้าง ในหม้อน้ำบ้าง จนเต็ม บรรจูลงในหม้อกรองน้ำบ้าง ในถุงย่ำมบ้าง จนเต็มแล้ว แขนงไว้ที่หน้าต่าง เกล็ดเหล่านั้นก็เยี่ยมซึ่ม แม้สัตว์จำพวกหนูก็เคลื่อนกลิ้งไปทั่ววิหาร คนทั้งหลายเดินเที่ยวชมไปตามวิหารพบเข้า ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้มีเรื่อนคลังในภายใน เหมือนพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนา มาคชราช ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงได้พอใจในความมักมากเช่นนี้ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุทั้งหลายพอใจในความมักมากเช่นนี้ จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า อนึ่ง มีเกล้าฯอันควรลิมของภิกษุผู้อาพาธ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ภิกษุรับประเคนของนั้นแล้ว ฟังเก็บไว้ฉันได้ ๗ วันเป็นอย่างยิ่ง ภิกษุให้ลวงกำหนดนั้นไป ฟังปรับอาบัติตามธรรม.

ภาณวารว่าด้วยทรงอนุญาตเกล้าฯ ที่ ๑ จบ.

พระพุทธชานุญาตงบน้ำอ้อย

[๔๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครสาวัตถีตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว เสด็จพุทธดำเนินไปทางพระนครราชคฤห์ ท่านพระกัณหาเรวตได้แวะเข้าโรงทำงานน้ำอ้อย ในระหว่างทาง เห็นเขาผสมแป้งบ้าง ถ้ำบ้าง ลงในงบน้ำอ้อย จึงรังเกียจว่า งบน้ำอ้อยเจืออาภิส เป็นอกัปปิยะ ไม่ควรจะฉันในเวลาวิกาล ดังนี้ จึงพร้อมด้วยบริษัทไม่ฉันงบน้ำอ้อย แม้พวกภิกษุที่เชื่อฟังคำท่านก็พลอยไม่ฉันงบน้ำอ้อยไปด้วย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายผสมแป้งบ้าง ถ้ำบ้าง ลงในงบน้ำอ้อย เพื่อประสงค์อะไร?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เพื่อประสงค์ให้เกาะกันแน่น พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าคนทั้งหลายผสม

แบ่งบ้าง เล้าบ้าง ลงในงบน้ำอ้อย เพื่อประสงค์ให้เกาะกันแน่น งบน้ำอ้อยนั้นก็ยิ่งถึงความ
นับว่า งบน้ำอ้อยนั้นแหละ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันงบน้ำอ้อยตามสบาย.

พระพุทธาอนุญาตฉั่วเขียว

ท่านพระกัณหาเรวตะ ได้เห็นฉั่วเขียวงอกขึ้นในกองอุจจาระ ณ ระหว่างทาง แล้วรังเกียจ
ว่า ฉั่วเขียวเป็นอกกับปิยะ แม้ต้มแล้วก็ยังงอกได้ จึงพร้อมด้วยบริษัทไม่ฉันฉั่วเขียว แม้พวก
ภิกษุที่เชื่อฟังคำของท่านก็พลอยไม่ฉันฉั่วเขียวไปด้วย ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉั่วเขียวแม้ที่ต้ม
แล้ว ก็ยังงอกได้ เราอนุญาตให้ฉันฉั่วเขียวได้ตามสบาย.

พระพุทธาอนุญาตยอดองโหลโสจิริกะ

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคลมเกิดในอุทร ท่านได้ดื่มยอดองโหลโสจิริกะ
โรคลมเกิดในอุทรของท่านหายขาด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธฉันยอด
โหลโสจิริกะได้ตามสบาย แต่ภิกษุไม่อาพาธต้องเจื่อน้ำฉันอย่างน้ำปานะ.

ประชวรโรคลมเกิดในพระอุทร

[๔๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินโดยลำดับเสด็จถึงพระนครราชคฤห์
ทราบข่าว พระองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระต
เขตพระนครราชคฤห์นั้น คราวนั้น พระองค์ประชวรโรคลมเกิดในพระอุทร จึงท่านพระอานนท์
ดำริว่า แม้เมื่อก่อนพระผู้มีพระภาคประชวรโรคลมเกิดในพระอุทร ก็ทรงพระสำราญได้ด้วยยา
ปรุงด้วยของ ๓ อย่าง จึงของบ้าง ข้าวสารบ้าง ฉั่วเขียวบ้าง ด้วยตนเอง เก็บไว้ในภายในที่อยู่
ต้มด้วยตนเองในภายในที่อยู่ แล้วน้อมเข้าไปถวายพระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาค
โปรดดื่มยาปรุงด้วยของ ๓ อย่าง พระพุทธเจ้าข้า.

พุทธประเพณี

พระตาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี
ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตาคตทั้งหลาย ย่อมตรัสถาม
สิ่งทีประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งทีไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งทีไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จัก
ทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ยาฉั่วนี้ได้มาแต่ไหน?
ท่านพระอานนท์กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทันที.

ทรงดำหนิตานพระอานนท์

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงคิดเห็นว่า ดูกรอานนท์ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ

ไม่สม ไม่ควร มีชกิงของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรอานนท์ โฉนเธอจึงได้พอใจใน
ความมักมากเช่นนี้เล่า ดูกรอานนท์ อามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ เป็นอกัปปิยะ แม้ที่หุงต้มใน
ภายในที่อยู่ ก็เป็นอกัปปิยะ แม้ที่หุงต้มเอง ก็เป็นอกัปปิยะ การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ดังต่อไปนี้:-

พระพุทธบัญญัติห้ามอามิสที่เป็นอันโตตุตะเป็นต้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันอามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ ที่หุงต้มในภายในที่อยู่
และที่หุงต้มเอง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ หุงต้มในภายในที่อยู่ และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๓ ตัว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ หุงต้มในภายในที่อยู่ แต่ผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิส ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ แต่หุงต้มในภายนอก และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก แต่หุงต้มในภายใน และหุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายในที่อยู่ แต่หุงต้มในภายนอก และผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายใน แต่ผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายนอก แต่หุงต้มเอง
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้น ต้องอาบัติทุกกฏตัวเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อามิส ถ้าเก็บไว้ในภายนอก หุงต้มในภายนอก และผู้อื่นหุงต้ม
ถ้าภิกษุฉันอามิสนั้นแล ไม่ต้องอาบัติ.

พระพุทธธานุญาตให้อุ่นโภชนาหาร

[๕๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามภัตตาหารที่หุงต้ม
เอง จึงรังเกียจในโภชนาหารที่ต้องอุ่น แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อุ่นภัตตาหารที่ต้องอุ่น.

พระพุทธธานุญาตอามิสที่เป็นอันโตตุตะเป็นต้น

[๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระนครราชคฤห์บังเกิดทุพภิกขภัย คนทั้งหลายนำเกลือบ้าง
น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของควรเคี้ยวบ้าง มาย้งอาราม ภิกษุทั้งหลายให้เก็บของเหล่านั้นไว้
ข้างนอก สัตว์ต่างๆ กินเสียบ้าง พวกโจรลักเอาไปบ้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต

ไว้เก็บไว้ ณ ภายในได้

กับปีศาจทั้งหลายเก็บอามิสไว้ข้างในแล้ว หุงต้มข้างนอก พวกคนกินเดนพากัน
ห้อมล้อม

ภิกษุทั้งหลายไม่พอใจฉัน แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หุงต้มในภายใน.

ในคราวเกิดเหตุภิกขภัย พวกกับปีศาจนำสิ่งของไปเสียมากมาย ถวายภิกษุเพียง
เล็กน้อย

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หุงต้มเอง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอามิสที่เก็บไว้ในภายในที่อยู่ ที่หุงต้มในภายในที่อยู่ และ
ที่หุงต้มเอง.

ผลไม้กลางทาง

[๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกันจำพรรษาในกาฬินชนบทแล้ว เดินทาง
ไปสู่พระนครราชคฤห์ เมื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ในระหว่างทางไม้ได้โภชนาหารที่เส้าหมอง หรือ
ประณีตบริบูรณ์ พอแก่ความต้องการเลย ถึงของขบเคี้ยวคือผลไม้มีมาก แต่ก็หากับปีศาจไม่ได้
ต่างพากันลำบาก ครั้นเดินทางไปพระนครราชคฤห์ ถึงพระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทาน
เหยื่อแก่กระต่ายแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง

พุทธประเพณี

กิจการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครคันตุกะทั้งหลาย นั้นเป็น
พุทธประเพณี

ครั้งนั้น ผู้มีพระภาคได้ตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของพวก
เธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ เดินทางมาด้วยความลำบากน้อยหรือ และพวกเธอ
มาจากไหนเล่า?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้ พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า
พวกข้าพระพุทธเจ้าจำพรรษาในกาฬินชนบท แล้วเดินทางมาพระนครราชคฤห์ เพื่อเฝ้าพระผู้มี
พระภาค ณ พระเวฬุวันนี้ ในระหว่างทาง ไม้ได้โภชนาหารที่เส้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์
พอแก่ความต้องการเลย ถึงของขบเคี้ยว คือผลไม้มีมาก แต่ก็หากับปีศาจไม่ได้ เพราะเหตุนั้น
พวกข้าพระพุทธเจ้าจึงเดินทางมาด้วยความลำบาก.

พระพุทธชานุญาตให้รับประเคนของที่ เป็นอุคคหิต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ภิกษุเห็นของขบเคี้ยว
คือ ผลไม้ในท่าใด ถึงกับปีศาจไม่มี ก็ให้หยิบนำไปเอง พบกับปีศาจแล้ว วางไว้บน
พื้นดิน ให้กับปีศาจประเคนแล้วฉัน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาติให้รับประเคนสิ่งของที่ภิกษุถูกต้องแล้วได้.

พราหมณ์ถวายงาและน้ำผึ้งใหม่

[๕๓] ก็โดยสมัยนั้นแล งาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บังเกิดแก่พราหมณ์ผู้หนึ่ง จึงพราหมณ์นั้นได้คิดตกลงว่า ฝิฉะนั้น เราพึงถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่แก่ภิกษุสงฆ์ มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประมุข ครั้นแล้วได้ไปในพุทธานุรักษ์ ครั้นถึงแล้วได้ทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการทูลปราศรัยพอให้เป็นที่บ้านเชิง เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พราหมณ์ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ทูลคำนี้นี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอท่านพระโคตมพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าในวันพรุ่งนี้ เพื่อเจริญบุญกุศล และปีติปราโมทย์แก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด.

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยคุณธิภาพ ครั้นพราหมณ์นั้นทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาค แล้วกลับไป แล้วสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้นแล้ว ให้นำไปกราบทูลภัตตกาลแก่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้วท่านพระโคตม ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอินทรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่ที่เวศน์ของพราหมณ์นั้น ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงพราหมณ์นั้นอังกาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรห้ามภัตรแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงพราหมณ์นั้นผู้หนึ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา แล้วลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับแล้วไม่ทันนาน พราหมณ์นั้นระลึกขึ้นได้ว่า เราคิดว่าจักถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ จึงได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อถวายไทยธรรมเหล่าใด ไทยธรรมเหล่านั้นเราลืมถวาย ฝิฉะนั้น เราพึงให้เขาจัดงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บรรจุขวดและหม้อนำไปสู่อาราม ดังนี้ แล้วให้เขาจัดงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่บรรจุขวดและหม้อนำไปสู่อาราม เข้าไปในพุทธานุรักษ์ ครั้นถึงแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้นี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม ข้าพระพุทธเจ้าคิดว่าจักถวายงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ จึงได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อถวายไทยธรรมเหล่าใด ไทยธรรมเหล่านั้นข้าพระพุทธเจ้าลืมถวาย ขอท่านพระโคตมโปรดรับงาใหม่และน้ำผึ้งใหม่ของข้าพระพุทธเจ้าเถิด.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย.

ก็คราวนั้นอัครคตอาหาร ภิกษุทั้งหลายรับสิ่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้ว ห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าพระสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามภัตตทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่รับประเคน.

พระพุทธชานุญาติให้ฉันโภชนะไม่เป็นแดน

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เรานุญาติให้ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ฉันโภชนะอันไม่เป็นแดน ซึ่งนำมาจากสถาน

ที่ฉัน.

ตระกูลอุปัฏฐากของพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๔] ก็สมัยนั้นแล ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ได้ส่งของเคี้ยวไปเพื่อถวายพระสงฆ์ สั่งว่า ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายสงฆ์ แต่เวลานั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังเข้าไปบิณฑบาตในบ้าน ครั้นชาวบ้านพวกนั้นไปถึงอารามแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า พระคุณเจ้าอุปนันทไปไหน เจ้าข้า?

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้นเข้าไปบิณฑบาตในบ้านแล้ว.

ชาวบ้านสั่งว่า ท่านเจ้าข้า ของเคี้ยวนี้ต้องมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทถวายภิกษุสงฆ์.

ภิกษุทั้งหลายกราบพูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พวกเธอจงรับประเคนเก็บไว้จนกว่าอุปนันทจะมา.

ครั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตร เข้าไปเยี่ยมตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉัน แล้วมาถึงต่อกลางวัน ก็คราวนั้นเป็นสมัยทูปภิกขภัย ภิกษุทั้งหลายรับสิ่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้วห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าภิกษุสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามภัตทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่รับประเคน.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาติแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว ฉันโภชนะอันไม่เป็นเดน ซึ่งรับประเคนไว้ในปุเรภัตได้.

พระสารีบุตรเถระอาพาธ

[๕๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุชากรรมย์แล้วเสด็จพระพุทสดำเนินมุ่งไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของอนาถปิณฑกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น วันต่อมา ท่านพระสารีบุตรอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปเยี่ยมท่านพระสารีบุตร ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า อาวุโส สารีบุตร เมื่อก่อนท่านอาพาธเป็นไข้ตัวร้อน รักษาหายด้วยเภสัชอะไร?

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า รักษาหายด้วยรากบัวและง่าบัว.

จึงท่านพระมหาโมคคัลลานะได้หายตัวไปในพระวิหารเชตวันทันที มาปรากฏอยู่ ณ ริมฝั่งสระโบกขรณีมันทากินี เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้นข้างเชือกหนึ่งได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะกำลังมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า นิมนต์พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะมา พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะมาเถิดแล้ว พระคุณเจ้าต้องประสงค์สิ่งไร ข้าพเจ้าจะถวายสิ่งไร เจ้าข้า?

ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า ฉันประสงค์ง่าบัวและรากบัว จี๊.

ข้างเชือกนั้นสั่งข้างอีกเชือกหนึ่งทันทีว่า พนาย ฉิฉะนั้น เจ้าจงถวายง่าบัวและรากบัวแก่พระคุณเจ้า จนพอแก่ความต้องการ.

จึงข้างเชือกที่ถูกใช้นั้นลงสู่สระโบกขรณีมันทากินี ใช้งวงถอนง่าบัวและรากบัวล้างน้ำ

ให้สะอาด ม้วนเป็นห่อเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ ทันใดนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้หายตัวไปที่ริมฝั่งสระโบกขรณีมันทากินี มาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน เปรียบเหมือนนบรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น แม้ข้างเชือกนั้นก็หายไปที่ริมฝั่งสระโบกขรณีมันทากินี มาปรากฏตัวที่พระวิหารเชตวัน ได้ประเคนเง่าบัวและรากบัวแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ แล้วหายตัวไปที่พระวิหารเชตวัน มาปรากฏตัวที่ริมฝั่งสระโบกขรณีมันทากินี ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะน้อมเง่าบัวและรากบัวเข้าไปถวายท่านพระสารีบุตร เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันเง่าบัวและรากบัวแล้ว โรคไข้ตัวร้อนก็หายทันที เง่าบัวและรากบัวยังเหลืออยู่มากมาย

ก็แลสมัยนั้นอัครคักอาหาร ภิกษุทั้งหลายรับสิ่งของเล็กน้อยแล้วห้ามเสียบ้าง พิจารณาแล้วห้ามเสียบ้าง เป็นอันว่าภิกษุสงฆ์ล้วนเป็นผู้ห้ามภักตทั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงเฝ้าไม่รับประเคน.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เรานุญาตให้ภิกษุผู้ฉันเสร็จ ห้ามภักตแล้ว ฉันทโภชนะอันไม่เป็นเดน ซึ่งเกิดในป่าเกิดในสระบัว.

พระพุทธานุญาตผลไม้ที่ใช้เพาะพันธุ์ไม้ได้

[๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ในพระนครสาวัตถี มีของฉัน คือ ผลไม้เกิดขึ้นมาก แต่กบปียการกไม่มี ภิกษุทั้งหลายจึงเฝ้าไม่ฉันผลไม้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ฉันผลไม้ที่ใช้เพาะพันธุ์ไม้ได้ หรือที่ปล่อนเมล็ดออกแล้ว ยังมีได้ทำกับปะกัฉันได้.

พระพุทธานุญาตห้ามทำสัตตกรรม

[๕๗] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครสาวัตถีตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครราชคฤห์ เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับถึงพระนครราชคฤห์ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ในพระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์นั้น คราวนั้นภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคจริตีดวงทวาร นายแพทย์ชื่ออากาศโคตตะกำลังทำการผ่าตัดทวารหนักด้วยศัสตรา ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินตามเสนาสนะ เสด็จไปถึงวิหารที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น นายแพทย์อากาศโคตตะได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้นี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า ขออาราธนาท่านพระโคตมเสด็จมาทอดพระเนตรวินิจฉัยมรรคของภิกษุรูปนี้ เหมือนปากคางคก.

ทรงประชุมภิกษุสงฆ์

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า โมฆนบรุษนี้เยาะเย้ยเรา จึงเสด็จกลับจากที่นั้นแล แล้วรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในวิหารหลังโน้น มีภิกษุอาพาธหรือ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า มี พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นอะไร?

ภ. ท่านรูปนั้นอาพาธเป็นโรคจิตสติดวงทวาร นายแพทย์อากาศโคตตะทำการผ่าตัด ทวารหนักด้วยศัสตรา พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโหมฆบรูษนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มีโทษของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โจน โหมฆบรูษนั้นจึงได้ให้ทำสัตถกรรมในที่แคบเล่า ในที่แคบมีผิวเนื้ออ่อน แผลงอกเต็มยาก ผ่าตัด ไม่สะดวก การกระทำของโหมฆบรูษนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ทำสัตถกรรม ในที่แคบ รูปใดให้ทำ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พระพุทธบัญญัติห้ามทำวัตถกรรม

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ทราบว่ พระผู้มีพระภาคทรงห้ามทำการผ่าตัดทวารหนักด้วย ศัสตรา จึงเล็งใจให้ทำการรัดหัวไส้ บรรดาภิกษุที่มกน้อย ต่างก็เฟงโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า โจนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ให้ทำวัตถกรรมเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า ภิกษุฉัพพัคคีย์ ให้ทำวัตถกรรม จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ครั้นแล้วทรงทำธรรมมิกถา รับสั่งห้ามภิกษุ ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ทำสัตถกรรม หรือวัตถกรรมในที่ประมาณ ๒ นิ้ว โดยรอบแห่งที่แคบ รูปใดให้ทำ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

อุบาลิกาสุปปิยาถวายเนื่อขา

[๕๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครพาราณสีแล้ว ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ อสิปตนะมฤคทายวันเขตพระนคร พาราณสีนั้น สมัยนั้น อุบาลิกาสุปปิยะและอุบาลิกาสุปปิยา ๒ คน เป็นผู้เลื่อมใส เป็นทายก กับปิยการก บำรุงพระสงฆ์อยู่ในพระนครพาราณสี วันหนึ่ง อุบาลิกาสุปปิยาไปสู่อาราม เทียว เยี่ยมวิหารและบริเวณทั่วทุกแห่ง แล้วเรียนถามภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุรูปไรอาพาธ ภิกษุรูปไร โปรดให้ดิฉันนำอะไรมาถวาย เจ้าข้า.

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งดื่มยาถ่ายและได้บอกอุบาลิกาสุปปิยาว่า ดูกรน้องหญิง อาตมา ดื่มยาถ่าย อาตมาต้องการน้ำเนื้อต้ม

อุบาลิกาสุปปิยารับคำว่า ดิฉันจักนำมาถวายเป็นพิเศษ เจ้าข้า แล้วไปเรือนสังฆายคน รับใช้ว่า เจ้าจงไปหาซื้อเนื้อสัตว์ที่เขาขายมา

ชายคนรับใช้รับคำอุบาลิกาสุปปิยาว่า ขอรับกระผม แล้วเที่ยวหาซื้อทั่วพระนครพาราณสี ก็มิได้พบเนื้อสัตว์ที่เขาขาย จึงได้กลับไปหาอุบาลิกาสุปปิยาแล้วเรียนว่า เนื้อสัตว์ที่เขาขายไม่มี

ขอรับ เพราะวันนี้ห้ามฆ่าสัตว์

จึงอุบาสิกาสุปปิยาได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุอาพาธรูปนั้นแล เมื่อไม่ได้ฉันน้ำเนื้อต้ม อาพาธจักมากขึ้นหรือจักถึงมรณภาพ การที่เรารับค่าแล้วไม่จัดหาไปถวายนั้น เป็นการไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้ แล้วได้หิบบิดหันเนื้อมาเชือดเนื้ออาสงให้หญิงคนรับใช้สั่งว่า แม่สาวใช้ ผิดจะนั้น แม่จงต้มเนื้อนี้แล้วนำไปถวายภิกษุรูปที่อาพาธอยู่ในวิหารหลังโน้น อนึ่ง ผู้ใดถามถึงฉันจบบอกว่าป่วย แล้วเอาผ้าห่มพันขา เข้าห้องนอนบนเตียง.

ครั้งนั้น อุบาสิกาสุปปิยะไปเรือนแล้วถามหญิงคนรับใช้ว่า แม่สุปปิยาไปไหน?

หญิงคนรับใช้ตอบว่า คุณนายนอนในห้อง เจ้าข้า.

จึงอุบาสิกาสุปปิยะเข้าไปหาอุบาสิกาสุปปิยาถึงในห้องนอน แล้วได้ถามว่า เธอนอนทำไม อุบาสิกา.

ดิฉันไม่สบายค่ะ อุบาสิกา.

เธอป่วยเป็นอะไร.

ทีนั้น อุบาสิกาสุปปิยาจึงเล่าเรื่องนั้นให้อุบาสิกาสุปปิยะทราบ

ขณะนั้น อุบาสิกาสุปปิยะรำเริงดีใจว่า อัครธรรยานิกขชาวเราไม่เคยมีเลยชาวเรา แม่สุปปิยานี้มีศรัทธาเลื่อมใสถึงแก่สละเนื้อของตนเอง สิ่งไรอื่นทำไมนางจักทำให้ไม่ได้เล่า แล้วเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาค. ถวายบังคมนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อุบาสิกาสุปปิยะนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระสงฆ์ จงทรงกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าในวันพรุ่งนี้เพื่อเจริญมหากุศล และปติปราโมทย์ แก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุชณิภาพ ครั้นอุบาสิกาสุปปิยะทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ แล้วกลับไป และสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้คนไป กราบทูลภักตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก แล้วถือบาตรจีวรเสด็จไปสู่ นิเวศน์ของอุบาสิกาสุปปิยะ ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวายพร้อมด้วย พระสงฆ์ จึงอุบาสิกาสุปปิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอุบาสิกาสุปปิยะผู้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า อุบาสิกาสุปปิยาไปไหน?

อ. นางป่วย พระพุทธเจ้าข้า

พ. ถ้าเช่นนั้น เชิญอุบาสิกาสุปปิยามา

อ. นางไม่สามารถ พระพุทธเจ้าข้า

พ. ถ้าเช่นนั้น พวกเธอช่วยกันพุงพามา

ขณะนั้น อุบาสิกาสุปปิยะได้พุงอุบาสิกาสุปปิยามาเฝ้า พร้อมกับนางได้เห็นพระผู้มี

พระภาค แผลใหญ่เพียงนั้นได้งอกเต็ม มีผิวพรรณเรียบสนิท เกิดโลมชาติทันที จึงอุบาสกสุปิยะ และอุบาสิกาสุปิยา พวกนั้นสำเร็จยินดีว่า อัศจรรย์นักชาวเรา ไม่เคยมีเลยชาวเรา พระตลาคต ทรงมีฤทธิ์มาก ทรงมีพระอนุภาพมาก เพราะพอเห็นพระองค์เท่านั้น แผลใหญ่โตยังงอกขึ้น เต็มทันที มีผิวพรรณเรียบสนิท เกิดโลมชาติ แล้วอังกาสภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธานุภาพเจ้าเป็นประมุข ด้วยชาตนิยโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสด็จแล้ว ทรงนำ พระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงให้อุบาสกสุปิยะและอุบาสิกาสุปิยา เห็นแจ้ง สมาทาน ออาจหาญ ความสำเร็จด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

[๕๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปไหน ขอเนื้อต่ออุบาสิกาสุปิยา.

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว ภิกษุรูปนั้นได้ทูลรับต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระ-
*พุทธานุภาพเจ้า ได้ขอเนื้อต่ออุบาสิกาสุปิยา พระพุทธานุภาพเจ้า

พ. เขานำมาถวายแล้วหรือ ภิกษุ

ภ. เขานำมาถวายแล้ว พระพุทธานุภาพเจ้า

พ. เธอฉันแล้วหรือ ภิกษุ

ภ. ฉันแล้ว พระพุทธานุภาพเจ้า

พ. เธอพิจารณาหรือเปล่า ภิกษุ

ภ. มิได้พิจารณา พระพุทธานุภาพเจ้า

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธานุภาพเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบุรุษ โภจนเธอจึงไม่ได้พิจารณา แล้วฉัน เนื้อแล้ว เธอฉันเนื้อมนุษย์แล้ว การกระทำของเธอฉันนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน ที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

พระพุทธานุภาพเจ้าห้ามฉันเนื้อมนุษย์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสมีอยู่ เขาสละเนื้อของเขาถวายก็ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ รูปใดฉัน ต้องอาบัติตุลลัจฉัย หนึ่ง ภิกษุยังมีได้ พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธานุภาพเจ้าห้ามฉันเนื้อช้าง

[๖๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ช้างหลวงล้มลงหลายเชือก สมัยอัคคีตอาหาร ประชาชน พวกกันบริโภคนเนื้อช้าง และถวายแก่พวกภิกษุผู้เกี่ยววิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายฉันเนื้อช้าง ประชาชนจึงพึงโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า โภจนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉัน เนื้อช้างแล้ว เพราะช้างเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบคงไม่ทรงเลื่อมใสต่อพระสมณะ

เหล่านั้นเป็นแน่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อช้าง รูปโคฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อม้า

สมัยต่อมา ม้าหลวงตายมาก สมัยอัถคัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อม้า และถวายแก่ภิกษุผู้เกี่ยววิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายฉันเนื้อม้า ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉันเนื้อม้าเล่า เพราะม้าเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ คงไม่เลื่อมใสต่อพระสมณะเหล่านั้นเป็นแน่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อม้า รูปโคฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อสุนัข

สมัยต่อมา ถึงคราวอัถคัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อสุนัข และถวายแก่ภิกษุผู้เกี่ยววิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายฉันเนื้อสุนัข ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉันเนื้อสุนัขเล่า เพราะสุนัขเป็นสัตว์น่าเกลียด น่าชัง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อสุนัข รูปโคฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้องู

สมัยต่อมา ถึงคราวอัถคัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้องู และถวายแก่ภิกษุผู้เกี่ยววิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายฉันเนื้องู ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉันเนื้องูเล่า เพราะงูเป็นสัตว์น่าเกลียดน่าชัง แม้พระยานาคชื่อสุปัสสะก็เข้าไปในพุทธสำนักถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า บรรดาที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใสมีอยู่ มั่นคงเบียดเบียนพวกภิกษุจำนวนน้อยบ้าง ของประทานพระวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอพระ-
*คุณเจ้าทั้งหลายโปรดกรุณาอย่าฉันเนื้องู ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระยานาคสุปัสสะเห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมมีกถา ครั้นพระยานาคสุปัสสะอันพระผู้มีพระภาคทรงให้เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมมีกถาแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณกลับไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมุลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้องู รูปโคฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อราชสีห์

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าราชสีห์แล้วบริโภคเนื้อราชสีห์ และถวายแก่ภิกษุผู้เกี่ยววิณฑบาต พวกภิกษุฉันเนื้อราชสีห์แล้วอยู่ในป่า ผู้งูราชสีห์ฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่นเนื้อราชสีห์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุ

ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อเสือโคร่ง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อเสือโคร่ง

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือโคร่งแล้วบริโภคนเนื้อเสือโคร่งและถวายแก่พวกภิกษุผู้เกี่ยว
毗ณฑาต พวกภิกษุฉันเนื้อเสือโคร่งแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือโคร่งฆ่าพวกภิกษุเสียเพราะได้กลิ่นเนื้อ
เสือโคร่ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้าม
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อเสือโคร่ง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อเสือเหลือง

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือเหลือง แล้วบริโภคนเนื้อเสือเหลืองและถวายแก่พวกภิกษุ
ผู้เกี่ยว毗ณฑาต พวกภิกษุฉันเนื้อเสือเหลืองแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือเหลืองฆ่าพวกภิกษุเสีย
เพราะได้กลิ่นเนื้อเสือเหลือง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
ทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อเสือเหลือง รูปใดฉัน
ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อหมี

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าหมีแล้วบริโภคนเนื้อหมี และถวายแก่พวกภิกษุผู้เกี่ยว毗ณฑาต
พวกภิกษุฉันเนื้อหมีแล้วอยู่ในป่าเหล่าหมีฆ่าพวกภิกษุเสียเพราะได้กลิ่นเนื้อหมี ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อหมี รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อเสือดาว

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือดาวแล้วบริโภคนเนื้อเสือดาว และถวายแก่พวกภิกษุผู้เกี่ยว
毗ณฑาต พวกภิกษุฉันเนื้อเสือดาวแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือดาวฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่น
เนื้อเสือดาว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ทรงบัญญัติ
ห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อเสือดาว รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

สุปิยภาณวาร ที่ ๒ จบ.

เรื่องพราหมณ์ถวายยาและขนมปรุงด้วยน้ำหวาน

[๖๑] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสี ตามพระพุทธาภิรมณ์
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางอันธกวินทะชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ
๑,๒๕๐ รูป คราวนั้นประชาชนชาวชนบทบรรทุกเลื้อบั้งน้ำมันบั้ง ข้าวสารบั้ง ของควรเคี้ยว
บั้ง เป็นอันมากมาในเกวียน เดินติดตามภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขมาข้างหลังๆ
ด้วยตั้งใจว่า ได้โอกาสเมื่อใดจักทำภัตตาหารถวายเมื่อนั้น อนึ่ง คนกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน
ก็พลอยเดินติดตามไปด้วย ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ
เสด็จถึงอันธกวินทะชนบท.

ขณะนั้นพราหมณ์คนหนึ่ง ยังหาโอกาสไม่ได้ จึงดำริในใจว่าเราเดินติดตามภิกษุสงฆ์

[๖๒] ทายกใดถวายข้าวยาคุโดยเคารพตามกาล แก่ปฎิคาหก

ผู้ดำรงมาแล้ว บริโภคโภชนาอันผู้อื่นถวาย ทายกนั้น

ชื่อว่าตามเพิ่มให้ซึ่งสถานะ ๑๐ อย่างแก่ปฎิคาหกนั้น อายุ

วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ย่อมเกิดแก่ปฎิคาหกนั้น

แต่นั้นยากุย่อมกำจัดความหิว ความระหาย ทำลมให้เดิน

คล่อง ล้างลำไส้ และย่อยอาหาร ยาคุนั้นพระสุคตตรัส

สรรเสริญว่าเป็นเภสัช เพราะเหตุนั้นแล มนุษย์ชนที่ต้อง

การสุขยังยืน ประรณาสุขที่เลิศ หรืออยากได้ความงามอัน

เพริศพรึงในมนุษย์ จึงควรแท้เพื่อถวายข้าวยาคุ.

พระพุทธชานุญาตข้าวยาคุและขนมปรุงด้วยน้ำหวาน

[๖๓] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่พราหมณ์นั้นด้วย ๓ คาถาแล้ว เสด็จลุก
จากที่ประทับกลับไป.

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตข้าวยาคุ และขนม
ปรุงด้วยน้ำหวาน.

เรื่องมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใส

[๖๔] ประชาชนทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตยาคุและขนมปรุงด้วยน้ำหวาน
แก่ภิกษุทั้งหลาย จึงตกแต่งยาคุที่แข็งและขนมปรุงด้วยน้ำหวานถวายแต่เช้า ภิกษุทั้งหลายที่ได้
รับอังกาสด้วยยาคุที่แข็งและขนมปรุงด้วยน้ำหวานแต่เช้า จันถิตตาทหารในโรงอาหารไม่ได้ตามที่
คาดหมาย คราวนั้น มหาอำมาตย์คนหนึ่งผู้เริ่มเลื่อมใส ได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น
ประมุขเพื่อฉันในวันรุ่งขึ้นและได้มีความคิดว่า ถ้ากระไร เราพึงตกแต่งสำหรับมังสะ ๑,๒๕๐ ที่
เพื่อภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป น้อมเข้าไปถวายภิกษุรูปละ ๑ ตำรับ แล้วสั่งให้ตกแต่งขาทนียโภชนียาหาร
อันประณีตและสำหรับมังสะ ๑,๒๕๐ ที่ โดยผ่านราตรีนั้น แล้วสั่งให้เจ้าพนักงานไปกราบทูล
ภักตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภักตทหารสำเร็จแล้ว.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธ
ดำเนินสู่นิเวศน์ของมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธอาสน์ที่เขาจัด
ถวาย พร้อมด้วยพระสงฆ์ จึงมหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้น อังกาสภิกษุทั้งหลายอยู่ในโรงอาหาร

ภิกษุทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า จงถวายแต่น้อยเถิดท่าน จงถวายแต่น้อยเถิดท่าน

ท่านมหาอำมาตย์กราบเรียนว่า ท่านเจ้าข้า ขอท่านทั้งหลายอย่ารับแต่น้อยๆ ด้วยคิดว่า
นี่เป็นมหาอำมาตย์ที่เริ่มเลื่อมใส กระผมตกแต่งขาทนียโภชนียาหารไว้มาก กับสำหรับมังสะ
๑,๒๕๐ ที่ จักน้อมเข้าไปถวายภิกษุรูปละ ๑ ตำรับ ขอท่านทั้งหลายกรุณารับให้พอแก่ความ
ต้องการเถิด เจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลายว่า ท่าน พวกอาตมภาพรับแต่น้อยๆ มิใช่เพราะเหตุนี้เลย แต่เพราะ

พวกอาตมภาพได้รับอภัยด้วยยาอุกที่เข่น และขนมปรุงด้วยน้ำหวานแต่เช้า ฉะนั้น พวกอาตมภาพจึงขอรับแต่น้อยๆ

ทันใดนั้น มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสนั้นจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลาย อันกระผมนิมนต์แล้วจึงได้ฉันทยาอุกที่เข่นของผู้อื่นเล่า กระผมไม่สามารถจะถวายให้พอแก่ความต้องการหรือ แล้วโกรธไม่พอใจ ฟังจะหาโทษให้ ได้บรรจุมิตรของภิกษุทั้งหลาย เต็มพลาถกล่าวว่ ท่านทั้งหลายจะฉันทก็ได้ นำไปก็ได่ ครั้นแล้วอังกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโทษนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จแล้ว นำพระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงแก่มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใส นั้นซึ่งนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับไม่ทันนาน มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสได้บังเกิดความรำคาญและความเดือดร้อนว่า มิใช่ลาภของเราหนอ ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ เราไม่ได้ดีแล้วหนอ เพราะเราโกรธไม่พอใจ ฟังจะหาโทษให้ ได้บรรจุมิตรของภิกษุทั้งหลาย เต็มพลาถกล่าวว่ ท่านทั้งหลายจะฉันทก็ได้ นำไปก็ได่ อะไรหนอแล เราสร้างสมมาก คือ บุญหรือบาป ครั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงกราบทูลว่า พระพุทเจ้าข้า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับไม่ทันนาน ความรำคาญและความเดือดร้อนได้บังเกิดแก่ข้าพระพุทเจ้า ณ ที่นั้นว่า มิใช่ลาภของข้าพระพุทเจ้าหนอ ลาภของข้าพระพุทเจ้าไม่มีหนอ ข้าพระพุทเจ้าได้ชั่วแล้วหนอ ข้าพระพุทเจ้าไม่ได้ดีแล้วหนอ เพราะข้าพระพุทเจ้าโกรธไม่พอใจ ฟังจะหาโทษให้ ได้บรรจุมิตรของภิกษุทั้งหลาย เต็มพลาถกล่าวว่ ท่านทั้งหลายจะฉันทก็ได้ นำไปก็ได่ อะไรหนอแล ข้าพระพุทเจ้าสร้างสมไว้มาก คือ บุญหรือบาป ดังนี้ อะไรกันแน่ที่ข้าพระพุทเจ้าสร้างสมมาก คือ บุญหรือบาป พระพุทเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อาวุโส ท่านนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข เพื่อเจริญบุญกุศลและปิตปราโมทยในวันพรุ่งนี้ด้วยทานอันเลิศใด ท่านชื่อว่าสร้างสมบุญไว้มาก เพราะทานอันเลิศนั้น เมล็ดข้าวสุกเมล็ดหนึ่งๆ ของท่าน อันภิกษุรูปหนึ่งๆ ผู้เลิศด้วยคุณสมบัติอันใด รับไปแล้ว ท่านชื่อว่าสร้างสมบุญไว้มาก เพราะภิกษุผู้เลิศด้วยคุณสมบัติอันนั้น สวรรค์เป็นอันท่านปรารถนาไว้แล้ว.

ลำดับนั้น มหาอำมาตย์ผู้เริ่มเลื่อมใสได้ทราบว่าเป็นลาภของตน ตนได้ดีแล้ว สวรรค์อันตนปรารถนาไว้แล้ว ก็ร่าเริง ตีใจลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไป.

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้าพเจ้า ภิกษุ*ทั้งหลายอันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น ฉันทยาอุกที่เข่นของผู้อื่นจริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันทาคูที่เข้าน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉนโฆฆนุรุษเหล่านั้น อันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น จึงได้ฉันทาคูที่เข้านของผู้อื่นแล้ว การกระทำของพวกโฆฆนุรุษนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุ-
*ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอันทายกนิมนต์ไว้แห่งอื่น ไม่พึงฉันทาคูที่เข้านของผู้อื่น รูปใดฉันท ฟังปรับอาบัติตามธรรม.

เรื่องพราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะถวายงบน้ำอ้อย

[๖๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในอันธกวิณฑนบทตามพระพุทธานุสรมย์ แล้ว เสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางพระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป คราวนั้น พราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะ เดินทางไกลแต่พระนครราชคฤห์ไปยังอันธกวิณฑนบท พร้อมด้วยเกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่ม ล้วนบรรทุกหม้องบน้ำอ้อยเต็มทุกเล่ม พระผู้มีพระภาค ทอดพระเนตรเห็นเวฬุภฏักัจจมานะกำลังมาแต่ไกล ครั้นแล้ว เสด็จแวงออกจากทางประทับนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง.

จึงพราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะ เดินเข้าไปถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าปรารถนาจะถวายงบน้ำอ้อย แก่ภิกษุรูปละ ๑ หม้อ.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรัจจมานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงนำงบน้ำอ้อยมาแต่เพียง หม้อเดียว.

พราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วนำงบน้ำอ้อยมาแต่หม้อเดียว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า หม้องบน้ำอ้อย ข้าพระพุทธเจ้านำมาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไร ต่อไป.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรัจจมานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงถวายงบน้ำอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย.

พราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วถวายงบน้ำอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า งบน้ำอ้อยข้าพระพุทธเจ้า ถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า แต่งบน้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ ใดอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูกรัจจมานะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงถวายงบน้ำอ้อยแก่ภิกษุ ทั้งหลายจนพอแก่ความต้องการ.

พราหมณ์เวฬุภฏักัจจมานะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วถวายงบน้ำอ้อยแก่ภิกษุทุกรูป จนพอแก่ความต้องการ แล้วได้ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า งบน้ำอ้อยข้าพระพุทธเจ้าถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย จนพอแก่ความต้องการแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัจจანะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงอังคาสกัญชุกทั้งหลายด้วยบ่น้ำอ้อยให้หอมหนา.

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วอังคาสกัญชุกทั้งหลายด้วยบ่น้ำอ้อยให้หอมหนา กัญชุกบางพวกบรรจุบ่น้ำอ้อยเต็มบาตรบ้าง เต็มหม้อกรองน้ำบ้าง เต็มถุงยามบ้าง ครั้นพราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะอังคาสกัญชุกทั้งหลายด้วยบ่น้ำอ้อยให้หอมหนาแล้ว ได้ทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า กัญชุกทั้งหลายอันข้าพระพุทธเจ้าอังคาส ด้วยบ่น้ำอ้อยให้หอมหนาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก พระพุทธเจ้าข้า แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัจจันะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้บ่น้ำอ้อยแก่พวกคนกินเดน.

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า. แล้วจึงให้บ่น้ำอ้อยแก่พวกคนกินเดน แล้วได้ทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า บ่น้ำอ้อย ข้าพระพุทธเจ้า ให้พวกคนกินเดนแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัจจันะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงให้บ่น้ำอ้อยแก่พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการ

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วจึงให้บ่น้ำอ้อยแก่พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการ แล้วได้ทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาค ว่า บ่น้ำอ้อยข้าพระพุทธเจ้า ให้พวกคนกินเดน จนพอแก่ความต้องการแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลืออยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไรต่อไป พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัจจันะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงเลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้หอมหนา ด้วยบ่น้ำอ้อย.

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า แล้วเลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้หอมหนาดด้วยบ่น้ำอ้อย คนกินเดนบางพวกบรรจุบ่น้ำอ้อยเต็ม กระป๋องบ้าง เต็มหม้อน้ำบ้าง ห่อเต็มผ้าขาวปูลาดบ้าง เต็มพกบ้าง ครั้นพราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะ เลี้ยงดูพวกคนกินเดนให้หอมหนาดด้วยบ่น้ำอ้อย แล้วทูลคำนี้นี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พวกคนกินเดน อันข้าพระพุทธเจ้าเลี้ยงดูด้วยบ่น้ำอ้อยให้หอมหนาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แต่บ่น้ำอ้อยนี้ยังเหลือ อยู่มาก ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติอย่างไรต่อไป พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัจจันะ ทั่วโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ทั่วทุกหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ เราไม่เล็งเห็นบุคคลผู้บริโภคน้ำอ้อย นั้นแล้วจะให้ย่อยได้ดี นอกจากตาคาตหรือสาวกของตาคาต ดูกรกัจจันะ ถ้าเช่นนั้น เธอจง ทิ้งบ่น้ำอ้อยนั้นเสียในสถานที่อันปราศจากของเขียวสด หรือจงเทเสียในน้ำซึ่งปราศจากตัวสัตว์.

พราหมณ์เวฬุฏฐกัจจันะ ทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

แล้วเทงบน้ำอ้อยนั้นลงในน้ำซึ่งปราศจากตัวสัตว์ งบน้ำอ้อยที่เทลงในน้ำนั้น เดือดพลุ่ง ส่งเสียงดังจิกจิก ฟันไอฟันควันทันที เปรียบเหมือนผลไม้ร้อนโชนตลอดวันอันบุคคลจุ่มลงในน้ำ ย่อมเดือดพลุ่ง ส่งเสียงดังจิกจิก ฟันไอฟันควันอยู่ แม้ฉันใด งบน้ำอ้อยที่เทลงในน้ำนั้น ย่อมเดือดพล่าน ส่งเสียงดังจิกจิก ฟันไอฟันควันอยู่ ฉะนั้นเหมือนกัน.

พราหมณ์เวลัฏฐกัจจานะ สลดใจ บังเกิดโลมชาติชูชันทันที แล้วเข้าไปในพุทธานุชาต ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ทรงแสดงอนุปุพพิกาและจตุราริยสัจ

เมื่อพราหมณ์เวลัฏฐกัจจานะนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงอนุปุพพิกา คือ ทรงประกาศ ทานกถา สีลกถา สัคคกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอานิสงส์ในความออกจากกาม เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า พราหมณ์เวลัฏฐกัจจานะมีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใส แล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดแก่พราหมณ์-
*เวลัฏฐกัจจานะ ณ ที่นั่นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดูกผ้าสะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น ครั้นพราหมณ์เวลัฏฐกัจจานะได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยแล้ว ถึงความเป็นผู้แก้แค้นแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดาได้ทุลคำนี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คิดว่าเปิดของที่ปิด บอกรทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีจักหูจักเห็นรูปดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้ เป็นต้นไป.

พระพุทธธานุชาตงบน้ำอ้อย

[๖๖] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ เสด็จถึงพระนครราชคฤห์แล้ว ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์นั้น ครั้งนั้น ในพระนครราชคฤห์มีงบน้ำอ้อยมาก ภิกษุทั้งหลายรังเกียจว่า ผู้ไม่อาพาธ จึงไม่ฉันงบน้ำอ้อย แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุชาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุชาตงบน้ำอ้อยแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ และงบน้ำอ้อยละลายน้ำแก่ภิกษุผู้ไม่อาพาธ.

ทรงรับอาการพักแรม

[๖๗] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุญาตแล้ว เสด็จพระพุทธดำเนินมุ่งไปทางตำบลบ้านป่าภูติ พร้อมด้วยพระสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน ๑,๒๕๐ รูป เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับถึงตำบลบ้านป่าภูติแล้ว อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูติได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จถึงตำบลบ้านป่าภูติแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้า ณ พลับพลาที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูติผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมมีกถา.

ครั้นอุบาสก อุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูติอันพระผู้มีพระภาคชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเรียง ด้วยธรรมมีกถาแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาค พร้อมด้วยพระสงฆ์ โปรดทรงรับอาการพักแรมของพวกข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า. พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยคุณิภาพ ครั้นอุบาสกอุบาสิกาชาวตำบลบ้านป่าภูติทราบการทรงรับ ของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วพากัน เดินไปทางอาคารพักแรม ปลูกตาดคตพาดานทั่วอาคารพักแรมทุกแห่ง จัดอาสนะ ตั้งหม้อน้ำ ตามประทีปน้ำมัน แล้วพากันเข้าไปพลับพลาที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกเขายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าปลูกตาดคตพาดานอาคารพักแรมทุกแห่ง จัดอาสนะ ตั้งหม้อน้ำ ตามประทีปน้ำมันไว้แล้ว พระผู้มีพระภาคยอมทรงทราบกาล อันควรในบัดนี้ พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ทรงถือบาตรจีวรแล้ว เสด็จไปทางอาคารพักแรมพร้อมกับพระสงฆ์ ทรงชำระพระบาททุกคู่แล้วเสด็จเข้าสู่อาคารพักแรม ประทับนั่ง พิงเสากลางผืนพระพิศตรูปทางทิศตะวันออก แม้พระสงฆ์เหล่านั้นก็ล้างเท้าแล้ว เข้าสู่อาคารพักแรม นั่งพิงฝาด้านตะวันตก ผืนหน้าไปทางทิศตะวันออก ห้อมล้อมพระผู้มีพระภาค แม้อุบาสกอุบาสิกา ชาวตำบลบ้านป่าภูติก็ล้างเท้าแล้วเข้าสู่อาคารพักแรม นั่งพิงฝาด้านตะวันออก ผืนหน้าไปทาง ตะวันตกห้อมล้อมพระผู้มีพระภาค.

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านป่าภูติ ดังต่อไปนี้:-

โทษแห่งศีลวิบัติ ๕ ประการ

[๖๘] ดูกรคหบดีทั้งหลาย โทษแห่งศีลวิบัติของคนทุศีลมี ๕ ประการ เหล่านี้ ๕ ประการ เป็นไฉน ดูกรคหบดีทั้งหลาย คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติในโลกนี้ยอมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ ใหญ่หลวง เพราะเหตุแห่งความประมาท นี่เป็นโทษข้อที่ ๑ แห่งศีลวิบัติ ของคนทุศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก ชื่อเสียอันลามกของคนทุศีล ผู้มีศีล วิบัติยอมเฟื่องฟูไป นี่เป็นโทษข้อที่ ๒ แห่งศีลวิบัติ ของคนทุศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ เข้าไปหาบริษัท

ใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พรหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้ครั้นคร้าม ขวยเงิน
เข้าไปหาบริษัทนั้นๆ นี้เป็นโทษข้อที่ ๓ แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ ย่อมเป็นผู้หลง
ทำกาละ นี้เป็นโทษข้อที่ ๔ แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล.

ดูกรคหบดี อนึ่ง โทษข้ออื่นยังมีอีก คนทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ เบื้องหน้าแต่แตกกาย
ตายไป ย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก นี้เป็นโทษข้อที่ ๕ แห่งศีลวิบัติ ของคน
ทุศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย โทษแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล มี ๕ ประการนี้แล.

อานิสงส์แห่งศีลสมบัติ ๕ ประการ

[๖๕] ดูกรคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัติของคนมีศีลมี ๕ ประการ เหล่านี้ ๕
ประการเป็นไฉน? ดูกรคหบดีทั้งหลาย คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมได้กองโภคทรัพย์
ใหญ่หลวง เพราะเหตุแห่งความไม่ประมาท นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ แห่งศีลสมบัติ ของคนมีศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก ชื่อเสียงอันดีงามของคนมีศีล
ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเฟื่องฟูไป นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของคนมีศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล เข้าไปหา
บริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พรหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก้แล้วกล้า
ไม่ขวยเงินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ แห่งศีลสมบัติ ของคนมีศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมไม่หลง
ทำกาละ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ แห่งศีลสมบัติ ของคนมีศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อนึ่ง อานิสงส์ข้ออื่นยังมีอีก คนมีศีลถึงพร้อมด้วยศีล เบื้องหน้า
แต่แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๕ แห่งศีลสมบัติ ของคน
มีศีล.

ดูกรคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัติ ของคนมีศีล มี ๕ ประการ นี้แล.

[๗๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้อุบาสกอุบาสิกาของตำบลบ้านป่าภูลิเห็นแจ้ง
สมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาจนตึกตื่นแล้วทรงส่งกลับด้วยรับสั่งว่า ดูกรคหบดี-
*ทั้งหลาย ราตรีจวนสว่างแล้ว บัดนี้ พวกเธอจงรู้กาลที่จะกลับเถิด อุบาสกอุบาสิกาชาวตำบล
บ้านป่าภูลิ รับสนองพระพุทธดำรัสว่า ทราบเกล้าฯ เช่นนั้นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า แล้วลุกจาก
ที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วพากันกลับ ครั้นอุบาสกอุบาสิกาชาวตำบล
บ้านป่าภูลิกลับไปไม่ทันนาน พระผู้มีพระภาคได้เสด็จเข้าสู่สุญญาคารแล้ว.

เรื่องสุณีชะวัสตการะมหาอำมาตย์

[๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล มหาอำมาตย์แห่งมคธรัฐ ๒ ท่านชื่อ สุณีชะ ๑ วัสตการ ๑
กำลังจัดการสร้างพระนคร ณ ตำบลบ้านป่าภูลิ เพื่อป้องกันชาววัชชี พระผู้มีพระภาคทรงตื่นบรรทม
ในเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ทรงเล็งทิพจักษุอันบริสุทธิ์ล่งวิสัยของมนุษย์ ทอดพระเนตรเห็น

เทวดาเป็นอันมากกำลังยึดถือที่ดินในตำบลบ้านป่าภูลี คือ ในประเทศที่ใด พวกเทวดามีศักดิ์ใหญ่ ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหามหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์สูงๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศ ที่นั่น ในประเทศที่ใด พวกเทวดามีศักดิ์ชั้นกลางยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหามหาอำมาตย์ ที่มีศักดิ์ชั้นกลางๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศที่นั่น ในประเทศที่ใด เทวดาที่มี ศักดิ์ชั้นต่ำยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหามหาอำมาตย์ชั้นต่ำๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ลงใน ประเทศที่นั่น จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ คนพวกไหนกำลัง สร้างนครลงที่ตำบลบ้านป่าภูลี?

อ. มหาอำมาตย์แห่งมคธรัฐ ชื่อ สุณีระ ๑ วัสสการะ ๑ กำลังสร้างนครลงที่ตำบล บ้านป่าภูลี เพื่อป้องกันชาววัชชี พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูกรอานนท์ สุณีระ กับ วัสสการะ ๒ มหาอำมาตย์แห่งมคธรัฐกำลังสร้างนคร ลงในตำบลบ้านป่าภูลี เพื่อป้องกันชาววัชชีเหมือนได้ปรึกษากับพวกเทพเจ้าชั้นดาวดึงส์ ฉะนั้น อานนท์ เมื่อเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรีนี้ เราลุกขึ้น ได้ถึงทิพจักขุอันบริสุทธิล่งวิสัยของมนุษย์ เห็นพวกเทวดาเป็นอันมากกำลังยึดถือที่ดินในตำบลบ้านป่าภูลี คือ ในประเทศที่ใด พวกเทวดา มีศักดิ์สูงๆ ยึดถือที่ดินพวกเจ้าและราชมหามหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์สูงๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ ลงในประเทศที่นั่น ในประเทศที่ใด เทวดามีศักดิ์ชั้นกลางๆ ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราช-
*มหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์ชั้นกลางๆ ต่างก็น้อมจิตเพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศที่นั่น ในประเทศที่ใด เทวดาผู้มีศักดิ์ชั้นต่ำๆ ยึดถือที่ดิน พวกเจ้าและราชมหามหาอำมาตย์ผู้มีศักดิ์ชั้นต่ำๆ ต่างก็น้อมจิต เพื่อสร้างนิเวศน์ลงในประเทศที่นั่น อานนท์ ตลอดสถานที่ยังเป็นย่านชุมนุมแห่งอารยชน และ เป็นทางค้าขาย พระนครนี้ จักเป็นพระนครชั้นนอก เป็นทำเลค้าขาย ชื่อป่าภูลีบุตร แลเมือง ป่าภูลีบุตร จักบังเกิดอันตราย ๓ ประการ คือ บังเกิดแต่ไฟ ๑ บังเกิดแต่น้ำ ๑ บังเกิดแต่ภายใน คือ แดกสามัคคีกัน ๑.

[๗๒] ครั้งนั้น ท่านสุณีระมหาอำมาตย์และท่านวัสสการะมหาอำมาตย์แห่งมคธรัฐ พา กันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัย พอให้เป็นทีบันเทิงเป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล อาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคตม พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับ ภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพื่อเจริญกุศลและปิติปรามิทยไฉนวันนี้ด้วยเถิด พระ พุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุณธิภาพ ครั้นสุณีระมหาอำมาตย์และวัสสการะ มหาอำมาตย์ ทราบพระอาการที่ทรงรับอาราธนาแล้ว ลุกจากที่นั่งกลับไป ครั้นตกแต่งของเคี้ยว ของฉันอันประณีตแล้ว ให้เจ้าหน้าที่มากราบทูลภัตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว ท่าน พระโคตม ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตรจีวรเสด็จพระ พุทธดำเนินไปทางสถานที่อังกาส ของสองมหาอำมาตย์แห่งมคธรัฐ ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือ พระพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ครั้นสองมหาอำมาตย์อังกาสภิกษุสงฆ์มี

พระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของคน จนพระผู้มีพระภาค
เสวยเสร็จแล้วทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร ห้ามภัตรแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่สองมหาอำมาตย์นั้นด้วยพระคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้:-

คาถาอนุโมทนา

[๗๓] บัณฑิตชาติอยู่ในประเทศใด เลี้ยงดูท่านผู้มีศีล ผู้
ดำรงม ประพฤติพรหมจรรย์ในประเทศ และได้อุทิศ
ทักษิณาแก่เหล่าเทพดาผู้สถิตในสถานที่นั้นเทพดาเหล่านั้น
อันบัณฑิตชาติบูชาแล้ว ย่อมบูชาตอบ อันบัณฑิตชาติ
นับถือแล้วย่อมนับถือตอบ ซึ่งบัณฑิตชาตินั้น แต่นั้น ย่อม
อนุเคราะห์บัณฑิตชาตินั้น ดุจมารดาอนุเคราะห์บุตรผู้เกิด
แต่อก ฉะนั้น คนที่เทพดาอนุเคราะห์แล้ว ย่อมพบเห็น
แต่สิ่งที่เจริญทุกเมื่อ.

[๗๔] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาแก่สองมหาอำมาตย์ ด้วยพระคาถา
เหล่านี้แล้ว ทรงถูกจากพระพุทธอาสน์เสด็จกลับ จึงสองมหาอำมาตย์ตามส่งเสด็จพระผู้มี
พระภาค ไปทางเบื้องพระปฤษฎางค์ด้วยความประสงค์ว่า วันนี้ พระสมณโคดมจักเสด็จออกจาก
ประตูด้านใด ประตูด้านนั้นจักมีนามว่า "ประตูพระโคตม" จักเสด็จข้ามแม่น้ำคงคาโดยท่าใด
ทำนั้นจักมีนามว่า "ท่าพระโคตม" ต่อมาประตูที่พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านไปนั้น
ได้ปรากฏนามว่า "ประตูพระโคตม."

ครั้งนั้น ผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางแม่น้ำคงคา ก็เวลานั้น แม่น้ำคงคา
กำลังเปี่ยม น้ำเสมอตลิ่ง พอคาดขี่มกินได้ คนทั้งหลายใครจะไปจากฝั่งนี้สู่ฝั่งโน้น ต่างก็หาเรือ
ต่างก็หาแพ ต่างก็ผูกแพผูกบวบ พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นคนเหล่านั้นต่างก็พากันหา
เรือ หาแพ ผูกแพผูกบวบ ประสงค์จะข้ามจากฝั่งโน้น จึงได้ทรงอันตรธาน ณ ฝั่งนี้แห่งแม่
น้ำคงคา ไปปรากฏ ณ ฝั่งโน้นพร้อมกับภิกษุสงฆ์ ดุจบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่
เหยียด ฉะนั้น.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความข้อนี้อแล้ว จึงทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้น
ชนเหล่าใดจะข้ามแม่น้ำที่ห้วงลึก ชนเหล่านั้นต้องสร้าง
สะพานแล้วสะพานน้อยเสีย จึงข้ามสถานอันลุ่มเต็มด้วย
น้ำได้ ส่วนคนที่ข้ามแม่น้ำน้อยนี้ ก็ผูกแพข้ามไปได้
แต่พวกคนมีปัญญา เว้นแพเสียก็ข้ามได้.

ทรงแสดงจตุราริยสัง

[๗๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางตำบลบ้านโกฏิ ทราบว่า
พระองค์ประทับอยู่ที่ตำบลบ้านโกฏิ

ณ ที่นั้นแลพระผู้มีพระภาครับสั่งพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เราและพวก
เธอเร่ร่อนท่องเที่ยวไป ตลอดกาลนานอย่างนี้ เพราะไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้แทงตลอดอริยสัจ ๔
อริยสัจ ๔ อะไรบ้าง ดูภิกษุทั้งหลาย เราและพวกเธอเร่ร่อนท่องเที่ยวไปตลอดกาลนานอย่างนี้
เพราะไม่ได้ตรัสรู้ ไม่ได้แทงตลอดทุกขอริยสัจ ทุกขสมุททยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ดูภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุททยอริยสัจ ทุกขนิโรธ
อริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนั้นนั้น อันเราและพวกเธอได้ตรัสรู้แล้ว ได้แทงตลอด
แล้ว ตัดค้นหาในภพได้ขาดแล้ว ตัณหาที่จะนำไปเกิดก็สิ้นแล้ว บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีกต่อไป.

นิคมคถา

[๗๖] เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามเป็นจริง จึงต้องท่องเที่ยว
ไปในชาตินั้นๆ ตลอดเวลา นาน อริยสัจเหล่านั้นนั้น เรา
และพวกเธอได้เห็นแล้ว ตัณหาที่จะนำไปเกิดเราและพวก
เธอได้ถอนขึ้นแล้ว รากแห่งทุกข์ เราและพวกเธอก็ได้
ตัดขาดแล้ว บัดนี้ ไม่มีการเกิดอีก.

เรื่องเจ้าลิจฉวีชาวพระนครเวสาลี

[๗๗] นางอัมพาลีหญิงงามเมืองได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาโดยลำดับถึง
ตำบลบ้านโกสิณแล้ว จึงให้จัดขบวนที่นั่งงามๆ แล้วขึ้นสู่ขบวนที่นั่งงามๆ มีขบวนที่นั่งงามๆ ออก
ไปจากพระนครเวสาลี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ไปด้วยขบวนที่นั่งงามๆ ตลอดพื้นที่ที่ขบวนที่นั่งงามๆ จะไปได้
แล้วลงจากขบวนที่นั่งงามๆ ด้วยเท้าเข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้นั่งอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้นางเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริงด้วย
ธรรมิกถา ครั้นนางอัมพาลีศรัทธา อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กราบทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วย
พระสงฆ์ ทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของหม่อมฉันเพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ใน
วันพรุ่งนี้ พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยดูชนภาพ ครั้นนางทราบพระอาการที่ทรงรับอาราธนา
แล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไป.

พวกเจ้าลิจฉวีชาวพระนครเวสาลี ได้ทรงสดับข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาโดยลำดับ
ถึงตำบลบ้านโกสิณแล้ว จึงพากันจัดขบวนที่นั่งงามๆ เสด็จขึ้นสู่ขบวนที่นั่งงามๆ มีขบวนที่นั่งงามๆ
ออกไปจากพระนครเวสาลี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เจ้าลิจฉวีบางพวกเขี้ยว คือ มีพระฉวีเขี้ยว
ทรงวัตถาลังการเขี้ยว บางพวกเหลือง คือ มีพระฉวีเหลือง ทรงวัตถาลังการเหลือง บางพวกแดง
คือ มีพระฉวีแดง ทรงวัตถาลังการแดง บางพวกขาว คือ มีพระฉวีขาว ทรงวัตถาลังการขาว

ขณะนั้น นางอัมพาลีศรัทธา ทำให้งอนรถกระบะทองนารถ แยกกระบะทองนารถ ล้อกระบะทอง
ล้อ เพลากระบะทองนารถ ของเจ้าลิจฉวีหนุ่มๆ จึงเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้ตรัสถามนางว่า แม่อัมพาลี
เหตุใดจนเธอจึงได้ทำให้งอนรถกระบะทองนารถ แยกกระบะทองนารถ ล้อกระบะทองนารถ เพลากระบะทองนารถ

ของเจ้าลิจฉวีหนุ่มๆ ของพวกเราเล่า?

อัม. จริงอย่างนั้น พะยะคะ เพราะหม่อมฉันได้นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้.

ลิจ. แม่อัมพาลี เชอจงให้ภัตตาหารมือนี้แก่พวกฉัน ด้วยราคาแสนกษาปณ์เถิด.

อัม. แม้ว่าฝ่าพระบาท จึงพึงประทาน พระนครเวสาลีพร้อมทั้งชนบทแก่หม่อมฉัน หม่อมฉันก็ถวายภัตตาหารมือนั้นไม่ได้ พะยะคะ.

จึงเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้ทรงคิดพระองค์ตรัสว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้มแม่อัมพาลี แล้ว ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้มแม่อัมพาลีแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นกำลังเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าใดไม่เคยเห็นเทพเจ้าชั้นดาวดึงส์ก็จงแลดูพวกเจ้าลิจฉวี พิจารณาดู เทียบเคียงดู พวกเจ้าลิจฉวีกับพวกเทพเจ้าชั้นดาวดึงส์เถิด จึงเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้เสด็จไปด้วยยวดยาน ตลอดพื้นที่ที่ยวดยานจะไปได้ แล้วเสด็จลงจากยวดยานทรงดำเนินด้วยพระบาท เข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ทรงเห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถา จึงเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของพวกข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศล และปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรลิจฉวีทั้งหลาย อาตมารับนิมนต์ฉันภัตตาหารของนางอัมพาลีคณิกา เพื่อเจริญบุญกุศล และปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้แล้ว.

เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทรงติดองค์แล้วตรัสในทันใดนั้นว่า ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้นางอัมพาลีคณิกาแล้ว ท่านทั้งหลาย พวกเราแพ้นางอัมพาลีคณิกาแล้ว และได้ทรงเพิลิตเพลิน ยินดีตามภาษิตของพระผู้มีพระภาค เสด็จลุกจากที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณ แล้วเสด็จกลับ.

นางอัมพาลี ถวายอัมพาลีวัน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลบ้านโกฏิตามพระพุทธานุชาภิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางเมืองนาทิกา ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ที่พระตำหนักตึก เขตเมืองนาทิกานั้น.

ส่วนนางอัมพาลีคณิกา สั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต ในสวนของตนโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้คนไปกราบทูลภักตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ถีอบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่สถานที่อากาศของนางอัมพาลีคณิกา ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธ-
*อาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงนางอัมพาลีคณิกา อากาศภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า

เป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร ห้ามภัตรแล้ว ให้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง นางได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า หม่อมฉันขอถวายสวนอัมพปาลีวันนี้ แก่ภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับเป็นสังฆารามแล้ว ครั้นแล้วพระองค์ทรงชี้แจงให้นางอัมพปาลีเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมีกถา เสร็จลุกจากพระพุทธอาสน์แล้ว เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางป่ามหาวัน ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตพระนครเวสาลีนั้น.

เรื่องเจ้าลิจฉวีชาวพระนครเวสาลี จบ.

ลิจฉวีภาณวาร จบ.

เรื่องสี่หะเสนาบตี

คำริเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค

[๗๘] ก็โดยสมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จัก นั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย และเวลานั้น สี่หะเสนาบตีสาวกของนิครนถ์ นั่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย จึงคิดว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นจักเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยไม่ต้องสงสัยเลย คงเป็นความจริง เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จักเหล่านี้จึงได้นั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณโดยอนุปริยาย ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น แล้วจึงได้เข้าไปหานิครนถ์ นานาบุตรถึงสำนัก ครั้นแล้วให้นิครนถ์นาฏบุตร นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งและได้แจ้งความประสงค์นี้ แก่นิครนถ์นาฏบุตรว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าอยากจะไปเฝ้าพระสมณโคดม.

อกิริยวาทกถา

นิครนถ์นาฏบุตรพูดค้านว่า ท่านสี่หะ ก็ท่านเป็นคนกล่าวการทำ ไฉนจึงจักไปเฝ้าพระสมณโคดมผู้เป็นคนกล่าวการไม่ทำเล่า เพราะพระสมณโคดมเป็นผู้กล่าวการไม่ทำ ทรงแสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น.

ขณะนั้น ความตระเตรียมในอันจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคของสี่หะเสนาบตีได้เลิกล้มไป.

แม้ครั้งที่สอง

แม้ครั้งที่สาม เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จักได้นั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย ท่านสี่หะเสนาบตีก็ได้คิดเป็นครั้งที่สามว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จักเป็นพระอรหันต-
*สัมมาสัมพุทธเจ้า โดยไม่ต้องสงสัยเลย คงเป็นความจริง เจ้าลิจฉวีบรรดาที่มีชื่อเสียง มีคนรู้จักเหล่านี้ จึงได้มานั่งประชุมพร้อมกัน ณ ท้องพระโรง ต่างพากันตรัสสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยอนุปริยาย ก็พวกนิครนถ์ เราจะบอกหรือไม่บอกจกทำอะไ

แก่เรา ฉะนั้น เราจะไม่บอกพวกนิครนถ์ ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้นเลยทีเดียว จึงเวลาบ่าย สี่หะเสนาบดีออกจากพระนครเวสาลีพร้อมด้วยรถ ๕๐๐ คัน ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคไปด้วยยวดยานตลอดพื้นที่ที่ยวดยานจะผ่านไป ได้แล้วลงจากยวดยานเดิน เข้าไปถึงพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง สี่หะเสนาบดี นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลเรื่องนี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า

พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าทราบมาว่า พระสมณโคดมกล่าวการไม่ทำ ทรงแสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น บุคคลจำพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมกล่าวการไม่ทำ ทรงแสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และทรงแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ นั้น ได้กล่าวตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว ไม่กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำอันไม่เป็นจริง กล่าวอ้างเหตุสมควรแก่เหตุ และถ้อยคำที่สมควรพูดบางอย่างที่มีเหตุผล จะไม่มาถึงฐานะที่ วิญญูชนจะพึงติเตียนบ้างหรือ เพราะข้าพระพุทธเจ้าไม่ประสงค์จะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พระพุทธดำรัสตอบ

[๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณะ-
*โคดมกล่าวการไม่ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดม กล่าวการทำแสดงธรรมเพื่อ การทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวความขาดสูญ แสดง ธรรมเพื่อความขาดสูญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมช่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อ ความรังเกียจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมช่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อความ กำจัด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมช่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อ ความเผาผลาญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมไม่ผุดเกิด แสดงธรรมเพื่อ ความไม่ผุดเกิด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

มีอยู่จริง สี่หะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวเป็นผู้เบาใจ แสดงธรรม เพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสี่หะ ก็เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวการไม่ทำ แสดงธรรมเพื่อการ ไม่ทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้นเป็นอย่างไร ดูกรสี่หะ เพราะ เรากล่าวการไม่ทำกายทุจริต วิจิทุจริต มโนทุจริต เรากล่าวการไม่ทำสิ่งที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง

นี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวการไม่ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวการทำแสดงธรรมเพื่อการทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเพราะเรากล่าวการทำกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต เรากล่าวการทำสิ่งที่เป็นอกุศลหลายอย่างนี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวการทำ แสดงธรรมเพื่อการทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวความขาดสูญ แสดงธรรมเพื่อความขาดสูญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเรากล่าวความขาดสูญแห่งราคะ โทสะ โมหะ เรากล่าวความขาดสูญแห่งสถานะที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมกล่าวความขาดสูญแสดงธรรมเพื่อความขาดสูญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมข่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อความรังเกียจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเรารังเกียจกายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต เรารังเกียจความถึงพร้อมแห่งสถานะที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมข่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อความรังเกียจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมข่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อความกำจัด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเราแสดงธรรมเพื่อกำจัด ราคะ โทสะ โมหะ แสดงธรรมเพื่อกำจัดสถานะที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่าพระสมณโคดมข่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อความกำจัด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมข่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะเพราะเรากล่าวธรรมที่เป็นบาปอกุศล คือ กายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต ว่าเป็นกรรมควรเผาผลาญ ธรรมที่เป็นบาปอกุศล ซึ่งควรเผาผลาญ อันผู้ใดละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มีมีนภายหลัง มีอันไม่เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา เรากล่าวผู้นั้นว่า เป็นคนข่างเผาผลาญ ดูกรสีหะ ธรรมที่เป็นบาปอกุศลซึ่งควรเผาผลาญตถาคตละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มีมีนภายหลัง มีอันไม่เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี้แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมข่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมไม่ผู้เกิด แสดงธรรมเพื่อความไม่ผู้เกิด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ

เพราะการนอนในครรภ์ต่อไป การเกิดในภพใหม่ อันผู้ใดละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มีมีในภายหลัง มีอันไม่เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา เรากล่าวผู้นั้นว่าเป็นคนไม่ผู้เกิด ดูกรสีหะ การนอนในครรภ์ต่อไป การเกิดในภพใหม่ ตถาคละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มีมีในภายหลัง มีอันไม่เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมไม่ผู้เกิด แสดงธรรมเพื่อความไม่ผู้เกิด และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ชื่อว่ากล่าวถูก.

ดูกรสีหะ อนึ่ง เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นผู้เบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูกนั้น เป็นอย่างไร ดูกรสีหะ เพราะเราเบาใจ ด้วยธรรมที่ให้เกิดความโล่งใจอย่างสูงและแสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น นี่แล เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นผู้เบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวถูก.

แสดงตนเป็นอุบาสก

[๘๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านสีหะเสนาบดี ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักหูจักเห็นรูป ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป.

ภ. ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ.

สี. พระพุทธเจ้าข้า โดยพระพุทธดำรัสแม่นี้ ข้าพระพุทธเจ้ายินดี พอใจยิ่งกว่าคาดหมายไว้ เพราะพระองค์ตรัสอย่างนี้กะข้าพระพุทธเจ้าว่า ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ ความจริง พวกอัญญเดียรถีย์ได้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวก พึงยกขงที่เยวประกาศทั่วพระนครเวลาตีว่า สีหะเสนาบดีเข้าถึงความเป็นสาวกของเราแล้ว แต่ส่วนพระองค์สิ มาตรัสอย่างนี้ กะข้าพระพุทธเจ้าว่า ดูกรสีหะ เธอจงทำการที่ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เพราะการใคร่ครวญเสียก่อนแล้วทำ เป็นความดีสำหรับคนมีชื่อเสียงเช่นเธอ ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สอง ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป พระพุทธเจ้า.

ภ. นานนักแล สีหะ ตระกูลของเธอได้เป็นสถานที่รับรองพวกนิครนถ์มา ด้วยเหตุนี้ เธอพึงสำคัญเห็นนิพพานว่าเป็นของควรให้นิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึงแล้ว.

สี. โดยพระพุทธดำรัสแม่นี้ ข้าพระพุทธเจ้ายินดีพอใจยิ่งกว่าคาดหมายไว้ เพราะพระองค์ตรัสอย่างนี้กะข้าพระพุทธเจ้าว่า นานนักแล สีหะ ตระกูลของเธอได้เป็นสถานที่รับรอง

พวกนิครนถ์มา ด้วยเหตุนี้ เธอจึงสำคัญบิดาว่าเป็นของควรวินิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึง แล้ว ดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบว่ พระสมณะโคดมรับสั่งอย่างนี้ว่า ควรวินิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึง ไม่ควรวินิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึง ควรวินิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึง ไม่ควรวินิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปถึง ศาสดาอื่น เพราะทานที่ให้แก่เราเท่านั้น มีผลมาก ทานที่ให้แก่คนพวกอื่นไม่มีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของเราเท่านั้น มีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของศาสดาอื่นไม่มีผลมาก แต่ส่วนพระองค์ทรงชักชวนข้าพระพุทธเจ้า ในการให้แม่ในพวกนิครนถ์ แต่ข้าพระพุทธเจ้าจักรู้กาลในข้อนี้เอง ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่สาม ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป พระพุทธเจ้าข้า.

สี่เหสนาบดีได้ธรรมจักขุ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปุกพิถาแก่สี่เหสนาบดี คือ ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และ อานิสถอันความออกจากกาม เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า สี่เหสนาบดีมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงได้ทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้เกิดแก่สี่เหสนาบดี ณ สถานที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดูง่าที่สะอาด ปราศจากมลทินควรรับนํ้าย่อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น.

ครั้งสี่เหสนาบดีเห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว หยั่งลงสู่ธรรม แล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แล้ว ไม่ ต้องเชื่อผู้อื่น ในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาค พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศล และปิดปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดย ดุษณีภาพ ครั้งสี่เหสนาบดีทราบการที่ทรงรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป ต่อมาสี่เหสนาบดีใช้มหาดเล็กผู้หนึ่งว่า พนาย เจ้าจงไปหาซื้อเนื้อสดที่เขาขาย แล้วสั่งให้ตกแต่งขาทนียโภชนียาหาร อันประณีตโดย ผ่านราตรีนั้นแล้ว ให้มหาดเล็กไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้วพระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปทางนิเวศน์ของสี่เหสนาบดี ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย พร้อมกับ ภิกษุสงฆ์.

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกนิครนถ์เป็นอันมาก พวกนี้ประคองแขน คร่ำครวญไปตามถนน หนทางสี่แยก สามแยกทั่วทุกสายในพระนครเวสาลีว่า วันนี้ สี่เหสนาบดีล้มสัตว์ของเลี้ยงตัว

อ้วนๆ ทำอาหารถวายพระสมณโคดม พระสมณโคดมทรงทราบอยู่ยังเสวยเนื่อนั้นซึ่งเขาทำ
เฉพาะเจาะจงตน ขณะนั้น มหาเด็กลูกหนึ่งเข้าไปเฝ้าสีหะเสนาบตีทูลกระซิบว่า ขอเดชะ
ฝ่าพระบาทพึงทราบว่านิครนถ์มากมายเหล่านั้น พวกนักประคองแขนคร้าครวญไปตามถนนหนทาง
สี่แยกสามแยกทั่วทุกสายในพระนครเวสาลีว่า วันนี้สีหะเสนาบตี สัมผัสตัวของเลี้ยงตัวอ้วนๆ
ทำอาหารถวายพระสมณโคดม พระสมณโคดมทรงทราบอยู่ ยังเสวยเนื่อนั้น ซึ่งเขาทำเฉพาะ
เจาะจงตน.

สีหะเสนาบตีตอบว่า ช่างเถิดเจ้า ท่านเหล่านั้นมุ่งติเตียนพระพุทธเจ้ามุ่งติเตียนพระธรรม
มุ่งติเตียนพระสงฆ์มานานแล้ว แต่ก็กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นด้วยถ้อยคำอันไม่มี เปลา
เท็จ ไม่จริง ยังไม่หน่ายใจ ส่วนพวกเราไม่ตั้งใจปลงสัตว์จากชีวิต แม้เพราะเหตุแห่งชีวิตเลย.

ครั้งนั้น สีหะเสนาบตีอังกาสภิกขุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหาร
อันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร
ห้ามภัตรแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้สีหะเสนาบตีผู้
นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งเห็นแจ้ง สมาทาน อจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุก
จากที่ประทับเสด็จกลับไป.

เรื่องสีหะเสนาบตี จบ.

พระพุทธรบัพัญญัติห้ามฉันเนื้อที่ทำเฉพาะ

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิด
นั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้หรือไม่พึงฉันเนื้อที่เขาทำจำเพาะ
รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต ปลา เนื้อ ที่บริสุทธิโดยส่วนสาม คือ ไม่ได้เห็น
ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ.

พระพุทธรบัพัญญัติห้ามภัตตาหารบางชนิด

[๘๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระนครเวสาลีมีภิกษุอาหารมาก มีข้าวกล้าองกาม บิณฑบาต
ก็ง่าย ภิกษุสงฆ์จะยังอัตภาพให้เป็นที่ไปด้วยการถือบาตรแสวงหาก็กทำได้ง่าย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
ประทับหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ทรงปริวิตกนี้ว่า ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคราว
อตัดอาหาร มีข้าวกล้าน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่
หุงต้มภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหารที่ทยก
นำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑ อาหารที่รับประทานฉันในปุรเกต ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ๑
ภัตตาหารเหล่านั้น ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่ทุกวันนี้หรือหนอ.

ครั้นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่ประทับพักเร้น แล้วรับสั่งถามท่าน
พระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคราวอตัดอาหาร
มีข้าวกล้าน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ ๑

อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหารที่ทยอยนำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑
อาหารที่รับประทานกันในปุเรกัต ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ๑ ภัตตาหารเหล่านั้น
ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่ทุกวันนี้หรือ?

ท่านพระอานนท์ทูลว่า ยังฉันอยู่ พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น ผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิด
นั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัตตาหารที่เรานุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย
เมื่อคราวอตัดัดอาหาร มีข้าวกล้าน้อย บิณฑบาตได้ฝืดเคือง คืออาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ ๑
อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่ ๑ อาหารที่หุงต้มเอง ๑ อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ ๑ อาหาร
ที่ทยอยนำมาจากที่นิมนต์นั้น ๑ อาหารที่รับประทานกันในปุเรกัต ๑ อาหารที่เกิดในป่าและเกิด
ในสระบัว ๑ ภัตตาหารเหล่านั้น เราห้ามจำเดิมนี้เป็นต้นไป

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันอาหารที่เก็บไว้ภายในที่อยู่ อาหารที่หุงต้มภายในที่อยู่
อาหารที่หุงต้มเอง อาหารที่จับต้องแล้วรับประทานใหม่ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฐ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอาหารที่ทยอยนำมาจากที่นิมนต์นั้น อาหารที่รับประทานกันใน
ปุเรกัต อาหารที่เกิดในป่าและเกิดในสระบัว ยังไม่เป็นเดน ภิกษุฉันเสร็จ ห้ามภัตแล้ว
ไม่พึงฉัน รูปใดฉัน พึงปรับอาบัติตามกรรม.

พระพุทธชานุญาตกับปิยภุมิ

[๘๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนชาวชนบทบรรทุกล้อบัง น้ำมันบัง ข้าวสารบัง
ของขบฉันบัง ไว้ในเกวียนเป็นอันมาก แล้วตั้งวงล้อมเกวียนอยู่นอกชุมประตูพระอารามคอยทำ
ว่าเมื่อใด เราทั้งหลายได้ลำดับที่จะถวาย เมื่อนั้นเราจักทำภัตตาหารถวาย ฝนตั้งเค้ามาจะตกใหญ่
จึงคนเหล่านั้นพากันเข้าไปหาท่านพระอานนท์กราบเรียนว่า ท่านพระอานนท์เจ้าข้า เกลือ น้ำมัน
ข้าวสาร และของขบฉันเป็นอันมาก พวกข้าพเจ้าบรรทุกล้อบังไว้ในเกวียนตั้งอยู่หน้าวัดนี้ และฝน
ตั้งเค้ามาจะตกใหญ่ ท่านพระอานนท์เจ้าข้า พวกข้าพเจ้าพึงปฏิบัติอย่างไร? จึงท่านพระอานนท์
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จง
สมมติวิหารที่ตั้งอยู่สุดเขตวัด ให้เป็นสถานที่เก็บของกับปิยะ แล้วให้เก็บไว้ในสถานที่ที่สงฆ์
จำนงหมาย คือวิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น หรือถ้าก็ได้.

วิธีสมมติกับปิยภุมิ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติกับปิยภุมิ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติวิหารมีชื่อนี้ ให้เป็นกับปิยภุมิ นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติวิหารมีชื่อนี้ ให้เป็นกับปิยภุมิ การสมมติ
วิหารมีชื่อนี้ ให้เป็นกับปิยภุมิ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด

ท่านผู้นั้นฟังพูด

วิหารมีชื่อนี้ สงฆ์สมมติให้เป็นกัปปิยภูมิแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

สมัยต่อมา ชาวบ้านดัมข่าดัม หุงข้าวสวย ดัมแกง สับเนื้อ ผ่าฟัน ส่งเสียงแข็งแรงแกรียวกราว ณ สถานที่กัปปิยภูมิ ที่สงฆ์สมมติไว้วันนั้นแล.

พระผู้มีพระภาค ทรงตื่นบรรทมในเวลาปัจจุสมัยแห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงแข็งแรงแกรียวกราว และเสียงการ้องก้อง ครั้นแล้วรับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ เสียงแข็งแรงแกรียวกราว และเสียงการ้องก้องนั้น อะไรกันหนอ?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ชาวบ้านมาดัมข่าดัม หุงข้าวสวย ดัมแกง สับเนื้อ ผ่าฟัน ณ สถานที่กัปปิยภูมิซึ่งสมมติไว้วันนั้นแล เสียงแข็งแรงแกรียวกราว และเสียงการ้องก้องนั้นคือเสียงนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พระพุทธชานุญาตกัปปิยภูมิ ๓ ชนิด

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้สถานที่กัปปิยภูมิซึ่งสงฆ์สมมติ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสถานที่กัปปิยภูมิ ๓ ชนิด คือ อุตสวานันติกา ๑ โคนิสาทิกา ๑ คหปติกา ๑

พระพุทธชานุญาตกัปปิยภูมิ ๔ ชนิด

สมัยต่อมา ท่านพระยโสชะอาพาธ ชาวบ้านนำเภสัชมาถวายท่าน ภิกษุทั้งหลายให้เก็บเภสัชเหล่านั้นไว้ข้างนอก สัตว์กินเสียบ้าง ขโมยลักไปเสียบ้าง ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ใช้สถานที่กัปปิยภูมิที่สงฆ์สมมติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตสถานที่กัปปิยภูมิ ๔ ชนิด คือ อุตสวานันติกา ๑ โคนิสาทิกา คหปติกา ๑ สมมตিকা ๑.

เรื่องเมณฑกะคหบดี

[๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล เมณฑกะคหบดีตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภัททิยะ ท่านมีอิทธานุภาพเห็นปานฉะนี้ คือ ท่านสระเกล้า แล้วให้กวาดฉางข้าว นั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยามีอิทธานุภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บรูชที่เป็นทาสและกรรมกรอาหารนั้นไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ บุตรมีอิทธานุภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพันหนึ่ง ถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บรูชที่เป็นทาสและกรรมกรเงินนั้นไม่หมดสิ้น ตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิทธานุภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าว ๔ ทะนานไปเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บรูชที่เป็นทาสและ

กรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ ทาสมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือเมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย.

พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชได้ทรงสดับข่าวว่า เมณฑกะคบคิดตั้งบ้านเรือน อยู่ในพระนครภัททิยะแคว้นของพระองค์ เธอมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้ว ให้กวาดฉางข้าว นั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยาที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้นไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ บุตรที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพันหนึ่งถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้นไม่หมดสิ้น ตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้ที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าว ๔ ทะนาน ใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ ทาสมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย.

ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ได้ตรัสเรียกมหาอำมาตย์ผู้สำเร็จราชการ มารับสั่งว่า ข่าวว่าเมณฑกะคบคิดตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภัททิยะแคว้นของเรา เธอมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้วให้กวาดฉางข้าว นั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยาที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงใบหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้นไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ บุตรที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถือถุงเงินพันหนึ่งถุงเดียวเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้นไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่ถุงเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้ที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าว ๔ ทะนาน ใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร ข้าวนั้นมิได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ ทาสมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อเขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย พนาย เธอจงไปดูให้รู้เห็นเหมือนอย่างเรา ได้เห็นด้วยตนเอง.

ท่านมหาอำมาตย์รับพระบรมราชโองการของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชว่า เป็นดังพระราชประสงค์ พระพุทธเจ้าข้า แล้วพร้อมด้วยเสนา ๔ เหล่า เดินทางไปยังภัททิยะนคร บทธระไปโดยลำดับจนถึงเมืองภัททิยะ เข้าไปหาเมณฑกะคบคิด ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะเมณฑกะ-
*คบคิดว่า ท่านคบคิด ความจริงข้าพเจ้ามาโดยมีพระบรมราชโองการว่า พนาย ข่าวว่าเมณฑกะ-
*คบคิดตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระนครภัททิยะแคว้นของเรา ครอบครัวของเธอมีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เธอสระเกล้าแล้วให้กวาดฉางข้าว นั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือกตกจากอากาศเต็มฉาง ภริยาที่มีอิทธิคุณภาพเห็นปานฉะนี้ คือ นางนั่งใกล้กระถางข้าวสุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหภิเดียวเท่านั้น และหม้อแกงหม้อหนึ่ง เลี้ยงอาหารแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร อาหารนั้น

ไม่หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ บุตรมีอิทธิบาทภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เขาถืออุจจุเงิน
พันหนึ่งอุจจุเงินเท่านั้น แล้วแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร เงินนั้นไม่
หมดสิ้นตลอดเวลาที่อุจจุเงินยังอยู่ในมือของเขา สะใภ้มีอิทธิบาทภาพเห็นปานฉะนี้ คือนางนั่งใกล้
กระเบื้องอุจจุ ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น แล้วแจกข้าวกลางปีแก่บุรุษที่เป็นทาสและกรรมกร
ข้าวนั้นมีได้หมดสิ้นตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่ ทาสมีอิทธิบาทภาพเห็นปานฉะนี้ คือ เมื่อ
เขาไถนาด้วยไถคันเดียว มีรอยไถถึง ๗ รอย พนาย เธอจงไปดูให้รู้เห็นเหมือนอย่างเรา ได้เห็น
ด้วยตนเอง ท่านคหบดี ข้าพเจ้าขอชมอิทธิบาทภาพของท่าน.

จึงเมณฑกะคหบดีสระเกล้าแล้ว ให้กวาดนางข้าว นั่งอยู่นอกประตู ท่อธารข้าวเปลือก
ตกลงมาจากอากาศเต็มฉาง

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคหบดี อิทธิบาทภาพของท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ขอชม
อิทธิบาทภาพของภรรยาท่าน

เมณฑกะคหบดีสั่งภรรยาในทันใดว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจงเลี้ยงอาหารแก่เสนา ๔ เหล่า
ขณะนั้น ภรรยาท่านเมณฑกะคหบดีได้นั่งใกล้กระเบื้องอุจจุทุกขนาดจุน้ำหนึ่งอาพหกใบ
เดียวเท่านั้น กับหม้อแกงหม้อหนึ่ง แล้วเลี้ยงอาหารแก่เสนา ๔ เหล่า อาหารนั้นมีได้หมดสิ้นไป
ตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไปจากที่

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคหบดี อิทธิบาทภาพของภรรยาท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว
ขอชมอิทธิบาทภาพของบุตรท่าน

จึงเมณฑกะคหบดีสั่งบุตรว่า ถ้าเช่นนั้น พ่อจงแจกเบี้ยหวัดกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า
ขณะนั้น บุตรของท่านเมณฑกะคหบดีถืออุจจุเงินพันหนึ่ง อุจจุเงินเท่านั้น แล้วได้แจก
เบี้ยหวัดกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า เงินนั้นมีได้หมดสิ้นไป ตลอดเวลาที่อุจจุเงินยังอยู่ในมือของเขา

ท่านมหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคหบดี อิทธิบาทภาพของบุตรท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว
ขอชมอิทธิบาทภาพของสะใภ้ท่าน

เมณฑกะคหบดีสั่งสะใภ้ทันทีว่า ถ้าเช่นนั้น แม่จงแจกข้าวกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า
ขณะนั้น สะใภ้ของเมณฑกะคหบดีได้นั่งใกล้กระเบื้องอุจจุ ๔ ทะนานใบเดียวเท่านั้น
แล้วได้แจกข้าวกลางปีแก่เสนา ๔ เหล่า ข้าวนั้นมีได้หมดสิ้นไปตลอดเวลาที่นางยังไม่ลุกไป
จากที่

มหาอำมาตย์สรรเสริญว่า ท่านคหบดี อิทธิบาทภาพของสะใภ้ท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว
ขอชมอิทธิบาทภาพของทาสท่าน

เมณ. อิทธิบาทภาพของทาสข้าเจ้า ท่านต้องชมที่นา ขอรับ.

ม. ไม่ต้องสะท้านคหบดี แม้อิทธิบาทภาพของทาสท่าน ก็เป็นอันข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว
ครั้งเสร็จราชการนั้นแล้ว ท่านมหาอำมาตย์นั้นพร้อมด้วยเสนา ๔ เหล่า ก็เดินทางกลับพระนคร
ราชคฤห์ เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ.

[๘๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครเวสาลีตามพระพุทธานุชาภิรมย์ แล้ว

เสด็จจาริกทางพระนครภัททิยะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป เสด็จจาริก โดยลำดับ ได้เสด็จถึงพระนครภัททิยะแล้วทราบบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน เขต พระนครภัททิยะนั้น.

พระพุทฺธคุณ

เมณฑกะคหบดีได้สดับข่าวฉันทนั้นแล้ว ท่านผู้เจริญ พระสมณะโคดมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยตระกูล เสด็จโดยลำดับถึงพระนครภัททิยะ ประทับอยู่ ณ ชาติยาวัน เขตพระนครภัททิยะ ก็พระกิตติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้น ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงบรรลุวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ ทวยเทพและมนุษย์ให้รู้ ทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ อธิ่ง การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้น เป็นความดี

หลังจากนั้น เมณฑกะคหบดีให้จัดแจงยวดยานที่งามๆ แล้วขึ้นสู่ยวดยานที่งามๆ มียวดยานที่งามๆ หลายคันแล่นออกจากพระนครภัททิยะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค.

พวกเดียรธีย์เป็นอันมาก ได้เห็นเมณฑกะคหบดีกำลังมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ทักถามเมณฑกะคหบดีว่า ท่านคหบดี ท่านจะไปที่ไหน?

เมณ. ข้าพเจ้าจะไปเฝ้าพระสมณะโคตม เจ้าข้า.

ค. คหบดี ก็ท่านเป็นกิริยวาท จะไปเฝ้าสมณะโคตมผู้เป็นอกิริยวาททำไม เพราะพระสมณะโคตมเป็นอกิริยวาท แสดงธรรมเพื่อความไม่ทำ และแนะนำสาวกตามแนวนั้น

ลำดับนั้น เมณฑกะคหบดีคิดว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จักเป็นพระอรหันต์-

*สัมมาสัมพุทธเจ้าแน่แท้ไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้น เดียรธีย์พวกนี้จึงพากันริษยา แล้วไปด้วยยวดยานตลอดภูมิภาคที่ยวดยานจะไปได้ ลงจากยวดยานแล้ว เดินเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ทรงแสดงธรรมโปรด

พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปุปพพิกถาแก่เมณฑกะคหบดี ผู้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง คือ ทรงประกาศทานกถา สีลกถา สัจจกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอันสงสในความออกจากกาม ขณะเมื่อพระองค์ทรงทราบว่า ท่านเมณฑกะคหบดีมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทฺธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่ท่านเมณฑกะคหบดี

*คหบดี ณ สถานที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับ

เป็นธรรมดา ดูง่าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมด้วยดีฉะนั้น.

แสดงตนเป็นอุบาสก

ครั้นเมณฑกะคบดีเห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว ฐัทธิธรรมแจ่มแจ้งแล้ว หยั่งลงสู่ธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยถึงความเป็นผู้องอาจ ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีลว่า เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางหรือส่งประทับในที่มีด ด้วยประสงค์ว่า คนมีจักหูจักเห็นรูปฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้า*เจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป และขอพระองค์พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า. พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยคุณธิภาพ ครั้นเมณฑกะคบดีทราบการรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมทำประทักษิณกลับไป แล้วสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้เจ้าหน้าที่ไปกราบทูลภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางนิเวศน์ของเมณฑกะคบดี ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์

ขณะนั้น ภรรยา บุตร สะใภ้ และทาส ของเมณฑกะคบดีได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปฏิพิกขาแก่เขาทั้งหลาย คือ ทรงประกาศทานกถา ตีลกถา สักกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอนิสงสันความออกจากกาม เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า คนเหล่านั้นมีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่เขาทั้งหลาย ณ สถานที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ดูง่าที่สะอาด ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมด้วยดี ฉะนั้น.

ครั้นชนเหล่านั้นเห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว ฐัทธิธรรมแจ่มแจ้งแล้วหยั่งลงสู่ธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัยแล้ว ถึงความเป็นผู้องอาจ ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระพุทธเจ้าข้า ภาสิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีลว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง

หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยประสงคฺว่า คนมีจักขุจะเห็นรูปฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านี้ ขอถึง พระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรดทรงจำข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกาผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป.

ครั้นเมณฑกะคหบดีอังกาสกิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทินิยาโภชนาหารอันประณีต ด้วยมือของตนจนยังพระผู้มีพระภาคผู้แสวงเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์จากบาตรให้ห้ามภัตรแล้วจึงนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลปวารณาแด่พระผู้มีพระภาคว่า ตราบใดที่พระองค์ยังประทับอยู่ ณ พระนครภัททิยะ ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายภัตตาหารเป็นประจําแก่กิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เมณฑกะคหบดีเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถา แล้วทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับไป.

เมณฑกคหบดีอังกาสพระสงฆ์

[๘๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครภัททิยะตามพระพุทธานุชากริรมย์ แล้ว

ไม่ได้ออกไปทรงแสดงธรรมแก่คหบดี เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางชนบทอังกุตตราปะ พร้อมด้วยกิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป เมณฑกะคหบดีได้ทราบข่าวแน่ชัดว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางชนบทอังกุตตราปะ พร้อมด้วยกิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป จึงสั่งทาสและกรรมกรว่า พนายทั้งหลาย ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงบรรทุกเกลือบ้าง น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบถบ้าง ลงในเกวียนให้มากๆ และคนเลี้ยงโค ๑,๒๕๐ คน จงพาแม่โคนม ๑,๒๕๐ ตัว มาด้วย เราจักเลี้ยงพระสงฆ์ด้วยน้ำนมสดอันรืดใหม่ที่มีน้ำยังอุ่นๆ ณ สถานที่ เราได้พบพระผู้มีพระภาค ครั้นเมณฑกะคหบดีตามไปพบพระผู้มีพระภาค ณ ระหว่างทางกัณดาร จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมยี่น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลอาราธนาว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมกับกิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุณธิภาพ ครั้นเมณฑกะคหบดี ทราบการทรงรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งถวายบังคมทำประทักษิณกลับไป แล้วสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต โดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้คนไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธ-

*ดำเนินเข้าสถานที่อังกาสของเมณฑกะคหบดี ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปูลาดถวาย พร้อมด้วยกิกษุสงฆ์ จึงเมณฑกะคหบดีสั่งคนเลี้ยงโค ๑,๒๕๐ คนว่า พนายทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น จงช่วยกันจับแม่โคนมคนละตัว แล้วยี่นใกล้ๆ กิกษุรูปละคนๆ เราจักเลี้ยงพระด้วยน้ำนมสดอันรืดใหม่ที่มีน้ำยังอุ่นๆ ครั้นแล้วได้อังกาสกิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทินิยา-
*โภชนาหารอันประณีต และด้วยน้ำนมสดอันรืดใหม่ด้วยมือของตน จนให้ห้ามภัตรแล้ว กิกษุทั้งหลายจึงเกย ไม่ยอมรับประทานน้ำนมสด พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรกิกษุทั้งหลาย

จงรับพระเคนฉันเกิด.

เมื่อเมณฑกคหบดีอังกฤษสงฆ์มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโกชนียาหารอันประณีต และด้วยน้ำนมสดรีตีใหม่ด้วยมือของตนจนยังพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว ให้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมณฑกคหบดีนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า มีอยู่ พระพุทธรูปเจ้าข้า หนทางกัณดารอัครคัตน้ำ อัครคัตอาหาร ภิกษุไม่มีเสบียงจะเดินทางไป ทำให้ไม่ได้ง่าย ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์โปรดทรงอนุญาตเสบียงเดินทางแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธรูปเจ้าข้า.

เมณฑกานุญาต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เมณฑกคหบดีเห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับไป หลังจากนั้นพระองค์ทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตโครส ๕ คือ นมสด นมสั้ม เปรียง เนยข้น เนยใส.

มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย หนทางกัณดารอัครคัตน้ำ อัครคัตอาหาร ภิกษุไม่มีเสบียงจะเดินทางไป ทำให้ไม่ได้ง่าย เราอนุญาตให้แสวงหาเสบียงได้ คือ ภิกษุต้องการข้าวสาร พึงแสวงหาข้าวสาร ต้องการถั่วเขียว พึงแสวงหาถั่วเขียว ต้องการถั่วราชมาส พึงแสวงหาถั่วราชมาส ต้องการเกลือ พึงแสวงหาเกลือ ต้องการน้ำอ้อย พึงแสวงหาน้ำอ้อย ต้องการน้ำมัน พึงแสวงหาน้ำมัน ต้องการเนยใส ก็พึงแสวงหาเนยใส.

มีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย ชาวบ้านที่มีศรัทธาเลื่อมใส เขามอบเงินทองไว้ในมือกับปิยการกลังว่า สิ่งใดควรแก่พระผู้เป็นเจ้า ขอท่านจงถวายสิ่งนั้นด้วยกับปิยภักขณนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีของอันเป็นกับปิยะจากกับปิยภักขณนี้ได้ แต่เรามีได้กล่าวไว้ พึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงินโดยปริยายใดๆ เลย.

เรื่องเกษียชฎิล

[๘๖] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ เสด็จถึงอาปณนิคมแล้ว เกษียชฎิลได้สดับข่าวถนัดเน่ว่า ท่านผู้เจริญ พระสมณโคดม ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยตระกูล เสด็จโดยลำดับถึงอาปณนิคมแล้ว ก็เพราะกิตติศัพท์อันงามของท่าน พระโคดมพระองค์นั้นจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงบรรลुวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของทวยเทพและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสั่งสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ ทวยเทพและมนุษย์ให้รู้ ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ หนึ่ง การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้นเป็นความดี.

หลังจากนั้น เณรชฎิลได้ดำริว่า เราจะให้นำอะไรไปถวายพระสมณโคดมดีหนอ จึงได้ดำริต่อไปว่า บรรดาอุษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกเขาทั้งหมด คือ อุษีอัฐฐกะ อุษีวามกะ อุษีวามเทวะ อุษีเวสสามิตตะ อุษียมัตถคิ อุษีอังคีระสะ อุษีภารทวาชะ อุษีวาเสฏฐะ อุษีกัสสปะ อุษีภคฺฐุ ซึ่งเป็นผู้ผูกมนต์มาก่อนพวกเขาทั้งหมดในบัดนี้ ขับตามกล่าวตามซึ่งบทมนต์ของแก่น้ำที่ท่านขับแล้วบอกว่า รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่กล่าวไว้บอกไว้ เป็นผู้เว้นฉันในราตรี งดฉันในเวลาวิกาล อุษีเหล่านั้นได้ยินดีน้ำปานะเห็นปานนี้ แม้พระสมณโคดมก็เว้นฉันในราตรี งดฉันในเวลาวิกาล ก็ควรจะยินดีน้ำปานะเห็นปานนี้บ้าง แล้วสั่งให้ตักแตงน้ำปานะเป็นอันมาก ให้คนหาไปถึงพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วได้ทูลปราศรัยพอให้เป็นที่บ้านเชิง เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคดมโปรดทรงรับน้ำปานะของข้าพระเจ้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เณริยะ ถ้าเช่นนั้นจงถวายแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายรังเกียจไม่ยอมรับประเคน พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย จงรับประเคนฉันเถิด ครั้งนั้น เณรชฎิลได้อังคาสภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธานุภาพเป็นประมุข ด้วยน้ำปานะอันมากด้วยมือของตนจนยังพระผู้มีพระภาคผู้ล้างพระหัตถ์ นำพระหัตถ์จากบาตรให้ห้ามภัตรแล้ว ได้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้เณรชฎิลผู้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ว่าแจ้งด้วยธรรมีกถา.

ครั้งนั้น เณรชฎิลอันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ว่าแจ้งด้วยธรรมีกถาแล้ว ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอท่านพระโคดมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธานุภาพ.

พระผู้มีพระภาคตรัสเตือนว่า เณริยะ ภิกษุสงฆ์จะมีมากถึง ๑,๒๕๐ รูป และท่านก็เลื่อมใส ยิงนักในหมู่พราหมณ์.

เณรชฎิล ได้ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเป็นคำรบที่สองว่า แม้ภิกษุสงฆ์จะมีมากถึง ๑,๒๕๐ รูป และข้าพระพุทธเจ้าได้เลื่อมใสยิงนักในหมู่พราหมณ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ขอท่านพระโคดมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธานุภาพ.

พระผู้มีพระภาคตรัสเตือนเณริยะว่า ภิกษุสงฆ์จะมีมากถึง ๑,๒๕๐ รูป และท่านก็เลื่อมใส ยิงนักในหมู่พราหมณ์.

เณรชฎิล ก็ได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเป็นคำรบสามว่า แม้ภิกษุสงฆ์จะมีมากถึง ๑,๒๕๐ รูป และข้าพระพุทธเจ้าได้เลื่อมใสยิงนักในหมู่พราหมณ์ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ขอท่านพระโคดมพร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญบุญกุศลและปิติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธานุภาพ.

พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยคุณิภาพ ครั้นเกษียชฎิลทราบอาการ รับอาราธนา
ของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งกลับไป.

พระพุทธานุญาตน้ำอัฐบาน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำปานะ ๘ ชนิด
คือ น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง ๑ น้ำปานะทำด้วยผลหว่า ๑ น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด ๑
น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะทรง ๑ น้ำปานะทำด้วยผลจันทน์หรือ
องุ่น ๑ น้ำปานะทำด้วยเงาะบัว ๑ น้ำปานะทำด้วยผลมะปรางหรือลิ้นจี่ ๑.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดื่มเมล็ดข้าวเปลือก.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักดอง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะทรง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตน้ำอ้อยสด.

ครั้งนั้น เกษียชฎิลสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอันประณีต ณ อาศรมของตนโดยผ่าน
ราตรีนั้น แล้วให้คนกราบทูลภักทกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว ท่านพระโคดม ภักดาหาร
เสร็จแล้ว ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก แล้วถือบาตรจีวรเสด็จ
พระพุทธานินไปทางอาศรมของเกษียชฎิล ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธานสน์ที่เขา
จัดถวาย พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จึงเกษียชฎิลอังกาสภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทธานินเป็นประมุข ด้วยของ
เคี้ยว ของฉันอันประณีต ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ นำพระหัตถ์จากบาตร
ห้ามภักตรแล้ว ได้นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พระผู้มีพระภาค ได้ทรงอนุโมทนาเกษียชฎิลด้วยคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้:-

[๘๗] ยัญทั้งหลายมีการบูชาไฟเป็นหัวหน้า สาวิตติฉันท

เป็นยอดของฉันทศาสตร์ พระมหाराชเจ้าเป็นประมุขของ

มนุษย์นิกร สมุทราศรเป็นประธานของแม่น้ำทั้งหลาย

ดวงจันทร์ใหญ่กว่าดวงดาวนักษัตรในอากาศ ดวงภาณุมาศ

ใหญ่กว่าบรรดาสิ่งของที่มีแสงร้อนทั้งหลาย ฉันทใด พระ-

*สงฆ์ ย่อมเป็นใหญ่สำหรับทายกผู้หวังบุญบำเพ็ญทานอยู่

ฉันทนั้น.

ครั้งพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาเกษียชฎิล ด้วยคาถาเหล่านี้แล้ว ทรงลุกจากที่ประทับ
เสด็จกลับ.

เตรียมการต้อนรับพระพุทธานิน

[๘๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อาปณนิคมตามพระพุทธานินริมย์ แล้วเสด็จ

จาริกไปทางพระนครกุสินารา พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป.

พวกมัลลกะศรัยชาวพระนครกุสินารา ได้ทรงทราบข่าวแน่ชัดว่า พระผู้มีพระภาค

กำลังเสด็จมาพระนครกุสินารา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป มัลลกะศรัย
เหล่านั้นได้ตั้งกติกาไว้ว่า ผู้ใดไม่ต้อนรับเสด็จพระผู้มีพระภาค จะต้องถูกปรับสินไหมเป็นเงิน
๕๐๐ กษาปณ์ สมัยนั้น โรหณะมัลลกะศรัยเป็นพระสหายของพระอานนท์ ครั้นพระผู้มีพระภาค
เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครกุสินาราแล้ว พวกมัลลกะศรัยชาวพระนครกุสินาราได้จัดการ
ต้อนรับเสด็จพระผู้มีพระภาคแล้ว ครั้นโรหณะมัลลกะศรัยรับเสด็จพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปหา
ท่านพระอานนท์ถึงที่พัก ทรงอภิเษกแล้วประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ท่านพระอานนท์ได้ปราศรัยกะโรหณะมัลลกะศรัยผู้ประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า
ท่านโรหณะ การรับเสด็จพระผู้มีพระภาคของท่านโอฬารแท้.

โรหณะมัลลกะศรัยตรัสว่า พระคุณเจ้าอานนท์ พระพุทธเจ้าก็ดี พระธรรมก็ดี พระสงฆ์
ก็ดี ไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้าใหญ่โต พวกญาติต่างหากได้ตั้งกติกาไว้ว่า ผู้ใดไม่ต้อนรับเสด็จพระผู้มี
พระภาค จะต้องถูกปรับสินไหมเป็นเงิน ๕๐๐ กษาปณ์ ข้าพเจ้านั้นแลได้ต้อนรับเสด็จพระผู้มี
พระภาคเช่นนี้ เพราะกลัวพวกญาติปรับสินไหม.

ทันใดท่านพระอานนท์แสดงความไม่พอใจว่า โคน โรหณะมัลลกะศรัยจึงได้ตรัสอย่างนี้
แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
คำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า โรหณะมัลลกะศรัยผู้นี้ เป็นคนมีชื่อเสียง มีคนรู้จักมาก
และความเลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ ของคนที่มีผู้รู้จักมากเช่นนี้ มีอิทธิพลมากนัก ขอประทาน
พระวโรกาส ขอพระองค์ทรงกรุณาโปรดบันดาลให้โรหณะมัลลกะศรัยเลื่อมใสในพระธรรมวินัยนี้ด้วย
เถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ การที่จะบันดาลให้โรหณะมัลลกะศรัยเลื่อมใสใน
พระธรรมวินัยนั้นนั้น ตถาคคทำได้ไม่ยากเลย.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแผ่เมตตาจิตไปยังโรหณะมัลลกะศรัย แล้วทรงลุกจากที่
ประทับเสด็จเข้าพระวิหาร ครั้นโรหณะมัลลกะศรัย อันพระเมตตาจิตของพระผู้มีพระภาคถูกต้องแล้ว
ได้เที่ยวค้นหาตามวิหาร ตามบริเวณทั่วทุกแห่ง ดูโคแม่ลูกอ่อน แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ท่านเจ้าข้า เวลานี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ประทับอยู่ที่ไหน
เพราะข้าพเจ้าใครจะเฝ้าพระองค์.

ภิกษุทั้งหลายถวายพระพรว่า ท่านโรหณะ พระวิหารนั้นเขาปิดพระทวารเสียแล้ว ขอท่าน
โปรดสงบเสียง เสด็จเข้าไปทางพระวิหารนั้น ค่อยๆ ย่องเข้าไปที่หน้ามุข ทรงกระแอมแล้ว
ทรงเคาะพระทวารเถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดพระทวารรับท่าน ถวายพระพร.

โรหณะมัลลกะศรัยได้ธรรมจักขุ

ขณะนั้น โรหณะมัลลกะศรัยทรงสงบเสียง เสด็จเข้าไปทางพระวิหารซึ่งปิดพระทวารเสีย
แล้วนั้น ค่อยๆ ย่องเข้าไปที่หน้ามุข ทรงกระแอมแล้วเคาะบานพระทวาร พระผู้มีพระภาค
ทรงเปิดพระทวารรับ จึงโรหณะมัลลกะศรัยเสด็จเข้าพระวิหาร ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
ประทับนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปุพพิกคาแก่โรหณะมัลลกะศรัย

คือ ทรงประกาศ ทานกถา สีลกถา สัตตกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกาม
ทั้งหลาย และอนิสงส์ในความออกจากกาม ขณะเมื่อพระองค์ทรงทราบว่า โรชะมัลลกษัตริย์
มีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศ
พระธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ
มรรค ดวงตาเห็นธรรมปราศจากฐฐี ปราศจากมลทิน ได้บังเกิดแก่โรชะมัลลกษัตริย์ ณ สถานที่
ประทับนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา
ดูง่าที่สะอาดปราศจากมลทินควรรับน้ำย่อยด้วยดี ฉะนั้น โรชะมัลลกษัตริย์ได้ทรงเห็นธรรมแล้ว
ได้ทรงบรรลุนิพพานแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้ง ได้หยั่งลงสู่ธรรมแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว
ปราศจากอ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้องอาจไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา
ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรับจิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ของข้าพระพุทธเจ้าผู้เดียว อยากรับของ
คนอื่น.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโรชะ แม้อริยบุคคลผู้ได้เห็นธรรมแล้วด้วยญาณของ
พระเสขะ ด้วยทัสสนะของพระเสขะเหมือนอย่างท่าน ก็คงมีความปรารถนารอบอย่างนี้ว่า โอ
พระคุณเจ้าทั้งหลายคงกรุณารับจิวร บิณฑบาต เสนาสนะคิลานปัจจัยเภสัชบริวารของพวกเรา
เท่านั้น คงไม่รับของผู้อื่นเป็นแน่ เพราะฉะนั้นแล ภิกษุทั้งหลายจักรับปัจจัยของท่านด้วย
ของคนอื่นด้วย.

ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนทั้งหลายได้จัดตั้งลำดับภัตตาหารอันประณีตไว้ที่นครกุสินารา
ครั้งโรชะมัลลกษัตริย์ไม่ได้ลำดับที่จะถวายภัตตาหารจึงได้ทรงดำริว่า ไฉนหนอ เราพึงตรวจดู
โรงอาหาร สิ่งใดไม่มีในโรงอาหาร เราพึงตกแต่งสิ่งนั้นถวาย ครั้นแล้วทรงตรวจดูในโรงอาหาร
ไม่ทอดพระเนตรเห็นของ ๒ อย่าง คือผักสด ๑ ของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ๑ จึงเสด็จเข้าไปหา
ท่านพระอานนท์ ครั้นแล้วได้ทูลหาหรือว่า ท่านพระอานนท์เจ้าข้า เมื่อข้าพเจ้าไม่ได้ลำดับที่จะ
ถวายภัตตาหาร ณ สถานที่แห่งนี้ ได้มีความดำริว่า ไฉนหนอ เราพึงตรวจดูโรงอาหาร สิ่งใด
ไม่มีในโรงอาหาร เราพึงตกแต่งสิ่งนั้นถวาย ท่านพระอานนท์เจ้าข้า ข้าพเจ้านั้นเมื่อตรวจดู
โรงอาหาร ไม่ได้เห็นของ ๒ อย่าง คือผักสด ๑ ของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ๑ หากข้าพเจ้าพึง
ตกแต่งผักสดและของขบฉันที่ทำด้วยแป้งถวาย พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงรับของข้าพเจ้าหรือไม่
เจ้าข้า?

ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า ท่านโรชะ ถ้ากระนั้นอาตมาจะทูลถามพระผู้มีพระภาค
แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนท์ ถ้าเช่นนั้นจงให้เขาตกแต่งเถิด.

ท่านพระอานนท์ถวายพระพรว่า ท่านโรชะ ถ้ากระนั้น ท่านจงตกแต่งถวาย.

โรชะมัลลกษัตริย์ จึงสั่งให้ตกแต่งผักสด และของขบฉันที่ทำด้วยแป้งเป็นอันมาก
โดยผ่านราตรีนั้นแล้ว น้อมถวายแด่พระผู้มีพระภาคพลางกราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงโปรด

รับฝึกสด และของขบฉันที่ทำด้วยแป้ง ของข้าพระพุทธเจ้าเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโรชะ ถ้าเช่นนั้น จงถวายภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย
รังเกียจ ไม่รับประเคน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด.
ขณะนั้น โรชะมัลลภคตริย ทรงอังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขด้วยฝึกสด และของ
ขบฉันที่ทำด้วยแป้งมากมาย ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ จนยังพระผู้มีพระภาคผู้ล้างพระหัตถ์แล้ว
ทรงนำพระหัตถ์จากบาตร ให้ห้ามภคตแล้ว ได้ประทับฝ่าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ทรงชี้แจงให้โรชะมัลลภคตริยผู้นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ทรงเห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ
รำเรง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ.

พระพุทธชานุญาตฝึกและแป้ง

ภายหลังพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาแล้ว ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตฝึกสดทุกชนิด
และของขบฉันที่ทำด้วยแป้งทุกชนิด.

เรื่องวุฒบวรพิต

[๘๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ในพระนครกุสินาราตามพระพุทธานุชากรรม
แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินทางอาตุมานครพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป สมัยนั้น
มีภิกษুবวชภายใต้รูปหนึ่ง เคยเป็นช่างกลบค อาศัยอยู่ในอาตุมานคร เธอมีบุตรชายสองคน
เป็นเด็กพูดจาอ่อนหวาน มีไหวพริบดี ขยันแข็งแรง มีฝีมือยอดเยี่ยมในการช่างกลบคของตน
ดีเท่าอาจารย์ เธอได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาสู่อาตุมานคร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ประมาณ ๑,๒๕๐ รูป ครั้นแล้วได้แจ้งความประสงค์อันนั้นแก่บุตรทั้งสองนั้นว่า พ่อ
ทั้งหลายข่าวว่า พระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จสู่อาตุมานคร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ
๑,๒๕๐ ไปเถิด พ่อทั้งสอง จึงถือเครื่องมือตัดผม และโกนผม กับทะนานและถู เทียวไปตัด
และโกนผม ตามบ้านเรือนทุกแห่ง แลกเกลือบ้าง น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง
พ่อจักทำยาลูที่ดื่มได้ถวายพระผู้มีพระภาคผู้เสด็จมาถึงแล้ว.

บุตรชายทั้งสองรับคำสั่งของหลวงพ่อว่า จะปฏิบัติเช่นนั้น แล้วถือเครื่องมือตัดผม
โกนผมกับทะนานและถู เทียวไปตัดและโกนผมตามบ้านเรือนทุกแห่ง แลกเกลือบ้าง น้ำมันบ้าง
ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง ชาวบ้านเห็นเด็กสองคนนั้นพูดจาอ่อนหวาน มีไหวพริบดี แม้ผู้ที่
ไม่ประสงค์จะให้ตัดและโกนผม ก็ให้ตัดให้โกนผม ถึงให้ตัดให้โกนผมแล้ว ก็ให้ค่าแรงมาก
เป็นอันว่าเด็กทั้งสองคนนั้นเก็บรวบรวมเกลือบ้าง น้ำมันบ้าง ข้าวสารบ้าง ของขบฉันบ้าง
ได้เป็นอันมาก.

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกโดยลำดับ เสด็จถึงอาตุมานครแล้ว ทราบว่าพระองค์
ประทับอยู่ที่กุสาคารเขตอาตุมานครนั้น จึงพระขรรค์ท่านั้น สั่งให้คนตักแต่งข้าวยาลูเป็นอันมาก
โดยผ่านราตรีนั้นแล้ว น้อมถวายพระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค
จงโปรดรับข้าวยาลูของข้าพระพุทธเจ้า.

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมตรัสถาม สิ่งประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ สิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงสอบถาม ภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่าง ๑ จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่าง ๑.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามพระขรรค์วานันท์ว่า ดูกรภิกษุ ข้าวยาคูนี้เธอได้มาจากไหน พระขรรค์วาจึงกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ.

ห้ามภิกษุผู้เคยเป็นช่างกลบเก็บรักษามีดโกน

พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนว่า ดูกรโหมฆบรูช การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สมไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธอบวชแล้วจึงได้ชักจูงทายกในสิ่งอันไม่ควรเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรพชิตไม่พึงชักจูงทายกในสิ่งอันไม่ควร รูปใดชักจูง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เคยเป็นช่างกลบ ไม่พึงเก็บรักษาเครื่องตัดโกนผมไว้สำหรับตัว รูปใดเก็บรักษาไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธชานุญาตผลไม้

[๕๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อาตุมานครตามพระพุทธภิรมย์ แล้วเสด็จพุทธดำเนินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น เวลานั้นของขบฉันคือผลไม้ในนครสาวัตถีมีดาษดื่นมาก จึงภิกษุทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า ของขบฉันคือผลไม้ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้แล้วหรือมิได้ทรงอนุญาต แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผลไม้นั้นทุกชนิด.

พืชของสงฆ์และของบุคคล

[๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พืชของสงฆ์เขาเพาะปลูกในที่ของบุคคล พืชของบุคคลเขาเพาะปลูกในที่ของสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พืชของสงฆ์ที่เพาะปลูกในที่ของบุคคล พึงให้ส่วนแบ่ง แล้วบริโภครูป พืชของบุคคลที่เพาะปลูกในที่ของสงฆ์ พึงให้ส่วนแบ่งแล้วบริโภครูป.

พระพุทธชานุญาตมหาประเทศ ๔

[๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเกิดความรังเกียจในพระบัญญัติบางสิ่งบางอย่างว่า

สิ่งใดหนอ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้ สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาต จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค.

วัตถุเป็นกัปปิยะและอากัปปิยะ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสประทานสำหรับอังก ๔ ข้อ ดังต่อไปนี้:-

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย
๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย
๓. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย
๔. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย.

พระพุทธานุญาตกาลิกระคน

[๕๓] ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ยามกาลิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ สัตตทากาลิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชีวิกะคนกับยามกาลิกควรหรือไม่ควรหนอ สัตตทากาลิกระคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชีวิกะคนกับยามกาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ ยาวชีวิกะคนกับสัตตทากาลิก ควรหรือไม่ควรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัส ว่าดังนี้:-

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยามกาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล
๒. สัตตทากาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล
๓. ยาวชีวิกะคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล
๔. สัตตทากาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรช่วยยาม ล่วงยามแล้วไม่ควร.
๕. ยาวชีวิกะคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรช่วยยาม ล่วงยามแล้วไม่ควร.
๖. ยาวชีวิกะคนกับสัตตทากาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควรตลอด ๗ วัน ล่วง ๗ วันแล้วไม่ควร.

เกสัชชขันธกะ ที่ ๖ จบ.

ในขันธกะนี้มี ๑๐๖ เรื่อง.

หัวข้อประจำขันธกะ

[๕๔] ๑. เรื่องอาพาธที่เกิดขุมในฤดูสารท ๒. เรื่องฉันทเกสัชชนอกกาล ๓. เรื่องน้ำมันปลวสัตว์เป็นยา ๔. เรื่องรากไม้ที่เป็นตัวยา ๕. เรื่องรากไม้ทำยาผง ๖. เรื่องน้ำฝาด

๑๗. เรื่องใบไม้ ๑๘. เรื่องผลไม้ ๑๙. เรื่องยางไม้ ๒๐. เรื่องเกลือ ๒๑. เรื่องมูลโค
๒๒. เรื่องยาผงและวัตถุเครื่องร่อนยา ๒๓. เรื่องเนื้อดิบเลือดสด ๒๔. เรื่องยาตา ๒๕. เรื่อง
เครื่องยาผสมกับยาตา ๒๖. เรื่องกลัทยาตา กลัทยาตาชนิดต่างๆ และกลัทยาตาไม่มีฝาปิด
๒๗. เรื่องไม้ป้ายยาตา ๒๘. เรื่องภาชนะเก็บไม้ป้ายยาตา ถุงกลัทยาตา และเชือกผูกเป็นสาย
สะพาย ๒๙. เรื่องน้ำมันหุงมันทาศีรษะ ๓๐. เรื่องการนัตถ์ ๓๑. เรื่องกล้องนัตถ์ยา
๓๒. เรื่องสตูดควัน กล้องสตูดควัน ฝาปิดกล้องสตูดควัน ๓๓. เรื่องถุงเก็บกล้องสตูดควัน
๓๔. เรื่องน้ำมันหุง ๓๕. เรื่องน้ำเมาที่ผสมในน้ำมันที่หุง ๓๖. เรื่องน้ำมันเจื่อน้ำเมามาก
๓๗. เรื่องน้ำมันเจื่อน้ำเมามากใช้เป็นยาทา ๓๘. เรื่องลักจั่น ๓๙. เรื่องเข้ากระโจม ๔๐. เรื่อง
รมด้วยใบไม้ต่างๆ ๔๑. เรื่องการรมใหญ่และเอาใบไม้มาต้มรม ๔๒. เรื่องอ่างน้ำ ๔๓. เรื่อง
ระบายเลือดออก ๔๔. เรื่องกรอกโลหิตด้วยเขา ๔๕. เรื่องยาทาเท้า ๔๖. เรื่องปรุงน้ำมัน
ทาเท้า ๔๗. เรื่องผ้าฝี ๔๘. เรื่องชะแผลด้วยน้ำฝาด ๔๙. เรื่องงาที่บดแล้ว ๕๐. เรื่อง
ยาพอกแผล ๕๑. เรื่องผ้าพันแผล ๕๒. เรื่องชะแผลด้วยน้ำเป้งพรรณผักกาด ๕๓. เรื่อง
รมแผลด้วยควัน ๕๔. เรื่องตัดเนื้องอกด้วยก้อนเกลือ ๕๕. เรื่องน้ำมันทาแผล ๕๖. เรื่อง
ฝาปิดก้นน้ำมันเย็บ ๕๗. เรื่องยามหาวิภัง ๕๘. เรื่องรับประเคน ๕๙. เรื่องคั้นน้ำเจือดู
และหยิบดูเมื่อกำลังถ่าย ๕๙. เรื่องคั้นน้ำที่ละลายจากดินติดผาไล ๕๙. เรื่องคั้นน้ำต่าง
อาภิส ๕๒. เรื่องคั้นน้ำสมอดองมูตร ๕๓. เรื่องทาของหอม ๕๔. เรื่องคั้นยาถ่าย
๕๕. เรื่องน้ำข้าวใส ๕๖. เรื่องน้ำถั่วเขียวคั้นที่ไม่ข้น ๕๖. เรื่องน้ำถั่วเขียวที่ข้นนิดหน่อย
๕๗. เรื่องน้ำเนื้อต้ม ๕๗. เรื่องชำระเงื่อมเขา และพระราชทานคนทำการวัด ๖๐. เรื่องฉัน
เกสรที่เก็บไว้ ๖ วัน ๖๑. เรื่องน้ำอ้อย ๖๒. เรื่องถั่วเขียว ๖๓. เรื่องยาตองโลณโสจิริกะ
๖๔. เรื่องอาภิสที่หุงต้มเอง ๖๕. เรื่องภัตตาหารที่ต้องอุ่น ๖๖. เรื่องให้เก็บที่หุงต้มอาภิส
ในภายในและหุงต้มเอง เมื่อคราวอัคคีตอาหารต่อไปอีก ๖๗. เรื่องรับประเคนผลไม้ที่เป็น
อุกคหิตได้ ๖๘. เรื่องถวยา ๖๙. เรื่องของขบฉันที่รับประเคนไว้ตอนเช้า ๗๐. เรื่อง
เป็นไข่ตัวร้อน ๗๑. เรื่องฉันผลไม้ที่ปลี่ยนเมล็ดออก ๗๒. เรื่องริดสีดวงทวาร ๗๓. เรื่อง
สัตตกรรมและวัตถุกรรม ๗๔. เรื่องอุบาสิกาสุปปิยา ๗๕. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อมนุษย์
๗๖. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อช้าง ๗๗. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อม้า ๗๘. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อสุนัข
๗๙. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้องู ๘๐. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อราชสีห์ ๘๑. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อ
เสือโคร่ง ๘๒. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อเสือเหลือง ๘๓. เรื่องทรงห้ามฉันเนื้อหมี ๘๔. เรื่อง
ทรงห้ามฉันเนื้อเสือดาว ๘๕. เรื่องคอยโอกาสถวายภัต และข้าวยา ๘๖. เรื่องมหาอำมาตย์
เริ่มเลื่อมใส เป็นต้นเหตุให้ทรงห้ามภิกษุรับนิมนต์ไว้แห่งหนึ่งแล้วไปฉันในที่อื่น ๘๗. เรื่อง
ถวยา น้ำอ้อย ๘๘. เรื่องทรงรับอาคารพัทแรม ๘๙. เรื่องมหาอำมาตย์สุริยะและวัสสการะ
๙๐. เรื่องแม่บ้านกคา ๙๑. เรื่องเสด็จตำบลบ้านโกฏี ทรงแสดงอริยสังกถา ๙๒. เรื่อง
นางอัมพาลีศกนิกา ๙๓. เรื่องเจ้าลิจฉวี ๙๔. เรื่องอุทิศมังสะ ๙๕. เรื่องพระนครเวสาลี
หาอาหารได้ง่าย ๙๖. เรื่องทรงห้ามอาภิสที่เป็นอันโตวุตถะเป็นต้นใหม่ ๙๗. เรื่องฝนตั้งเค้า

๕๘. เรื่องพระโสชะอาพาธ ๕๙. เรื่องเมณฑกะคหบดี ถวายปัญญาโครสกับเสบียงเดินทาง
๑๐๐. เรื่องเกษียชฎิตถายน้ำอัฐฐบาน คือ น้ำผลมะม่วง น้ำผลหว่า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วย
ไม่มีเมล็ด น้ำผลทราง น้ำผลจันทน์ น้ำเงี้ยว น้ำผลมะปราง ๑๐๑. เรื่องโรชะมัลลษัตริย์ถวาย
ผักสดและของขบฉันที่สำเร็จด้วยแป้ง ๑๐๒. เรื่องภิกษุช่างกลบกในเมืองอาตุมา ๑๐๓. เรื่อง
ผลไม้ดำดั้นในพระนครสาวัตติ ๑๐๔. เรื่องพีช ๑๐๕. เรื่องเกิดสงสัยในพระบัญญัติบาง
สิ่งบางอย่าง ๑๐๖. เรื่องกาลิกระคน.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ.

กฐินชั้นชกะ

ภิกษุปาฐะยรัฐเดินทางเข้าเฝ้า

[๕๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตติ. ครั้งนั้น ภิกษุปาฐะยรัฐจำนวน ๓๐ รูป ล้วนถืออารัญญิกชุดงค์ บิณฑิกคหบดี และเตจวิริกชุดงค์เดินทางไปพระนครสาวัตติเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อจวนถึงวันเข้าพรรษา ไม่สามารถจะเดินทางให้ทันวันเข้าพรรษาในพระนครสาวัตติ จึงจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ในระหว่างทาง ภิกษุเหล่านั้นจำพรรษามีใจรัญจวนว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ไกลๆ เรา ระยะทางห่างเพียง ๖ โยชน์ แต่พวกเราไม่ได้เฝ้าพระองค์ ครั้นล่วงไตรมาส ภิกษุเหล่านั้นออกพรรษาทำปวารณาเสร็จแล้ว เมื่อฝนยังตกชุก พื้นภูมิภาคเต็มไปด้วยน้ำ เป็นหล่มเลน มีจิวรุ่มขึ้นด้วยน้ำ ลำบากกาย เดินทางไปถึงพระนครสาวัตติ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครคันตุกะทั้งหลายนั้นเป็นพุทธประเพณี.

พุทธประเพณี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเขายังพอทนได้หรือ พอยังอดภาพิให้เป็นไปได้หรือ พวกเขเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยวิณฑกบาตหรือ?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า พวกข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนได้ พอยังอดภาพิให้เป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยวิณฑกบาต พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าในชุมนุมนี้ เป็นภิกษุปาฐะยรัฐจำนวน ๓๐ รูป เดินทางมาพระนครสาวัตติ เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อจวนถึงวันเข้าพรรษา ไม่สามารถจะเดินทางให้ทันวันเข้าพรรษาในพระนครสาวัตติ จึงจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ในระหว่างทาง พวกข้าพระพุทธเจ้าจำพรรษามีใจรัญจวนว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ไกลๆ เรา ระยะทางห่างเพียง ๖ โยชน์ แต่พวกเราไม่ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นล่วงไตรมาส พวกข้าพระพุทธเจ้าออกพรรษาทำปวารณาเสร็จแล้ว เมื่อฝนยังตกชุก พื้นภูมิภาคเต็ม

ไปด้วยน้ำ เป็นหล่มเลน มีจิวรข่มขึ้นด้วยน้ำ ลำบากกาย เดินทางมา พระพุทธเจ้าข้า.

พระพุทธชานุญาตให้กรานกฐิน

[๕๖] ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาค ทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้จำพรรษาแล้วได้กรานกฐิน พวกเธอผู้ได้กรานกฐินแล้ว จักได้อานิสงส์ ๕ ประการ คือ

๑. เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา
๒. ไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับ
๓. นันคณะโภชนาได้
๔. ทรงอธิเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา
๕. จิวรอันเกิดขึ้น ณ ที่นั้นจักได้แก่พวกเขา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการนี้ จักได้แก่เธอทั้งหลายผู้ได้กรานกฐินแล้ว.

วิธีกรานกฐิน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงกรานกฐินอย่างนี้ คือภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาให้ผ้ากฐิน

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินผืนนี้เกิดแล้วแก่สงฆ์ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ผ้ากฐินผืนนี้แก่ภิกษุมิช้อนี เพื่อกรานกฐิน นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้ากฐินผืนนี้เกิดแล้วแก่สงฆ์ สงฆ์ให้ผ้ากฐินผืนนี้แก่ภิกษุมิช้อนีเพื่อกรานกฐิน การให้ผ้ากฐินผืนนี้แก่ภิกษุมิช้อนี เพื่อกรานกฐิน ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

ผ้ากฐินผืนนี้ สงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุมิช้อนี เพื่อกรานกฐิน ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐินเป็นอันกราน อย่างนี้ไม่เป็นอันกราน.

กฐินไม่เป็นอันกราน

[๕๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินไม่เป็นอันกราน คือ:-

๑. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงจืดรอย
๒. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงซักผ้า
๓. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงกะผ้า
๔. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงตัดผ้า
๕. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงเนาผ้า
๖. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงเย็บด้น
๗. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงทำลูกตุ้ม
๘. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงทำรังตุ้ม

๕. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงประกอบผ้าอนุวาด

๑๐. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงประกอบผ้าอนุวาดด้านหน้า

๑๑. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงตามผ้า

๑๒. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยอาการเพียงย้อมเป็นสีหม่นเท่านั้น

๑๓. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ทำนimitได้มา

๑๔. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่พูดเลียบเคียงได้มา

๑๕. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ยืมเขามา

๑๖. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่เก็บไว้ค้างคืน

๑๗. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่เป็นนิสัคคีย์

๑๘. กฐินไม่เป็นอันกราน ด้วยผ้าที่มีได้ทำกัปปะพินทุ

๑๙. กฐินไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าสังฆาฏิเสียด

๒๐. กฐินไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าอุตราสงค์เสียด

๒๑. กฐินไม่เป็นอันกราน เว้นจากผ้าอันตราวาสกเสียด

๒๒. กฐินไม่เป็นอันกราน เว้นจากจีวรมีชั้น ๕ หรือเกิน ๕ ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้มีมณฑล
เสร็จในวันนั้น

๒๓. กฐินไม่เป็นอันกราน เว้นจากการกรานแห่งบุคคล

๒๔. กฐินไม่เป็นอันกรานโดยชอบ ถ้าภิกษุผู้อยู่นอกสีมาอนุโมทนา กฐินนั้น แม้อย่างนี้
กฐินก็เชื่อว่าไม่เป็นอันกราน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐินไม่เป็นอันกราน.

กฐินเป็นอันกราน

[๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินเป็นอันกราน คือ:-

๑. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าใหม่

๒. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ยืมใหม่

๓. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าเก่า

๔. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าบังสุกุล

๕. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ตกตามร้าน

๖. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้ทำนimitได้มา

๗. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้พูดเลียบเคียงได้มา

๘. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้ยืมเขามา

๙. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้เก็บไว้ค้างคืน

๑๐. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ไม่ได้เป็นนิสัคคีย์

๑๑. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าที่ทำกัปปะพินทุแล้ว

๑๒. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าสังฆาฏิ

๑๓. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าอุตราสงค์
๑๔. กฐินเป็นอันกราน ด้วยผ้าอังตราสก
๑๕. กฐินเป็นอันกราน ด้วยจีวรมีชั้น ๕ หรือเกิน ๕ ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้มีมณฑลเสร็จ
ในวันนั้น

๑๖. กฐินเป็นอันกราน เพราะการแห่งบุคคล
๑๗. กฐินเป็นอันกราน ถ้าภิกษุอยู่ในสีมาอนุโมทนา กฐินนั้น แม้อย่างนี้ กฐินก็ชื่อว่า
เป็นอันกราน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กฐินเป็นอันกราน.

[๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินเป็นอันเดาะ.

มาติกา ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาติกาเพื่อเดาะกฐิน ๘ ข้อนี้ คือ:-

๑. กำหนดด้วยหลักไป ๒. กำหนดด้วยจีวรทำเสร็จ
๓. กำหนดด้วยตกลงใจ ๔. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย
๕. กำหนดด้วยไต่ยืนข่าว ๖. กำหนดด้วยสิ้นหวัง
๗. กำหนดด้วยล่วงเขต ๘. กำหนดด้วยเดาะพร้อมกัน.

อาทายัสตตะกะ ที่ ๖

[๑๐๐] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรที่ทำเสร็จแล้วหลักไป ด้วยคิดว่าจักไม่กลับมา
การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยหลักไป.

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับมาละ เธอให้ทำจีวรผืนนั้นเสร็จ การเดาะ
กฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จักไม่ให้จีวรผืนนี้ จักไม่กลับ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จักให้ทำจีวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ แล้วทำจีวรผืนนั้น จีวรของเธอ ที่กำลัง
ทำอยู่นั้น ได้เสียหาย การเดาะกฐินของภิกษุนั้นกำหนดด้วยผ้าเสียหาย

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไปด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา
ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว ไต่ยืนข่าวว่าในอาวาสนั้นกฐินเดาะเสียแล้ว การเดาะกฐิน
ของภิกษุนั้น กำหนดด้วยไต่ยืนข่าว

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา
ให้ทำจีวรผืนนั้น ครั้นทำจีวรเสร็จ คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วล่วงคร่าวกฐินเดาะ ณ
ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้นกำหนดด้วยล่วงเขต

๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจีวรหลักไปด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอกสีมา

ให้ทำจิวรฝืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จ คิดว่าจ๊กกลับมา จ๊กกลับมา แล้วกลับมาทันทฐินเดาะ
การเดาะกฐินของภิกษุนั้น พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย.

อาทายสัตตกะที่ ๑ จบ.

สมาทายสัตตกะ ที่ ๒

[๑๐๑] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำเสร็จแล้วหลีกไป ด้วยคิดว่าจ๊กไม่กลับมา
การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยหลีกไป

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จ๊กให้ทำจิวรฝืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จ๊กไม่กลับ เธอให้ทำจิวรฝืนนั้นเสร็จ การเดาะกฐิน
ของภิกษุนั้น กำหนดด้วยทำจิวรเสร็จ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จ๊กไม่ให้ทำจิวรฝืนนี้ จ๊กไม่กลับ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า
จ๊กให้ทำจิวรฝืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จ๊กไม่กลับ เธอให้ทำจิวรฝืนนั้น จิวรของเธอที่ทำ
อยู่นั้น ได้เสียหรือหาย การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยฝ่าเสียหรือหาย

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป ด้วยคิดว่าจ๊กกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้
ทำจิวรฝืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว ได้ยินข่าวว่า ในอาวาสนั้น กฐินเดาะเสียแล้ว การเดาะ
กฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยได้ยินข่าว

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป ด้วยคิดว่าจ๊กกลับมา เธออยู่นอกสีมา ให้
ทำจิวรฝืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้วคิดว่าจ๊กกลับมา จ๊กกลับมา แล้วล่วงครววกฐินเดาะ ณ
ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยล่วงเขต

๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรหลีกไป ด้วยคิดว่าจ๊กกลับมา เธออยู่ ณ ภายนอก
สีมาให้ทำจิวรฝืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว คิดว่าจ๊กกลับมา จ๊กกลับมา แล้วกลับมาทันทฐินเดาะ
การเดาะกฐินของภิกษุนั้น พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย.

สมาทายสัตตกะ ที่ ๒ จบ.

อาทายจ๊กกะ ที่ ๓

[๑๐๒] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิด
ความคิดอย่างนี้ว่า เราจ๊กให้ทำจิวรฝืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จ๊กไม่กลับ แล้วให้ทำจิวร
ฝืนนั้นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยทำจิวรเสร็จ

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิด
อย่างนี้ว่า จ๊กไม่ให้ทำจิวรฝืนนี้ จ๊กไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุนั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิด

อย่างนี้ว่า จักให้ทำจิวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ แล้วให้ทำจิวรผืนนั้น จิวร
ของเธอนั้นได้เสียหรือหาย การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยผ้าเสียหรือหาย

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไปด้วยคิดว่า จักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว ได้ทราบข่าวว่า ในอาวาสนั้นกฐินเดาะแล้ว
การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยไต้ยีนขาว

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้วคิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วล่วงคราวกฐินเดาะ
ณ ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยลวงเขต.

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ถือจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วกลับมาทัน
กฐินเดาะ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย.

อาทายฉกกะ ที่ ๓ จบ.

สมาทายฉกกะ ที่ ๔

[๑๐๓] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิด
ความคิดอย่างนี้ว่า เราจักให้ทำจิวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ เธอให้ทำจิวรผืน
นั้นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยทำจิวรเสร็จ

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิด
อย่างนี้ว่า จักไม่ให้ทำจิวรผืนนี้ จักไม่กลับมา การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยตกลงใจ

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิด
อย่างนี้ว่า จักให้ทำจิวรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ แล้วให้ทำจิวรผืนนั้น จิวร
ของเธอนั้นได้เสียหรือหาย การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยผ้าเสียหาย

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว ได้ยินข่าวว่า ในอาวาสนั้นกฐินเดาะเสียแล้ว
การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยไต้ยีนขาว

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วล่วงคราวกฐินเดาะ
ณ ภายนอกสีมา การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยลวงเขต

๖. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว นำจิวรที่ทำค้างไว้หลีกไป ด้วยคิดว่าจักกลับมา เธออยู่นอก
สีมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับมา จักกลับมา แล้วกลับมาทัน
กฐินเดาะ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย.

สมาทายฉกกะ ที่ ๔ จบ.

นี้แหละ แล้วเข้าไปยังที่ซึ่งมีหวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น เธอสิ้นหวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น การเดาะกฐินของ
ภิกษุณั้ กําหนดด้วยสิ้นหวัง.

[๑๒๑] ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว หลีกไปด้วยกรณีะบางอย่างโดยไม่ตั้งใจคือ เธอไม่ได้
คิดว่าจักกลับมา และไม่ได้คิดว่าจักไม่กลับมา เธออยู่นอกสีมา มีความหวังว่าจะได้จิ๋วร จึง
เข้าไปยังที่ซึ่งมีหวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น ได้ไม่สมหวัง ไม่ได้ตามหวัง เธอคิดอย่างนี้ว่าจักให้ทำจิ๋วรนี้
ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับจึงให้ทำจิ๋วรนั่นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุณั้ กําหนด
ด้วยทำจิ๋วรเสร็จ

ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว หลีกไปด้วยกรณีะบางอย่าง โดยไม่ตั้งใจ คือ เธอไม่ได้คิดว่า
จักกลับมา และไม่ได้คิดว่าจักไม่กลับมา เธออยู่นอกสีมา มีความหวังว่าจะได้จิ๋วร จึงเข้าไป
ยังที่ซึ่งมีหวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น ได้ไม่สมหวัง ไม่ได้ตามหวัง เธอคิดอย่างนี้ว่าจักไม่ให้ทำจิ๋วรนี้
จักไม่กลับละ การเดาะกฐินของภิกษุณั้ กําหนดด้วยตกลงใจ

ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว หลีกไปด้วยกรณีะบางอย่าง โดยไม่ตั้งใจ คือเธอไม่ได้คิดว่า
จักกลับ และไม่ได้คิดว่าจักไม่กลับมา เธออยู่นอกสีมา มีความหวังว่าจะได้จิ๋วร จึงเข้าไปยังที่
ซึ่งมีหวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น ได้ไม่สมหวัง ไม่ได้ตามหวัง เธอคิดอย่างนี้ว่า จักให้ทำจิ๋วรนี้
ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ แล้วให้ทำจิ๋วรนั่น จิ๋วรของเธอที่ทําอยู่นั้นได้เสียหรือหาย
การเดาะกฐินของภิกษุณั้ กําหนดด้วยผ้าเสียหาย.

ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว หลีกไปด้วยกรณีะบางอย่าง โดยไม่ตั้งใจ คือ เธอไม่ได้คิดว่า
จักกลับมา และไม่ได้คิดว่าจักไม่กลับมา เธออยู่นอกสีมา มีความหวังว่าจะได้จิ๋วร จึงคิดอย่างนี้ว่า
จักเข้าไปยังที่ซึ่งมีหวังว่าจะได้จิ๋วรนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับละ แล้วเข้าไปยังที่ซึ่งมี
หวังว่าจะได้จิ๋วรนั่น เธอสิ้นหวังที่จะได้จิ๋วรนั่น การเดาะกฐินของภิกษุณั้ กําหนดด้วยสิ้นหวัง.

กรณีะ ๑๒ หมวด จบ.

หวังได้ส่วนจิ๋วร ๕ วิธี

[๑๒๒] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศ จึงหลีกไป แต่ยังหวังได้
ส่วนจิ๋วร เธอไปสู่ทิศแล้ว ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโส คุณจำพรรษาที่ไหน และส่วนจิ๋วร
ของคุณอยู่ที่ไหน เธอตอบอย่างนี้ว่า ผมจำพรรษาในอาวาสโน้น และส่วนจิ๋วรของผมก็อยู่ที่
อาวาสนั้น ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณจงไปนำจิ๋วรนั่นมา พวกผมจักทำจิ๋วรให้
คุณ ณ ที่นี้ เธอกลับไปสู่อาวาสนั้น แล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า อาวุโส ส่วนจิ๋วรของผมอยู่ที่ไหน
ภิกษุเหล่านั้นตอบ อย่างนี้ว่า อาวุโส นี้ส่วนจิ๋วรของคุณๆ จักไปไหน เธอตอบอย่างนี้ว่า
ผมจักไปสู่อาวาสชื่อโน้น ภิกษุทั้งหลายในอาวาสนั้นจักทำจิ๋วรให้ผม ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า
ไม่ควร อาวุโส คุณอย่าไปเลย พวกผมจักช่วยทำจิ๋วรให้คุณ ณ ที่นี้ เธอคิดอย่างนี้ว่า จักให้
ทำจิ๋วรผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จักไม่กลับ แล้วให้ทำจิ๋วรนั่นเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุ
ณั้ กําหนดด้วยทำจิ๋วรเสร็จ

อย่าไปเลย พวกผมจกทำจิ๋วให้คุณ ณ ที่นี้ เธอคิดอย่างนี้ว่า จกให้ทำจิ๋ว ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จกไปกลับ แล้วให้ทำจิ๋ว ณ จิ๋วของเธอที่อยู่นั้น ได้เสียหรือหาย การเดะกฐินของภิกษุณั้น กำหนดด้วยฝ่าเสียหาย.

[๑๒๔] ๗. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศจึงหลีกไป แต่ยั้งหวังจะได้จิ๋วเธอนั้นไปสู่ทิศแล้ว ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโส คุณจำพรรษาที่ไหน และส่วนจิ๋วของคุณอยู่ที่ไหน เธอตอบอย่างนี้ว่า ผมจำพรรษาในอาวาสโน้น และส่วนจิ๋วของผมก็อยู่ที่อาวาสนั้น ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณจงไปนำจิ๋วนั้นมา พวกผมจกทำจิ๋วให้คุณ ณ ที่นี้ เธอกลับไปสู่อาวาสนั้นแล้ว ถามภิกษุทั้งหลายว่า อาวุโส ส่วนจิ๋วของผมอยู่ที่ไหน ภิกษุเหล่านั้นตอบอย่างนี้ว่า นี่ส่วนจิ๋วของคุณ เธอถือจิ๋วนั้นมาสู่อาวาสนั้น เมื่อเธอมาถึงอาวาสนั้นแล้ว ได้คิดอย่างนี้ว่า จกให้ทำจิ๋ว ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จกไม่กลับละ เธอให้ทำจิ๋วนั้นเสร็จ การเดะกฐินของภิกษุณั้น กำหนดด้วยทำจิ๋วเสร็จ.

๘. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศ เธอคิดอย่างนี้ว่า จกไม่ให้ทำจิ๋วผืนนี้ จกไม่กลับละ การเดะกฐินของภิกษุณั้น กำหนดด้วยตกลงใจ

๙. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ประสงค์จะไปสู่ทิศจึงหลีกไป เธอคิดอย่างนี้ว่า จกให้ทำจิ๋วผืนนี้ ณ ภายนอกสีมานี้แหละ จกไม่กลับละ เธอให้ทำจิ๋วผืนนั้นเสร็จ จิ๋วของเธอที่อยู่นั้นได้เสียหรือหาย การเดะกฐินของภิกษุณั้น กำหนดด้วยฝ่าเสียหาย.

หวังได้ส่วนจิ๋ว ๕ วิธี จบ.

ผาสุวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ

[๑๒๕] ๑. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิ๋วหลีกไปด้วยตั้งใจว่า จกไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมา เกิดความคิดอย่างนี้ว่า จกให้ทำจิ๋วผืนนี้ ณ ที่นี้แหละ จกไม่กลับละ เธอให้ทำจิ๋วผืนนั้นเสร็จ การเดะกฐินของภิกษุณั้น กำหนดด้วยทำจิ๋วเสร็จ.

๒. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิ๋วหลีกไปด้วยตั้งใจว่า จกไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อาวาสชื่อนั้น ถ้าในอาวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสีมาเกิดความคิดอย่างนี้ว่า จกไม่ให้ทำจิ๋วผืนนี้ จกไม่กลับละ การเดะกฐินของภิกษุณั้นกำหนดด้วยตกลงใจ.

๓. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิ๋วหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า

จักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสัมาเกิดความคิดอย่างนี้ว่า จักให้
ทำจิวรผืนนี้ ณ ที่นี้แหละ จักไม่กลับละ เธอให้ทำจิวรผืนนั้นเสร็จ จิวรของเธอที่ทำอยู่นั้น
ได้เสียหรือหาย การเดาะกฐินของภิกษุ นั้นกำหนดด้วยผ้าเสียหรือหาย.

๔. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวรหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า
จักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสัมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำจิวร
เสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ จนล่วงครราวกฐินเดาะ ณ ภายนอกสัมา การเดาะกฐินของ
ภิกษุ นั้น กำหนดด้วยล่วงเขต.

๕. ภิกษุได้กรานกฐินแล้ว ต้องการจะอยู่ตามสบาย จึงถือจิวรหลีกไป ด้วยตั้งใจว่า
จะไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่ ถ้าความสบาย
ไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา เราจักอยู่
ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักไปสู่อวาสชื่อโน้น ถ้าในอวาสนั้น ความสบายจักมีแก่เรา
เราจักอยู่ ถ้าความสบายไม่มีแก่เรา เราจักกลับ เธออยู่นอกสัมา ให้ทำจิวรผืนนั้น ครั้นทำ
เสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ กลับมาทันกฐินเดาะ การเดาะกฐินของภิกษุ นั้น พร้อมกับ
ภิกษุทั้งหลาย.

ผาสุวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ จบ.

ปัลลิวาทและสิ้นปัลลิวาท

[๑๒๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กฐินมีปัลลิวาท ๒ และสิ้นปัลลิวาท ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรก็ตามเล่า กฐินมีปัลลิวาท ๒ คือ อวาสปัลลิวาท ๑ จิวรปัลลิวาท ๑
ปัลลิวาท ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อวาสปัลลิวาทเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังอยู่ในอวาสนั้น หรือหลีกไป ผูกใจอยู่ว่า
จักกลับมา อย่างนี้แลชื่อว่าอวาสปัลลิวาท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็จิวรปัลลิวาทเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ได้ทำจิวร หรือทำค้างไว้ก็ดี ยังไม่สิ้น
ความหวังว่าจะได้จิวรก็ดี อย่างนี้แลชื่อว่าจิวรปัลลิวาท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กฐินมีปัลลิวาท ๒ อย่างนี้แล.

สิ้นปลีโพธ ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กฐินสิ้นปลีโพธ ๒ คือ สิ้นอวาสปลีโพธ ๑ สิ้นจิวรปลีโพธ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ้นอวาสปลีโพธอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ หลีกไปจากอาวาสนั้น ด้วยสละใจ วางใจปล้อยใจ ทอดธุระว่าจักไม่กลับมา อย่างนี้แล ชื่อว่าสิ้นอวาสปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ้นจิวรปลีโพธเป็นอย่างไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ทำจิวรเสร็จแล้วก็ดี ทำเสียดีก็ดี ทำหายเสียดีก็ดี ทำไฟไหม้เสียดีก็ดี สิ้นความหวังว่าจะได้จิวรก็ดี อย่างนี้แล ชื่อว่าสิ้นจิวรปลีโพธ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กฐินสิ้นปลีโพธมี ๒ อย่างนี้แล.

กฐินชั้นธกะ ที่ ๗ จบ.

ในชั้นธกะนี้มี ๑๒ เรื่อง และเปยยาลมฺข ๑๑๘.

หัวข้อประจำชั้นธกะ

[๑๒๗] ๑. ภิกษุชาวปาฬุยรัฐ ๓๐ รูป จำพรรษาอยู่ในเมืองสาเกต รัญจวนใจ ออกพรรษาแล้วมีจิวรเปียกปอนมาเฝ้าพระพุทธชินเจ้า ๒. ต่อไปนี้เป็นเรื่องกฐิน คือได้อานิสงส์กฐิน ๕ คือ ก. เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา ข. เทียวไปไม่ต้องถือไตรจีวรครบสำหรับ ค. ฉันทกะ โภชนาได้ ง. เก็บอดิเรกจิวรไว้ได้ตามปรารถนา จ. จิวรลาภอันเกิดในที่นั้น เป็นของภิกษุผู้ได้กรานกฐินแล้ว ๓. ผู้ตติยัตถกรรมวาจา ๔. อย่างนี้กฐินเป็นอันกราน อย่างนี้ไม่เป็นอันกราน คือ กฐินกรานด้วยอาการเพียงชั้ตรอย ชัก กะ ตัด เนา เย็บ ดั้น ทำลูกดุม ทำรังดุม ประกอบผ้าอนุวาด ประกอบผ้าอนุวาดด้านหน้า ดามผ้า ย้อม ทำนิมิต พุดเสียบเคียง ผ้าที่ยืมเขามา เก็บไว้ค้างคืน เป็นนิสสัคคิยะ ไม่ได้ทำกัปะพินทุ นอกจากไตรจีวร นอกจากจิวรมีชั้น ๕ หรือเกินกว่า ซึ่งตัดดีแล้วทำให้เป็นจิวรมีมณฑลนอกจากบุคคลกราน กรานโดยไม่ชอบ ภิกษุอยู่นอกสีมาอนุโมทนา กฐินอย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าไม่เป็นอันกราน ๕. กฐินกรานด้วยผ้าใหม่ ผ้าเทียมใหม่ ผ้าเก่า ผ้าบังสุกุล ผ่าตกตามร้าน ผ้าที่ไม่ได้ทำนิมิต ผ้าที่ไม่ได้พุดเสียบเคียงได้มา ไม่ใช่ผ้าที่ยืมเขามา ไม่ใช่ผ้าที่ทำค้างคืน ไม่ใช่เป็นผ้านิสสัคคิยะ ผ้าที่ทำกัปะพินทุแล้ว ผ้าไตรจีวร ผ้ามีชั้น ๕ หรือเกินกว่า ซึ่งตัดดีแล้ว ทำให้เป็นจิวรมีมณฑลเสร็จในวันนั้น บุคคลกราน กรานโดยชอบ ภิกษุอยู่ในสีมาอนุโมทนา อย่างนี้ชื่อว่ากรานกฐิน ๖. มาติกาเพื่อเตาะกฐิน ๘ ข้อ คือ ๑. กำหนดด้วยหลักไป ๒. กำหนดด้วยทำจิวรเสร็จ ๓. กำหนดด้วยตกลงใจ ๔. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย ๕. กำหนดด้วยได้ยืมข้าว ๖. กำหนดด้วยสิ้นหวัง ๗. กำหนดด้วยล่วงเขต ๘. กำหนดด้วยเตาะพร้อมกัน ๙. อาทายสัตตกะ ๗ วิธี คือ ๑. ถือจิวรที่ทำเสร็จแล้วไปคิดว่าจักไม่กลับ การเตาะกฐินของภิกษุนั้นกำหนดด้วยหลักไป ๒. ถือจิวรไปนอกสีมา คิดว่าจักทำ ณ ที่นี้ จักไม่

กลับละ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ ๓. ถือจีวรไปนอกสีมา คิดว่า
จักไม่ให้ทำ จักไม่กลับ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยตกลงใจ ๔. ถือจีวรไปนอกสีมา
คิดว่าจักให้ทำจีวร ณ ที่นี้ จักไม่กลับละ กำล้างทำ จีวรเสียหาย การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง
กำหนดด้วยผ้าเสียหาย ๕. ถือจีวรไป คิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวรนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว
ได้ยื่นข่าว่า ในอาวาสนั้น กฐินเดาะแล้ว การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่งกำหนดด้วยได้ยื่นข่า
๖. ถือจีวรไปคิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวรนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้วโอ้อื้ออยู่นอกสีมาจนกฐินเดาะ
การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง กำหนดด้วยล่วงเขต ๗. ถือจีวรไป คิดว่าจักกลับ ให้ทำจีวร ณ
ภายนอกสีมา ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว คิดว่าจักกลับ จักกลับ กลับทันกฐินเดาะ การเดาะกฐิน
ของภิกษุหนึ่งพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย ๘. สมာทายสัตตกะมี ๗ วิธี ๙. อาทายฉกกะ และ
สมาทายฉกกะ คือ ถือจีวรที่ทำค้างไว้ไปอย่างละ ๖ วิธี ไม่มีการเดาะกำหนดด้วยหลักไป
๑๐. อาทายภาณวาร กล่าวถึงภิกษุถือจีวรไปนอกสีมา คิดว่าจักให้ทำจีวร มี ๓ มาติกา คือ
๑. กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ ๒. กำหนดด้วยตกลงใจ ๓. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย กล่าวถึง
ภิกษุถือผ้าหลักไป คิดว่าจักไม่กลับไปนอกสีมา แล้วคิดว่าจักทำ มี ๓ มาติกา คือ ๑. กำหนด
ด้วยทำจีวรเสร็จ ๒. กำหนดด้วยตกลงใจ ๓. กำหนดด้วยผ้าเสียหาย กล่าวถึงภิกษุถือจีวร
หลักไป ด้วยไม้ได้ตั้งใจ ภายหลังเชอคิดว่าจักไม่กลับ มี ๓ นัย กล่าวถึงภิกษุถือจีวรไป คิดว่า
จักกลับ อยู่นอกสีมา คิดว่าจักทำจีวร จักไม่กลับ ให้ทำจีวรเสร็จ การเดาะกฐินของภิกษุหนึ่ง
กำหนดด้วยทำจีวรเสร็จ ด้วยตกลงใจ ด้วยผ้าเสียหาย ด้วยได้ยื่นข่า ด้วยล่วงเขต ด้วยเดาะ
พร้อมกับภิกษุทั้งหลาย รวมเป็น ๑๕ ภิกษุนำจีวรหลักไปและนำจีวรที่ทำค้างไว้หลักไปอีก ๔ วาระ
ก็เหมือนกัน รวมทั้งหมด ๑๕ วิธี หลักไปด้วยสิ้นหวัง ด้วยหวังว่าจะได้ หลักไปด้วยกรณียะ
บางอย่าง ทั้งสามอย่างนั้นนักปราชญ์พึงทราบโดยนัยอย่างละ ๑๒ วิธี ๑๑. หวังได้ส่วนจีวร
ผาสุวิหาร คือ อยู่ตามสบาย ๕ ข้อ ๑๒. กฐินมีปิลิโพรและสิ้นปิลิโพร นักปราชญ์พึงแต่ง
หัวข้อตามเค้าความเทอญ.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ.

จีวรชั้นชกะ

เรื่องคนมีทรัพย์ ชาวพระนครราชคฤห์

[๑๒๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็น
สถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นพระนครเวสาลี เป็นบุรีมั่งคั่ง
กว้างขวาง มีคนมาก มีคนคับคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย มีปราสาท ๗,๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด
๗,๗๐๗ หลัง มีสวนดอกไม้ ๗,๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี ๗,๗๐๗ สระ และมีหญิงงามเมือง
ชื่ออัมพาลีเป็นสตรีทรงโฉมสคราญต่าน่าเสน่ห์หา ประกอบด้วยผิวพรรณเฉิดฉายยิ่ง ชำนาญ
ในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความประสงค์ต้องการพาตัวไปร่วม
อภิรมย์ด้วย ราคาตัวคืนละ ๕๐ กษาปณ์ พระนครเวสาลีงามเพริศพร้งยิ่งกว่าประมาณ เพราะ

นางอัมพาลีหญิงงามเมื่อนั้น ครั้นนั้น พวกคนมีทรัพย์คนหนึ่ง ชาวพระนครราชคฤห์ ได้เดินทางไปพระนครเวสาลีด้วยกรณียะบางอย่าง และได้เห็นพระนครเวสาลีมั่งคั่งกว้างขวาง มีคนมาก มีคนค้ำคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย มีปราสาท ๗,๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด ๗,๗๐๗ หลัง มีสวนดอกไม้ ๗,๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี ๗,๗๐๗ สระ และมีนางอัมพาลีหญิงงามเมือง ผู้ทรงโฉมสคราญตานุาเสนาหา ประกอบด้วยผิวพรรณเฉิดฉายยิ่ง ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความประสงค์ต้องการตัวไปร่วมอภิรมย์ด้วย ราคาตัวคั้นละ ๕๐ กษาปณ์ และพระนครเวสาลี งามเพริศพรึงยิ่งกว่าประมาณ เพราะนางอัมพาลีหญิงงามเมื่อนั้น ครั้นพวกเขาเสร็จกรณียะนั้นในพระนครเวสาลีแล้ว กลับมาพระนครราชคฤห์ตามเดิม เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ครั้นแล้วได้กราบทูลคำนี้แต่ท้าวเธอว่า ขอเดชะฯ พระนครเวสาลี เป็นบุรีที่มั่งคั่ง กว้างขวาง มีคนมาก มีคนค้ำคั่ง และมีอาหารหาได้ง่าย มีปราสาท ๗,๗๐๗ หลัง มีเรือนยอด ๗,๗๐๗ หลัง มีสวนดอกไม้ ๗,๗๐๗ แห่ง มีสระโบกขรณี ๗,๗๐๗ สระ และมีนางอัมพาลีหญิงงามเมืองผู้ทรงโฉมสคราญตานุาเสนาหา ประกอบด้วย ผิวพรรณเฉิดฉายยิ่ง ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้องและประโคมดนตรี คนทั้งหลายที่มีความประสงค์ต้องการพาตัวไปร่วมอภิรมย์ด้วยราคาตัวคั้นละ ๕๐ กษาปณ์ และพระนครเวสาลีงาม เพริศพรึงยิ่งกว่าประมาณ เพราะนางอัมพาลีหญิงงามเมื่อนั้น ขอเดชะฯ แม้ชาวเราจะต้อง หญิงงามเมืองขึ้นบ้าง ก็จะเป็นการดี.

พระราชารับสั่งว่า พนาย ถ้าเช่นนั้น พวกท่านจงเสาะหากุมารีผู้มีลักษณะงามเช่นนั้น ที่ควรจะคัดเลือกให้เป็นหญิงงามเมือง.

กำเนิดชีวกโกมารภักจ์

ก็สมัยนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีกุมารีชื่อสาลาวดีเป็นสตรีทรงโฉมสคราญตานุาเสนาหา ประกอบด้วยผิวพรรณเฉิดฉายยิ่ง จึงพวกคนมีทรัพย์ชาวพระนครราชคฤห์ ได้คัดเลือกกุมารีสาลาวดี เป็นหญิงงามเมือง ครั้นนางกุมารีสาลาวดี ได้รับเลือกเป็นหญิงงามเมืองแล้ว ไม่ช้านานเท่าไรนัก ก็ได้เป็นผู้ชำนาญในการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงเครื่องดนตรี มีคนที่มีความประสงค์ต้องการตัว ไปร่วมอภิรมย์ ราคาตัวคั้นละ ๑๐๐ กษาปณ์ ครั้นมิช้ำมินาน นางสาลาวดีหญิงงามเมืองก็ตั้งครครักษ์ จึงนางมีความคิดเห็นว่า ธรรมดาสตรีมีครครักษ์ไม่เป็นที่พอใจของพวกบุรุษ ถ้าใครๆ ทราบว่าเรามีครครักษ์ ลากผลของเราจักเสื่อมหมด ถ้ากระไร เราควรแจ้งให้เขาทราบว่าเป็นไข้ ต่อมานางได้ สั่งคนเฝ้าประตูไว้ว่า นายประตูจำ โปรดอย่าให้ชายใดๆ เข้ามา และผู้ใดถามหาดิฉัน จงบอก ให้เขาทราบว่าเป็นไข้ นะ

คนเฝ้าประตูนั้นรับค่านางสาลาวดีหญิงงามเมืองว่า จะปฏิบัติตามคำสั่งเช่นนั้น หลังจากนั้น อาศัยความแก่แห่งครครักษ์นั้น นางได้คลอดบุตรเป็นชาย และสั่งกำชับทาสีว่า แม่สาวใช้ จงวางทารกนี้ลงบนกระดั่งเก่าๆ แล้วนำออกไปทิ้งที่กองหยากเยื่อ

ทาสีนั้นรับค่านางว่า ทำเช่นนั้นได้ เจ้าคะ ดังนี้ แล้ววางทารกนั้นลงบนกระดั่งเก่าๆ นำออกไปทิ้งไว้ ณ กองหยากเยื่อ

ก็ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า เจ้าชายอภัย กำลังเสด็จเข้าสู่พระราชวัง ได้ทอดพระเนตรเห็นทารกนั้นอันผู้กาห้อมล้อมอยู่ ครั้นแล้วได้ถามมหาดเล็กว่า พนายนั้นอะไรผู้กุมกันต่อม
ม. ทารก พะยะคะ

อ. ยังเป็นอยู่หรือ พนาย

ม. ยังเป็นอยู่ พะยะคะ

อ. พนาย ถ้าเช่นนั้น จงนำทารกนั้นไปที่วังของเรา ให้นางนมเลี้ยงไว้

คนเหล่านั้นรับสนองพระบัญชาว่า อย่างนั้น พะยะคะ แล้วนำทารกนั้นไปวังเจ้าชายอภัย มอบแก่นางนมว่า โปรดเลี้ยงไว้ด้วย อาศัยคำว่า ยังเป็นอยู่ เขาจึงขนานนามทารกนั้นว่า ชีวก ชีวกนั้น อันเจ้าชายรับสั่งให้เลี้ยงไว้ เขาจึงได้ตั้งนามสกุลว่า โกมารภัจจ์ ต่อมาไม่นานนัก ชีวกโกมารภัจจ์ก็รู้เดียงสา จึงเข้าเฝ้าเจ้าชายอภัย ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้นแด่เจ้าชายอภัยว่า ใครเป็นมารดาของเกล้ากระหม่อม ใครเป็นบิดาของเกล้ากระหม่อม พะยะคะ

เจ้าชายรับสั่งว่า พ่อชีวก แม่ถึงตัวเราก็ไม่รู้จักมารดาของเจ้า ก็แต่ว่าเราเป็นบิดาของเจ้า เพราะเราได้ให้เลี้ยงเจ้าไว้.

จึงชีวกโกมารภัจจ์มีความคิดเห็นว่า ราชสกุลเหล่านี้แล คนที่ไม่มีศิลปะ จะเข้าพึ่งพระบารมี ทำไม่ได้ง่าย ถ้ากระไร เราควรเรียนวิชาแพทย์ไว้.

เรียนศิลปะทางแพทย์

[๑๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล นายแพทย์ทศปาโมกข์ตั้งสำนักอยู่ ณ เมืองตักกสิลา

จึงชีวกโกมารภัจจ์ ไม่ทูลลาเจ้าชายอภัย ลอบเดินทางไปเมืองตักกสิลา เดินรอนแรมไปโดยลำดับ ถึงเมืองตักกสิลา แล้วเข้าไปหานายแพทย์ผู้นั้น ครั้นแล้วได้กราบเรียนคำนี้นแก่นายแพทย์ว่า ท่านอาจารย์ กระผมประสงค์จะศึกษาศิลปะ

นายแพทย์สั่งว่า พ่อชีวก ถ้าเช่นนั้น จึงศึกษาเถิด.

ครั้งนั้นชีวกโกมารภัจจ์ เรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย และวิชาที่เรียน ได้แล้วก็ไม่ลืม ครั้นล่วงมาได้ ๗ ปี ชีวกโกมารภัจจ์คิดว่า ตัวเราเรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย ทั้งวิชาที่เรียนได้ก็ไม่ลืม และเราเรียนมาได้ ๗ ปีแล้วยังไม่สำเร็จศิลปะนี้ เมื่อไรจักสำเร็จสักที จึงเข้าไปหานายแพทย์ผู้นั้นแล้วได้เรียนถามว่า ท่านอาจารย์ กระผมเรียนวิชาได้มาก เรียนได้เร็ว เข้าใจดีด้วย ทั้งวิชาที่เรียนได้แล้วก็ไม่ลืม และกระผมได้เรียนมาเป็นเวลา ๗ ปี ก็ยังไม่สำเร็จ เมื่อไรจักสำเร็จสักทีเล่า ขอรับ.

นายแพทย์ตอบว่า พ่อชีวก ถ้าเช่นนั้น เองจงถือเสียมเที่ยวไปรอบเมืองตักกสิลา ระยะทาง ๑ โยชน์ ตรวจดูสิ่งใดไม่ใช่ตัวยา จงขุดสิ่งนั้นมา

ชีวกโกมารภัจจ์รับค่านายแพทย์ว่า เป็นเช่นนั้นท่านอาจารย์ ดังนั้นแล้ว ถือเสียมเดินไปรอบเมืองตักกสิลาระยะทาง ๑ โยชน์ มิได้เห็นสิ่งใดที่ไม่เป็นตัวยาสักอย่างหนึ่ง จึงเดินทางกลับเข้าไปหานายแพทย์ และได้กราบเรียนคำนี้นแก่นายแพทย์ว่า ท่านอาจารย์กระผมเดินไปรอบเมืองตักกสิลาระยะทาง ๑ โยชน์แล้ว มิได้เห็นสิ่งที่ไม่เป็นยาสักอย่างหนึ่ง

นายแพทย์บอกว่า พ่อซิวก เธอศึกษาสำเร็จแล้ว เ่านี้ก็พอที่เธอจะครองชีพได้ แล้ว
ได้ให้เสบียงเดินทางเล็กน้อยแก่ซิวกโกมารภัจ

ลำดับนั้น ซิวกโกมารภัจถือเสบียงเล็กน้อยนั้นแล้ว ได้เดินทางมุ่งไปพระนครราชคฤห์
ครั้นเดินทางไปถึงเพียงเล็กน้อยนั้นได้หมดลงที่เมืองสาเกต ในระหว่างทาง จึงเกิดความ
ปริวิตกว่าหนทางเหล่านี้แลกันดารอดคัตน้ำ อดคัตอาหาร คนไม่มีเสบียงจะเดินไป ทำไม่ได้ง่าย
จำเราจะต้องหาเสบียง.

ภาคปฏิบัติงานแพทย์

[๑๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภรรยาเศรษฐีที่เมืองสาเกต เป็นโรคปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี
นายแพทย์ที่ศิปาโมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขเงินไปเป็น
อันมาก จึงซิวกโกมารภัจเข้าไปสู่เมืองสาเกต ถามคนทั้งหลายว่า พนาย ใครเจ็บไข้บ้าง ฉันจะ
รักษา คนทั้งหลายพากันบอกว่า ท่านอาจารย์ ภรรยาเศรษฐีนั้นปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี เชิญไป
รักษาภรรยาเศรษฐีเถิดท่านอาจารย์ จึงซิวกโกมารภัจเดินทางกลับบ้านเศรษฐีคหบดี ครั้นถึงแล้ว
ได้ตั้งคนเฝ้าประตูว่า พ่อนาย ท่านจงไปกราบเรียนภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ หมอมาแล้ว
เรามีความประสงค์จะเยี่ยมคุณนาย

คนเฝ้าประตูรับคำซิวกโกมารภัจว่า เป็นอย่างนั้นขอรับ อาจารย์ ดั่งนั้น แล้วเข้าไปหา
ภรรยาเศรษฐี แล้วได้กราบเรียนว่า คุณนายขอรับ หมอมาแล้ว เรามีความประสงค์จะเยี่ยม
คุณนาย

ภรรยาเศรษฐีถามว่า พ่อนายเฝ้าประตูจำ หมอเป็นคนเช่นไร

พ. เป็นหมอหนุ่มๆ ขอรับ

ภ. ไม่ละ พ่อนายเฝ้าประตู หมอหนุ่มๆ จักทำอะไรแก่ฉันได้ นายแพทย์ที่ศิปาโมกข์
ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขเงินไปเป็นอันมาก

จึงนายประตุนั้น เดินออกมาหาซิวกโกมารภัจ แล้วได้เรียนว่า ท่านอาจารย์ ภรรยา
เศรษฐีพูดอย่างนี้ว่า ไม่ละ พ่อนายเฝ้าประตู หมอหนุ่มๆ จักทำอะไรแก่ฉันได้ นายแพทย์ที่ศิปา
โมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ได้ขเงินไปเป็นอันมาก

ซี. พ่อนายเฝ้าประตู ท่านจงไปกราบเรียนภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ คุณหมอสั่ง
มาอย่างนี้ว่า ขอคุณนายอย่าเพิ่งให้อะไรๆ ต่อเมื่อหายโรคแล้ว คุณนายประสงค์จะให้สิ่งใด จึง
ค่อยให้สิ่งนั้นเถิด

นายประตุนั้นรับคำซิวกโกมารภัจว่า เป็นอย่างนั้น ขอรับอาจารย์ ดั่งนั้นแล้วเข้าไปหา
ภรรยาเศรษฐี ได้กราบเรียนว่า คุณนายขอรับ คุณหมอบอกข่าวมาอย่างนี้ว่า ขอคุณนายอย่าเพิ่ง
ให้อะไรๆ ก่อน ต่อเมื่อคุณนายหายโรคแล้ว ประสงค์จะให้สิ่งใด จึงค่อยให้สิ่งนั้นเถิด

ภรรยาเศรษฐีตั้งว่า พ่อนายประตุนั้น เ้าเช่นนั้นเชิญคุณหมอมา

นายประตุนั้นรับคำภรรยาเศรษฐีว่า อย่างนั้นขอรับ แล้วเข้าไปหาซิวกโกมารภัจ แล้วได้
แจ้งให้ทราบว่า ท่านอาจารย์ ภรรยาเศรษฐีขอเชิญท่านเข้าไป

เริ่มรักษาภรรยาเศรษฐี

ลำดับนั้นชีวกโกมารภัจจ์เข้าไปหาภรรยาเศรษฐี ครั้นแล้วตรวจดูความผันแปรของภรรยาเศรษฐี แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภรรยาเศรษฐีว่า คุณนายขอรับ ผมต้องการเนยใสหนึ่งชองมือ ครั้นภรรยาเศรษฐีสั่งให้หาเนยใสหนึ่งชองมือมาให้แก่ชีวกแล้ว ชีวกโกมารภัจจ์จึงหุงเนยใสหนึ่งชองมือนั้น กับยาต่างๆ ให้ภรรยาเศรษฐีนอนหงายบนเตียง แล้วให้หันตู่ ขณะนั้นเนยใสที่หันตู่ นั้นได้พุ่งออกจากปาก จึงภรรยาเศรษฐีถ่มเนยใสนั้นลงในกระโถน ตั้งทาสีว่า แม่สาวใช้จงเอาตำลึงขบเนยใสนี้ไว้ จึงชีวกโกมารภัจจ์ได้คิดว่า แปลกจริงพวกเรา แม่บ้านคนนี้ช่างสกปรก เนยใสนี้จำเป็นจะต้องทิ้ง ยังใช้ให้ทาสีเอาตำลึงขบไว้ ส่วนยาของเรามีราคาแพงๆ มากกว่าปล่อยให้เสีย แม่บ้านคนนี้ก็จักให้ขวัญข้าวอะไรแก่เราบ้าง

ขณะนั้นภรรยาเศรษฐีสังเกตเห็นอาการอันแปลกของชีวกโกมารภัจจ์ แล้วได้ถามคำนี้แก่ชีวกโกมารภัจจ์ว่า อาจารย์ท่านแปลกใจอะไรหรือ

ชี. เวลานี้ผมกำลังคิดอยู่ว่า แปลกจริงแม่บ้านคนนี้ช่างสกปรกเหลือเกิน เนยใสนี้จำเป็นจะต้องทิ้ง ยังใช้ให้ทาสีเอาตำลึงขบไว้ ส่วนยาของเรามีราคาแพงๆ มากกว่าปล่อยให้เสีย แม่บ้านคนนี้ก็จักให้ขวัญข้าวอะไรแก่เราบ้าง

ภ. อาจารย์ พวกดิฉันชื่อว่าเป็นคนมีเหย้าเรือน จำเป็นจะต้องรู้จักสิ่งที่ดีควรสงวน เนยใสนี้ยังดีอยู่จะใช้เป็นยาสำหรับทาเท้าพวกทาสหรือกรรมกรก็ได้ ใช้เป็นน้ำมันเติมตะเกียงก็ได้ อาจารย์ท่านอย่าได้คิดวิตกไปเลย ค่าขวัญข้าวของท่านจักไม่ลดน้อย

คราวนั้นชีวกโกมารภัจจ์ได้กำจัดโรคปวดศีรษะของภรรยาเศรษฐี ซึ่งเป็นมา ๗ ปีให้หาย โดยวิธีหันตู่ยาคราวเดียวเท่านั้น ครั้นภรรยาเศรษฐีหายโรคแล้ว ได้ให้รางวัลชีวกโกมารภัจจ์เป็นเงิน ๔,๐๐๐ กษาปณ์ บุตรเศรษฐีได้ทราบว่ามีมารดาของเราหายโรคแล้ว ได้ให้รางวัลเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ กษาปณ์ บุตรสะใภ้ได้ทราบว่ามีแม่ผู้ของเรหายโรคแล้ว ก็ได้ให้รางวัล ๔,๐๐๐ กษาปณ์ เศรษฐีคบคิดทราบว่ามีภรรยาของเราหายโรคแล้วได้เพิ่มรางวัลให้อีก ๔,๐๐๐ กษาปณ์ และให้ทาสี รถม้าอีกด้วย จึงชีวกโกมารภัจจ์รับเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์ กับทาสี และรถม้าเดินมุ่งไปพระนครราชคฤห์ ถึงพระนครราชคฤห์โดยลำดับ เข้าเฝ้าเจ้าชายอภัย ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า เงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์ กับทาสี และรถม้านี้เป็นการกระทำครั้งแรกของเกล้ากระหม่อม ขอใต้ฝ่าพระบาทจงทรงพระกรุณาโปรดรับค่าเลี้ยงดูเกล้ากระหม่อมเถิด พระเจ้าข้า

พระราชกุมารรับสั่งว่า อย่าเลย พ่อนายชีวก ทรัพย์นี้จึงเป็นของเจ้าคนเดียวเถิด และเจ้าจงสร้างบ้านอยู่ในวังของเราเถิด

ชีวกโกมารภัจจ์ทูลรับพระบัญชาเจ้าชายอภัยว่า เป็นพระกรุณายิ่งพระเจ้าข้า แล้วได้สร้างบ้านอยู่ในวังของเจ้าชายอภัย.

เรื่องพระเจ้าพิมพิสารทรงประหารโรคริตสีดวงงอก

[๑๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชทรงประหารโรคริตสีดวงงอก พระภุชญาเปื่อนพระโลหิต พวกพระสนมเห็นแล้วพากันเย้ยหยันว่า บัดนี้พระเจ้าอยู่หัวทรง

มีระดู ต่อมาพระโลหิตบังเกิดแก่พระองค์แล้ว ไม่นานเท่าไรนัก พระองค์จักประสูติ พระราชาทรงก่อเพราะคำเย้ยหยันของพวกพระสนมนั้น ต่อมาท้าวเซอได้ตรัสเล่าความนั้นแก่เจ้าชายอภัยว่า พ่ออภัย พ่อป่วยเป็นโรคเช่นนั้นถึงกับภูษาเปื้อนโลหิต พวกพระสนมเห็นแล้วพากันเย้ยหยันว่า บัดนี้พระเจ้าอยู่หัวทรงมีระดู ต่อมาพระโลหิตบังเกิดแก่พระองค์แล้ว ไม่นานเท่าไรนัก พระองค์จักประสูติ เอาละ พ่ออภัย เจ้าช่วยหาหมอชนิดที่พอจะรักษาพ่อได้ให้ทีเถิด

อ. ขอเดชะ นายชีวกผู้นี้เป็นหมอประจำข้าพระพุทธเจ้า ยังหนุ่ม ทรงคุณวุฒิ เชอจักรักษาพระองค์ได้

พ. พ่ออภัย ถ้าเช่นนั้นเชอจงสั่งหมอชีวก เขาก็ได้รักษาพ่อ

ครั้งนั้นเจ้าชายอภัย สั่งชีวกโกมารภัจจ์ว่า พ่อนายชีวก เชอจงไปรักษาพระเจ้าอยู่หัวชีวกโกมารภัจจ์รับสนองพระบัญชาว่าอย่างนั้นพระเจ้าข้า แล้วเอาเสลี่ยงคยาดำเดินไปเฝ้าราชสำนัก ครั้นถึงแล้วเข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช แล้วได้กราบทูลคำนี้แต่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจักตรวจโรคของพระองค์ แล้วรักษาโรคโรคดีดวงอกของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช หายขาดด้วยทายาเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ครั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ทรงหายประชวรจึงรับสั่งให้สตรี ๕๐๐ นาง ตกแต่งเครื่องประดับทั้งปวง ให้เปลื้องออกทำเป็นห่อแล้ว ได้มีพระราชโองการแก่ชีวกโกมาร-
*ภัจจ์ว่า พ่อนายชีวก เครื่องประดับทั้งปวงของสตรี ๕๐๐ นางนี้จงเป็นของเจ้า

ซี. อย่าเลย พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์จงทรงโปรดระลึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพระ-
*พุทธเจ้าเถิด

พ. ถ้าอย่างนั้น เจ้าจงบำรุงเรากับพวกฝ่ายใน และภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ชีวกโกมารภัจจ์ทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นอย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า.

เรื่องเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์

[๑๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล เศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์ป่วยเป็นโรคปวดศีรษะอยู่ ๗ ปี

นายแพทย์ที่ตาปาโมกข์ใหญ่ๆ หลายคนมารักษา ก็ไม่สามารถรักษาให้หาย ขนเงินไปเป็นอันมาก อนึ่ง เศรษฐีนั้นถูกนายแพทย์บอกคิน นายแพทย์บางพวกได้ทำนายไว้ว่า เศรษฐีคหบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้ว่า จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗

ครั้งนั้นพวกคนร่ำรวย ชาวพระนครราชคฤห์ได้มีความปริวิตกว่า เศรษฐีคหบดีผู้นี้แลมีอุปการะมากแก่พระเจ้าอยู่หัวและชาวนิคม แต่ท่านถูกนายแพทย์บอกคินเสียแล้ว นายแพทย์บางพวกทำนายไว้ว่า เศรษฐีคหบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้ว่า จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗ ก็ชีวกผู้นี้เป็นนายแพทย์หลวงที่หนุ่มทรงคุณวุฒิ ถ้าเช่นนั้นพวกเราพึงทูลขออนุญาตพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะให้รักษาเศรษฐีคหบดี แล้วจึงพากันไปเฝ้าราชสำนัก ครั้นถึงแล้วได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลแต่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชว่า ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม เศรษฐีคหบดีผู้นี้มีอุปการะมากแก่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและชาวนิคม แต่ท่านถูกนายแพทย์บอกคินเสียแล้ว นายแพทย์บางพวกทำนายไว้

อย่างนี้ว่า เศรษฐีคหบดี จักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ บางพวกทำนายไว้อย่างนี้ว่า จักถึงอนิจกรรม
ในวันที่ ๗ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ขอได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทของทรงมีพระบรมราช
โองการสั่งนายแพทย์ชีวก เพื่อได้รักษาเศรษฐีคหบดี

ครั้งนั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ทรงมีพระราชดำรัสสั่งชีวกโกมารภัจจ์ว่า
พ่อนายชีวก เจ้าจงไปรักษาเศรษฐีคหบดี

ชีวกโกมารภัจจ์ทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า อย่างนั้นขอเดชะ แล้วไปหาเศรษฐี
คหบดี สังเกตอาการที่ผิดแปลกของเศรษฐีคหบดีแล้ว ได้ถามเศรษฐีคหบดีว่า ท่านคหบดี
ถ้าฉันรักษาท่านหายโรค จะพึงมีรางวัลอะไรแก่ฉันบ้าง?

ท. ท่านอาจารย์ ทรัพย์สมบัติทั้งปวงจงเป็นของท่าน และตัวข้าพเจ้าก็ยอมเป็นทาส
ของท่าน

ชี. ท่านคหบดี ท่านอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ท. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ชี. ท่านคหบดี ท่านอาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ท. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ชี. ท่านคหบดี ท่านอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้ไหม?

ท. ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้

ครั้งนั้น ชีวกโกมารภัจจ์ให้เศรษฐีคหบดีนอนบนเตียง มัดไว้กับเตียงถลกหนังสัตว์

เปิดรอยประสานกระดูกโหลสัตว์ นำสัตว์มีชีวิตออกมาสองตัว แล้วแสดงแก่ประชาชนว่า
ท่านทั้งหลายจงดูสัตว์มีชีวิต ๒ ตัวนี้ เล็กตัวหนึ่ง ใหญ่ตัวหนึ่ง พวกอาจารย์ที่ทำนายไว้อย่างนี้ว่า
เศรษฐีคหบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๕ เพราะท่านได้เห็นสัตว์ตัวใหญ่นี้ มันจักจะกินมันสมอง
ของเศรษฐีคหบดีในวันที่ ๕ เศรษฐีคหบดีถูกมันจะกินมันสมองหมด ก็จักถึงอนิจกรรม สัตว์
ตัวใหญ่นี้ ชื่อว่าอันอาจารย์พวกนั้นเห็นถูกต้องแล้ว ส่วนพวกอาจารย์ที่ทำนายไว้อย่างนี้ว่า
เศรษฐีคหบดีจักถึงอนิจกรรมในวันที่ ๗ เพราะท่านได้เห็นสัตว์ตัวเล็กนี้ มันจักจะกินมันสมอง
ของเศรษฐีคหบดีในวันที่ ๗ เศรษฐีคหบดีถูกมันจะกินมันสมองหมด ก็จักถึงอนิจกรรม สัตว์
ตัวเล็กนี้ ชื่อว่าอันอาจารย์พวกนั้นเห็นถูกต้องแล้ว ดังนี้ แล้วปิดแนวประสานกระดูกโหลสัตว์
เย็บหนังสัตว์แล้วได้ทายาสมานแผล

ครั้นล่วงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคหบดีได้กล่าวคำนี้ต่อชีวกโกมารภัจจ์ว่า ท่านอาจารย์
ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ชี. ท่านคหบดี ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนข้างเดียวตลอด ๗ เดือน
ได้ดังนี้ มีใช่หรือ?

ท. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอน
ข้างเดียวตลอด ๗ เดือนได้

ชี. ท่านคหบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนเถิด

ครั้งลวงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคหบดี ได้กล่าวคำนี้ต่อชีวกโกมารภัจจ์ว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคหบดี ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้านอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้ ดังนี้มีไข้หรือ?

ศ. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนข้างที่สองตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคหบดี ถ้าเช่นนั้น ท่านจงนอนหงายตลอด ๗ เดือนเถิด

ครั้งลวงสัปดาห์หนึ่ง เศรษฐีคหบดี ได้กล่าวคำนี้ต่อชีวกโกมารภัจจ์ว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคหบดี ท่านรับคำฉันว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าอาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้ ดังนี้ มีไข้หรือไม่?

ศ. ข้าพเจ้ารับคำท่านจริง ท่านอาจารย์ แต่ข้าพเจ้าจักตายแน่ ข้าพเจ้าไม่อาจนอนหงายตลอด ๗ เดือนได้

ซี. ท่านคหบดี ถ้าฉันไม่บอกท่านไว้ ท่านก็นอนเท่านั้นไม่ได้ แต่ฉันทราบอยู่ก่อนแล้วว่า เศรษฐีคหบดีจักหายโรคในสามสัปดาห์ ลูกขึ้นเถิด ท่านหายป่วยแล้ว ท่านจงรู้จะได้รางวัลอะไรแก่ฉัน

ศ. ท่านอาจารย์ ก็ทรัพย์สมบัติทั้งปวงจงเป็นของท่าน ตัวข้าพเจ้าก็ยอมเป็นทาสของท่าน

ซี. ออย่าเลย ท่านคหบดี ท่านอย่าได้ให้ทรัพย์สมบัติทั้งหมดแก่ฉันเลย และท่านก็ไม่ต้องยอมเป็นทาสของฉัน ท่านจงทูลเกล้าถวายทรัพย์แก่พระเจ้าอยู่หัว แสนกษาปณ์ให้ฉัน แสนกษาปณ์ก็พอแล้ว

ครั้งเศรษฐีคหบดีหายป่วย ได้ทูลเกล้าถวายทรัพย์แก่พระเจ้าอยู่หัว แสนกษาปณ์ ได้ให้แก่ชีวกโกมารภัจจ์ แสนกษาปณ์.

เรื่องบุตรเศรษฐีป่วยโรคนี้เองที่เล่าได้

[๑๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล เศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสีผู้เล่นกีฬาหอคะเมน ได้ป่วยเป็นโรคนี้เองที่เล่าได้ ข้าวยาคูที่เขอดี้มเข้าไปก็ดี ข้าวสวยที่เขารับประทานก็ดี ไม่ย่อย อุจจาระและปัสสาวะออกไม่สะดวก เพราะโรคนั้น เขอจึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณซุบซิด เหลืองขึ้นๆ มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ครั้งนั้นเศรษฐีชาวพระนครพาราณสีได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า บุตรของเราได้เจ็บป่วยเช่นนั้น ข้าวยาคูที่เขอดี้มก็ดี ข้าวสวยที่เขารับประทานก็ดี ไม่ย่อย อุจจาระและปัสสาวะออกไม่สะดวก บุตรของเรานั้นจึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณซุบซิด เหลืองขึ้นๆ มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เพราะโรคนั้น ถ้ากระไร เราพึงไปพระนครราชคฤห์แล้วทูลขอ นายแพทย์ชีวกต่อพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะได้รักษาบุตรของเรา ต่อแต่นั้นเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์แล้ว เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช แล้วได้กราบทูลว่า ขอเดชะฯ บุตรของ ข้าพพระพุทธเจ้าได้เจ็บป่วยเช่นนั้น ข้าวยาคูที่เขอดี้มก็ดี ข้าวสวยที่เขารับประทานก็ดี ไม่ย่อย

อุจจาระและปัสสาวะออกไม่สะดวก เธอจึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณชुบชิต เหลืองขึ้นๆ มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็น เพราะโรคนี้ ขอพระราชนานพระบรมราชวโรกาส ขอใ้ฝ่าละอองธุลี-
*พระบาทจงมีพระบรมราชโองการสั่งนายแพทย์ชิวก เพื่อจะได้รักษาบุตรของข้าพระพุทธเจ้า
ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามคธราช ได้ทรงมีพระราชดำรัสสั่งชิวกโกมารภักจ้ว่า
ไปเถิด พ่อนายชิวก เจ้าจงไปพระนครพาราณสี แล้วรักษาบุตรของเศรษฐีชาวกรุงพาราณสี
ชิวกโกมารภักจ้ทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า อย่างนั้นขอเดชะฯ แล้วไปพระนคร
พาราณสี เข้าไปหาเศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสี สังเกตอาการที่ผิดปกติของเศรษฐีบุตรชาว
พระนครพาราณสี เชิญประชาชนให้ออกไปเสีย จึงม่านมัดเศรษฐีบุตรไว้กับเสา ให้ภรรยาอยู่
ข้างหน้า ผ่าหนังท้อง นำเนื้ออกที่ล้าใ้ส่งออกแสดงแก่ภรรยาว่า เธอจงดูความเจ็บป่วยของสามีเธอ
ข้าวยาคูที่สามีเธอดื่มก็ดี ข้าวสวอยู่ที่สามีเธอรับประทานก็ดี ไม่ค่อย อุจจาระและปัสสาวะออก
ไม่สะดวก เพราะโรคนี้ สามีเธอนี้จึงซุบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณชुบชิต เหลืองขึ้นๆ
มีตัวสะพรั่งด้วยเอ็นดังนี้ แล้วตัดเนื้ออกในล้าใ้ส่งออก สอดใ้ล้าใ้กลับดังเดิม แล้วเย็บ
หนังท้องทลายสมานแผล ต่อมาไม่นานเท่าไรนัก เศรษฐีบุตรชาวพระนครพาราณสี ได้หายโรคแล้ว
ครั้งนั้น เศรษฐีชาวพระนครพาราณสีคิดว่า บุตรของเราหายโรคพ้นอันตรายแล้ว จึงให้
รางวัลแก่ชิวกโกมารภักจ้เป็นเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์ ชิวกโกมารภักจ้รับเงิน ๑๖,๐๐๐ กษาปณ์นั้น
เดินทางกลับมาสู่พระนครราชคฤห์ตามเดิม.

เรื่องพระเจ้าจันทรปัชโชตทรงประชวรโรคผอมเหลือง

[๑๓๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าปัชโชตราชาในกรุงอุชเชนี ทรงประชวรโรคผอมเหลือง
นายแพทย์ที่ใหญ่ๆ มีชื่อเสียงโด่งดังหลายคน มารักษา ก็ไม่อาจทำให้โรคหายได้จนเงินไป
เป็นอันมาก ครั้งนั้น พระเจ้าปัชโชตได้ส่งราชทูตถือพระราชสาส์น ไปในพระราชสำนักพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามคธราช มีใจความว่า หม่อมฉันเจ็บป่วยเป็นอย่างนั้น ขอพระราชนาน
พระบรมราชวโรกาส ขอพระองค์โปรดสั่งหมอชิวก เขจ้รักษาหม่อมฉัน จึงพระเจ้าพิมพิสาร
จอมเสนามคธราช ได้ดำรัสสั่งชิวกโกมารภักจ้ว่า ไปเถิด พ่อนายชิวก เจ้าจงไปเมืองอุชเชนี
รักษาพระเจ้าปัชโชต

ชิวกโกมารภักจ้ทูลรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วเดินทางไปเมืองอุชเชนี เข้าไปใน
พระราชสำนัก แล้วเข้าเฝ้าพระเจ้าปัชโชต ได้ตรวจอาการที่ผิดปกติของพระเจ้าปัชโชต แล้วใ้
กราบทูลคำนี้แต่ท้าวเธอว่า ขอเดชะฯ ข้าพระพุทธเจ้าจักหุงเนยใส พระองค์จักเสวยเนยใสนั้น
พระเจ้าปัชโชตรับสั่งห้ามว่า อย่าเลย พ่อนายชิวก ท่านวันเนยใสเสีย อาจรักษาเรา
ให้หายโรคได้ด้วยวิธีใด ท่านจงทำวิธีนั้นเถิด เนยใสเป็นของน่าเกลียด น่าสะอิดสะเอียน
สำหรับฉัน

ขณะนั้น ชิวกโกมารภักจ้ใ้มีความปริวิตกว่า พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้แล ทรงประชวร
เช่นนี้ เราวันเนยใสเสีย ไม่อาจรักษาพระองค์ให้หายโรคได้ เอาละเราควรหุงเนยใสใ้มีสี
กลิ่น รส เหมือนน้ำฝาด ดังนี้ แล้วใ้หุงเนยใสด้วยเภสัชนานาชนิด ใ้มีสี กลิ่น รส

เหมือนน้ำฝน ครั้นแล้วลึกลับคิดว่า เหยยโสที่พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้เสียแล้ว เมื่อย่อย
จักทำให้เรา พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงเกรี้ยวกราด จะพึงรับสั่งให้พิณมาเสียดก็ได้ ถ้ากระไร
เราพึงทูลลาไว้ก่อน วันต่อมาจึงไปในพระราชสำนัก เข้าเฝ้าพระเจ้าปชโชต แล้วได้กราบทูลคำนี้
แต่ท้าวเธอว่า ขอเดชะ ฯ พวกข้าพระพุทธเจ้าชื่อว่าเป็นนายแพทย์ จักถอนรากไม้มาผสมยาชั่ว
เวลาคูหนึ่งเช่นที่ประสงค์นั้น ขอประทานพระบรมราชโองาส ขอฝ่าละอองธุลีพระบาท จงทรงมี
พระราชโองการตรัสสั่งเจ้าพนักงานในโรงราชพาหนะและที่ประตูทั้งหลายว่า หมอชิวต้องการ
ไปด้วยพาหนะใด จงไปด้วยพาหนะนั้น บรรดาไปทางประตูใด จงไปทางประตูนั้น ต้องการ
ไปเวลาใด จงไปเวลานั้น บรรดาจะเข้ามาเวลาใด จงเข้ามาเวลานั้น จึงพระเจ้าปชโชตได้มี
พระราชดำรัสสั่งเจ้าพนักงานในโรงราชพาหนะและที่ประตูทั้งหลาย ตามที่หมอชิวกราบทูลขอ
บรมราชานุญาตไว้ทุกประการ

ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าปชโชตมีช้างพังชื่อภักทวดี เดินทางได้วันละ ๕๐ โยชน์
จึงหมอชิวโกมารักจจึงได้ทูลถวายเหยยโสแด่พระเจ้าปชโชตด้วยกราบทูลว่า ขอได้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาทจงเสวยน้ำฝน ครั้นให้พระเจ้าปชโชตเสวยเหยยโสแล้วก็ไปโรงช้างหนีออกจากพระนคร
ไปโดยช้างพังภักทวดี ขณะเดียวกันนั้น เหยยโสที่พระเจ้าปชโชตเสวยนั้นย่อย ได้ทำให้ทรงเรอขึ้น
จึงพระเจ้าปชโชตได้รับสั่งแก่พวกมหาดเล็กว่า พนายทั้งหลาย เราถูกหมอชิวขาคิดชั่วลวงให้ดื่ม
เหยยโส พวกเจ้าจงค้นจับหมอชิวมาเร็วไว

พวกมหาดเล็กกราบทูลว่า หมอชิวหนีออกจากพระนครไปโดยช้างพังภักทวดีแล้ว
พระพุทธเจ้าข้า

ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าปชโชตมีมหาดเล็กชื่อภาวะ ซึ่งอาศัยเกิดกับอมมนุษย์ เดินทาง
ได้วันละ ๖๐ โยชน์ จึงพระเจ้าปชโชตดำรัสสั่งภาวะมหาดเล็กว่า พ่อนายภาวะ เจ้าจงไปเชิญ
หมอชิวกลับมา ด้วยอ้างว่า ท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้เชิญท่านกลับไป ขึ้นชื่อว่า
หมอเหล่านี้แลมีมารยาดีมาก อย่ารับวัดดูอะไรๆ ของเขา

ครั้งนั้น ภาวะมหาดเล็กได้เดินไปทันชิวโกมารักจ จึงได้เรียนแก่ชิวโกมารักจว่า ท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัว
รับสั่งให้เชิญท่านกลับไป

ชิวโกมารักจ ฟ่อนนายภาวะ ท่านจงรออยู่เพียงชั่วเวลาที่เรารับประทานอาหาร เชิญท่านรับประทาน
อาหารด้วยกันเถิด

ก. ช้างเถิดท่านอาจารย์ พระเจ้าอยู่หัวดำรัสสั่งข้าพเจ้าไว้ว่า พ่อนายภาวะ ขึ้นชื่อว่า
หมอเหล่านี้มีมารยาดีมาก อย่ารับวัดดูอะไรๆ ของเขา

ทันใดนั้น ชิวโกมารักจได้แซกยาทางเล็บ พรางเคี้ยวมะขามป้อม และดื่มน้ำ
รับประทาน แล้วได้ร้องเชื้อเชิญภาวะมหาดเล็กว่า เชิญพ่อนายภาวะมาเคี้ยวมะขามป้อมและ
ดื่มน้ำรับประทานด้วยกัน จึงภาวะมหาดเล็กคิดว่า หมอคนนี้แลกำลังเคี้ยวมะขามป้อมและดื่มน้ำ
รับประทาน คงไม่มีอะไรจะให้โทษ แล้วเคี้ยวมะขามป้อมครึ่งผล และดื่มน้ำรับประทาน

มะขามป้อมครึ่งผลที่เขาเคี้ยวมันได้ระบายอุจจาระออกมาในทันทีเอง

ครั้งนั้น กากะมหาดเล็กได้เรียนถามชีวกโกมารภัจจ์ว่า ท่านอาจารย์ ชีวิตของข้าพเจ้า จะรอดไปได้หรือ?

ชีวกโกมารภัจจ์ตอบว่า อย่างรวดเร็ว พ่อนายกากะ ท่านจักไม่มีอันตราย แต่พระเจ้า-
*อยู่หัวทรงเกรี้ยวกราด จะพึงรับสั่งให้พิฆาตเราเสียก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราไม่กลับละ แล้วมอบ
ข้างพังทลทวดดีแก่นายกากะ เดินทางไปพระนครราชคฤห์ รอนแรมไปโดยลำดับ ถึงพระนคร
ราชคฤห์แล้วเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบทุกประการ

พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งว่า พ่อนายชีวก เจ้าไม่กลับไปนั้นชื่อว่าได้ทำถูกแล้ว เพราะ
พระราชวงศ์นั้นเหี้ยมโหด จะพึงสั่งให้สำเร็จโทษเจ้าเสียก็ได้

ครั้นพระเจ้าปชโชตทรงหายประชวร ทรงส่งราชทูตไปทูลสำนักชีวกโกมารภัจจ์ว่า เชิญหมอ
ชีวกมา เราจักให้พร

ชีวกกราบทูลตอบไปว่า ไม่ต้องไปก็ได้ พระพุทธเจ้าข้า ขอให้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
จงทรงโปรดอนุสรณ์ถึงความดีของข้าพระพุทธเจ้า.

พระราชทานผ้าสีไวยกะ

ก็โดยสมัยนั้นแล ผ้าสีไวยกะคู่หนึ่งบังเกิดแก่พระเจ้าปชโชต เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐ
มีชื่อเด่น อุดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่ ตั้งหลายร้อยคู่ หลายพันคู่
หลายแสนคู่

ครั้นนั้น พระเจ้าปชโชต ทรงส่งผ้าสีไวยกะคู่หนึ่งไปพระราชทานแก่ชีวกโกมารภัจจ์
จึงชีวกโกมารภัจจ์ได้มีความดำริว่าผ้าสีไวยกะคู่นี้ พระเจ้าปชโชตส่งมาพระราชทาน เป็นผ้าเนื้อ
ดีเลิศ ประเสริฐ มีชื่อเด่น อุดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่
ตั้งหลายร้อยคู่ หลายพันคู่ หลายแสนคู่ นอกจากพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น หรือพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราชแล้ว ใครอื่นไม่ควรอย่างยิ่งเพื่อใช้ผ้าสีไวยกะ
คู่นี้.

พระผู้มีพระภาคเสวยพระโอสถถ่าย

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระกายของพระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ
จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ กายของตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอัน
เป็นโทษ ตถาคตต้องการจะฉนยาถ่าย.

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เดินทางไปหาชีวกโกมารภัจจ์ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวคำนี้กะชีวก-
*โกมารภัจจ์ว่า ท่านชีวก พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ พระตถาคต
ต้องการจะเสวยพระโอสถถ่าย ชีวกโกมารภัจจ์กล่าวว่า พระคุณเจ้า ถ้าอย่างนั้น ขอท่านจงโปรด
ทำพระกายของพระผู้มีพระภาคให้ชุ่มชื้นสัก ๒-๓ วัน

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ทำพระกายของพระผู้มีพระภาคให้ชุ่มชื้น ๒-๓ วันแล้ว
เดินทางไปหาชีวกโกมารภัจจ์ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวคำนี้กะชีวกโกมารภัจจ์ว่า

ท่านชีวก พระกายของพระตถาคตชุ่มชื้นแล้ว บัดนี้ ท่านรู้กาลอันควรเถิด
ครั้งนั้น ชีวกโกมารภักจก็ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า การที่เราจะพึงทูลถวาย พระโอสถ
ถ่ายที่หยาบแต่พระผู้มีพระภาคนั้น ไม่สมควรเลย ถ้ากระไร เราพึงอบก้านอบล ๓ ก้านด้วยยา
ต่างๆ แล้วทูลถวายพระตถาคต ครั้นแล้วได้ออบก้านอบล ๓ ก้านด้วยยาต่างๆ แล้วเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่หนึ่งแต่พระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสดุดีก้านอบลก้านที่ ๑ นี้ การทรงสดุดีก้านอบลนี้จักยัง
พระผู้มีพระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง แล้วได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่ ๒ แต่พระผู้มีพระภาคกราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสดุดีก้านอบลก้านที่ ๒ นี้ การทรงสดุดีก้านอบลนี้จักยังพระผู้มี
พระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง แล้วได้ทูลถวายก้านอบลก้านที่ ๓ แต่พระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงสดุดีก้านอบลก้านที่ ๓ นี้ การทรงสดุดีก้านอบลนี้จักยัง
พระผู้มีพระภาคให้ถ่ายถึง ๑๐ ครั้ง ด้วยวิธีนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายถึง ๓๐ ครั้ง

ครั้นชีวกโกมารภักจ ทูลถวายพระโอสถถ่ายแต่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป ขณะเมื่อชีวกโกมารภักจเดินออกไปนอกชุ่ม
ประตูแล้วได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า เราทูลถวายพระโอสถถ่ายแต่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ
๓๐ ครั้ง พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่าย
ครบ ๓๐ ครั้ง จักให้ถ่ายเพียง ๒๕ ครั้ง แต่พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วจักทรงพระกาย ครั้นทรง
พระกายแล้ว จักถ่ายอีกครั้งหนึ่ง อย่างนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของชีวกโกมารภักจด้วยพระทัยแล้ว
รับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ ชีวกโกมารภักจ กำลังเดินออกนอกชุ่มประตูวิหารนี้
ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า เราถวายพระโอสถถ่ายแต่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว
พระกายของพระตถาคตหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง
จักให้ถ่ายเพียง ๒๕ ครั้ง แต่พระผู้มีพระภาคทรงทรงพระกาย ครั้นทรงพระกายแล้วจักถ่ายอีก
ครั้งหนึ่ง อย่างนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง อานนท์ถ้าอย่างนั้น เธอจงจัดเตรียม
น้ำร้อนไว้

พระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว จัดเตรียมน้ำร้อนไว้ถวายต่อมา ชีวกโกมารภักจ
ไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วหรือ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. เราถ่ายแล้ว ชีวก

ชี. พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้ากำลังเดินออกนอกชุ่มประตูพระวิหารนี้ ได้มีความ
ปริวิตกดังนี้ว่า เราถวายพระโอสถถ่ายแต่พระผู้มีพระภาคเพื่อถ่ายครบ ๓๐ ครั้งแล้ว พระกายของ
พระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษ จักไม่ยังพระผู้มีพระภาคให้ถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง
แต่พระผู้มีพระภาคทรงถ่ายแล้วจักทรงพระกาย ครั้นทรงพระกายแล้วจักถ่ายอีกครั้งหนึ่งอย่างนี้
พระผู้มีพระภาคจักทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจงโปรดทรงพระกาย

ขอพระสุคตจงโปรดสรงพระกาย

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสรงน้ำอู่ณ ครั้นสรงแล้ว ทรงถ่ายอีกครั้งหนึ่งอย่างนี้ เป็นอันพระผู้มีพระภาคทรงถ่ายครบ ๓๐ ครั้ง ลำดับนั้น ชีวกโกมารภักจก็ได้กราบทูลคำนี้แด่ พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคไม่ควรเสวยพระกระยาหารที่ปรุงด้วยน้ำต้มผัก ต่างๆ จนกว่าจะมีพระกายเป็นปกติ

ต่อมาไม่นานนัก พระกายของพระผู้มีพระภาคได้เป็นปกติแล้ว.

กราบทูลขอพร

ครั้งนั้น ชีวกโกมารภักจ ถือน้ำอู่สวดมนต์ไปนพทุทธานัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคม พระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ชีวกโกมารภักจนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้ แด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะขอประทานพรต่อพระผู้มีพระภาคสักอย่างหนึ่ง พระพุทธ-
*เจ้าข้า

ภ. พระตลาคตทั้งหลายเลิกให้พรเสียแล้ว ชีวก

ชี. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพรที่สมควรและไม่มิโทษ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. จงว่ามาเถิด ชีวก

ชี. พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์ทรงถือน้ำบังสุกุลเป็นปกติอยู่ ผ้า สีสไวยกะของข้าพระพุทธเจ้าคุณนี้ พระเจ้าปชโชตทรงส่งมาพระราชทาน เป็นผ้าเนื้อดีเลิศ ประเสริฐ มีชื่อเสียงเด่นอุดม และเป็นเยี่ยมกว่าผ้าทั้งหลายเป็นอันมาก ตั้งหลายคู่ ตั้งหลายร้อยคู่ หลายพันคู่ หลายแสนคู่ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้าคู่สีไวยกะของข้า พระพุทธเจ้า และขอจงทรงพระพุทธานุญาตคบดีจีวรแก่พระสงฆ์ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้าคู่สีไวยกะแล้ว ครั้นแล้วทรงชี้แจงให้ชีวกโกมารภักจ เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเริงด้วยธรรมิกถา ครั้นชีวกโกมารภักจ อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำเริงด้วยธรรมิกถา แล้วลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป.

พระพุทธานุญาตคบดีจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วรับสิ่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตคบดีจีวร รูปใด ปรรธนา จงถือน้ำบังสุกุล รูปใดปรรธนา จงถือน้ำบังสุกุล รูปใดปรรธนา จงยินดีคบดี จีวร แต่เราสรรเสริญการยินดี ด้วยปัจจัยตามมีตามได้.

[๑๓๖] ประชาชนในพระนครราชคฤห์ได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตคบดี จีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย ต่างพากันยินดีร่ำเริงว่า บัดนี้แล พวกเราจักถวายทาน จักบำเพ็ญบุญ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตคบดีจีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย เพียงวันเดียวเท่านั้น จีวรหลายพัน ผืนได้เกิดขึ้นในพระนครราชคฤห์ ประชาชนชาวชนบทได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต คบดีจีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย ต่างพากันยินดีร่ำเริงว่า บัดนี้แล พวกเราจักถวายทาน จักบำเพ็ญบุญ

เพราะพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตคหบดีจีวรแก่ภิกษุทั้งหลาย เพียงวันเดียวเท่านั้น จีวรหลายพันผืนได้เกิดขึ้นแม้ในชนบท.

พระพุทธานุญาตผ้าป่าวารและผ้าโกเชาว์

[๑๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ผ้าป่าวารเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าป่าวาร ผ้าป่าวารแกมใหม่ เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าป่าวารแกมใหม่ ผ้าโกเชาว์เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าโกเชาว์.

ปฐมภาณวาร จบ.

พระพุทธานุญาตผ้ากัมพล

[๑๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้ากาฬิทรพระกรุณาส่งผ้ากัมพล มีราคาครึ่งกาฬิ คือ ควรราคากึ่งกาฬิ มาพระราชทานแก่ชิวโกมารภัจจ ครั้งนั้น ชิวโกมารภัจจรับพระราชทานผ้ากัมพลราคากึ่งกาฬินั้นแล้ว เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ชิวโกมารภัจจนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ผ้ากัมพลของข้าพระพุทธเจ้าผืนนี้ราคาครึ่งกาฬิ คือ ควรราคากึ่งกาฬิ พระเจ้ากาฬิทรพระกรุณาส่งมาพระราชทาน ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้ากัมพลของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพระพุทธเจ้า ตลอดกาลนานด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้ากัมพล ครั้นแล้วทรงชี้แจงให้ชิวโกมารภัจจ เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ว่า เริง ด้วยธรรมมีถา ครั้นชิวโกมารภัจจ อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ว่า เริง ด้วยธรรมมีถาแล้วลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ กลับไป.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมีถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้ากัมพล.

พระพุทธานุญาตคหบดีจีวร ๖ ชนิด

[๑๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล จีวรทั้งเนื้อดีและเลวเกิดขึ้นแก่สงฆ์ ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลาย ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า จีวรชนิดไรหนอแล พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต ชนิดไรไม่ทรงอนุญาต แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตจีวร ๖ ชนิด คือ จีวรทำด้วยเปลือกไม้ ๑ ทำด้วยฝ้าย ๑ ทำด้วยไหม ๑ ทำด้วยขนสัตว์ ๑ ทำด้วยป่าน ๑ ทำด้วยของเจือกัน ๑

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายที่ยินดีคหบดีจีวรนั้นพากันรังเกียจ ไมยินดีผ้าบังสุกุลด้วยคิดว่า

พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตจีวรอย่างเดียวนั้น ไม่ใช่ ๒ อย่าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ยินดีคบดีจีวรมี ยินดีผ้าบังสุกุลได้ แต่เราสรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรทั้งสองนั้น.

เรื่องขอส่วนแบ่ง

[๑๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท บางพวกแวะเข้าสู่สถาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกไม่รอคอย บรรดาภิกษุที่แวะเข้าสู่สถาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกที่ไม่รอคอยนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุพวกนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราไม่ให้ ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงไม่รอคอยเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่ พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้ไม่ปรารถนา ไม่ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่ไม่รอคอย.

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท บางพวกแวะเข้าสู่สถาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกรอคอยอยู่ บรรดาพวกที่แวะเข้าสู่สถานเพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกภิกษุที่รอคอยอยู่นั้น พูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุพวกนั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงไม่แวะเข้าไปเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่ พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้ไม่ปรารถนา ก็ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่รอคอย.

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท บางพวกแวะเข้าสู่สถานก่อน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกแวะเข้าทีหลัง บรรดาภิกษุที่แวะเข้าสู่สถานก่อน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลนั้น ต่างก็ได้ผ้าบังสุกุล พวกภิกษุที่แวะเข้าทีหลังไม่ได้จึงพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุเหล่านั้นตอบอย่างนี้ว่า พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน เพราะเหตุไร พวกท่านจึงแวะเข้าไปทีหลังเล่า แล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายผู้ไม่ปรารถนาไม่ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่แวะเข้าไปทีหลัง.

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท ภิกษุเหล่านั้นแวะเข้าสู่สถาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุลพร้อมกัน บางพวกได้ผ้าบังสุกุลบางพวกไม่ได้ พวกที่ไม่ได้พูด อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุเหล่านั้นตอบ อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน ทำไมพวกท่านจึงหาไม่ได้ เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายผู้ไม่ปรารถนาไม่ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุทั้งหลายที่แวะเข้าไปพร้อมกัน.

สมัยต่อมา ภิกษุหลายรูปด้วยกัน เดินทางไกลไปในโกศลชนบท ภิกษุเหล่านั้น นัดแนะกันแล้วแวะเข้าสู่สถาน เพื่อแสวงหาผ้าบังสุกุล บางพวกได้ผ้าบังสุกุล บางพวกไม่ได้

พวกที่ไม่ได้พูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงให้ส่วนแบ่งแก่พวกข้าพเจ้าบ้าง ภิกษุเหล่านั้นพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกข้าพเจ้าจักไม่ให้ส่วนแบ่งแก่พวกท่าน ทำไมพวกท่านจึงหาไม่ได้เล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายไม่ปรารถนา ก็ต้องให้ส่วนแบ่งแก่ภิกษุพวกที่นัดแนะกันไว้แล้วแวะเข้าไป.

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้รับจีวร

[๑๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนถือจีวรมาสู่อาราม พวกเขาหาภิกษุเจ้าหน้าที่รับไม่ได้จึงนำกลับไป จีวรเกิดขึ้นน้อย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร คือ

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมมาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจีวรจำนวนที่รับไว้ และยังมีได้รับ

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้.

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร นี่เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร การสมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติภิกษุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวรแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้เก็บจีวร

[๑๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร รับจีวรแล้วทิ้งไว้ในที่นั้นแหละ แล้วหลีกไป จีวรเสียหาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจีวร คือ:-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ

๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง

๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย

๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ

๕. รู้จักจิวรจำนวนที่เก็บไว้ และยังมีได้เก็บ

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้.

สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยสัตตัตถุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจิวร นี่เป็นสัตตัตถุติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจิวร การสมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจิวร ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติภิกษุผู้มีชื่อนี้ ให้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจิวร ขอบแก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พระพุทธธานุญาตเรือนคลัง

[๑๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่เก็บจิวร ได้เก็บจิวรไว้ในมณฑป บ้าง ที่โคนไม้บ้าง ที่ชายคาบ้าง ที่กลางแจ้งบ้าง จิวรถูกหนูกัดบ้าง ถูกปลวกกินบ้าง ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติ วิหาร เปีง เรือนชั้น เรือนโล้น หรือถ้ำ ที่สงฆ์จำหมายให้เป็นเรือนคลัง.

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยสัตตัตถุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นเรือนคลัง นี่เป็นสัตตัตถุติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นเรือนคลัง การสมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นเรือนคลัง ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สงฆ์สมมติวิหารมีชื่อนี้ ให้เป็นเรือนคลังแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนึ่งข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้รักษาเรือนคลัง

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล จีวรในเรือนคลังของสงฆ์ ไม่มีคนเฝ้า ภิภุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย เราอนุญาตให้
สมมติภิภุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง คือ:-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจีวรจำนวนที่รักษา และยังมีได้รักษา

วิธีสมมติ

ดูกรภิภุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงสมมติอย่างนี้
สงฆ์พึงขอร้องภิภุก่อน ครั้นแล้วภิภุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยอุตติหตุยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติภิภุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง นี้เป็นอุตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิภุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษา
เรือนคลัง การสมมติภิภุมีชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติ ภิภุมีชื่อนี้ ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลังแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุอัน
จึงหนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

พระพุทธานุญาตห้ามย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง

[๑๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ภิภุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย ภิภุไม่พึง
ย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง รูปใดย้าย ต้องอาบัติทุกกฏ.

องค์ของเจ้าหน้าที่ผู้แจกจีวร

[๑๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล จีวรในเรือนคลังของสงฆ์มีมาก ภิภุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์
ผู้พร้อมหน้าแจก.

สมัยต่อมา สงฆ์ทั้งปวงกำลังแจกจีวรได้ส่งเสียงอื้ออึง ภิภุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิภุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิภุ
ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร คือ:-

๑. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบพอ
๒. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง

๓. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมกมาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว และ
๕. รู้จักจิวรจำนวนที่แจกแล้ว และยังมีได้แจก

วิธีสมมติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงสมมติอย่างนี้
สงฆ์พึงขอร้องภิกษุก่อน ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติทุกตยกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่ แล้วสงฆ์พึงสมมติ
ภิกษุชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวร นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติภิกษุชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวร
การสมมติภิกษุชื่อนี้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวร ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์สมมติภิกษุชื่อนี้ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวรแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุฉะนั้นจึงนึ่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวร ได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า ควรแจกจิวร
อย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสแนะวิธีแจกว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้คัดเลือกผ้าก่อน แล้วตีราคาคิดถัวกัน นับภิกษุ ผูกผ้าเป็นมัดๆ
แล้วตั้งส่วนจิวรไว้.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจิวร ได้มีความปริวิตกว่า พึงให้ส่วนจิวรแก่
สามเณรอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้มอบส่วนกึ่งหนึ่งให้แก่พวกสามเณร.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งปรารถนาจะรีบเดินทางไปกับส่วนของตน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้มอบ
ส่วนของตนแก่ภิกษุผู้รีบเดินทางไป.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง ปรารถนาจะรีบเดินทางไปกับส่วนพิเศษ ภิกษุทั้งหลายกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
มอบส่วนพิเศษในเมื่อให้สิ่งทดแทนสมกัน.

ครั้งนั้น ภิกษุเจ้าหน้าที่แจกจิวรคิดว่า พึงให้ส่วนจิวรอย่างไรหนอ คือ พึงให้ตามลำดับ
ภิกษุผู้มา หรือพึงให้ตามลำดับภิกษุผู้แก่พรรษา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมยอมส่วนที่บกพร่อง แล้วทำการ
จับสลาก.

พระพุทธชานุญาตน้ำย้อมเป็นต้น

[๑๔๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายย่อมจิวรด้วยโคมัยบ้าง ด้วยดินแดงบ้าง จิวรมีสีกล้ำ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำย้อม ๖ อย่าง คือ น้ำย้อมเกิดแต่รากหรือเง่า ๑ น้ำย้อมเกิดแต่ต้นไม้ ๑ น้ำย้อมเกิดแต่เปลือกไม้ ๑ น้ำย้อมเกิดแต่ใบไม้ ๑ น้ำย้อมเกิดแต่ดอกไม้ ๑ น้ำย้อมเกิดแต่ผลไม้ ๑.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายย่อมจิวรด้วยน้ำย้อมที่เย็น จิวรมีกลิ่นสาบ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตหม้อย้อมขนาดเล็กเพื่อต้มน้ำย้อม.

น้ำย้อมล้นหม้อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ผูกตะกร้อกันล้น.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ว่าน้ำย้อมต็มสุกแล้ว หรือยังไม่สุก จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้หยดหยาดน้ำลงในน้ำ หรือหลังเล็บ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายยกหม้อน้ำย้อมลง ทำหม้อกลิ้งไป หม้อแตก ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกระบวยตักน้ำย้อมอันเป็นภาชนะมีด้าม.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายไม่มีภาชนะสำหรับย้อม จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอ่างสำหรับย้อม หม้อสำหรับย้อม.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายขยำจิวรในลาดบ้าง ในบาตรบ้าง จิวรขาดปริ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรางสำหรับย้อม.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายตากจิวรบนพื้นดิน จิวรเปื้อนฝุ่น ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเครื่องรองทำด้วยหญ้า.

เครื่องรองทำด้วยหญ้าถูกปลวกกัด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวจิวร สายระเดียง.

ภิกษุทั้งหลายตากจิวรตอนกลาง น้ำย้อมหยดออกทั้งสองชาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ผูกมูมจิวรไว้.

มูมจิวรชำรุด ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตด้ายผูกมูมจิวร.

น้ำย้อมหยดออกชายเดียว ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ย้อมจิวรพลิกกลับไปกลับมา แต่เมื่อ

หยาดน้ำยังหยดไม่ขาดสาย อย่าหลีกไป.

สมัยต่อมา จีวรเป็นผ้าเนื้อแข็ง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้จุ่มลงในน้ำ.

สมัยต่อมา จีวรเป็นผ้ากระด้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทุบด้วยฝ่ามือ.

พระพุทธบัญญัติห้ามใช้จีวรที่ไม่ตัด

[๑๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ใช้จีวรที่ไม่ได้ตัด ใช้จีวรที่ย้อมน้ำฝาด

มีสีเหมือนงาช้าง ประชาชนจึงพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนา ภิกษุทั้งหลายกราบทูล

เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้จีวร

ที่มีได้ตัด รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระพุทธบัญญัติให้แต่งจีวร

[๑๔๙] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ตามพระพุทธานุชากรรมย์

แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางทักษิณาคิริชนบท พระองค์ทอดพระเนตรเห็นนาของชาวมคธ

ซึ่งเขาพูนดินขึ้นเป็นคันนาสี่เหลี่ยม พูนคันนายาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง พูนคันนาคันใน

ระหว่างๆ ด้วยคันนาสั้นๆ พูนคันนาเชื่อมกันดังทาง ๔ แพร่ง ตามที่ซึ่งคันนากับคันนาผ่านตัด

กันไป ครั้นแล้ว รับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์เธอเห็นนาของชาวมคธ ซึ่งเขาพูนดิน

ขึ้นเป็นคันนาสี่เหลี่ยมพูนคันนายาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง พูนคันนาคันในระหว่างๆ ด้วยคันนา

สั้นๆ พูนคันนาเชื่อมกันทาง ๔ แพร่ง ตามที่ซึ่งคันนากับคันนาผ่านตัดกันไปหรือไม่?

อา. เห็นตามพระพุทธดำรัส พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอสามารถแต่งจีวรของภิกษุทั้งหลายให้มีรูปอย่างนั้นได้หรือไม่?

อา. สามารถ พระพุทธเจ้าข้า.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ทักษิณาคิริชนบทตามพระพุทธานุชากรรมย์ แล้วเสด็จ

กลับมาพระนครราชคฤห์อีก ครั้งนั้นท่านพระอานนท์แต่งจีวรสำหรับภิกษุหลายรูป ครั้นแล้ว

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคได้กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงทอดพระเนตรจีวรที่ข้าพระ-

*พุทธเจ้าแต่งแล้ว พระพุทธเจ้าข้า.

ตรัสสรรเสริญท่านพระอานนท์

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ

แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นคนฉลาด อานนท์

ได้ซาบซึ้งถึงเนื้อความแห่งถ้อยคำที่เรากล่าวย่อได้โดยกว้างขวาง อานนท์ทำผ้ากุฎีก็ได้ ทำผ้าชื่อ

อัทธกุฎีก็ได้ ทำผ้าชื่อมณฑลก็ได้ ทำผ้าชื่ออัทธมณฑลก็ได้ ทำผ้าชื่อวิภูษะก็ได้ ทำผ้าชื่อ

อนุวิภูษะก็ได้ ทำผ้าชื่ออิวะยะก็ได้ ทำผ้าชื่อชงเมยยะก็ได้ และทำผ้าชื่อพาหุณะก็ได้

จีวรจักเป็นผ้าที่ตัดแล้ว เสราห์หมองด้วยศัสตรา สมควรแก่สมณะ และพวกศัสตราไม่ต้องการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าสังฆาฏิตัด ผ้าอุตราสงค์ตัด ผ้าอังตราสกตัด.

เสด็จพระพุทธดำเนินทางไกล

[๑๕๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครราชคฤห์ตามพระพุทธาภิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครเวสาลี พระองค์เสด็จพระพุทธดำเนินทางไกลระหว่างพระนครราชคฤห์ และระหว่างพระนครเวสาลีต่อกัน ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุหลายรูป หอบผ้าพระรุ่งพระรัง บ้างก็ทูนห่อผ้าที่พับดั่งฟูกขึ้นบนศีรษะ บ้างก็แบกขึ้นบ่า บ้างก็กระเดียดไว้ที่สะเอว เดินมาอยู่ ครั้นแล้ว ได้ทรงดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้ เวียนมาเพื่อความมักมากในจิวรเร็วนัก เราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครเวสาลี ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โคตมกเจดีย์ เขตพระนครเวสาลีนั้น.

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงผ้าจีวรผืนเดียว ประทับนั่งอยู่กลางแจ้งตอนกลางคืน ขณะน้ำค้างตก ในราตรีเหมันตฤดู กำลังหนาว ตั้งอยู่ระหว่างเดือน ๓ กับเดือน ๔ ต่อกัน ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค เมื่อปฐมยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจีวรผืนที่สอง ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค เมื่อมัชฌิมยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจีวรผืนที่สาม ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค เมื่อปัจฉิมยามผ่านไป ขณะรุ่งอรุณแห่งราตรีอันเป็นเบื้องต้นแห่งความสดชื่น ความหนาวได้มีแก่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคจึงทรงห่มจีวรผืนที่สี่ ความหนาวไม่ได้มีแก่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า กุลบุตรในธรรมวินัยนี้ ที่เป็นคนขี้หนาว ถัดต่อความหนาว อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยผ้าสามผืน โฉนหนอเราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎ ในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย เราพึงอนุญาตผ้าสามผืน.

พระพุทธาอนุญาตไตรจีวร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเดินทางไกลในระหว่างพระนครราชคฤห์ และระหว่างพระนครเวสาลีต่อกัน ได้เห็นภิกษุหลายรูปในธรรมวินัยนี้ หอบผ้าพระรุ่งพระรัง บ้างก็ทูนห่อผ้าที่พับดั่งฟูกขึ้นบนศีรษะ บ้างก็แบกขึ้นบ่า บ้างก็กระเดียดไว้ที่สะเอว เดินมาอยู่ ครั้นแล้วเราได้ดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้ เวียนมาเพื่อความมักมากในจิวรเร็วนัก โฉนหนอเราจะพึงกั้นเขตตั้งกฎ ในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราครองผ้าผืนเดียว นั่งอยู่กลางแจ้ง ณ ตำบลนี้ตอนกลางคืน ขณะน้ำค้างตก ในราตรีเหมันตฤดู กำลังหนาว ตั้งอยู่ระหว่างเดือน ๓ กับระหว่างเดือน ๔ ต่อกัน ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อปฐมยามผ่านไป ความหนาวจึงได้มีแก่เรา เราจึงห่มจีวรผืนที่สอง ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อมัชฌิมยามผ่านไป ความหนาวได้มีแก่เรา เราจึงห่มจีวรผืนที่สาม ความหนาวมิได้มีแก่เรา เมื่อปัจฉิมยามผ่านไป ขณะรุ่งอรุณแห่งราตรีอันเป็นเบื้องต้นแห่งความสดชื่น ความหนาวจึงได้มีแก่เรา เราจึงห่มจีวรผืนที่สี่ ความหนาวมิได้มีแก่เรา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นได้ดำริว่า กุลบุตรในธรรมวินัยนี้ ที่เป็นคนขี้หนาว กลัวต่อความหนาว ก็อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยผ้าสามผืน ไฉนหนอ เราจะพึงกั้นเขต ตั้งกฎในเรื่องผ้าแก่ภิกษุทั้งหลาย เราจะพึงอนุญาตไตรจีวร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตไตรจีวร คือ ผ้าสังฆาฏิ ๒ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอังตราสกชั้นเดียว.

พระพุทธบัญญัติต่อดิเรกจีวร

[๑๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไตรจีวร จึงใช้จีวรสำหรับหนึ่งสำหรับเข้าบ้าน สำหรับหนึ่งสำหรับอยู่ในอาราม สำหรับหนึ่งสำหรับลงตรงนำบรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็พึงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้ทรงอดิเรกจีวรเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงอดิเรกจีวร รูปใดทรงพึงปรับอาบัติตามธรรม

สมัยต่อมา อดิเรกจีวรบังเกิดขึ้นแก่ท่านพระอานนท์ และท่านประสงค์จะถวายจีวรนั้น แต่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านพระสารีบุตรอยู่ถึงเมืองสาเกต จึงท่านพระอานนท์ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุไม่พึงทรงอดิเรกจีวร ก็อดิเรกจีวรนี้บังเกิดแก่เรา และเราก็ใคร่จะถวายจีวรผืนนี้แก่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านอยู่ถึงเมืองสาเกต เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อานนท์ ยังอีกนานเท่าไร สารีบุตรจึงจะกลับมา?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ยังอีก ๕ วัน หรือ ๑๐ วัน พระพุทธเจ้าข้า.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทรงอดิเรกจีวรไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง.

พระพุทธขานุญาตให้วิกิโปดิเรกจีวร

สมัยต่อมา อดิเรกจีวรบังเกิดแก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า พวกเราจะพึงปฏิบัติในอดิเรกจีวรอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้วิกิโปดิเรกจีวร.

พระพุทธขานุญาตผ้าปะเป็นต้น

[๑๕๒] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครเวสาลีตามพระพุทธาภิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครพาราณสี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครพาราณสี ทราบว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อสิปตนะมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสีนั้น สมัยนั้น ผ้าอังตราสกของภิกษุรูปหนึ่งขาดทะลุ และท่านได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้า ๓ ผืน คือ ผ้าสังฆาฏิสองชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอังตราสกชั้นเดียว

ก็ผ้าอันตราวาสกของเรานี้ขาดทะลุ ไฉนหนอ เราพึงตามผ้าปะ โดยรอบจักเป็นสองชั้น ตรงกลางจักเป็นชั้นเดียว ดังนี้แล้ว ตามผ้าปะทันที พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นกำลังตามผ้าปะ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุนั้น ได้ตรัสถามว่า เธอกำลังทำอะไร ภิกษุ?

ภ. กำลังปะผ้า พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดิละ ดิละ ภิกษุ เป็นการชอบแท้ ภิกษุ ที่เธอตามผ้าปะ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นເຄ້າມູລນັ້ນ ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าสังฆาฏิ ๒ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ชั้นเดียว ผ้าอันตราวาสกชั้นเดียว สำหรับผ้าใหม่มีกับปะใหม่ ผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้น ผ้าอุตราสงค์ ๒ ชั้น อันตราวาสก ๒ ชั้น สำหรับผ้าที่เก็บไว้ล่วงฤดู พึงทำอุตสาหะในผ้าบังสุกุลจนพอต้องการ หรือทำอุตสาหะในผ้าที่ตกจากร้านตลาด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าปะ การชุน รังคุม ลูกลม การทำให้มัน.

เรื่องนางวิสาขา มิคารมาตา

[๑๕๓] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสี ตามพระพุทธาภิรมย์แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับถึงพระนครสาวัตถี ทราบว่าพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกะคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น ครั้งนั้น นางวิสาขา มิคารมาตาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้นางผู้นั่งเรียบร้อยแล้ว เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ว่าเรียงด้วยธรรมีกถา จึงนางผู้นั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ว่าเรียง ด้วยธรรมีกถา แล้วได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระสงฆ์จงทรงพระกรุณาโปรดรับภัตตาหารของหม่อมฉัน เพื่อเจริญบุญกุศลและปติปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยดูสนิภาพ ครั้นนางทราบการรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณกลับไป ครั้นผ่านราตรีนั้นไป ฝนตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔ ตกลงมาหาใหญ่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝนตกในเชตวันฉันใด ตกในทวีปทั้ง ๔ ก็ฉันนั้น พวกเธอจงสรองสนานกายกันเถิด เพราะเป็นครั้งสุดท้ายที่ฝนหาใหญ่ตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔

ภิกษุเหล่านั้นรับสนองพระพุทธบัญญัติว่า เป็นดังพระพุทธดำรัส พระพุทธเจ้าข้า แล้วพากันเปลื้องผ้าสรองสนานกายอยู่

ครั้งนั้น นางวิสาขา มิคารมาตา สั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของบริโภคอันประณีต แล้วสั่งทาสีว่า ไปเถิดแม่ เจ้าจงไปอารามแล้วแจ้งภัตตาหารว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า

ทาสีนั้นรับคำว่า เป็นเช่นนั้นเจ้าข้า แล้วไปวัด ได้เห็นภิกษุเปลื้องผ้าสรองสนานกาย ครั้นแล้วเข้าใจผิดคิดว่า ในอารามไม่มีภิกษุ มีแต่พวกอาชีวกสรองสนานอยู่ จึงกลับไปบ้านได้

แจ้งความแก่นางวิสาขามิคารมาตาว่า คุณนาย ภิกษุไม่มีในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสงฆ์สงฆ์
เจ้าค่ะ

นางวิสาขามิคารมาตา เป็นสตรีฉลาด เฉียบแหลม มีปัญญาารู้ได้ทันทีว่า พระคุณเจ้า
ทั้งหลายคงเปลื้องผ้าพาทันสงฆ์สงฆ์เป็นแน่ นางคนนี่เขลาจึงสำคัญว่า ไม่มีภิกษุในอาราม
มีแต่พวกอาชีวกสงฆ์สงฆ์อยู่ จึงสั่งสาวใช้ว่า ไปเถิดแม่ทาสี เจ้าจงไปอาราม แล้วแจ้ง
ภักตกาลว่า ถึงเวลาแล้ว ภักตอาหารเสร็จแล้วเจ้าข้า.

ครั้นเวลาต่อมา ภิกษุเหล่านั้น ทำตัวให้เย็น มีกายงาม ต่างถือจีวรเข้าไปสู่ที่อยู่ตามเดิม
จึงทาสีนั้นไปวัดไม่เห็นภิกษุทั้งหลาย จึงเข้าใจผิดคิดว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า
จึงกลับไปบ้านแล้วแจ้งความนั้นแก่นางวิสาขามิคารมาตาว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า
เจ้าค่ะ.

นางวิสาขามิคารมาตา เป็นสตรีฉลาด เฉียบแหลม มีปัญญาารู้ได้ทันทีว่า พระคุณเจ้า
ทั้งหลาย คงทำตัวให้เย็น มีกายงาม ต่างถือจีวรเข้าไปสู่ที่อยู่ตามเดิมเป็นแน่ นางคนนี่เขลา
จึงสำคัญว่า ไม่มีภิกษุในอาราม อารามว่างเปล่า แล้วสั่งสาวใช้ชื่อว่า ไปเถิดแม่ทาสี เจ้าจง
ไปอาราม แล้วแจ้งภักตกาลว่า ถึงเวลาแล้วภักตอาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเตรียม
บาตรจีวร ถึงเวลาภักตอาหารแล้ว.

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระพุทธบัญชาว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรจีวร เสด็จหายไป
พระเชตวัน มาปรากฏที่ซุ้มประตูบ้านนางวิสาขามิคารมาตา ดูบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้
หรือคู้แขนที่เหยียดฉะนั้น พระองค์ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปลาดถวย พร้อมด้วย
พระสงฆ์.

ขณะนั้น นางวิสาขามิคารมาตากล่าวว่า ชาวเราผู้เจริญ นำอัครรรยัจจิงหนอ ชาวเรา
ผู้เจริญปลาดถวยจริงหนอ พระตถาคต ชื่อว่ามีฤทธิ์มาก มีอนุภาพมาก เพราะเมื่อห้วงน้ำไหลนอง
ไปเพียงเข้าบ้าง เพียงสะเอวบ้าง เท้าหรือจิวรของภิกษุ แม้รูปหนึ่ง ก็ไม่ได้เปียกน้ำ ดังนี้แล้ว
รำเรียง เบิกบานใจ อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีต
ด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรห้ามภัตร
แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลแต่พระผู้มีพระภาคว่า หม่อมฉันทูลขอประทานพร ๘
ประการต่อพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ตถาคตเลิกให้พรเสียแล้ว วิสาขา

วิ. หม่อมฉันทูลขอประทานพรที่สมควรและไม่มิโทษ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. จงบอกมาเถิด วิสาขา

วิ. พระพุทธเจ้าข้า สำหรับพระสงฆ์ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายผ้าวัสสิกสาฎก จะ
ถวายภัตรเพื่อพระอาคันตุกะ จะถวายภัตรเพื่อพระที่เตรียมจะไป จะถวายภัตรเพื่อพระอาพาธ จะ

ถวายภัตตเพื่อพระที่พยาบาลพระอาพาธ จะถวายเภสัชสำหรับพระอาพาธ จะถวายยาอุประจำ และสำหรับภิกษุณีสงฆ์ หม่อมฉันปรารถนาจะถวายอุทกสาฎก จนตลอดชีพ.

ภ. วิสาขา ก็ขอเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงขอพร ๘ ประการ ต่อตถาคต.

วิ. พระพุทธเจ้าข้า วันนี้หม่อมฉันสังฆาทิสา ไปเถิด แม่ทาสี เจ้าจงไปอาราม แล้วบอกภัตตรกาลว่า ภัตตอาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า และนางก็ไปวัด ได้เห็นภิกษุทั้งหลายเปลื้องผ้าสรอง สนานกายอยู่ เข้าใจผัดคิดคิดว่า ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรองสنانกายอยู่ จึงกลับมาบ้าน แล้วรายงานแก่หม่อมฉันว่า คุณนาย ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรองสنانกายอยู่.

๑. พระพุทธเจ้าข้า ความเปลือยกายไม่งาม น่าเกลียด น่าชิง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าวัสสิกสาฎกแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ.

๒. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระอาคันตุกะไม่ชำนาญหนทาง ไม่รู้จักที่โคจร ย่อมเที่ยววิณฑบาทลำบาก ท่านฉันอาคันตุกภัตตรของหม่อมฉันพอชำนาญหนทาง รู้จักที่โคจร จักเที่ยววิณฑบาทได้ไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายอาคันตุกภัตตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ.

๓. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระผู้เตรียมตัวจะไปมัวแสวงหาภัตตอาหาร เพื่อตนอยู่ จักพลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ที่ตนต้องการจะไปอยู่เมื่อพลบค่ำ จักเดินทางลำบาก ท่านฉันคัมภีร์ภัตตรของหม่อมฉันแล้ว จักไม่พลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ที่ตนต้องการจะไปอยู่ไม่พลบค่ำ จักเดินทางไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคัมภีร์ภัตตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ.

๔. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า เมื่อพระอาพาธไม่ได้โภชนาหารที่เป็นสัปปายะ อาพาธกำเริบ หรือท่านจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานภัตตรของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานภัตตรแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ.

๕. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระผู้พยาบาลพระอาพาธ มัวแสวงหาภัตตอาหาร เพื่อตน จักนำภัตตอาหารไปถวายพระอาพาธจนตาย ตนเองจักอดอาหาร ท่านได้ฉันคิลานุปัฏฐากภัตตรของหม่อมฉันแล้ว จักนำภัตตอาหารไปถวายพระอาพาธตามเวลา ตนเองก็จักไม่อดอาหาร หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานุปัฏฐากภัตตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ.

๖. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า เมื่อพระอาพาธไม่ได้เภสัชที่เป็นสัปปายะ อาพาธจักกำเริบ หรือจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานเภสัชของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานเภสัชแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ.

๗. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงเห็นอนิสงส์ ๑๐ ประการ ได้ทรงอนุญาตยาอุไว้แล้ว ที่เมืองอันธกวินทะ หม่อมฉันเห็นอนิสงส์ตามที่พระองค์ตรัสนั้น

จึงปรารถนาจะถวายยาอุประจำแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ.

๘. พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายเปลื้องกายอาบน้ำร่วมทำกับหญิงแพศยา ณ แม่น้ำ
อจิรวดีนี้ หญิงแพศยาเหล่านั้นพากันเย้ยหยันภิกษุณีว่า แม่เจ้าเอ๋ยพวกท่านกำลังสาวประพุดติ
พรหมจรรย์จะได้ประโยชน์อะไร ควรบริโภคนกามมิใช่หรือ ประพุดติพรหมจรรย์ต่อเมื่อแก่เฒ่า
อย่างนี้ จักเป็นอันพวกท่านยึดส่วนทั้งสองไว้ได้ ภิกษุณีเหล่านั้นถูกพวกหญิงแพศยาเย้ยหยันอยู่
ได้เป็นผู้ก่อ ความเปลื้องกายของมาตุคามไม่งาม นำเกลียด นำชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจ
ประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าอุทกสาฎก แก่ภิกษุณีสงฆ์ จนตลอดชีพ.

ภ. วิสาขา ก็เธอเห็นอนิสงส์อะไร จึงขอพร ๘ ประการต่อตถาคต

วิ. พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ จำพรรษาในทิศทั้งหลายแล้ว
จักมาพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระองค์ แล้วจักทูลถามว่า ภิกษุมีข้อนี้ถึงมรณภาพแล้ว ท่านมีคติ
อย่างไร มีภพหน้าอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า พระองค์จักทรงพยากรณ์ภิกษุนั้นในโศดาปัตติผล
สกทาคามีผล อานาคามีผล หรืออรหัตผล หม่อมฉันจักเข้าไปหาภิกษุพวกนั้น แล้วเรียนถามว่า
พระคุณเจ้ารูปนั้นเคยมาพระนครสาวัตถีใหม่เจ้าข้า ถ้าท่านเหล่านั้นจักตอบแก่หม่อมฉันว่า ภิกษุ
นั้นเคยมาพระนครสาวัตถี หม่อมฉันจักถึงความตกลงใจในการมาของพระคุณเจ้ารูปนั้นว่า พระ-
*คุณเจ้ารูปนั้นคงใช้สอยผ้าวัสสิกสาฎก คงฉันอากันตุกภัตร คมิกภัตรคิลานภัตร คิลานุปัฏฐากภัตร
คิลานเภสัช หรือยาอุประจำเป็นแน่ เมื่อหม่อมฉันระลึกถึงกุศลนั้นอยู่ ความปลื้มใจจักบังเกิด
เมื่อหม่อมฉันปลื้มใจแล้ว ความอิมใจจักบังเกิด เมื่อมีใจอิมเอิบแล้ว กายจักสงบ เมื่อมีกาย
สงบแล้ว จักเสวยสุข เมื่อมีความสุข จิตจักตั้งมั่น จักเป็นอันหม่อมฉันได้อบรมอินทรีย์
อบรมผละ อบรมโพชฌงค์นั้น หม่อมฉันเห็นอนิสงส์นี้ จึงขอประทานพร ๘ ประการต่อพระองค์
พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดีละ ดีละ วิสาขา ดีแท้ วิสาขา เธอเห็นอนิสงส์นี้ จึงขอพร ๘ ประการ
ต่อตถาคต เรานุญตพร ๘ ประการแก่เธอ.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนนางวิสาขามิคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้
ว่าดังนี้:-

คาถาอนุโมทนา

[๑๕๔] สตรีใด ให้ข้าวและน้ำ มีใจเบิกบานแล้ว สมบูรณ์ด้วยศีล
เป็นสาวิกาของพระสุตต ครอบงำความตระหนี่แล้ว บริจาค
ทานอันเป็นเหตุแห่งสวรรค์ เป็นเครื่องบรรเทาความโศก
นำมาซึ่งความสุข สตรีนั้น อาศัยมรรคปฏิบัติ ปราศจากฐล
ไม่มีกิเลสเครื่องยั่วใจ ย่อมได้กำลังและอายุเป็นทิพย์ สตรี
ผู้ประสงค์บุญนั้น เป็นคนมีสุข สมบูรณ์ด้วยอนามัย ย่อม
ปลื้มใจในสวรรค์สันกาลนาน.

พระพุทธชานุญตผ้าวัสสิกสาฎกเป็นต้น

[๑๕๕] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา นางวิสาขา มิคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้แล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับกลับไป ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าวัสสิกสาฎก อาคันตุกัฏฐ คมิกัฏฐ คิลานกัฏฐ คิลานุปัฏฐากัฏฐ คิลานเภสัช ยาคุประจํา อนุญาตผ้าอุทกสาฎก สำหรับภิกษุณีสงฆ์.

วิสาขาภาณวาร จบ.

พระนอนหลับลืมสติ

[๑๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายฉันโภชนาหารอันประณีตแล้วนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะความฝัน เสนาสนะเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้ทอดพระเนตรเห็นเสนาสนะเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ ครั้นแล้วรับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เสนาสนะนั้นเปราะเปื้อนอะไร?

อา. พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายฉันโภชนาหารอันประณีตแล้วนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะความฝัน เสนาสนะนั้นจึงเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นอย่างนั้น อานนท์ ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นอย่างนั้น อานนท์ ความจริง เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้ำอสุจิจึงเลื้อนเพราะความฝัน ภิกษุเหล่าใดนอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัว น้ำอสุจิของภิกษุเหล่านั้นไม่เคลื่อน หนึ่ง น้ำอสุจิของภิกษุปุถุชน ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ก็ไม่เคลื่อน ข้อที่น้ำอสุจิของพระอรหันต์จะพึงเคลื่อนนั้นไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันนี้เรามีอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เทียวเดินไปตามเสนาสนะ ได้เห็นเสนาสนะเปราะเปื้อนน้ำอสุจิ จึงได้ถามอานนท์ว่า เสนาสนะนั้นเปราะเปื้อนอะไร อานนท์ชี้แจงว่า พระพุทธเจ้าข้า เดียวนี้ภิกษุทั้งหลายฉันโภชนาหารอันประณีตแล้ว นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้ำอสุจิกเลื้อนเพราะความฝัน เสนาสนะนั้นจึงได้เปราะเปื้อนน้ำอสุจิ เราได้กล่าวรับรองว่า ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นอย่างนั้น อานนท์ ข้อที่กล่าวมานั้นย่อมเป็นอย่างนั้น อานนท์ ความจริง เมื่อภิกษุเหล่านั้นนอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว น้ำอสุจิจึงเลื้อนเพราะความฝัน ภิกษุเหล่าใดนอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัว น้ำอสุจิของภิกษุเหล่านั้นไม่เคลื่อน หนึ่ง น้ำอสุจิของภิกษุปุถุชน ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ก็ไม่เคลื่อน ข้อที่น้ำอสุจิของพระอรหันต์จะพึงเคลื่อนนั้น ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส.

นอนหลับลืมสติ มีโทษ ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว มีโทษ ๕ ประการ นี้คือ หลับ เป็นทุกข์ ๑ ตื่นเป็นทุกข์ ๑ เห็นความฝันอันลามก ๑ เทพดาไม่รักษา ๑ อสุจิเคลื่อน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ ลืมสติ ไม่รู้สึกตัว มีโทษ ๕ ประการนี้แล.

นอนหลับคุมสติ มีคุณ ๕ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัวอยู่ มีคุณ ๕ ประการนี้คือ หลับเป็นสุข ๑ ตื่นเป็นสุข ๑ ไม่เห็นความฝันอันลามก ๑ เทพดารักษา ๑ อสุจิไม่เคลื่อน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่นอนหลับ มีสติตั้งมั่น รู้สึกตัว มีคุณ ๕ ประการ นี้แล.

พระพุทธานุญาตผ่านีสีทนะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ่านีสีทนะ เพื่อรักษากาย รักษาจิรวร รักษาเสนาสนะ.

พระพุทธานุญาตผ้าปัจฉัตถณะ

สมัยต่อมา ผ่านีสีทนะเล็กน้อยไป ป้องกันเสนาสนะได้ไม่หมด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบ ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุต้องการ ผ้าปูนอนใหญ่เพียงใด เรานุญาตให้ทำผ้าปูนอนใหญ่เพียงนั้น.

พระพุทธานุญาตผ้าปิดฝี

[๑๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวฬุสีละพระอุปัชฌาย์ของท่านพระอานนท์ อาพาธเป็นโรคฝีดาษหรืออสุกอีใส ฟ้านุ่งผ้าห่มรังอยู่ที่ตัวเพราะน้ำหนองของโรคนั้น ภิกษุทั้งหลายเอาน้ำซุบๆ ผ้าเหล่านั้น แล้วค่อยๆ ดึงออกมา ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธ- *ดำเนินไปตามเสนาสนะทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นกำลังเอาน้ำซุบๆ ผ้าเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึง ออกมา ครั้นแล้ว จึงเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้อาพาธเป็นโรคอะไร?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ท่านรูปนี้อาพาธเป็นโรคฝีดาษหรืออสุกอีใส ฟ้ารังอยู่ที่ตัว เพราะน้ำหนอง พวกข้าพระพุทธเจ้าเอาน้ำซุบๆ ผ้าเหล่านั้นแล้วค่อยๆ ดึง ออกไป.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตผ้าปิดฝีแก่ภิกษุที่อาพาธ เป็นฝีก็ติ เป็นพุพองก็ติ เป็นสิวกิติ เป็นโรคฝีดาษหรืออสุกอีใสก็ติ.

พระพุทธานุญาต ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก

[๑๕๘] ครั้งนั้น นางวิสาขา มิคารมาตา ถือผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก เข้าไปในพุทธ- *สำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มี พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงพระกรุณาโปรดรับผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก ของหม่อมฉัน ซึ่งจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่หม่อมฉัน ตลอดกาลนานด้วยเถิด.

พระผู้มีพระภาคทรงรับผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปาก ครั้นแล้วได้ทรงชี้แจง ให้นางวิสาขา มิคารมาตาเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าเป็นด้วยธรรมิกถา ครั้นนางวิสาขา มิคารมาตา อัน

พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าเรื่องด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณกลับไป.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าเช็ดหน้าผ้าเช็ดปาก.

องค์ของการถือวิสาสะ ๕ ประการ

[๑๕๕] ก็โดยสมัยนั้นแล เจ้าโรชะมัลลกษัตริย์ เป็นพระสหายของท่านพระอานนท์ ได้ฝากผ้าไหมพัสดุฝืนเก่าๆ ไว้กับท่านพระอานนท์ และท่านพระอานนท์ก็มีความต้องการด้วยผ้าไหมพัสดุฝืนเก่าๆ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือวิสาสะแก่บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ เคยเห็นกันมา ๑ เคยคบกันมา ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ๑ เขายังมีชีวิตอยู่ ๑ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขจักพอใจ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือวิสาสะแก่บุคคลที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้.

พระพุทธานุญาตผ้าบริวาร

[๑๖๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายมีไตรจีวรบริบูรณ์แต่ยังต้องการผ้ากรองน้ำบ้าง ถูบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าบริวาร.

พระพุทธานุญาตผ้าที่ต้องอธิษฐานและวิกัป

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไตรจีวรบ้าง ผ้าอาบน้ำฝนบ้าง ผ้าปูนั่งบ้าง ผ้าปูนอนบ้าง ผ้าปิดฝีบ้าง ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปากบ้าง ผ้าบริวารบ้าง ผ้าทั้งหมดนั้น ต้องอธิษฐานหรือต้องวิกัปหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผ้าไตรจีวร เราอนุญาตให้อธิษฐาน ไมใช่ให้วิกัป ผ้าวัสสิกสาฎกให้อธิษฐานตลอด ๔ เดือนแห่งฤดูฝน พ้นจากนั้น ให้วิกัป ผ่านีสีทนะให้อธิษฐาน ไมใช่ให้วิกัป ผ้าปัจจัตถระให้อธิษฐาน ไมใช่ให้วิกัป ผ้าปิดฝีให้อธิษฐาน ตลอดเวลาที่อาพาธ พ้นจากนั้นให้วิกัป ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดปากให้อธิษฐาน ไมใช่ให้วิกัป ผ้าบริวารให้อธิษฐาน ไมใช่ให้วิกัป.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า ผ้าขนาดเล็กเพียงเท่าไรหนอต้องวิกัป จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผ้าขนาดเล็กยาว ๘ นิ้ว กว้าง ๔ นิ้ว โดยนิ้วพระสุคต เราอนุญาตให้วิกัป

สมัยต่อมา ผ้าอุตราสงค์ที่ทำด้วยผ้าบังสุกุล ของท่านพระมหากัสสปเป็นของหนัก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำการเย็บตามด้วยด้าย.

มมสังฆานุปิไม่เสมอกัน ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เจียนมมที่ไม่เสมอออกเสีย.

ด้วยลู่ออก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตัดผ้าอนุวต ผ้าหุ้มขอบ.

สมัยต่อมา แผ่นผ้าสังฆาฏิลู่ออก ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เย็บตะเข็บดังตาหมากรุก.

พระพุทธชานุญาตผ้าที่ตัดและไม่ตัด

[๑๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อสงฆ์กำลังทำจีวรให้ภิกษุรูปหนึ่ง ผ้าตัดทั้งหมดไม่พอ
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าที่ต้องตัด ๒ ผืน ไม่ต้องตัด ๑ ผืน.

ผ้าต้องตัด ๒ ผืน ไม่ต้องตัดผืนหนึ่ง ผ้าก็ยังไมพ้อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้า ๒ ผืนไม่ต้อง
ตัด ผืนหนึ่งต้องตัด.

ผ้า ๒ ผืนไม่ต้องตัด ผืนหนึ่งต้องตัด ผ้าก็ยังไมพ้อ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เพิ่มผ้าเปลาะ
แต่ผ้าทุกผืนที่ไม่ได้ตัด ภิกษุไม่พึงใช้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฐ.

พระให้ผ้าแกโยมมารดาบิดาได้

[๑๖๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ผ้าเกิดขึ้นแก่ภิกษุรูปหนึ่งหลายผืนและท่านปรารถนาจะให้ผ้า
นั้นแกโยมมารดาบิดา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุให้ด้วยรู้ว่ามารดาบิดา เราจะพึงว่าอะไร เราอนุญาตให้
สละแก่มารดาบิดา แต่ภิกษุไม่พึงทำศรัทธาไทยให้ตกไป รูปใดให้ตกไป ต้องอาบัติทุกกฐ.

พระพุทธบัญญัติให้ครองผ้า ๒ ผืนเข้าบ้าน

[๑๖๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเก็บผ้าสังฆาฏิไว้ในวิหารอันธวัณ แล้วครองผ้า
อุตราสงค์กับผ้าอังตราสกเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต คนร้ายขโมยผ้าสังฆาฏินั้นไป ภิกษุนั้นจึงใช้
ผ้าเก่าครองจีวรคร่ำคร่า.

ภิกษุทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า อาวุโส เพราะเหตุไร คุณจึงใช้ผ้าเก่า ครองจีวรคร่ำคร่าแล้ว?

ภิกษุนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมเก็บผ้าสังฆาฏิไว้ในวิหารอันธวัณนี้ แล้วครอง
อุตราสงค์กับผ้าอังตราสกเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต คนร้ายขโมยผ้าสังฆาฏินั้นไป เพราะเหตุนั้น
ผมจึงใช้ผ้าเก่า ครองจีวรคร่ำคร่า.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุมีแต่ผ้าอุตราสงค์กับผ้าอังตราสกไม่พึงเข้าบ้าน รูปใดเข้าไป ต้องอาบัติทุกกฐ.

สมัยต่อมา ท่านพระอานนท์ ลืมสติครองแต่ผ้าอุตราสงค์กับผ้าอังตราสกเข้าบ้านเพื่อ
บิณฑบาต ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระอานนท์ว่า อาวุโสอานนท์ พระผู้มีพระภาคทรง
บัญญัติห้ามไว้แล้ว มิใช่หรือว่า ภิกษุมีแต่ผ้าอุตราสงค์กับผ้าอังตราสก ไม่พึงเข้าบ้าน ดังนี้
โชนพระคุณเจ้าจึงมีแต่ผ้าอุตราสงค์กับผ้าอังตราสกเข้าบ้านเล่า?

พระอานนท์ตอบว่า จริง ขอรับ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามไว้แล้วว่า ภิกษุมิแต่ผ้า
อุตราสงค์กับผ้าอันตราสกไม่พึงเข้าบ้าน ก็แต่ว่า ผมเข้าบ้านด้วยลิมสติ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

เหตุที่เก็บผ้าไตรจีวรไว้ได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าสังฆาฏิไว้ได้ มี ๕ อย่าง
คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็นว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่ฝั่งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าสังฆาฏิไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอุตราสงค์ไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็น
ว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่ฝั่งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุ
ที่เก็บผ้าอุตราสงค์ไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอันตราสกไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ สังเกตเห็น
ว่าฝนจะตก ๑ ไปสู่ฝั่งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ได้กรานกฐิน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุ
ที่เก็บผ้าอันตราสกไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอาบน้ำฝนไว้ได้มี ๕ อย่างนี้ คือ เจ็บไข้ ๑ ไปนอก
สีมา ๑ ไปสู่ฝั่งแม่น้ำ ๑ ที่อยู่คุ้มได้ด้วยตาล ๑ ผ้าอาบน้ำฝนยังไม่ได้ทำหรือทำค้างไว้ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เหตุที่เก็บผ้าอาบน้ำฝนไว้ได้มี ๕ อย่างนี้แล.

ถวายจีวรเป็นของสงฆ์

[๑๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งจำพรรษาอยู่แต่ผู้เดียว คนทั้งหลายในถิ่นนั้น
ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุรูปนั้นได้มีความปริวิตกว่า
พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เรารูปเดียว และคน
เหล่านี้ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายถวายแก่สงฆ์ ดังนี้ ถ้าไฉนเราจะพืงนำจีวร
ของสงฆ์เหล่านี้ไปพระนครสาวัตถิ ครั้นแล้วได้นำจีวรเหล่านั้นไปพระนครสาวัตถิ กราบทูลเรื่อง
นั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ จีวรเหล่านั้นเป็นของเรอผู้เดียว จน
ถึงเวลาเตาะกฐิน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุจำพรรษารูปเดียว ประชาชนในถิ่นนั้นถวายจีวรด้วย
เปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรออนุญาตจีวรเหล่านั้นแก่เรอรูปเดียว
จนถึงเวลาเตาะกฐิน.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งอยู่รูปเดียวตลอดฤดูกาล ประชาชนในถิ่นนั้นได้ถวายจีวรเปล่ง
วาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุรูปนั้นได้ดำริดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า
ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เรออยู่ผู้เดียว และคนเหล่านี้ได้ถวายจีวรด้วยเปล่งวาจาว่า
พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ถ้าไฉนเราจะพืงนำจีวรของสงฆ์เหล่านี้ไปพระนครสาวัตถิ ครั้นแล้วได้
นำจีวรเหล่านั้นไปพระนครสาวัตถิ แจ้งความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น

แต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์ผู้อยู่
พร้อมหน้ากันแจก.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็นั่นข้อนี้ ภิกษุอยู่ผู้เดียวตลอดฤดูกาล ประชาชนในถิ่นนั้นได้ถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุรูปนั้น
อธิษฐานจีวรเหล่านั้นว่า จีวรเหล่านี้ของเรา ถ้าเมื่อภิกษุรูปนั้นยังไม่ได้อธิษฐานจีวรนั้น มีภิกษุรูป
อื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ถ้าเมื่อภิกษุ ๒ รูปกำลังแบ่งจีวรนั้น แต่ยังมีได้จับสลาก มีภิกษุ
รูปอื่นมา พึงให้ส่วนแบ่งเท่าๆ กัน ถ้าเมื่อภิกษุ ๓ รูปกำลังแบ่งจีวรนั้น และจับสลากเสร็จแล้ว
มีภิกษุรูปอื่นมา พวกเธอไม่ปรารถนา ก็ไม่ต้องให้ส่วนแบ่ง.

สมัยต่อมา มีพระเถระ ๒ พี่น้อง คือ ท่านพระอิสิทาส ๑ ท่านพระอิสิภตตะ ๑ จำพรรษา
อยู่ในพระนครสาวัตถี ได้ไปอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง คนทั้งหลายกล่าวกันว่า นานๆ พระเถระ
ทั้งสองจะได้มา จึงได้ถวายภัตตาหารพร้อมทั้งจีวร

พวกภิกษุประจำถิ่นถามพระเถระทั้งสองว่า ท่านเจ้าข้า จีวรของสงฆ์เหล่านี้ เกิดขึ้น
เพราะอาศัยพระคุณเจ้าทั้งสอง พระคุณเจ้าทั้งหลายจักยินดีรับส่วนแบ่งไหม?

พระเถระทั้งสองตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงแล้ว โดยประการที่จีวรเหล่านั้นเป็นของพวกท่านเท่านั้นจนถึงเวลาเดาะกฐิน.

สมัยต่อมา ภิกษุ ๓ รูป จำพรรษาอยู่ในพระนครราชคฤห์ ประชาชนในเมืองนั้นถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ จึงภิกษุเหล่านั้นได้ดำริดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
ทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุ ๔ รูปเป็นอย่างน้อยชื่อว่าสงฆ์ แต่เรามี ๓ รูปด้วยกัน และคนเหล่านี้ถวาย
จีวรด้วยเปล่งวาจาว่า พวกข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ สมัยนั้น พระ
เถระหลายรูป คือ ท่านพระนิลวาสี ท่านพระสาณวาสี ท่านพระโคปกะ ท่านพระภค และท่านพระ
ผลิกสันทานะ อยู่ ณ วัดกุฎฎาราม เขตนครปาตลีบุตร จึงภิกษุเหล่านั้นเดินทางไปนครปาตลีบุตร
แล้วเรียนถามพระเถระทั้งหลาย พระเถระทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราทั่วถึงธรรมที่พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงแล้ว โดยประการที่จีวรเหล่านั้นเป็นของพวกท่านเท่านั้น จนถึงเวลาเดาะกฐิน.

เรื่องพระอุปนันท

[๑๖๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุปนันททายบุตร จำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถี
ได้ไปอาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นปรารถนาจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน ภิกษุ
เหล่านั้น พูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วน
แบ่งไหม ขอรับ ท่านพระอุปนันทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วน
จีวรแต่อาวาสนั้นไปวัดอื่น แม้ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นก็ปรารถนาจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และ
พูดอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งไหม
ขอรับ ท่านพระอุปนันทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาส
นั้นไปวัดอื่น แม้ภิกษุทั้งหลายในวัดนั้นก็ปรารถนาจะแบ่งจีวรจึงประชุมกัน และก็พูดอย่างนี้ว่า
อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งไหม ขอรับ ท่าน

พระอุปนันทตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับจีวรแต่อาวาสเมื่อนั้น ถือจีวร
ห่อใหญ่กลับมาพระนครสาวัตถีตามเดิม.

ภิกษุทั้งหลายชมเชยอย่างนี้ว่า พระคุณเจ้าอุปนันท ท่านเป็นผู้มีบุญมาก จีวรจึงเกิดขึ้น
แก่ท่านมากมาย.

อุป. อาวุโสทั้งหลาย บุญของผมที่ไหน ผมจำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถีนี้ได้ไป
อาวาสใกล้บ้านแห่งหนึ่ง พวกภิกษุในวัดนั้น ปรรณานาจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน พวกเขากล่าว
กะผมอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งไหม
ขอรับ ผมตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้นไปวัดอื่น
แม้ภิกษุในวัดนั้น ก็ปรรณานาจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และพวกเขาก็ได้กล่าวกะผมอย่างนี้ว่า
อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่งจีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งไหม ขอรับ ผมตอบว่า
อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสนั้น ไปวัดอื่น แม้ภิกษุในวัดนั้น
ก็ปรรณานาจะแบ่งจีวร จึงประชุมกัน และกล่าวกะผมอย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุทั้งหลายจักแบ่ง
จีวรของสงฆ์เหล่านี้แล ท่านจักยินดีส่วนแบ่งไหม ขอรับ ผมตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมยินดี
ขอรับ แล้วได้รับส่วนจีวรแต่อาวาสเมื่อนั้น เพราะอย่างนี้ จีวรจึงเกิดขึ้นแก่ผมมากมาย.

ภ. พระคุณเจ้าอุปนันท ท่านจำพรรษาในวัดหนึ่ง แล้วยังยินดีส่วนจีวรในอีกวัด
หนึ่งหรือ?

อุป. อย่างนั้น ขอรับ.

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉน ท่านพระ
อุปนันทศากยบุตร จำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว จึงได้ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่งเล่า แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามท่านพระอุปนันทว่า ดูกรอุปนันท ข้าว่าเธอจำพรรษาในวัด
หนึ่งแล้ว ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่ง จริงหรือ?

ท่านพระอุปนันททูลรับว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบุรุษ เธอจำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว ไฉน
จึงได้ยินดีส่วนจีวรในอีกวัดหนึ่งเล่า การกระทำของเธอไม่น่าไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชน
ที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
จำพรรษาในวัดหนึ่งแล้ว ไม่พึงยินดีส่วนจีวรในวัดอื่น รูปใดยินดี ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ท่านพระอุปนันทศากยบุตร รูปเดียวจำพรรษาอยู่สองวัด ด้วยคิดว่าโดยวิธี
อย่างนี้ จีวรจักเกิดขึ้นแก่เรามาก ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความสงสัยว่า พวกเราก็กินส่วน
จีวรแก่ท่านพระอุปนันทศากยบุตรอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงให้ส่วนแก่โฆมบุรุษส่วนเดียว.

ภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ภิกษุรูปเดียว จำพรรษาอยู่ ๒ วัด ด้วยคิดว่าโดยวิธีอย่างนี้ จีวร
จักเกิดขึ้นแก่เรามาก ถ้าภิกษุจำพรรษาในวัดโน้นกึ่งหนึ่ง วัดโน้นกึ่งหนึ่ง พึงให้ส่วนจีวรในวัด

โน้นกิ่งหนึ่ง วัตนกิ่งหนึ่ง หรือจำพรรษาในวัดใดมากกว่า ฟังให้ส่วนจิรวินวัดนั้น.

เรื่องพระอาพาธโรคท้องร่วง

[๑๖๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลตรอกของคู
ของตนอยู่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนิน
ไปตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุรูปนั้น นอน
จมกองมูลตรอกของคูของตนอยู่ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุรูปนั้น แล้วตรัสถามว่า เธออาพาธ
เป็นโรคอะไรภิกษุ?

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าอาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า.

พ. เธอมีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุ?

ภ. ไม่มี พระพุทธเจ้า.

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ?

ภ. เพราะข้าพระพุทธเจ้ามิได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นภิกษุทั้งหลายจึงไม่
พยาบาลข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า.

จึงพระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอไปตักน้ำมา เราจักสงน้ำ
ภิกษุรูปนี้.

ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธบัญชาว่า เป็นดั่งนั้น พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้แล้ว
ตักน้ำมาถวาย พระผู้มีพระภาคทรงรดน้ำ ท่านพระอานนท์ขัดสี พระผู้มีพระภาคทรงยกศิระ
ท่านพระอานนท์ยกเท้าแล้ววางบนเตียง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ในวิหารหลังโน้น มีภิกษุอาพาธหรือ ภิกษุ
ทั้งหลาย?

ภ. มี พระพุทธเจ้าข้า

พ. ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นโรคอะไร ภิกษุทั้งหลาย?

ภ. ท่านรูปนั้น อาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ภิกษุรูปนั้น มีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุทั้งหลาย?

ภ. ไม่มี พระพุทธเจ้า

พ. เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ?

ภ. เพราะท่านรูปนั้นมิได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาล
ท่านรูปนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะฟังพยาบาลพวกเธอ
ถ้าพวกเธอจักไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะฟังอุปัฏฐากเรา
ผู้นั้นจึงพยาบาลภิกษุอาพาธ ถ้ามีอุปัชฌายะ อุปัชฌายะฟังพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะ
หาย ถ้ามีอาจารย์ อาจารย์ฟังพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีสังฆวิหาริก

สัทธาวิหริกพึงพยายามจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอันตเวาลิก อันตเวาลิกพึงพยายามจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะพึงพยายามจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์พึงพยายามจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้าไม่มีอุปัชฌายะ อาจารย์ สัทธาวิหริก อันตเวาลิก ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ หรือภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยายาม ถ้าไม่พยายาม ต้องอาบัติทุกกฏ.

องค์ของภิกษุอาพาธที่พยายามได้ยาก ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้พยายามได้ยาก คือ ไม่ทำความสบาย ๑ ไม่รู้ประมาณในความสบาย ๑ ไม่นัยยา ๑ ไม่บอกอาการไข้ตามจริงแก่ผู้พยาบาลที่มุ่งประโยชน์ คือ ไม่บอกอาการไข้ที่กำเริบว่า กำเริบ อาการไข้ที่ทุเลาว่าทุเลา อาการไข้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ ๑ มีนิสัยเป็นคนไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดปรากฏในร่างกาย อันกล้าแข็ง รุนแรง ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันจะพลาชีวิตเสีย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล เป็นผู้พยายามได้ยาก.

องค์ของภิกษุอาพาธที่พยายามได้ง่าย ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นผู้พยายามได้ง่าย คือทำความสบาย ๑ รู้ประมาณในความสบาย ๑ นัยยา ๑ บอกอาการป่วยไข้ตามจริงแก่ผู้พยาบาลที่มุ่งประโยชน์ คือบอกอาการไข้ที่กำเริบว่ากำเริบอาการไข้ที่ทุเลาว่าทุเลา อาการไข้ที่ทรงอยู่ว่าทรงอยู่ ๑ มีนิสัยเป็นคนอดทนต่อทุกขเวทนา อันกล้าแข็ง รุนแรง ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันจะพลาชีวิตเสีย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาพาธที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล เป็นผู้พยายามได้ง่าย.

องค์ของภิกษุผู้ไม่เข้าใจพยาบาล ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ควรพยาบาลไข้ คือเป็นผู้ไม่สามารถเพื่อประกอบ ๑ ไม่รู้จักของแสดงและไม่แสดง คือ นำของแสดงเข้าไปให้ ก้นของไม่แสดงออกเสีย ๑ พยายามให้เห็นแก่อามิส ไม่มีจิตเมตตา ๑ เป็นผู้เกลียดที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ เขพะ หรือของที่อาเจียนออกไป ๑ เป็นผู้ไม่สามารถจะชี้แจงให้คนไข้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาในกาลทุกเมื่อ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๔ นี้แล ไม่ควรพยาบาลไข้.

องค์ของภิกษุผู้เข้าใจพยาบาล ๕ อย่าง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรพยาบาลไข้ คือเป็นผู้สามารถประกอบยา ๑ รู้จักของแสดง และไม่แสดง คือ ก้นของแสดงออก นำของไม่แสดงเข้าไปให้ ๑ มีจิตเมตตาพยาบาลไข้ ไม่เห็นแก่อามิส ๑ เป็นผู้ไม่เกลียดที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ เขพะ หรือของที่อาเจียนออกไปเสีย ๑ เป็นผู้สามารถที่จะชี้แจงให้คนไข้ เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา ในกาลทุกเมื่อ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ควรพยาบาลไข้.

เรื่องให้บาตรจีวรของผู้ถึงมรณภาพแก่ภิกษุผู้ปฏิบัติ

[๑๖๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไกลไปในโกศชนบทได้เข้าไปอยู่อาวาสแห่งหนึ่ง บรรดาภิกษุ ๒ รูปนั้น รูปหนึ่งอาพาธ จึงภิกษุเหล่านั้นได้ปรึกษากันตั้งชื่อว่า อาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการพยาบาลภิกษุอาพาธ ฉะนั้น พวกเราจึงพยาบาลภิกษุรูปนี้เถิด แล้วพากันพยาบาลภิกษุอาพาธนั้น เธออันภิกษุเหล่านั้นพยาบาลอยู่ได้ถึงมรณภาพ จึงภิกษุเหล่านั้นถือบาตรจีวรของเธอไปพระนครสาวัตถี แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจีวร แต่ภิกษุผู้พยาบาลใช้มีอุปการะมาก เรานุญาตให้สงฆ์มอบไปไตรจีวรและบาตร แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้.

วิธีให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้ไตรจีวรและบาตรอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้พยาบาลใช้นั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตรของท่าน

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยสัตตัตถุติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้ไตรจีวรและบาตรของเธอ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ไตรจีวรและบาตรนี้ แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ นี้เป็นสัตตัตถุติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้ไตรจีวรและบาตรของเธอ สงฆ์ให้ไตรจีวรและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ การให้ไตรจีวรและบาตรนี้ แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สงฆ์ให้ไตรจีวรและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงจึงข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

สามเณรถึงมรณภาพ

สมัยต่อมา สามเณรรูปหนึ่งถึงมรณภาพ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสามเณรถึงมรณภาพ สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจีวร แต่ภิกษุผู้พยาบาลใช้มีอุปการะมาก เรานุญาตให้สงฆ์มอบไปไตรจีวรและบาตรแก่ภิกษุผู้พยาบาลใช้.

วิธีใช้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้ไตรจีวรและบาตรอย่างนี้ คือ

ภิกษุผู้พยาบาลใช้นั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า สามเณรชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตรของเธอ

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยสัตตัตถุติกรรมวาจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาจาให้จีวรและบาตร

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จีวรและบาตร

ของเธอ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้จิ๋วและบาตรนี้แก่ผู้พยาบาลไข้
นี้เป็นญัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สามเณรมีชื่อนี้ถึงมรณภาพ นี้จิ๋วและบาตร
ของเธอ สงฆ์ให้จิ๋วและบาตรนี้ แก่ภิกษุผู้พยาบาลไข้ การให้จิ๋วและบาตรนี้ แก่
ภิกษุผู้พยาบาลไข้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงพูด.

สงฆ์ให้จิ๋วและบาตรนี้แก่ภิกษุผู้พยาบาลไข้แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงจึง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้.

ภิกษุและสามเณรช่วยกันพยาบาลไข้

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง สามเณรรูปหนึ่ง ช่วยกันพยาบาลภิกษุอาพาธ เธออันภิกษุ
และสามเณรนั้นพยาบาลอยู่ ได้ถึงมรณภาพ จึงภิกษุผู้พยาบาลไ้ช้้นั้น ได้มีความปริวิตกว่า เรา
พึงให้ส่วนจิ๋วแก่สามเณรผู้พยาบาลไ้ช้้อย่างไรหนอ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี-
*พระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้มอบส่วนแก่สามเณร
ผู้พยาบาลไ้ช้เท่าๆ กัน.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งมีของใช้มาก มีบริวารมาก ได้ถึงแก่มรณภาพ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุถึง
มรณภาพ สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรจิ๋ว แต่ภิกษุผู้พยาบาลไ้ช้มีอุปการะมาก เราอนุญาตให้สงฆ์มอบ
ไ้ตรจิ๋วและบาตรให้แก่ภิกษุผู้พยาบาลไ้ช้ บรรดาสิ่งของเหล่านั้น สิ่งใดเป็นลหุภัณฑ์ ลหุบริวาร
ถึงนั้นเราอนุญาตให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันแบ่ง บรรดาสิ่งของเหล่านั้น สิ่งใดเป็นครุภัณฑ์
ครุบริวาร สิ่งนั้นเป็นของสงฆ์อยู่ในจตุรทิศ ทั้งที่มาแล้วและยังไม่ว่าง ไม่ควรแบ่ง ไม่ควรแจก.

เรื่องสมათานิตติยมีวัตรเปลื้องกายเป็นต้น

[๑๖๘] ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเปลื้องกายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบ
ทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงพรณาคณะแห่งความมักน้อย
ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร
โดยอเนกปริยาย การเปลื้องกายนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา
ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระ-
*พุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตการเปลื้องกาย
แก่ภิกษุทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบรูช การกระทำของเธอนั้นไม่สมควร
ดูกรโฆมบรูช โฉนเธอจึงได้สมათานการเปลื้องกายที่พวกเดียรฉัตรสมათานแล้ว การกระทำของ
เธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถารับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสมათานการเปลื้องกายที่พวกเดียรฉัตรสมათาน
รูปใดสมათาน ต้องอาบัติอุตถัจจย.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งนุ่งผ้าคารอง รูปหนึ่งนุ่งผ้าเปลือกไม้กรอง รูปหนึ่งนุ่งผ้า
ผลไม้กรอง รูปหนึ่งนุ่งผ้ากัมพลทำด้วยผมคน รูปหนึ่งนุ่งผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์ รูปหนึ่ง
นุ่งผ้าทำด้วยปีกนกเค้า รูปหนึ่งนุ่งหนังสือ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลคำนี้แด่
พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงพรรณาคุณแห่งความมกน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดย
อเนกปริยาย หนังสือนี้ยอมเป็นไปเพื่อความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด
อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอ
ประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตหนังสือแก่ภิกษุทั้งหลาย
ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่สมควร
ดูกรโฆมบุรุษ ไฉนเธอจึงได้ทรงหนังสืออันเป็นธงชัยของเดียรฉัตรเล่า การกระทำของเธอนั้น
ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงหนังสืออันเป็นธงชัยของเดียรฉัตร รูปใดทรง
ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งนุ่งผ้าทำด้วยก้านดอกกรัก รูปหนึ่งนุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระผู้มีพระภาคทรงพรรณา
คุณแห่งความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม
การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ผ้าทำด้วยเปลือกปอนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความมกน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดย
อเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาสขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณาอนุญาต
ผ้าทำด้วยเปลือกปอแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่สมควร
ดูกรโฆมบุรุษ ไฉนเธอจึงได้นุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วได้ทรงทำธรรมิกถารับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงนุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ รูปใดนุ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระฉัพพัคคีย์ทรงจีวรสีครามล้วนเป็นต้น

[๑๖๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทรงจีวรสีครามล้วน ทรงจีวรสีเหลืองล้วน
ทรงจีวรสีแดงล้วน ทรงจีวรสีบานเย็นล้วน ทรงจีวรสีดำล้วน ทรงจีวรสีแสดล้วน ทรงจีวรสี
ชมพูล้วน ทรงจีวรที่ไม่ตัดชาย ทรงจีวรมีชายยาว ทรงจีวรมีชายเป็นลายดอกไม้ ทรงจีวรมีชาย
เป็นแผ่น สวมเสื้อ สวมหมวก ทรงผ้าโทก ประชาชนพากันแบ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาว่า
เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทรงจีวรสีครามล้วน ไม่พึง
ทรงจีวรสีเหลืองล้วน ไม่พึงทรงจีวรสีแดงล้วน ไม่พึงทรงจีวรสีบานเย็นล้วน ไม่พึงทรงจีวรสีดำ

ล้วน ไม่พึงทรงจิวรสีแดงล้วน ไม่พึงทรงจิวรสีชมพูล้วน ไม่พึงทรงจิวรที่ไม่ตัดชาย ไม่พึงทรง
จิวรมีชายยาว ไม่พึงทรงจิวรมีชายเป็นลายดอกไม้ ไม่พึงทรงจิวรมีชายเป็นแผ่น ไม่พึงสวมเสื้อ
ไม่พึงสวมหมวก ไม่พึงทรงผ้าโพก รูปโคทรง ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องจิวรยังไม่เกิดแก่ผู้จำพรรษา

[๑๗๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรยังไม่เกิดขึ้น หลีกไป
เสียบ้าง สีกเสียบ้าง ถึงมรณภาพบ้าง ปฏิญาณเป็นสามเณรบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา
บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตตูลบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริตบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน
บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็น
อาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกฐานไม่ทำคินอาบัติบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่
สละคินทิกฐิอันลามกบ้าง ปฏิญาณเป็นบัณฑิตบ้าง ปฏิญาณเป็นคนลักเพศบ้าง ปฏิญาณเป็น
ผู้เข้ารีตเดียดิษฐ์บ้าง ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่ามารดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้
ฆ่าบิดาบ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณีบ้าง ปฏิญาณเป็น
ผู้ทำลายสงฆ์บ้าง ปฏิญาณเป็นผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงหื้อพระโลหิตบ้าง ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญ
ชนกบ้าง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะนำ ดังต่อไปนี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรยังไม่เกิดขึ้น หลีกไปเสียบ้าง
เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมีอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรยังไม่เกิดขึ้น สีกเสียบ้าง
ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันติมวัตตูล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรยังไม่เกิดขึ้น ปฏิญาณ
เป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา ปฏิญาณ
เป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคินอาบัติ ปฏิญาณ
เป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละคินทิกฐิอันลามก เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมีอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรยังไม่เกิดขึ้น ปฏิญาณ
เป็นบัณฑิต ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก สงฆ์เป็นเจ้าของ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่
ทันได้แบ่งกัน หลีกไปเสียบ้าง เมื่อผู้รับแทนที่สมควรมีอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่
ทันได้แบ่งกัน สีกเสียบ้าง ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณ
เป็นผู้ต้องอันติมวัตตูล สงฆ์เป็นเจ้าของ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หนึ่งในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิวรเกิดขึ้น แต่ยังไม่ทัน
ได้แบ่งกัน ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่าย
เพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐาน

ไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละคืนทิฏฐิอันลามก เมื่อผู้รับแทนที่สมควร มีอยู่ สงฆ์พึงให้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุที่จำพรรษาแล้ว เมื่อจิ๋วเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ทันได้แบ่งกัน ปฏิญาณเป็นบัณฑิต ... ปฏิญาณเป็นอุกโตพญัญชนก สงฆ์เป็นเจ้าของ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิ๋วยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิ๋วในฝ่ายหนึ่ง ด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ นั่นเป็นของสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิ๋วยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิ๋วในฝ่ายนั้นเหมือนกัน ด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายแก่สงฆ์ นั่นเป็นของสงฆ์ฝ่ายเดียว.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิ๋วยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาแล้ว สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิ๋วในฝ่ายหนึ่ง ด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายฝ่ายหนึ่ง นั่นเป็นของเฉพาะฝ่ายหนึ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิ๋วยังไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษา สงฆ์แตกกัน คนทั้งหลายในถิ่นนั้น ถวายน้ำในฝ่ายหนึ่ง ถวายจิ๋วในฝ่ายนั้นเหมือนกัน ด้วยเปล่งวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายแก่ฝ่ายหนึ่ง นั่นเป็นของเฉพาะฝ่ายหนึ่ง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ เมื่อจิ๋วเกิดขึ้นแล้วแก่ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษา แต่ยังไม่ทันได้แบ่ง สงฆ์แตกกัน พึงแบ่งส่วนให้ภิกษุทุกรูปเท่าๆ กัน.

เรื่องพระเวตเถระฝากจิ๋ว

[๑๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเวตเถระฝากจิ๋วแก่ภิกษุรูปหนึ่งไปถวายท่านพระสารีบุตร ด้วยสั่งว่า จงถวายจิ๋วผืนนี้แก่พระเถระ จึ่งในระหว่างทาง ภิกษุรูปนั้นได้ถือเอาจิ๋วผืนเสีย เพราะวิสาสะต่อท่านพระเวตเถระ

กาลต่อมา ท่านพระเวตเถระมาพบท่านพระสารีบุตร จึงเรียนถามว่า ผมฝากจิ๋วมาถวายพระเถระ. พระเถระได้รับจิ๋วผืนนั้นแล้วหรือ ขอรับ?

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ผมยังไม่เห็นจิ๋วผืนนั้นเลย คุณ.

จึ่งท่านพระเวตเถระได้ถามภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ผมฝากจิ๋วมาแก่ท่านให้ถวายพระเถระ ไหนจิ๋วผืนนั้น?

ภิกษุผืนนั้นตอบว่า ผมได้ถือเอาจิ๋วผืนนั้นเสีย เพราะวิสาสะต่อท่าน ขอรับ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสแนะนำ ดังต่อไปนี้:-

เรื่องถือวิสาสะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในข้อนี้ ภิกษุฝากจิ๋วแก่ภิกษุไปด้วยสั่งว่า จงให้จิ๋วผืนนี้แก่ภิกษุผืนนี้ ภิกษุผู้รับฝากถือเอาเสียในระหว่างทาง เพราะวิสาสะต่อผู้ฝาก ถือว่าถือเอาถูกต้อง

จิวรที่เกิดขึ้นมี ๘ มาติกา

[๑๗๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาติกาเพื่อจิวรเกิดขึ้นนี้ มี ๘ คือ

๑. ถวายแก่สีมา
๒. ถวายตามกติกา
๓. ถวายในสถานที่จัดภิกษา
๔. ถวายแก่สงฆ์
๕. ถวายแก่อุภโตสงฆ์
๖. ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว
๗. ถวายเจาะจง
๘. ถวายแก่บุคคล

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สีมา คือ ภิกษุมิจำนวนเท่าใดอยู่ภายในสีมา ภิกษุเหล่านั้นพึงแบ่งกัน

ที่ชื่อว่า ถวายตามกติกา คือ วัดมีหลายแห่ง ยอมให้มีลาภเสมอกัน เมื่อทายกถวาย

ในวัดหนึ่ง ชื่อว่าเป็นอันถวายทุกวัด

ที่ชื่อว่า ถวายในสถานที่จัดภิกษา คือ ถวายในสถานที่ๆ ทายกทำสักการะประจำแก่สงฆ์

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สงฆ์ คือ สงฆ์อยู่พร้อมหน้ากันแบ่ง

ที่ชื่อว่า ถวายแก่อุภโตสงฆ์ คือ แม้มีภิกษุมาก มีภิกษุณีรูปเดียว ก็พึงให้ฝ่ายละครึ่ง

แม้มีภิกษุณีมาก มีภิกษุรูปเดียว ก็พึงให้ฝ่ายละครึ่ง

ที่ชื่อว่า ถวายแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาแล้ว คือ ภิกษุมิจำนวนเท่าใด จำพรรษาอยู่ในอาวาสนั้น ภิกษุเหล่านั้นพึงแบ่งกัน

ที่ชื่อว่า ถวายเจาะจง คือ ถวายเฉพาะยาจก ภัตตาหารของควรเคี้ยว จิวร เสนาสนะ หรือเภสัช

ที่ชื่อว่า ถวายแก่บุคคล คือ ถวายด้วยวาจาว่า ข้าพเจ้าถวายจิวรผืนนี้แก่ภิกษุมีชื่อนี้.

จิวรชั้นชกะ ที่ ๘ จบ.

ในชั้นชกะ มี ๘๖ เรื่อง.

หัวข้อประจำชั้นชกะ

[๑๗๓] ๑. เรื่องคนมั่งมีชาวพระนครราชคฤห์ เห็นหญิงงามเมืองในพระนครเวสาลี กลับมาพระนครราชคฤห์ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นให้พระราชาทรงทราบ ๒. เรื่องบุตรชายของนางสาลาวดี ซึ่งภายหลังเป็นโอรสของเจ้าชายอภัย เพราะเหตุที่ยังมีชีวิต เจ้าชายจึงประทานชื่อว่า ชิวก ๓. เรื่องชิวกเดินทางไปเมืองตักกสิลา เรียนวิชาแพทย์สำเร็จเป็นหมอใหญ่ได้รักษาโรค ซึ่งเป็นอยู่ถึง ๗ ปี หายด้วยการให้หน้ตู่ยา ๔. เรื่องรักษาโรคครีตตีดวงอกของพระเจ้าพิมพิสาร หายด้วยการทายา ๕. เรื่องพระราชทานตำแหน่งแพทย์หลวงประจำพระองค์ พระสนม นางกำนัล พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ๖. เรื่องรักษาเศรษฐีชาวพระนครราชคฤห์ ๗. เรื่องรักษา

เนื่องอกในลำไส้ ๘. เรื่องรักษาโรคสำคัญของพระเจ้าปชโชตหายด้วยให้เสวยพระโอสถผสม
เปรียง ได้รับพระราชทานผ้าคู่ลิ้วยกะเป็นรางวัล ๙. เรื่องทรงพระกายของพระผู้มีพระภาค
ซึ่งหมักหมมด้วยสิ่งอันเป็นโทษให้สดชื่น ๑๐. หมอชีวกทูลถวายพระโอสถ ๓๐ ครั้ง โดย
อบกำนอบล ๓ กำนด้วยยา ๑๑. เมื่อพระตถาคตมีพระกายเป็นปกติแล้ว หมอชีวกทูลขอ
ประทานพร ๑๒. ทรงรับผ้าคู่ลิ้วยกะ ๑๓. พระพุทธานุญาตจีวรที่คฤหัสถ์ถวาย ๑๔. เรื่อง
จีวรบังเกิดมากในพระนครราชคฤห์ ๑๕. เรื่องพระพุทธานุญาตผ้าป่าवार ผ้าไหม ผ้าโกเสาว์
๑๖. เรื่องผ้ากัมพลมีราคากิ่งกาสี ๑๗. เรื่องผ้าชนิดดี ชนิดเลว ทรงสรรเสริญความสันโดษ
๑๘. เรื่องคอยและไม่คอย และก่อนและหลังและพร้อมกันทำกติกากันไว้ ๑๙. เรื่องทายกนำ
จีวรกลับคืนไป ๒๐. เรื่องสมมติเรือนคลัง ๒๑. เรื่องรักษาผ้าในเรือนคลัง ๒๒. เรื่อง
สั่งย้ายเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ๒๓. เรื่องจีวรบังเกิดมาก ๒๔. เรื่องแจกกันส่งเสียงโกลาหล
๒๕. เรื่องจะแบ่งกันอย่างไร ๒๖. เรื่องจะให้แบ่งกันอย่างไร ๒๗. เรื่องแแลกส่วนของตน
๒๘. เรื่องให้ส่วนพิเศษ ๒๙. เรื่องจะให้ส่วนจีวรอย่างไร ๓๐. เรื่องข้อมจีวรด้วยโคมัย
๓๑. เรื่องข้อมด้วยน้ำเย็นและน้ำร้อน ๓๒. เรื่องน้ำข้อมสั้น ๓๓. เรื่องไม่รู้ว่าจะข้อมสูง
หรือไม่สูง ๓๔. เรื่องยกหมอน้ำข้อมลง ๓๕. เรื่องไม่มีภาชนะข้อม ๓๖. เรื่องขยำจีวร
ในถาด ๓๗. เรื่องตากจีวรบนพื้นดิน ๓๘. เรื่องปลวกกัด ๓๙. เรื่องตากจีวรตรงกลาง
๔๐. เรื่องชายจีวรชำรุด ๔๑. เรื่องน้ำข้อมหยดออกชายเดียว ๔๒. เรื่องจีวรแข็ง ๔๓. เรื่อง
จีวรกระด้าง ๔๔. เรื่องใช้จีวรไม่ได้ตัด ๔๕. เรื่องตัดจีวรตามแบบคันทนา ๔๖. เรื่อง
พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุแบกห่อจีวร ๔๗. เรื่องพระศากยมุนีทรงทดลองแล้ว
ทรงอนุญาตผ้า ๓ ผืน ๔๘. เรื่องพระฉัพพัคคีย์ทรงอดิเรกจีวรสำหรับอื่นเข้าบ้าน ๔๙. เรื่อง
อดิเรกจีวรเกิดขึ้น ๕๐. เรื่องอันตรายจากขาดทะเล ๕๑. เรื่องฝนตกพร้อมกัน ๔ ทวีป
๕๒. เรื่องนางวิสาขาขอประทานพร เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝน อาคันตุกภัตตร คมิกภัตตร คิลานภัตตร
คิลานุปัฏฐากภัตตร เกสัช ยาคุประจํา และถวายอุทกสาฎกแก่ภิกษุณีสงฆ์ ๕๓. เรื่องฉันทโกชนะ
ประณีต ๕๔. เรื่องผ้าปูนั่งเล็กเกินไป ๕๕. เรื่องฝัดาดหรืออีสูกอีส ๕๖. เรื่องผ้าเช็ดหน้า
เช็ดปาก ๕๗. เรื่องผ้าเปลือกไม้ ๕๘. เรื่องไตรจีวรบริบูรณ์ ๕๙. เรื่องอธิษฐาน ๖๐. เรื่อง
จีวรขนาดเล็กเท่าไรควรวิกัป ๖๑. เรื่องผ้าอุตราสงค์ที่ทำด้วยผ้าบังสุกุลหนัก ๖๒. เรื่อง
ชายสังฆาฏิไม่เสมอกัน ๖๓. เรื่องด้ายลู่ ๖๔. เรื่องแผ่นผ้าสังฆาฏิลู่ ๖๕. เรื่องผ้าไม่พอ
๖๖. เรื่องผ้าตาม ๖๗. เรื่องจีวรเกิดขึ้นมาก ๖๘. เรื่องเก็บจีวรไว้ในวิหารอันธวัน ๖๙. เรื่อง
ผลอสติ ๗๐. เรื่องภิกษุรูปเดียวจำพรรษา ๗๑. เรื่องภิกษุอยู่รูปเดียวตลอดฤดูกาล ๗๒. เรื่อง
พระเถระสองพี่น้อง ๗๓. เรื่องภิกษุ ๓ รูป จำพรรษาในพระนครราชคฤห์ ๗๔. เรื่อง
พระอุปนันทะจำพรรษาแล้วไปวัดใกล้บ้าน ได้รับส่วนแบ่ง แล้วกลับมาพระนครสาวัตถิตตามเดิม
๗๕. เรื่องพระอุปนันทะจำพรรษา ๒ วัด ๗๖. เรื่องภิกษุอาพาธเป็นโรคท้องร่วง ๗๗. เรื่อง
ภิกษุอาพาธ ๗๘. เรื่องภิกษุและสามเณร ๒ รูปอาพาธ ๗๙. เรื่องเปลือยกาย ๘๐. เรื่อง
นุ่งผ้าคารอง ๘๑. เรื่องนุ่งผ้าเปลือกไม้กรอง ๘๒. เรื่องนุ่งผ้าผลไม้กรอง ๘๓. เรื่อง

นุ่งผ้ากัมพลทำด้วยผมหคน ๘๔. เรื่องนุ่งผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์ ๘๕. เรื่องนุ่งผ้ากัมพลทำด้วย
ขนปีกนกเค้า ๘๖. เรื่องนุ่งหนังสือ ๘๗. เรื่องนุ่งผ้าทำด้วยกำนดอกรัก ๘๘. เรื่อง
นุ่งผ้าทำด้วยเปลือกปอ ๘๙. เรื่องทรงจิวรสีล้วนๆ คือ สีคราม สีแดง สีบานเย็น สีแสด
สีชมพู ทรงจิวไร้มัดชาย มีชายยาว มีชายเป็นลายดอกไม้ มีชายเป็นแผ่น สวมเสื้อ สวมหมวก
ใช้ผ้าโพกศีรษะ ๙๐. เรื่องจิวรยังไม่เกิดขึ้น ภิกษุหลีกไปเสีย ๙๑. เรื่องสงฆ์แตกกัน
๙๒. เรื่องถวายจิวรแก่สงฆ์ในฝ่ายหนึ่ง ๙๓. เรื่องท่านพระเรวตะฝากจิวร ๙๔. เรื่องถือวิสาสะ
๙๕. เรื่องอธิษฐาน ๙๖. เรื่องมาติกาของจิวร ๙ ข้อ.

จัมเปยยขันธกะ

เรื่องพระกัสสปโคตร

[๑๗๔] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ริมฝั่งสระโปกขรณิชื่อคัคครา
เขตจัมปานคร ครั้งนั้น บ้านวาสกคามตั้งอยู่ในกาสิชนบท พระช็อกัสสปโคตรเป็นเจ้าอาวาส
ในวาสกคามนั้นฝึกฝนการก่อสร้าง ถึงความชวนชวายเป็น ทำใจน ภิขุผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา
ฟังมา ที่มาแล้วฟังอยู่เป็นผาสุก และอาวาสนั้นก็ถึงความเจริญรุ่งเรืองไปบุญลย์ สมัยต่อมา ภิกษุ
หลายรูป เทียวจาริกในกาสิชนบท ได้ไปถึงวาสกคาม พระกัสสปโคตรได้เห็นภิกษุเหล่านั้นมา
แต่ไกลเทียว ครั้นแล้วจึงปูอาสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ลุกไปปรับบาตรจิวร
นิมนต์ให้ฉันน้ำ ได้จัดแจงการสงฆ์ ได้จัดแจงกระทิงยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร จึง
พระอาคันตุกะเหล่านั้น ได้หารือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พระเจ้าอาวาสรูปนี้ดีมาก ได้จัดแจง
การสงฆ์ ได้จัดแจงกระทิงยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร ผิดฉะนั้น พวกเราจึงพักอยู่ใน
วาสกคามนี้แหละ ครั้นแล้วได้พักอยู่ในวาสกคามนั้นนั่นเอง จึงพระกัสสปโคตรได้มีความปริวิตก
ความลำบากโดยฐานเป็นอาคันตุกะ ของพระอาคันตุกะเหล่านี้ สงบหายแล้ว พระอาคันตุกะ
ที่ไม่ชำนาญในที่โคจรเหล่านี้ บัดนี้ชำนาญในที่โคจรแล้ว อันการทำ ความชวนชวายเป็นในสกุลคนอื่น
จนตลอดชีวิต ทำได้ยากมาก และการขอที่ไม่เป็นที่พอใจของคนทั้งหลาย ถ้ากระไรเราพึงเลิก
ทำความชวนชวายเป็นยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร ดังนี้ แล้วได้เลิกทำความชวนชวายเป็นยาอุ
ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร

จึงพระอาคันตุกะเหล่านั้นได้หารือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนแล พระเจ้าอาวาส
รูปนี้ จัดแจงการสงฆ์ จัดแจงกระทิงยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร บัดนี้ขอเลิกทำความ
ชวนชวายเป็นยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร อาวุโสทั้งหลาย เดียวนี้พระเจ้าอาวาสรูปนี้ชั่วเสียแล้ว
ผิดฉะนั้นพวกเราจงยกพระเจ้าอาวาสนี้เสีย ต่อมาพระอาคันตุกะเหล่านั้นประชุมกันแล้ว ได้กล่าว
คำนี้ต่อพระกัสสปโคตรว่า อาวุโส เมื่อก่อนแล ท่านได้จัดแจงการสงฆ์ ได้จัดแจงกระทิงยาอุ
ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร บัดนี้ ท่านนั้นเลิกจัดแจงยาอุ ของควรเคี้ยว ภัตตาหารเสียแล้ว
ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม?

พระกัสสปโคตรกล่าวว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น.

พระอัครนาคทะเลานั้น จึงได้ยกพระกัศปโคตรเสียดูแลไม่เห็นอาบิตันที่ จึงพระ-
*กัศปโคตรได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า เราไม่รู้ซื่อนั้นว่า นั้นอาบิตหรือมิใช่อาบิต เราต้องอาบิตแล้ว
หรือไม่ต้อง ถูกยกเสียดูแล้วหรือไม่ถูกยกเสียดู โดยธรรมหรือไม่เป็นธรรม กำเรบหรือไม่กำเรบ
ควรแก่ฐานะหรือไม่ควรแก่ฐานะ ถ้ากระไร เราพึงไปจัมปานครแล้วทูลถามเรื่องนั้นแต่พระผู้มี-
*พระภาค. ครั้นแล้วเก็บเสนาสนะถือบาตรจีวรเดินทางไปจัมปานคร บทจรไปโดยลำดับถึงจัมปานคร
เข้าไปในพระพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พุทธประเพณี

ก็การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครนาคทะเลทั้งหลาย นั้นเป็น
พุทธประเพณี.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสปฏิสันถารต่อพระกัศปโคตรว่า ภิกษุเธอยังพอทนได้
หรือ ยังพอให้อัณฑภาพเป็นไปได้อีกหรือ เธอเดินทางมาด้วยความลำบากน้อยหรือ และเธอมาจากไหน?

พระกัศปโคตรกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนอยู่ได้ ยังพอให้อัณฑภาพเป็นไปได้อีก
พระพุทธเจ้าข้า และข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมาไม่สู้ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า วัสสกคามตั้งอยู่ใน
กาสิชนบท ข้าพระพุทธเจ้าเป็นเจ้าของอาวาสในวัสสกคามนั้น ผักใฝ่ในการก่อสร้าง ถึงความชวนชวย
ว่า ทำไฉน ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา พึงมา ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นผาสุก และอาวาสนี้
พึงถึงความเจริญรุ่งเรืองไปพลุลย์ ครั้งนั้น ภิกษุหลายรูปเที่ยวจาริกในกาสิชนบทได้ไปถึงวัสสกคาม
ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นภิกษุเหล่านั้นกำลังมาแต่ไกลเที่ยว จึงปูอาสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้า ได้ลูกไปรับบาตรจีวร นิมนต์ให้ฉันน้ำ ได้จัดแจงการสงฆ์น้ำ ได้จัดแจงกระถาง
ยาสูบ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร จึงพระอัครนาคทะเลเหล่านั้นได้หรือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
พระเจ้าอาวาสรูปนี้ดีดีมาก ได้จัดแจงการสงฆ์น้ำ ได้จัดแจงกระถางยาสูบของควรเคี้ยว ภัตตาหาร
ผิฉะนั้น พวกเราจึงพักอยู่ในวัสสกคามนี้แหละ ครั้นแล้วได้พักอยู่ในวัสสกคามนั้นนั่นเอง
ข้าพระพุทธเจ้านั้นได้มีความปริวิตกดังนี้ว่า ความลำบากโดยฐานะเป็นอัครนาคทะเลของพระอัครนาคทะเล
เหล่านี้ สงบหายแล้ว ท่านพระอัครนาคทะเลที่ไม่ชำนาญในที่โคจรเหล่านี้ บัดนี้เป็นผู้ชำนาญในที่
โคจรแล้ว อันการทำความชวนชวยในสกุลคนอื่นจนตลอดชีวิต ทำได้ยากมาก และการขอที่ไม่
เป็นที่พอใจของคนทั้งหลาย ถ้ากระไร เราพึงเลิกทำความชวนชวยในยาสูบ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร
ข้าพระพุทธเจ้านั้นได้เลิกทำความชวนชวยในยาสูบของควรเคี้ยว ภัตตาหารแล้ว จึงพระอัครนาคทะเล
เหล่านั้น ได้หรือกันดังนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เมื่อก่อนแลพระเจ้าอาวาสรูปนี้จัดแจงการสงฆ์น้ำ
จัดแจงกระถางยาสูบ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร บัดนี้ เธอเลิกจัดแจงยาสูบ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร
อาวุโสทั้งหลาย เดียวนี้พระเจ้าอาวาสรูปนี้ชั่วเสียแล้ว ผิฉะนั้น พวกเราจึงยกพระเจ้าอาวาสรูปนี้
เสีย ต่อมาจึงประชุมกัน ได้กล่าวคำนี้กะข้าพระพุทธเจ้าว่า เมื่อก่อนแล ท่านได้จัดแจงการสงฆ์น้ำ
ได้จัดแจงกระถางยาสูบ ของควรเคี้ยว ภัตตาหาร บัดนี้ ท่านนั้นเลิกจัดแจงยาสูบ ของควรเคี้ยว
ภัตตาหารเสียแล้ว อาวุโส ท่านต้องอาบิตแล้ว ท่านเห็นอาบิตนั้นไหม ข้าพระพุทธเจ้าตอบว่า
อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบิตที่จะพึงเห็น พระอัครนาคทะเลเหล่านั้นจึงยกข้าพระพุทธเจ้าเสียดูแล

ไม่เห็นอบัติทันที ข้าพระพุทธเจ้าได้มีความปริวิตกว่า เราไม่รู้ซึ้งนั้นว่า นั้นอบัติหรือมิใช่อบัติ เราต้องอบัติแล้วหรือไม่ต้อง ถูกยกเสียแล้วหรือไม่ถูกยกเสีย โดยธรรมหรือไม่เป็นธรรม กำริบหรือไม่กำริบ ควรแก่ฐานะหรือไม่ควรแก่ฐานะ ถ้ากระไร เราพึงไปจัมปานคร แล้วทูลถาม เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ข้าพระพุทธเจ้ามาจากวาสกคามนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุ นั้นไม่เป็นอบัติ นั้นเป็นอบัติหามิได้ เธอไม่ต้องอบัติ เธอต้องอบัติหามิได้ เธอไม่ถูกยกเสีย เธอถูกยกเสียหามิได้ เธอถูกยกเสียโดยกรรมไม่เป็นธรรม กำริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ไปเถิด ภิกษุ เธอจงอาศัยอยู่ในวาสกคามนั้นแหละ.

พระกัสสปโคตรทูลรับสนองพระพุทธดำรัสว่า เป็นอย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า แล้วลุกจาก ที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไปวาสกคาม.

ครั้งนั้น ความรำคาญ ความเดือดร้อน ได้มีแก่พระอัครคันตูกะเหล่านั้นว่า มิใช่ลาภ ของพวกเราหนอ ลาภของพวกเราไม่มีหนอ พวกเราได้ชั่วแล้วหนอ พวกเราไม่ได้ดีแล้วหนอ เพราะพวกเรายกภิกษุผู้บริสุทธิหรืออบัติมิได้เสีย เพราะเรื่องไม่ควร เพราะเหตุไม่ควร อาวุโส ทั้งหลาย ฉะนั้น พวกเราจึงไปจัมปานครแล้ว แสดงโทษที่ล่วงเกิน โดยความเป็นโทษล่วงเกิน ในสำนักพระผู้มีพระภาค. ต่อมาพระอัครคันตูกะเหล่านั้น เก็บงำเสนาสนะ ถือบาตร จีวรเดินไป ทางจัมปานคร บทจรไปโดยลำดับ ถึงจัมปานคร เข้าไปในพระพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

พุทธประเพณี

กิจการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครคันตูกะทั้งหลาย นั้นเป็น พุทธประเพณี.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสปฏิสันถารแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้หรือ พวกเธอเดินทางมามีความลำบากน้อยหรือ และพวกเธอมาแต่ไหน?

อา. พวกข้าพระพุทธเจ้ายังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า และ พวกข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมาไม่ผู้ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า วาสกคามตั้งอยู่ในกาสิชนบท พวกข้าพระพุทธเจ้ามาแต่วาสกคามนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอใช้ไหมที่ยกภิกษุเจ้าอาวาสเสีย?

อา. ใช่ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยกภิกษุเจ้าอาวาสเสีย เพราะเรื่องอะไร เพราะเหตุอะไร?

อา. เพราะเรื่องไม่สมควร เพราะเหตุไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียนแล้วบัญญัติห้าม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่สมควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรโฆณบุรุษ โฉนพวกเธอจึงได้ยก ภิกษุผู้บริสุทธิ ไม่มีอบัติเสีย เพราะเรื่องไม่สมควร เพราะเหตุไม่สมควรเล่า การกระทำของ

พวกเขานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่บริสุทธิไม่มีอาบัติ อันภิกษุไม่พึงยกเสีย
เพราะเรื่องไม่สมควร เพราะเหตุไม่สมควร รูปโดยกเสียด ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทันใดภิกษุเหล่านั้นลุกจากที่นั่ง ทำผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่าชบเตียรลงที่พระยุคลบาทของ
พระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า โทษที่ล่วงเกินได้ล่วง
พวกข้าพระพุทธเจ้าผู้เขลา ผู้หลง ไม่ฉลาด เพราะพวกข้าพระพุทธเจ้าได้ยกภิกษุที่บริสุทธิหาอาบัติ
มิได้เสีย เพราะเรื่องไม่สมควร เพราะเหตุไม่สมควร ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงพระกรุณารับโทษ
ที่ล่วงเกิน เพื่อความสำรวมต่อไป พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เอาเถิด โทษที่ล่วงเกินได้ล่วงพวกเธอผู้เขลา
ผู้หลง ไม่ฉลาด เพราะพวกเธอได้ยกภิกษุที่บริสุทธิ หาอาบัติมิได้เสีย เพราะเรื่องไม่สมควร
เพราะเหตุไม่สมควร แต่เพราะพวกเธอเห็นโทษล่วงเกิน โดยความเป็นโทษล่วงเกิน แล้วทำ
คืบตามธรรม เรารับโทษนั้นของพวกเธอละ แท้จริง ข้อที่ภิกษุเห็นโทษล่วงเกิน โดยความเป็น
โทษล่วงเกิน แล้วทำคืบตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นั้นเป็นความเจริญในอารยะวินัย.

อุกเขปนียกรรม

[๑๗๕] ก็สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายในเมืองจัมปา ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็น
วรรคโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียง โดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมเป็นวรรคโดยธรรม ทำ
กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียว
เสียบ้าง รูปเดียวยกภิกษุ ๒ รูปเสียบ้าง รูปเดียวยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง รูปเดียวยกสงฆ์เสีย
บ้าง สองรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง สองรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง สองรูปยกภิกษุหลายรูป
เสียบ้าง สองรูปยกสงฆ์เสียบ้าง หลายรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง หลายรูปยกภิกษุสองรูปเสีย
บ้าง หลายรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง หลายรูปยกสงฆ์เสียบ้าง สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสียบ้าง
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็ฟังโทษ ดิเตยน์ โพนทนาว่า โฉนภิกษุทั้งหลายในเมือง
จัมปา จึงได้กระทำกรรมเห็นปานนี้เล่า คือ ทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม สงฆ์ต่อสงฆ์ยก
กันเสียบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุทั้งหลาย
ในเมืองจัมปาทำกรรมเห็นปานนี้ คือทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสีย
บ้าง จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดิเตยน์ ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่าดังนี้:-

กรรมที่ใช้ได้และใช้ไม่ได้

[๑๗๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมเป็นวรรคโดยธรรมใช้ไม่ได้ และไม่ควรถา
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรถา

ถ้ากรรมเป็นนรรคโดยธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมเป็นนรรคโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุรูปเดียวยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุสองรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุสองรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุสองรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุสองรูปยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุรูปเดียวเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุสองรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุหลายรูปยกภิกษุหลายรูปเสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ภิกษุหลายรูปยกสงฆ์เสียบ้าง ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
สงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันเสียบ้าง ก็ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ.

กรรม ๔ ประเภท

[๑๗๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กรรมนี้มี ๔ ประเภท คือกรรมเป็นนรรคโดยไม่เป็นธรรม ๑
กรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ๑ กรรมเป็นนรรคโดยธรรม ๑ กรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม ๑

อธิบายกรรม ๔ ประเภท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่เป็นนรรคโดยไม่เป็นธรรมนี้ ชื่อว่า
กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะไม่เป็นธรรม เพราะเป็นนรรค กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำ และ
เราก็ไม่อนุญาต.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรมนี้ ชื่อ
ว่ากำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะไม่เป็นธรรม กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำและเราก็ไม่อนุญาต.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่เป็นนรรคโดยธรรมนี้ ชื่อว่ากำเริบ
ไม่ควรแก่ฐานะ เพราะเป็นนรรค กรรมเห็นปานนี้ไม่ควรทำ และเราก็ไม่อนุญาต.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกรรม ๔ ประเภทนั้น กรรมที่พร้อมเพรียงโดยธรรมนี้ ชื่อว่าไม่
กำเริบ ควรแก่ฐานะ เพราะเป็นธรรม เพราะพร้อมเพรียง กรรมเห็นปานนี้ควรทำ และเราก็
อนุญาต.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุดังกล่าวนี้แล พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แหละว่า
พวกเราจักทำกรรมที่พร้อมเพรียงโดยธรรม.

พระฉัพพัคคีย์ทำกรรมหลายอย่าง

[๑๗๘] โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นวรรคโดย
ไม่เป็นธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมเป็นวรรคโดยธรรม ทำกรรมเป็น
วรรคโดยเทียมธรรม ทำกรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ทำกรรมบกพร่องด้วยอุตตติแต่สมบุรณ์
ด้วยอนุสาวนาบ้าง ทำกรรมบกพร่องด้วยอนุสาวนาแต่สมบุรณ์ด้วยอุตตติบ้าง ทำกรรมบกพร่อง
ทั้งอุตตติบกพร่องทั้งอนุสาวนาบ้าง ทำกรรมเว้นจากธรรมบ้าง ทำกรรมเว้นจากวินัยบ้าง ทำกรรม
เว้นจากสัตตสุสานบ้าง ทำกรรมที่ถูกคัดค้านแล้วและขึ้นทำ ไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้าง
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ จึง
ได้ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมที่ถูกคัดค้านแล้วและ
ขึ้นทำ ไม่เป็นธรรมกำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้างเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุฉัพพัคคีย์
ทำกรรมเห็นปานนี้ คือ ทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ทำกรรมที่ถูกคัดค้านแล้วและขึ้นทำ
ไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะบ้างจริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย
ว่าดังนี้:-

กรรมที่ใช้ไม่ได้

[๑๗๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมเป็นวรรคโดยธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมบกพร่องด้วยอุตตติ สมบุรณ์ด้วยอนุสาวนา ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมบกพร่องด้วยอนุสาวนาสมบุรณ์ด้วยอุตตติ ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมบกพร่องทั้งอุตตติ บกพร่องทั้งอนุสาวนา ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
กรรมแม้แยกจากธรรม ก็ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
กรรมแม้แยกจากวินัย ก็ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
กรรมแม้แยกจากสัตตสุสาน ก็ใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ
ถ้ากรรมที่ถูกคัดค้านแล้วและขึ้นทำ ไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ก็ใช้ไม่ได้
และไม่ควรรทำ.

กรรม ๖ ประเภท

[๑๘๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กรรมนี้มี ๖ ประเภท คือ กรรมไม่เป็นธรรม ๑ กรรมเป็น
วรรค ๑ กรรมพร้อมเพรียง ๑ กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม ๑ กรรมพร้อมเพรียงโดยเทียม
ธรรม ๑ กรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม ๑.

หน้ากันไม่คัดค้าน ชื่อว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม

ในบัญญัติจุดตุลกรรม ถ้าภิกษุสวดกรรมวาจาจาก่อน ตั้งญัตติทีหลัง ภิกษุผู้เข้ากรรมมีจำนวนเท่าใด ภิกษุเหล่านั้นมาประชุม นำฉันทะของภิกษุผู้ควรฉันทะมา อยู่พร้อมหน้ากันไม่คัดค้าน ชื่อว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม.

อธิบายกรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม

[๑๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง กรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม เป็นไฉน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในบัญญัติทุติยกรรม ถ้าภิกษุตั้งญัตติก่อน ทำกรรมด้วยสวดกรรมวาจาหนเดียวทีหลัง ภิกษุผู้เข้ากรรมมีจำนวนเท่าใด ภิกษุเหล่านั้นมาประชุม นำฉันทะของภิกษุผู้ควรฉันทะมา อยู่พร้อมหน้ากันไม่คัดค้าน ชื่อว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในบัญญัติจุดตุลกรรม ถ้าภิกษุตั้งญัตติก่อน ทำกรรมด้วยสวดกรรมวาจาตามครั้งที่หลัง ภิกษุผู้เข้ากรรมมีจำนวนเท่าใด ภิกษุเหล่านั้นมาประชุม นำฉันทะของภิกษุผู้ควรฉันทะมา อยู่พร้อมหน้ากันไม่คัดค้าน ชื่อว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากรรมพร้อมเพรียงโดยธรรม.

สงฆ์ ๕ ประเภท

[๑๕๗] สงฆ์มี ๕ คือ ภิกษุสงฆ์จตุรวรรค ๑. ภิกษุสงฆ์ปญฺจวรรค ๑. ภิกษุสงฆ์ทสววรรค ๑. ภิกษุสงฆ์วิสติวรรค ๑. และภิกษุสงฆ์อดิเรกวิสติวรรค ๑.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในภิกษุสงฆ์เหล่านั้น ภิกษุสงฆ์จตุรวรรคพร้อมเพรียงกันโดยธรรม เข้ากรรมได้ในกรรมทุกอย่าง เว้นกรรม ๓ อย่าง คือ อุปสมบท ปวารณา อัมภาน

ภิกษุสงฆ์ปญฺจวรรค พร้อมเพรียงกันโดยธรรม เข้ากรรมได้ในกรรมทุกอย่าง เว้นกรรม ๒ อย่าง คือ อุปสมบทในมัชฌิมชนบท และอัมภาน

ภิกษุสงฆ์ทสววรรค พร้อมเพรียงกันโดยธรรม เข้ากรรมได้ในกรรมทุกอย่าง เว้นอัมภานกรรมอย่างเดียว

ภิกษุสงฆ์วิสติวรรค พร้อมเพรียงกันโดยธรรม เข้ากรรมได้ในกรรมทุกอย่าง

ภิกษุสงฆ์อดิเรกวิสติวรรค พร้อมเพรียงกันโดยธรรม เข้ากรรมได้ในกรรมทุกอย่าง.

กรรมที่สงฆ์จตุรวรรคทำ

[๑๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์จตุรวรรคจะทำ สงฆ์มีภิกษุณีเป็นที่ ๔ ทำกรรมกรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ.

ถ้ากรรมที่สงฆ์จตุรวรรคจะทำ สงฆ์สักขมานาเป็นที่ ๔ มีสามเณรเป็นที่ ๔ มีสามเณรีเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้บอกลาสิกขาเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ต้องอันติมัตถุเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่ ๔ มีบัณเฑาะก์เป็นที่ ๔ มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้เข้ารีตเดียรฉิยเป็นที่ ๔ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ทำมาตุฆาตเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ทำปิตฆาต

เป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ทำอรหันตสมาตเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณีเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๔ มีอุกโตพญชชนกเป็นที่ ๔ มีภิกษุนานาสังวาสเป็นที่ ๔ มีภิกษุผู้อยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๔ มีภิกษุอยู่ในเวหาสดด้วยฤทธิเป็นที่ ๔ สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ ๔ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ.

กรรมที่สงฆ์จตุรวรรคทำ จบ.

กรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ

[๑๘๕] ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณีเป็นที่ ๕ ทำกรรมกรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ

ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๕ มีสามเณรเป็นที่ ๕ มีสามเณรีเป็นที่ ๕ มีภิกษุบอกลาสิกขาเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ต้องอันติมัตตเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคินอาบัติเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่ ๕ มีบัณเฑาะก์เป็นที่ ๕ มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๕ มีภิกษุเข้ารีตเดียรถีย์เป็นที่ ๕ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ทำมาตุฆาตเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ทำปิตุฆาตเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ทำอรหันตสมาตเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณีเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๕ มีอุกโตพญชชนกเป็นที่ ๕ มีภิกษุนานาสังวาสเป็นที่ ๕ มีภิกษุอยู่ในสีมาต่างกันเป็นที่ ๕ มีภิกษุผู้อยู่ในเวหาสดด้วยฤทธิเป็นที่ ๕ สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใดมีผู้นั้นเป็นที่ ๕ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ.

กรรมที่สงฆ์ปัญจวรรคทำ จบ.

กรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ

[๑๘๖] ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณีเป็นที่ ๑๐ ทำกรรมกรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรรทำ.

ดูรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์ทศวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๑๐ มีสามเณรเป็นที่ ๑๐ มีสามเณรีเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้บอกลาสิกขาเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ต้องอันติมัตตเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคินอาบัติเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละทิฏฐิบาปเป็นที่ ๑๐ มีบัณเฑาะก์เป็นที่ ๑๐ มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้เข้ารีตเดียรถีย์เป็นที่ ๑๐ มีสัตว์ดิรัจฉานเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำมาตุฆาตเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำปิตุฆาตเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำอรหันตสมาตเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณีเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๑๐ มีอุกโตพญชชนกเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุนานาสังวาสเป็นที่ ๑๐

มีภิกษุอยู่ในสี่มาต่างกันเป็นที่ ๑๐ มีภิกษุผู้อยู่ในเวหาสดด้วยฤทธิ์เป็นที่ ๑๐ สงฆ์ทำกรรม
แก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ ๑๐ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ.

กรรมที่สงฆ์ทวารรคทำ จบ.

กรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ

[๑๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ สงฆ์มีภิกษุณเฑาะเป็นที่ ๒๐ ทำกรรม
กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรทำ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ สงฆ์มีสิกขมานาเป็นที่ ๒๐ มีสามเณร
เป็นที่ ๒๐ มีสามเณรีเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้บอกลาสิกขาเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ต้อง
อันติมัตตฤเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ถูก
สงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคืนอาบัติเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ละสติฎฐิบาปเป็นที่
๒๐ มีภิกษุลักเพศเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ชำระเดียรฉัตรเป็นที่ ๒๐ มีสัตว์ดิรัจฉาน
เป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ทำมาตุฆาตเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ทำปิตุฆาตเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้
ทำอหันทฆาตเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณเฑาะเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ทำสังฆเภทเป็น
ที่ ๒๐ มีภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาทเป็นที่ ๒๐ มีอุภโตพยัญชนกเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุ
นานาสังวาสเป็นที่ ๒๐ มีภิกษุอยู่ในสี่มาต่างกันเป็นที่ ๒๐ สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้
นั้นเป็นที่ ๒๐ ทำกรรม กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่ควรทำ.

กรรมที่สงฆ์วิสติวรรคทำ จบ.

กรรมที่สงฆ์จตุรรรคเป็นต้นทำ

[๑๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้อยู่ปริวาสเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชัก
เข้าหาอาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้อยู่ปริวาสนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอัพทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้
และไม่ควรทำ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิมเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชัก
เข้าหาอาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิมนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอัพทาน กรรมนั้น
ใช้ไม่ได้ และไม่ควรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรมานัตเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชักเข้าหา
อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรมานัตนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอัพทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่
ควรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ประพฤติมานัตเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชักเข้าหา
อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ประพฤติมานัตนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอัพทาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้
และไม่ควรทำ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสงฆ์มีภิกษุผู้ควรอัพทานเป็นที่ ๔ ฟังให้ปริวาส ฟังชักเข้าหา

อาบัติเดิม ฟังให้มานัต มีภิกษุผู้ควรอัฏฐานนั้นเป็นที่ ๒๐ ฟังอัฏฐาน กรรมนั้นใช้ไม่ได้ และไม่
ไม่ควรทำ.

ปฏิโกสนา ๒ อย่าง

[๑๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น บางคนคัดค้าน
ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใครเล่าคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณี คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

สิกขมานา

สามเณร

สามเณรี

ภิกษุผู้บอกลาสิกขา

ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ

ภิกษุวิกัจฉริต

ภิกษุผู้มีจิตฟุ้งซ่าน

ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่เห็นอาบัติ

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่ทำคืนอาบัติ

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานไม่สละทิฐิรูปาป

บัณเฑาะก์

ภิกษุลักเพศ

ภิกษุเข้ารีตเดียรธีย์

สัตว์ดิรัจฉาน

ภิกษุผู้ฆ่ามารดา

ภิกษุผู้ฆ่าบิดา

ภิกษุผู้ฆ่าพระอรหันต์

ภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุณี

ภิกษุผู้ทำสังฆเภท

ภิกษุผู้ทำโลหิตุปบาท

อุกโตพยัญชนก

ภิกษุนานาสังวาส

ภิกษุผู้อยู่ในสี่มาต่างกัน

ภิกษุผู้อยู่ในเวหาสด้วยฤทธิ์

สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด ผู้นั้นคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่านี้แล คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ไม่ขึ้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใครเล่าคัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุปกตัตตะมีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสี่มาเดียวกัน
โดยที่สุดแม้ภิกษุผู้นั่งอยู่บนอาสนะติดกันบอกให้รู้ คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้แล คัดค้านในท่ามกลางสงฆ์ขึ้น.

นิสสรณา ๒ อย่าง

[๑๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสรณาการขับออกนี้มี ๒ อย่าง คือมีบุคคลที่ยังไม่ถึงการ
ขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก บางคนเป็นอันสงฆ์ขับออกดีแล้ว บางคนเป็นอันสงฆ์ขับออกไม่ดี

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดใดยังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็น
อันขับออกไม่ดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติ ถ้าสงฆ์ขับเธอออก
เป็นอันขับออกไม่ดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้ เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออกเป็นอัน
ขับออกไม่ดี

๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดใดยังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็น
อันขับออกดีแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพาล ไม่ฉลาด มีอาบัตินอก มีมารยาท
ไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับพวกคฤหัสถ์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร ถ้าสงฆ์ขับเธอออก
เป็นอันขับออกดีแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้ เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการขับออก ถ้าสงฆ์ขับเธอออก เป็น
อันขับออกดีแล้ว.

โอสารณา ๒ อย่าง

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โอสารณาการรับเข้าห่มนี้มี ๒ อย่าง คือมีบุคคลที่ยังไม่ถึง
การรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม บางคนเป็นอันรับเข้าดี บางคนเป็นอันรับเข้าไม่ดี

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลชนิดใดยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม
เป็นอันรับเข้าไม่ดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัณฑะกะยังไม่ถึงการรับเข้าห่ม ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าห่ม เป็นอันรับเข้า
ไม่ดี

คนลักเพศ

คนเข้ารีตเดียรธีย์

สัตว์ดิรัจฉาน

คนผู้ฆ่ามารดา

คนผู้ฆ่าบิดา

คนผู้มาพระอรหันต์

คนผู้ประทุษร้ายภิกษุณี

คนผู้ทำสังฆเภท

คนผู้ทำโลหิตตูปบาท

อุกโทพยัชชนก ยังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าไม่ได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าไม่ได้

๒. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง บุคคลชนิดใดที่ยังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าดีแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนมือด้วน ยังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าดีแล้ว

คนเท้าด้วน

คนทั้งมือและเท้าด้วน

คนหูขาด

คนจมูกแหว่ง

คนทั้งหูขาดจมูกแหว่ง

คนนิ้วมือนิ้วเท้าขาด

คนมึ่งามมืองามเท้าขาด

คนเอ็นขาด

คนมือเป็นแผ่น

คนค่อม

คนเตี้ย

คนคอพอก

คนมีเครื่องหมายติดตัว

คนมีรอยเมี้ยนด้วยหวาย

คนถูกประกาศให้จับ

คนเท้าปุก

คนมีโรคเรื้อรัง

คนแปลกเพื่อน

คนตาบอดข้างเดียว

คนง่อย

คนกระจอก

คนเป็นโรคอัมพาต

คนมีอิริยาบถขาด

คนชราทุพพลภาพ

คนตาบอดสองข้าง

คนใบ้

คนหูหนวก

คนทั้งบอดและใบ้

คนทั้งบอดและหนวก

คนทั้งใบ้และหนวก

คนทั้งบอด ใบ้ และหนวก ยังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าดีแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนี้ เรากล่าวว่ายังไม่ถึงการรับเข้าหมู่ ถ้าสงฆ์รับเธอเข้าหมู่ เป็นอันรับเข้าดีแล้ว.

วาสภคามภานุวาร ที่ ๑ จบ.

อุกเขปนียกรรมที่ไม่เป็นกรรม

[๑๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่เห็นอาบัติ สงฆ์หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม? เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะเห็น สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ชื่อว่ากรรมไม่เป็นกรรม

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ทำคืนอาบัติ สงฆ์ หรือภิกษุหลายรูปหรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว จงทำคืนอาบัตินั้นเสีย เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะทำคืน สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติ ชื่อว่ากรรมไม่เป็นกรรม

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่สละทิฏฐิลามก สงฆ์หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านมีทิฏฐิลามก จงสละทิฏฐิลามกนั้นเสีย เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีทิฏฐิลามกที่จะสละ สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่สละทิฏฐิลามก ชื่อว่ากรรมไม่เป็นกรรม.

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่เห็นอาบัติ และไม่ทำคืนอาบัติสงฆ์ หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม? จงทำคืนอาบัตินั้นเสีย เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะเห็น ไม่มีอาบัติที่จะทำคืน สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติและฐานไม่ทำคืน ชื่อว่ากรรมไม่เป็นกรรม.

อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่เห็นอาบัติ และไม่สละทิฏฐิลามก สงฆ์หรือภิกษุหลายรูป หรือรูปเดียว โจทก์เธอว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติแล้ว ท่านเห็นอาบัตินั้นไหม ท่านมีทิฏฐิลามก จงสละทิฏฐิลามกนั้นเสีย เธอพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะเห็น ไม่มีทิฏฐิลามกที่จะสละ สงฆ์ยกเธอเสียฐานไม่เห็นอาบัติ และฐานไม่สละทิฏฐิลามก

กรรมแก่ภิกษุผู้รวบรวมพหุวินัยทำตชชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปายติกากรรม ทำนียสกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรตชชนียกรรม ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม ทำปฏิสารณียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ให้ปริวาส
แก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ชักภิกษุผู้ควรปริวาสเข้าหาอาบัติเดิม ให้ม่านตแก่ภิกษุผู้ควร
ชักเข้าหาอาบัติเดิม อัphanภิกษุผู้ควรม่านต ให้ภิกษุผู้ควรอัphanให้อุปสมบทกุลบุตร อย่างนี้
แลอุบาลี ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ

[๒๐๐] อุ. กรรมที่ควรทำในที่พร้อมหน้า สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำในที่พร้อมหน้า
การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรมวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาลี การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัย

อุ. สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำกรรมที่ควรสอบถามแล้วทำโดยสอบถาม ทำกรรม
ที่ควรทำตามปฏิญาณ โดยการปฏิญาณ ให้สติวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย ให้อุมพหุวินัย
แก่ภิกษุผู้รวบรวมพหุวินัย ทำตัสสปายติกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปายติกากรรม ทำตชชนีย-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรตชชนียกรรม ทำนียสกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม ทำปัพพาชนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ทำอุกเขปนีย-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิมซึ่งภิกษุ
ผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้ม่านตแก่ภิกษุผู้ควรม่านต อัphanภิกษุผู้ควรอัphan อุปสมบท
กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาลี การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัย กรรมที่ควรทำในที่พร้อมหน้า
สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำในที่พร้อมหน้า อย่างนี้แล อุบาลี ชื่อว่า กรรมเป็นธรรม เป็นวินัย
และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมไม่มีโทษ.

อุบาลี สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำกรรมที่ควรสอบถามแล้วทำโดยสอบถาม ทำกรรม
ที่ควรทำตามปฏิญาณ โดยการปฏิญาณ ให้สติวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย ให้อุมพหุวินัยแก่ภิกษุ
ผู้รวบรวมพหุวินัย ทำตัสสปายติกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปายติกากรรม ทำตชชนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรตชชนียกรรม ทำนียสกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม ทำปัพพาชนียกรรมแก่
ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ทำอุกเขปนีย-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิมซึ่ง
ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้ม่านตแก่ภิกษุผู้ควรม่านต อัphanภิกษุผู้ควรอัphan
อุปสมบทกุลบุตรผู้ควรอุปสมบท อย่างนี้แล อุบาลี ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัย และการ
กระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมไม่มีโทษ.

[๒๐๑] อุ. สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ให้อุมพหุวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย ให้สติวินัย
แก่ภิกษุผู้รวบรวมพหุวินัย การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมเป็นธรรมเป็นวินัยหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาลี การกระทำนั้นชื่อว่า กรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย.

อุ. สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำตัสสปายติกากรรมแก่ภิกษุผู้รวบรวมพหุวินัย ให้อุมพหุ-

ปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม
ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิมซึ่งภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้
มานัตแก่ภิกษุผู้ควรมานัต อphanภิกษุผู้ควรอphan อุปสมบทกุลบุตรผู้ควรอุปสมบท การ
กระทำนั้นชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัย หรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

ภ. อุบาสิกา การกระทำนั้นชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัย อุบาสิกา สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน
ให้สัตวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ให้อมุพหวินัยแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย อย่างนี้แล อุบาสิกา
ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมไม่มีโทษ.

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ให้อมุพหวินัยแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ทำตัสสปาปิยติกากรรม
แก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยติกากรรม ทำตัชชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัชชนียกรรม ทำนียสกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปัพพาชนียกรรม ทำปฏิสารณีย-
*กรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ให้
ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรปริวาส ชักเข้าหาอาบัติเดิมซึ่งภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัตแก่
ภิกษุผู้ควรมานัต อphanภิกษุผู้ควรอphan อุปสมบทกุลบุตรผู้ควรอุปสมบท อย่างนี้แล
อุบาสิกา ชื่อว่ากรรมเป็นธรรม เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมไม่มีโทษ.

[๒๐๓] ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงฆ์
ผู้พร้อมเพรียงกันให้อมุพหวินัยแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากรรมไม่
เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ.

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำตัสสปาปิยติกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ทำตัชชนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ทำนียสกรรมแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควร
สัตวินัย ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย
ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรสัตวินัย ชักภิกษุผู้ควรสัตวินัยเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัตแก่ภิกษุผู้
ควรสัตวินัย อphanภิกษุผู้ควรสัตวินัย ให้ภิกษุผู้ควรสัตวินัยให้อุปสมบทกุลบุตร อย่าง
นี้แล ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อม
มีโทษ.

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำตัสสปาปิยติกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย อย่างนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำตัชชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ทำนียสกรรมแก่
ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ทำปฏิสารณียกรรมแก่
ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควร
อมุพหวินัย ชักภิกษุผู้ควรอมุพหวินัยเข้าหาอาบัติเดิม ให้มานัตแก่ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย
อphanภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย ให้ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัยให้อุปสมบทกุลบุตร ให้สัตวินัยแก่
ภิกษุผู้ควรอมุพหวินัย อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลายชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการ
กระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันทำตักขณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม ทำนียสการม
แก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม ทำปัพพาทนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม
ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม ทำอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปา-
*ปิยสิกการม ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม ให้สติวินัยแก่ภิกษุผู้ควร
ตัสสปาปิยสิกการม ให้อัมพหวินัยแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปาปิยสิกการม อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลาย
ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และการกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ.

สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำนียสการมแก่ภิกษุผู้ควรตักขณียกรรม ทำปัพพาทนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรนียสการม ทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปัพพาทนียกรรม ทำอุกเขปนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารณียกรรม ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ชักภิกษุผู้ควร
ปริวาสเข้าหาอาบัติเดิม ให้ฆานัตแก่ภิกษุผู้ควรชักเข้าหาอาบัติเดิม อัphanภิกษุผู้ควร
ฆานัต ให้ภิกษุผู้ควรอัphanให้อุปสมบทกุลบุตร ให้สติวินัยแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท
ให้อัมพหวินัยแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ทำตัสสปาปิยสิกการมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท
ทำตักขณียกรรมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ทำนียสการมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ทำ
ปัพพาทนียกรรมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ทำปฏิสารณียกรรมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท
ทำอุกเขปนียกรรมแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ให้ปริวาสแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท ชัก
กุลบุตรผู้ควรอุปสมบทเข้าหาอาบัติเดิม ให้ฆานัตแก่กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท อัphan
กุลบุตรผู้ควรอุปสมบท อย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากรรมไม่เป็นธรรม ไม่เป็นวินัย และ
การกระทำอย่างนี้ สงฆ์ย่อมมีโทษ.

อุบาลีปุจฉาภาณวาร ที่ ๒ จบ.

ตักขณียกรรม

[๒๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ
ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรึกษาคกลงกัน
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท
ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เอาละ พวกเราจะลงตักขณียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็น
วรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงตักขณียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม้อื่น
แม้อาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล
ถูกสงฆ์เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงตักขณียกรรม เอาละ พวกเราจะลงตักขณียกรรมแก่เธอดังนี้
แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรมลงตักขณียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาส
นั้นสู่อาวาสแม้อื่น แม้อาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรมลงตักขณียกรรม เอาละ พวกเราจะลง
ตักขณียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยธรรมลงตักขณียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้น
ไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม้อื่น แม้อาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า

ทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรมลงตัชชนียกรรม เอาละ พวกเรา
จะลงตัชชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น
ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม่อื่น แมในอาวาสนั้นภิกษุทั้งหลายก็ได้ปริกษาคกลงกัน
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงตัชชนียกรรม
เอาละ พวกเราจะลงตัชชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม ลง
ตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม่อื่น แมในอาวาสนั้น
ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์พร้อมเพรียงกัน
โดยไม่เป็นธรรมลงตัชชนียกรรม เอาละ พวกเราจะลงตัชชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็น
วรรคโดยธรรมลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม่อื่น แม
ในอาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์
เป็นวรรคโดยธรรมลงตัชชนียกรรม เอาละ พวกเราจะลงตัชชนียกรรมแก่เธอดังนี้ แล้วได้เป็น
วรรคโดยเทียมธรรมลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น.

นียสกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมเป็นต้น

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาดมีอาบัติมาก
มีมารยาทไม่สมควร อยู่คฤคสิกับคฤหัสถ์ ด้วยการคฤคสิอันไม่สมควร ในเรื่องนั้น ถ้า
ภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด
มีอาบัติมาก มีมารยาทไม่สมควร อยู่คฤคสิกับคฤหัสถ์ ด้วยการคฤคสิอันไม่สมควร เอาละ
พวกเราจะลงนียสกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงนียสกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น
ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม่อื่น แมในอาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปริกษาคกลงกัน
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงนียสกรรม เอาละ
พวกเราจะลงนียสกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรมลงนียสกรรมแก่ภิกษุ
รูปนั้น เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม
พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

ปัพพาชนียกรรม

[๒๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล มีมารยาท
เลวทราม ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล
เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล มีมารยาทเลวทราม เอาละ พวกเราจงลงปัพพาชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้
แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้น
สู่อาวาสแม่อื่น แมในอาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรมลงปัพพาชนียกรรม เอาละ พวกเราจะลงปัพพา
*ชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม ลงปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุ
รูปนั้น เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม
พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

ปฏิสารณียกรรม

[๒๑๑] ดุกริกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมดำ ย่อมบริภาษพวกคฤหัสถ์ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรินิพพานอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ย่อมดำ ย่อมบริภาษพวกคฤหัสถ์ เอาละ พวกเราจะลงปฏิสารณียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรค โดยไม่เป็นธรรม ลงปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

อุกเขปนียกรรม

[๒๑๒] ดุกริกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว ไม่ปรารธนาจะเห็น อาบัติในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรินิพพานอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ต้องอาบัติแล้ว ไม่ปรารธนาจะเห็นอาบัติ เอาละ พวกเราจะลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่เห็น อาบัติแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่เห็นอาบัติแก่ ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียม ธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว ไม่ปรารธนาจะทำคืนอาบัติ ในเรื่องนั้น ภิกษุทั้งหลายได้ปรินิพพานอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ต้องอาบัติ แล้ว ไม่ปรารธนาจะทำคืนอาบัติ เอาละ พวกเราจะลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่ทำคืนอาบัติแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่ทำคืนอาบัติแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อม เพรียงกันโดยเทียมธรรม พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่ปรารธนาจะสละทิฏฐิบาปในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรินิพพานอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ไม่ปรารธนาจะสละ ทิฏฐิบาป เอาละ พวกเราจะลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็น วรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงอุกเขปนียกรรม ฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียง กันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดย เทียมธรรม พึงแต่งจักรเหมือนหนหลัง.

ขอรະงับตักขณียกรรม

[๒๑๓] ดุกริกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงตักขณียกรรมแล้ว ประพฤติ โดยชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอรະงับตักขณียกรรม ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุ ทั้งหลายได้ปรินิพพานอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงตักขณียกรรมแล้ว ประพฤติโดยชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอรະงับตักขณียกรรม เอาละ พวก เราจะระงับตักขณียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับตักขณียกรรมแก่ ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นไปจากอาวาสนั้นสู่อาวาสแม้อื่น แม้อินอาวาสนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ได้

อาบัติ แล้วประพฤติดุขชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับอุกเขปนียกรรมฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมฐานไม่ทำคืนอาบัติ แล้วประพฤติดุขชอบ หายเยอหยิ่ง
ประพฤติกแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับอุกเขปนียกรรมฐานไม่ทำคืนอาบัติ เอาละ พวกเราจะระงับ
อุกเขปนียกรรมฐานไม่ทำคืนอาบัติแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับ
อุกเขปนียกรรมฐานไม่ทำคืนอาบัติแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม พึงแต่งจักร
เหมือนหนหลัง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฐฐิ
บาปแล้ว ประพฤติดุขชอบ หายเยอหยิ่ง ประพฤติกแก้ตัวได้ จึงขอระงับอุกเขปนียกรรมฐาน
ไม่สละทิฐฐิบาป ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฐฐิบาป แล้วประพฤติดุขชอบ หายเยอหยิ่ง
ประพฤติกแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฐฐิบาป เอาละ พวกเราจะระงับ
อุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฐฐิบาปแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับ
อุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฐฐิบาปแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็น
วรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม พึงแต่งจักร
เหมือนหนหลัง.

ตัชชนียกรรม

[๒๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ
ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปรึกษาคกลงกัน
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท
ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เอาละ พวกเราจะลงตัชชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็น
วรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า
กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียม
ธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมเป็นวรรค
โดยไม่เป็นธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรม
ต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที.

[๒๑๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมก่อความบาดหมาง ก่อการ
ทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้
ปรึกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ
ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เอาละ พวกเราจะลงตัชชนียกรรมแก่เธอ
ดังนี้ แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรมลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุม
นั้น กล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม

ในที่ประชุม นั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที.

นิตยกรรม

[๒๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นคนเขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มีมรรยาทไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายปรึกษาตกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แลเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก มีมรรยาทไม่สมควร อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร เอาละ พวกเราจะลงนิตยกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงนิตยกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม สงฆ์ผู้นั้นอยู่ในที่ประชุม นั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

ปัพพาชนียกรรม

[๒๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายปรึกษาตกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล เป็นผู้ประทุษร้ายสกุล มีความประพฤติเลวทราม เอาละ พวกเราจะลงปัพพาชนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุม นั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

ปฏิสารณียกรรม

[๒๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมด่า ย่อมบริภาษพวกคฤหัสถ์ ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายปรึกษาตกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ย่อมด่า ย่อมบริภาษพวกคฤหัสถ์ เอาละ พวกเราจะลงปฏิสารณียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรค

ถ้าภิกษุทั้งหลายปรึกษาคงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ไม่ปรารถนาจะสละ
ทิฏฐิบาป เอาละ พวกเราจะลงอุกเขปนิยกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็น
วรรคโดยไม่เป็นธรรม ลงอุกเขปนิยกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกัน
โดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดย
เทียมธรรม สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรม
พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม
กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียง
กันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ บรรดา
ภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

ขอรَضับตัชชนิยกรรม

[๒๒๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงตัชชนิยกรรม แล้วประพฤติ
โดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอรَضับตัชชนิยกรรมในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลาย
ปรึกษาคงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงตัชชนิยกรรม แล้วประพฤติ
โดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอรَضับตัชชนิยกรรม เอาละ พวกเราจะ
ระَضับตัชชนิยกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระَضับตัชชนิยกรรมแก่ภิกษุ
รูปนั้น สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อม
เพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรม
พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องการทำใหม่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่
เป็นธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที.

[๒๒๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงตัชชนิยกรรม แล้วประพฤติ
โดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอรَضับตัชชนิยกรรมในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลาย
ได้ปรึกษาคงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงตัชชนิยกรรมแล้ว
ประพฤติโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอรَضับตัชชนิยกรรม เอาละ
พวกเราจะระَضับตัชชนิยกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม ระَضับตัชช-
*นิยกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม
กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม
กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียง
กันโดยไม่เป็นธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ
กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที.

ขอระงับนิยสกรรม

[๒๓๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงนิยสกรรม แล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับนิยสกรรมในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลาย ได้ปริกษาทกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงนิยสกรรม แล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับนิยสกรรม เอาละ พวกเราจะระงับนิยสกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับนิยสกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

ขอระงับปัพพาทนียกรรม

[๒๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงปัพพาทนียกรรม แล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวไป จึงขอระงับปัพพาทนียกรรม ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาทกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงปัพพาทนียกรรม แล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับปัพพาทนียกรรม เอาละ พวกเราจะระงับปัพพาทนียกรรมแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ระงับปัพพาทนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุม นั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุม นั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

ขอระงับปฏิสารณียกรรม

[๒๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงปฏิสารณียกรรมแล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับปฏิสารณียกรรม ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาทกลงกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงปฏิสารณีย-
*กรรม แล้วประพฤติกุศลโดยชอบ หายเยื่อหยิ่ง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับปฏิสารณียกรรม

เป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม
กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม และพวกที่
กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่
ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

[๒๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมฐาน
ไม่สละทิฏฐิบาป แล้วประพฤติโดยชอบ หายเยื่อหึง ประพฤติแก้ตัวได้ จึงขอระงับ
อุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาปในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุทั้งหลายได้ปริกษาคกลงกันอย่างนี้ว่า
อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้แล ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาป แล้วประพฤติ
โดยชอบ หายเยื่อหึง ประพฤติแก้ตัวได้ บัดนี้ ขอระงับอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาป
เอาละ พวกเราจะระงับอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่เธอ ดังนี้ แล้วได้เป็นวรรค
โดยไม่เป็นธรรม ระงับอุกเขปนียกรรมฐานไม่สละทิฏฐิบาปแก่ภิกษุรูปนั้น พร้อมเพรียงกันโดย
ไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงกันโดยเทียม
ธรรม สงฆ์ผู้อยู่ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม กรรมพร้อม
เพรียงกันโดยไม่เป็นธรรม กรรมเป็นวรรคโดยธรรม กรรมเป็นวรรคโดยเทียมธรรม กรรม
พร้อมเพรียงกันโดยเทียมธรรม กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมพร้อมเพรียงกันโดย
เทียมธรรม และพวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้อง
ทำใหม่ บรรดาภิกษุในที่ประชุมนั้น สองพวกนี้เป็นธรรมวาที. ๕ วาระนี้ท่านย่อไว้.

จัมเปยขันธกะ ที่ ๕ จบ.

ในขันธกะนี้มี ๓๘ เรื่อง.

หัวข้อประจำขันธกะ

[๒๓๗] ๑. พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครจัมปา ภิกษุผู้อยู่ในวาศภคามได้ทำความ
ขวนขวายในสิ่งจําปรารถนาแก่พวกพระอาคันตุกะ ครั้นทราบว่พวกท่านชานาญในสถานที่โจจรดี
แล้วจึงเลิกทำความขวนขวายในกาลนั้น แต่ต้องถูกพวกพระอาคันตุกะยกเสียดเพราะเหตุที่ไม่ทำ
จึงได้ไปเฝ้าพระชินเจ้า ๒. ภิกษุทั้งหลายในนครจัมปาทำกรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม พร้อม
เพรียงโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม พร้อมเพรียงโดยเทียมธรรม
ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุรูปเดียว ภิกษุรูปเดียวยกภิกษุสองรูป หลายรูปที่เป็นสงฆ์ก็มี ภิกษุสองรูป
ยกภิกษุหลายรูปยกกันก็มี และสงฆ์ต่อสงฆ์ยกกันก็มี ๓. พระสัพพัญญูผู้ประเสริฐทรงทราบแล้ว
ตรัสห้ามว่าไม่เป็นธรรม ๔. กรรมใดวิบัติโดยอหิงสา อนุสาวนาสมบุรณ์ วิบัติโดยอนุสาวนา
สมบุรณ์ด้วยอหิงสา วิบัติทั้งสองอย่าง ทำกรรมแยกจากธรรม แยกจากวินัย แยกจากสัตตสุตสนัน
กรรมที่ถูกคัดค้าน กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ๕. กรรมเป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม พร้อมเพรียง

โดยไม่เป็นกรรม เป็นวรรคโดยเทียมกรรม พร้อมเพียงโดยเทียมกรรม พระตถาคตทรงอนุญาต
กรรมพร้อมเพียงโดยกรรมเท่านั้น ๖. สงฆ์มี ๕ ประเภท คือสงฆ์จตุรวรรค สงฆ์ปัญจวรรค
สงฆ์ทศวรรค สงฆ์วิสตี้วรรค และสงฆ์อติเรกวิสตี้วรรค ๗. ยกอุปสมบทกรรม ปวารณากรรม
กับอัปทานกรรม นอกนั้นสงฆ์จตุรวรรค ทำได้ ๘. ยกกรรม ๒ อย่าง คือ อุปสมบทในมัชฌิม
ประเทศและอัปทานกรรม นอกนั้นสงฆ์ปัญจวรรคทำได้ทั้งสิ้น ๙. ยกอัปทานกรรมอย่างเดียว
นอกนั้นสงฆ์ทศวรรคทำได้ ๑๐. กรรมทุกอย่าง สงฆ์วิสตี้วรรคทำได้ทั้งสิ้น ๑๑. ภิกษุณีสิกขมานา
สามเณร สามเณรี ภิกษุผู้บอกลาสิกขา ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกฐานไม่เห็นอาบัติ
ฐานไม่ทำคืนอาบัติ ฐานไม่สละทิฏฐิอันเป็นบาป บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรฉัตร
สัตถ์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี คนทำลายสงฆ์
คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงห้อพระโลหิต อุภโตพยัญชนก ภิกษุนานาสังวาสภิกษุอยู่ต่างสีกกัน
ภิกษุอยู่ในเวหาสดด้วยฤทธิ์ สงฆ์ทำกรรมแก่ผู้ใด มีผู้นั้นเป็นที่ครบจำนวนสงฆ์ รวม ๒๔ จำพวก
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงห้าม เพราะพวกนั้นเป็นคณะปุระกะไม่ได้ ๑๒. สงฆ์มีปรีวาสิกภิกษุเป็น
ที่ ๔ ให้ปรีวาสิกเข้าหาอาบัติเดิม ให้มนต์ หรือพึงอัปทาน เป็นกรรมใช้ไม่ได้ และไม่ควรถา
มีมูลยปฏิภักตสนารหภิกษุเป็นที่ ๔ มีมนต์ตจารภิกษุเป็นที่ ๔ มีมนต์ตจารภิกษุเป็นที่ ๔
มีอัปทานรหภิกษุเป็นที่ ๔ รวม ๔ จำพวก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศว่าทำสังฆกรรม
ใช้ไม่ได้ ๑๓. ภิกษุณีสิกขมานา สามเณร สามเณรี ภิกษุผู้บอกลาสิกขา ภิกษุผู้ต้องอันติมวัตถุ
วิกุลจรีต ภิกษุมิจิตฟุ้งซ่าน ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ภิกษุถูกยกเพราะไม่เห็นอาบัติ
เพราะไม่ทำคืนอาบัติ เพราะไม่สละทิฏฐิอันเป็นบาป บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรฉัตร
สัตถ์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี ภิกษุผู้ทำ
สังฆเภท คนทำโลหิตุปบาท อุภโตพยัญชนก ภิกษุนานาสังวาส ภิกษุผู้อยู่ต่างสีกกัน ภิกษุ
อยู่ในเวหาสดด้วยฤทธิ์ และภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงกรรม รวม ๒๗ จำพวกนี้ค่านไม่ขึ้น ๑๔. ภิกษุผู้เป็น
ปกติตตะค่านขึ้น ๑๕. ภิกษุผู้บริสุทธิ ถ้าสงฆ์ไล่ออก เป็นอันไล่ออกไม่ตี ๑๖. ภิกษุพาล ถ้าสงฆ์
ไล่ออก เป็นอันไล่ออกตี ๑๗. บัณเฑาะก์ คนลักเพศ ภิกษุเข้ารีตเดียรฉัตร สัตถ์ดิรัจฉาน
คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี ภิกษุทำสังฆเภท คนทำ
โลหิตุปบาท อุภโตพยัญชนก รวม ๑๑ จำพวกนี้รับเข้าหามุไม่ควร ๑๘. คนมือด้วน คนเท้าด้วน
คนทั้งมือและเท้าด้วนทั้งสอง คนหูขาด คนจมูกแหว่ง คนหูขาดและจมูกแหว่งทั้งสอง คนนิ้วมือ
นิ้วเท้าขาด คนมีง่ามมือง่ามเท้าขาด คนเอ็นขาด คนมือเป็นแผ่น คนค่อม คนเตี้ย คนคอปอก
คนมีเครื่องหมายติดตัว คนมีรอยเขียนด้วยหวาย คนถูกหมายประกาศจับตัว คนเท้าปุก
คนมีโรคเรื้อรัง คนแปลกเพื่อน คนตาบอดข้างเดียว คนง่อย คนกระจอก คนเป็นโรคอัมพาต
คนมีอิริยาบถขาด คนชราทุพพลภาพ คนตาบอด ๒ ข้าง คนใบ้ คนหูหนวก คนทั้งบอดและใบ้
คนทั้งบอดและหนวก คนทั้งใบ้และหนวก คนทั้งบอดใบ้และหนวก เหล่านี้รวม ๓๒ จำพวก
พอดี รับคนเหล่านั้นเข้าหามุได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้ว ๑๙. กรรม ๗ อย่าง
คือ การยกภิกษุผู้ไม่เห็นอาบัติ ๑ ไม่ทำคืนอาบัติ ๑ ไม่สละทิฏฐิอันเป็นบาป ๑ ไม่เห็น ไม่ทำคืน

อาบัติ ๑ ไม่เห็นอาบัติ ไม่สละทฎฐิอันเป็นบาป ๑ ไม่ทำคืนอาบัติ ไม่สละทฎฐิอันเป็นบาป ๑
ไม่เห็น ไม่ทำคืน ไม่สละทฎฐิอันเป็นบาป ๑ เป็นกรรมไม่เป็นธรรม ๒๐. กรรม ๗ อย่างนั้น
แม้ที่อนุวัตรตามภิกษุผู้ต้องอาบัติ ก็เป็นกรรมไม่เป็นธรรม ๒๑. กรรมอีก ๗ อย่าง ที่อนุวัตรตาม
ภิกษุผู้ต้องอาบัติ เป็นกรรมที่ชอบธรรม ๒๒. กรรมที่ควรทำต่อหน้ากลับทำด้านหลัง ๑ กรรมที่
ควรทำด้วยชักถาม กลับทำโดยไม่ชักถาม ๑ กรรมที่ควรทำตามปฏิญาณ กลับทำโดยไม่ปฏิญาณ ๑
ให้มูพหวิณัยแก่ภิกษุผู้ควรสติวินัย ๑ ทำตัสสปापियสิกากรรมแก่ภิกษุผู้ควรอมูพหวิณัย ๑
ลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัสสปापियสิกากรรม ๑ ลงนียสกรรมแก่ภิกษุผู้ควรตัชชนียกรรม ๑
ลงปัพพาทนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรนียสกรรม ๑ ลงปฏิสารถนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปัพพาทนียกรรม ๑
ลงอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุผู้ควรปฏิสารถนียกรรม ๑ ให้ปริวาสแก่ภิกษุผู้ควรอุกเขปนียกรรม ๑
ชกภิกษุผู้ควรปริวาสเข้าหาอาบัติเดิม ๑ ให้ฆานตแก่ภิกษุผู้ควรชกเข้าหาอาบัติเดิม ๑ อัฏฐานภิกษุ
ผู้ควรฆานต ๑ ให้ภิกษุควรอัฏฐานให้อุปสมบทกุลบุตร ๑ ทำกรรมอย่างอื่นแก่ภิกษุอื่น ๑ รวม
๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรมใช้ไม่ได้ ๒๓. ทำกรรมนั้นๆ แก่ภิกษุนั้นๆ รวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรม
ใช้ได้ ๒๔. ภิกษุอื่นเสียรวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรมใช้ไม่ได้ ๒๕. ทำกรรมมีมูลอย่างละ ๒
แก่ภิกษุนั้น รวม ๑๖ อย่างนี้ เป็นกรรมใช้ไม่ได้ ๒๖. จักรมีมูลอย่างละหนึ่ง พระชินเจ้า
ตรัสว่า ใช้ไม่ได้ ๒๗. ภิกษุก่อความบาดหมาง สงฆ์เป็นวรรคโดยไม่เป็นธรรม ได้ลงตัชชนีย-
*กรรม ๒๘. ภิกษุนั้นไปอาวาสอื่นภิกษุทั้งหลายในอาวาสนั้น ได้พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม
ลงตัชชนียกรรมแก่เธอ ๒๙. ภิกษุทั้งหลายในอาวาสอื่นเป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียม
ธรรมก็มี พร้อมเพรียงโดยเทียมธรรมก็มี ได้ลงตัชชนียกรรมแก่ภิกษุนั้น ๓๐ บาท เหล่านั้น คือ
พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม เป็นวรรคโดยธรรม เป็นวรรคโดยเทียมธรรม และพร้อมเพรียง
โดยเทียมธรรม ปราชญ์ผู้มีปัญญาพึงผูกให้เป็นจักรทำให้มีมูลอย่างละหนึ่ง ๓๑. สงฆ์ลงนียส-
*กรรมแก่ภิกษุผู้พาล ไม่ฉลาด ๓๒. สงฆ์ลงปัพพาทนียกรรมแก่ภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล ๓๓.
สงฆ์ลงปฏิสารถนียกรรมแก่ภิกษุผู้ด่าทอหัตถ์ ๓๔. พระผู้มีพระภาคผู้นำหมู่ทรงภาษิตอกุเขปนียกรรม
แก่ภิกษุผู้ไม่เห็นอาบัติ ไม่ทำคืนอาบัติ และไม่สละทฎฐิอันเป็นบาป ๓๕. ภิกษุผู้มีปัญญาพึงทำ
ตัชชนียกรรมให้ถูกต้องตามระเบียบวินัย ภิกษุประพฤติเรียบร้อยอนุวัตรตามระเบียบวินัยเหล่านั้น
แหละ ขอรังงับกรรมเหล่านั้น โดยนัยแห่งกรรมในหนหลัง ๓๖. ในกรรมนั้นๆ แล สงฆ์ผู้
ในที่ประชุมนั้นกล่าวคัดค้านว่า กรรมไม่เป็นอันทำ กรรมเป็นอันทำไม่ชอบ กรรมต้องทำใหม่
และเมื่อกรรมระงับ ภิกษุเหล่านั้นเป็นธรรมวาที พระมหามุนีทรงเห็นภิกษุพวกเข้ากรรม ได้รับความ
ลำบากโดยกรรมวิบัติ จึงทรงชี้วิธีระงับไว้ ดุจนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ชี้บอกด้วยไว้
ฉะนั้น.

หัวข้อประจำชั้นชกะ จบ.

โกสัมพินชกะ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๒๓๘] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ โฉสิตาราม เขตพระนคร โกสัมพี ครั้งนั้น ยังมีภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ สมัยต่อมา ภิกษุรูปนั้นกลับมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ จึงภิกษุเหล่านั้น ได้ถามภิกษุนั้นว่า อวูโส ท่านต้องอาบัติ ท่านเห็นอาบัตินั้นหรือไม่? ภิกษุรูปนั้นตอบว่า อวูโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น ภายหลังภิกษุเหล่านั้นหาสมัครพรรคพวกได้ จึงยกภิกษุรูปนั้นเสีย เพราะไม่เห็นอาบัติ.

แท้จริง ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้คงแก่เรียน ข้าของคัมภีร์ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นบัณฑิตฉลาด มีปัญญา มีความละเอียด ระวังภัย ผู้ใคร่ต่อสิกขา จึงภิกษุรูปนั้นเข้าไปหาบรรดาภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า อวูโสทั้งหลาย นั่นไม่เป็นอาบัติ นั่นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นสักฝ้ายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด ภิกษุรูปนั้นได้ภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นสักฝ้ายแล้ว ได้ส่งทูตไปในสำนักภิกษุชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมาว่า อวูโสทั้งหลาย นั่นไม่เป็นอาบัติ นั่นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมเป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นสักฝ้ายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด ดังนี้ ได้พวกภิกษุชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นสักฝ้าย.

ครั้งนั้น พวกภิกษุที่สนับสนุนผู้ถูกยกเหล่านั้น ได้เข้าไปหาภิกษุพวกที่ยก แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกที่ยกว่า อวูโสทั้งหลาย นั่นไม่เป็นอาบัติ นั่นเป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติ ภิกษุนั้นต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นไม่ต้องถูกยก ภิกษุนั้นเป็นผู้ถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยก ด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ.

เมื่อภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุพวกยก ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกว่า อวูโสทั้งหลาย นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องอาบัติ ไม่ต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องถูกยกแล้ว ไม่ต้องถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้ว ด้วยกรรมเป็นกรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายอย่าสนับสนุน อย่าตามห้อมล้อม ภิกษุผู้ถูกยกนั้นเลย.

ภิกษุพวกสนับสนุนผู้ถูกยกเหล่านั้น อันภิกษุพวกยกกว่ากล่าวอยู่แม้อย่างนี้แล ก็ยังสนับสนุน ยังตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นอย่างเดิมนั้นแหละ.

ภิกษุรูปหนึ่งเข้าเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบ

[๒๓๙] ครั้นต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุรูปนั้นนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุรูปหนึ่งในวัดโฉสิตารามนี้ต้องอาบัติ ท่านมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ

แต่ภิกษุเหล่านี้มีความเห็นในอาบัตินั้นว่า ไม่เป็นอาบัติ ครั้นต่อมา ท่านกลับมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านี้มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ จึงภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวคำนี้แก่ท่านว่า อาวุโส ท่านต้องอาบัติ ท่านต้องอาบัตินั้นหรือไม่ ท่านตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมไม่มีอาบัติที่จะพึงเห็น ภายหลังภิกษุเหล่านั้นหาสมัคพรรถพวกได้แล้ว จึงยกท่านเสีย เพราะไม่เห็นอาบัติ แท้จริง ท่านรูปนั้นเป็นผู้คงแก่เรียน ชำของคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นบัณฑิตฉลาด มีปัญญา มีความละเอียด รั้งเกยง ผู้ใคร่ต่อสิกขา จึงเข้าไปหาบรรดาภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา แล้วได้กล่าวคำนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นสักฝ้ายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด แล้วได้พวกภิกษุที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นสักฝ้าย และส่งทูตไปไต่ถามนักภิกษุชาวชนบท ที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมาว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องอาบัติ ผมต้องอาบัติหามิได้ ผมไม่ต้องถูกยก ผมต้องถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายจงกรุณาเป็นสักฝ้ายของผมโดยธรรม โดยวินัยด้วยเถิด แล้วได้ภิกษุพวกชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเคยเห็น เคยคบกันมา เป็นสักฝ้าย.

ครั้งนั้น ภิกษุพวกสัณฐนุผู้ถูกยก เข้าไปหาภิกษุพวกยกแล้ว ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นไม่เป็นอาบัติ นั้นเป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุรูปนั้นไม่ต้องอาบัติ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุรูปนั้นไม่ต้องถูกยก ภิกษุรูปนั้นต้องถูกยกหามิได้ ภิกษุรูปนั้นถูกยกด้วยกรรมไม่เป็นกรรม กำเรียบ ไม่ควรแก่ฐานะ

เมื่อภิกษุพวกสัณฐนุผู้ถูกยกกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุพวกยกได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกสัณฐนุผู้ถูกยกว่า อาวุโสทั้งหลาย นั้นเป็นอาบัติ นั้นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องอาบัติ ไม่ต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นต้องถูกยก ไม่ต้องถูกยกหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกด้วยกรรมเป็นกรรม ไม่กำเรียบ ควรแก่ฐานะ ขอท่านทั้งหลายอย่าสัณฐนุ อย่าตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นเลย.

เมื่อภิกษุพวกสัณฐนุผู้ถูกยกเหล่านั้น อันภิกษุพวกยกกล่าวอยู่แต่อย่างนี้ ก็ยังสัณฐนุ ยังตามห้อมล้อมภิกษุผู้ถูกยกนั้นอย่างเดิมนั้นแหละ พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงประทานโอวาท

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ ภิกษุสงฆ์แตกกันแล้ว ภิกษุสงฆ์แตกกันแล้ว จึงทรงลุกจากที่ประทับ เสด็จเข้าไปทางภิกษุพวกยก ครั้นถึงแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย ครั้นพระองค์ประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสประทานพระพุทธโอวาทแก่ภิกษุพวกยกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าสำคัญภิกษุอันตนพึงยกเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยนึกว่าพวกเราเฉลี่ยฉลาด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัตินั้นแล้วมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านี้มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าพวกเธอรู้จักภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า

ท่านผู้นี้แลเป็นพหูสูต ผู้ใคร่ต่อศึกษา ถ้าพวกเราจักยกภิกษุรูปนี้ เพราะไม่เห็นอาบัติ จักทำอุโบสถร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำอุโบสถแยกจากภิกษุรูปนี้ ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลายผู้เกรงแต่ความแตกนั้น ไม่เพียงยกภิกษุนั้น เพราะไม่เห็นอาบัติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้วมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าพวกเรารู้จักภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แลเป็นพหูสูต ผู้ใคร่ต่อศึกษา ถ้าพวกเราจักยกภิกษุรูปนี้ เพราะไม่เห็นอาบัติ จักพิจารณาร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องพิจารณาแยกจากภิกษุรูปนี้ จักทำสังฆกรรมร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำสังฆกรรมแยกภิกษุรูปนี้ จักนั่งบนอาสนะร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องนั่งบนอาสนะแยกจากภิกษุรูปนี้ จักนั่งในสถานที่ติ่มยาคร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องนั่งในสถานที่ติ่มยาควแยกจากภิกษุรูปนี้ จักนั่งในโรงภัตรร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องนั่งในโรงภัตรแยกจากภิกษุรูปนี้ จักอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียวกันร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียวกันแยกจากภิกษุรูปนี้ จักทำอภิวาทต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม ตามลำดับผู้แก่พรรษาร่วมกับภิกษุรูปนี้ไม่ได้ จักต้องทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม ตามลำดับผู้แก่พรรษาแยกจากภิกษุรูปนี้ ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุทั้งหลาย ผู้เกรงแต่ความแตกกัน ไม่เพียงยกภิกษุรูปนั้น เพราะไม่เห็นอาบัติ.

ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสข้อความนั้นแก่ภิกษุพวกยกแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จพระพุทธดำเนินเข้าไปทางภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยก แล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย ครั้นพระองค์ประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสประทานพระพุทธโฆษาทแก่ภิกษุพวกที่สนับสนุนผู้ถูกยกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติแล้ว อย่าสำคัญอาบัติว่าไม่ต้องทำคืน ด้วยเข้าใจว่าพวกเราไม่ต้องอาบัติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่าอื่นมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าเรารู้จักภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้แลเป็นพหูสูต ผู้ใคร่ต่อศึกษา คงจะไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภัยาคติ เพราะเหตุแห่งเรา หรือเพราะเหตุแห่งภิกษุเหล่าอื่น ถ้าภิกษุเหล่านี้จักยกเรา เพราะไม่เห็นอาบัติ พวกเรจักทำอุโบสถร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องทำอุโบสถแยกจากเรา ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ ความกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุผู้เกรงแต่ความแตกกัน พึงยอมแสดงอาบัตินั้นเสีย แม้ด้วยความเชื่อผู้อื่น.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องอาบัติแล้ว มีความเห็นในอาบัตินั้นว่า

ไม่เป็นอาบัติ แต่ภิกษุเหล่านี้มีความเห็นในอาบัตินั้นว่าเป็นอาบัติ ถ้าเรารู้จักภิกษุเหล่านั้น
อย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้แลเป็นพหูสูต ผู้ใคร่ต่อศึกษา คงจะไม่ถึงฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ
ภยาคติ เพราะเหตุแห่งเรา หรือเพราะเหตุแห่งภิกษุอื่น ถ้าภิกษุเหล่านี้ จักยกเราเพราะไม่เห็น
อาบัติ จักพิจารณาพร้อมกับเราไม่ได้ จักต้องพิจารณาแยกจากเรา จักทำสังฆกรรมพร้อมกับเราไม่ได้
จักต้องทำสังฆกรรมแยกจากเรา จักนั่งเหนืออาสนะพร้อมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งเหนืออาสนะ
แยกจากเรา จักนั่งในสถานที่ที่มียาคูร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งในสถานที่ที่มียาคูแยกจากเรา
จักนั่งในโรงภัตตร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องนั่งในโรงภัตตแยกจากเรา จักอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียว
ร่วมกับเราไม่ได้ จักต้องอยู่ในที่มุงที่บังอันเดียวแยกจากเรา จักทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม
สามิจิกรรม ตามลำดับผู้แก่พรรษากับเราไม่ได้ จักต้องทำอภิวาท ต้อนรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม
ตามลำดับผู้แก่พรรษาเว้นจากเรา ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท
ความแตกแยกแห่งสงฆ์ ความกำหนดแห่งสงฆ์ การกระทำต่างแห่งสงฆ์ ซึ่งมีข้อนั้นเป็นเหตุ
จักมีแก่สงฆ์ ภิกษุผู้ใคร่แต่ความแตกกัน พึงยอมแสดงอาบัตินั้นเสีย แม้ด้วยความเชื่อผู้อื่น.

ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสข้อความนั้นแก่ภิกษุพวกที่สันทนสนุนผู้ถูกยกแล้ว ทรงลุกจาก
ที่ประทับเสด็จกลับ.

แยกกันทำอุโบสถในสีมาเป็นต้น

[๒๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุพวกที่สันทนสนุนผู้ถูกยก ทำอุโบสถทำสังฆกรรม
ภายในสีมานั้นเอง ส่วนภิกษุพวกยกไปทำอุโบสถ ทำสังฆกรรมนอกสีมา กาลต่อมา ภิกษุผู้ยก
รูปหนึ่ง เข้าไปพutschสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุพวกสันทนสนุนผู้ถูกยกนั้น ทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรม ภายในสีมานั้นเอง ส่วนพวกเข้าพระพุทเจ้า เป็นภิกษุพวกยกต้องไปทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรมนอกสีมา พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุ ถ้าภิกษุพวกที่สันทนสนุนผู้ถูกยกนั้น จักทำอุโบสถ
ทำสังฆกรรม ภายในสีมานั้นเอง ถูกตามอรรถและอนุสาวนาที่เราบัญญัติไว้ กรรมของพวกเธอ
นั้นเป็นธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ถ้าพวกเธอเป็นภิกษุพวกยกจักทำอุโบสถ ทำสังฆกรรม
ภายในสีมานั้นเอง ถูกตามอรรถและอนุสาวนา ที่เราบัญญัติไว้ แม้กรรมของพวกเธอนั้น ก็เป็น
ธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุพวกนั้นมีสังวาสต่างจาก
พวกเธอ และพวกเธอก็มีสังวาสต่างจากภิกษุพวกนั้น.

นานาสังวาสภูมิ ๒ อย่าง

ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุนานาสังวาสนี้มี ๒ อย่าง คือ ภิกษุทำตนเป็นนานาสังวาสด้วย
ตน ๑ สงฆ์พร้อมเพรียงกันยกภิกษุนั้น เพราะไม่เห็นอาบัติ เพราะไม่ทำคินอาบัติ หรือเพราะ
ไม่สละทิฏฐิรูป ๑ ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุนานาสังวาส ๒ อย่างนี้แล.

สมานสังวาสภูมิ ๒ อย่าง

ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุสมานสังวาสนี้มี ๒ อย่าง คือ ภิกษุทำตนให้เป็นสมานสังวาส

ด้วยตน ๑ สงฆ์พร้อมเพรียงกันรับภิกษุนั้นผู้ถูกยก เพราะไม่เห็นอาบัติ เพราะไม่ทำคืนอาบัติ หรือเพราะไม่ละสติปฏิบัติปาป เข้าหมู่ ๑ ดูกรภิกษุ ภูมิของภิกษุสมานสังวาส ๒ อย่างนี้แล.

เรื่องความบาดหมางกันเป็นต้น

[๒๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการวิวาทกัน ย่อมแสดงกายกรรม วจีกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตตาคาร ในละแวกบ้าน คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทั้งหลาย จึงได้เกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการวิวาท แสดงกายกรรม วจีกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตตาคาร ในละแวกบ้านเล่า ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลาย จึงได้เกิดความบาดหมาง ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตตาคาร ในละแวกบ้านเล่า แล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง ทำปรามาสกันด้วยมือ ในโรงภัตตาคาร ในละแวกบ้าน จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงตีเตียนแล้วทรงห้าม

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสงฆ์แตกกันแล้ว แต่ยังทำกิจอันเป็นธรรม เมื่อถ้อยคำไม่ชวนให้ชื่นชมต่อกันเป็นไปอยู่ พวกเธอพึงนั่งเหนืออาสนะ โดยนึกในใจว่า ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พวกเราจักไม่แสดงกายกรรม วจีกรรม อันไม่สมควรต่อกันและกัน จักไม่ทำปรามาสกันด้วยมือ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสงฆ์แตกกันแล้วแต่ยังทำกิจที่เป็นธรรม เมื่อถ้อยคำอันชวนให้ชื่นชมต่อกันเป็นไปอยู่ พวกเธอพึงนั่งในแถมมีอาสนะอันหนึ่งคั่นในระหว่าง.

[๒๔๒] สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายเกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะถึงการวิวาทกัน ย่อมทิ่มแทงกันด้วยหอก คือ ปาก ในท่ามกลางสงฆ์อยู่ ภิกษุเหล่านั้นไม่อาจจะจับอริภคณนั้นได้

ครั้งนั้น มีภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ภิกษุรูปนั้นยืนเฝ้าเรียบริ้อยแล้ว ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในวัดโฆสิตารามนี้ เกิดความบาดหมาง เกิดความทะเลาะ ถึงการวิวาทกัน ย่อมทิ่มแทงกันด้วยหอกคือ ปาก ในท่ามกลางสงฆ์อยู่ ภิกษุเหล่านั้นไม่อาจจะจับอริภคณนั้นได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดอาศัยความอนุเคราะห์เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยอาการดุจนี้ ครั้นแล้วได้เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวาย ประทับนั่งแล้วได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นว่า อย่าเลย ภิกษุทั้งหลายพวกเธออย่าบาดหมาง อย่าทะเลาะ อย่าแค้นแค้น อย่าวิวาทกันเลย เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุอัครมวาทิ

รูปหนึ่งได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรม จงทรงพระกรุณาบอกก่อน ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงมีความชวนชวายน้อย ประกอบสุขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระพุทธเจ้าจักปรากฏ ด้วยความบาดหมาง ด้วยความทะเลาะ ด้วยความแก่งแย่ง ด้วยการวิวาทนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรับสองว่า อย่าเลยภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าบาดหมาง อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกันเลย

ภิกษุธรรมวาทินั้น ได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคเป็นคำรับสองว่า ขอพระผู้มีพระภาคผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรม จงทรงพระกรุณาบอกก่อน ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงมีความชวนชวายน้อย ประกอบสุขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระองค์จักปรากฏ ด้วยความบาดหมาง ด้วยความทะเลาะ ด้วยความแก่งแย่ง ด้วยการวิวาทนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

[๒๔๗] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้:-

เรื่องที่ฆราวาส

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในพระนครพาราณสี ได้มีพระเจ้ากาสีพระนามว่า พรหมทัต ทรงเป็นกษัตริย์มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติมาก มีริ้พลมาก มีพระราชพาหนะมาก มีพระราชาณาจักรใหญ่ มีคลังศัสตราวุธยุทโธปกรณ์ และคลังธัญญาหารบริบูรณ์ ส่วนพระเจ้าโกศลพระนามที่มีติ ทรงเป็นกษัตริย์ขัดสน มีพระราชทรัพย์น้อย มีพระราชสมบัติน้อย มีริ้พลน้อย มีพระราชพาหนะน้อย มีพระราชาณาจักรเล็ก มีคลังศัสตราวุธ-
*ยุทโธปกรณ์และคลังธัญญาหารไม่สู้จะบริบูรณ์

ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตกาสีกราช เสด็จกรีธาจาดูรงคเสนาไปโจมตีพระเจ้าที่มีติ-

*โกศลราช พระเจ้าที่มีติโกศลราชได้ทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าพรหมทัตกาสีกราชเสด็จกรีธา-
*จาดูรงคเสนาโจมตีพระองค์ จึงทราบพระราชดำริว่า พระเจ้าพรหมทัตกาสีกราชทรงเป็นกษัตริย์มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติมาก มีริ้พลมาก มีพระราชพาหนะมาก มีพระราชอาณาจักรใหญ่ มีคลังศัสตราวุธยุทโธปกรณ์และคลังธัญญาหารบริบูรณ์ ส่วนเราเป็นกษัตริย์ขัดสน มีพระราชทรัพย์น้อย มีพระราชสมบัติน้อย มีริ้พลน้อย มีพระราชพาหนะน้อย มีพระราชอาณาจักรเล็ก มีคลังศัสตราวุธยุทโธปกรณ์และคลังธัญญาหารไม่สู้จะบริบูรณ์ เราไม่สามารถจะต่อ
ยุทธกับพระเจ้าพรหมทัตกาสีกราช แม้แต่เพียงศึกเดียว ถ้ากระไร เราพึงรีบหนีออกจากพระนครไปเสียก่อนดีกว่า ครั้นแล้วทรงพาพระมเหสีเสด็จหนีออกจากพระนครไปเสียก่อน ฝ่ายพระเจ้าพรหมทัตกาสีกราชทรงยึดริ้พลพาหนะ ชนบท คลังศัสตราวุธยุทโธปกรณ์และคลังธัญญาหาร ของพระเจ้าที่มีติโกศลราชไว้ได้แล้วเสด็จเข้าครอบครองแทน.

ครั้งนั้น พระเจ้าที่มีติโกศลราช พร้อมกับพระมเหสีได้เสด็จหนีไปทางพระนครพาราณสี เสด็จบวรโดยลำดับมรรคถึงพระนครพาราณสีแล้ว ขาวว่าท้าวเธอพร้อมกับมเหสี ทรงปลอมแปลงพระองค์มิให้ใครรู้จัก ทรงนุ่งห่มเยี่ยงปรีพาชก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ ซึ่งตั้งอยู่ชายแดนแห่งหนึ่งเขตพระนครพาราณสีนั้น ครั้นต่อมาไม่นานเท่าไรนัก พระมเหสีของ

พระเจ้าที่มิตโกศลทรงตั้งพระครรภ์ พระนางเชอนั้นทรงแพ้พระครรภ์เห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ ทรงปรารถนาจะทอดพระเนตรจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะทรงเสวยน้ำล้างพระแสงขรรค์ จึงกราบทูลคำนี้แด่พระราชสามีในทันทีว่า ขอเดชะ หม่อมฉันมีครรภ์ได้แพ้ครรภ์เห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ หม่อมฉันปรารถนาจะดูจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะดื่มน้ำล้างพระแสงขรรค์ พระพุทธเจ้าข้า

พระราชารับสั่งว่า แม่เทวี เราทั้งสองกำลังตกยาก จะได้จตุรงคเสนาผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และน้ำล้างพระแสงขรรค์มาแต่ไหน

พระราชเทวีกราบทูลว่า ถ้าหม่อมฉันไม่ได้ คงตายแน่ พระพุทธเจ้าข้า.

ก็สมัยนั้น พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชเป็นสหายของพระเจ้าที่มิตโกศลราช จึงพระเจ้าที่มิตโกศลราช เสด็จเข้าไปหาพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ครั้นถึงแล้วได้ตรัสคำนี้แก่ท่านพราหมณ์ว่า เกลือเอ๋ย เพื่อนหญิงของเพื่อนมีครรภ์ นางแพ้ท้องมีอาการเห็นปานนี้คือ เมื่อยามรุ่งอรุณ นางปรารถนาจะดูจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจะดื่มน้ำล้างพระแสงขรรค์

พราหมณ์ปุโรหิตกราบทูลว่า ขอเดชะ ถ้ากระนั้น หม่อมฉันจะขอเฝ้าพระเทวีก่อน

ลำดับนั้น พระมเหสีของพระเจ้าที่มิตโกศลราช ได้เสด็จเข้าไปหาพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ได้แลเห็นพระมเหสีของพระเจ้าที่มิตโกศลราช กำลังเสด็จมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วลุกจากที่นั่งห่มผ้าเฉียงบา ประนมมือไปทางพระมเหสีของพระเจ้าที่มิตโกศลราช แล้วเปล่งอุทานขึ้น ๓ ครั้งว่า ท่านผู้เจริญ พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระอุทรแน่แล้ว เพราะฉะนั้น พระเทวีอย่าได้เสียพระทัย เมื่อยามรุ่งอรุณ จักได้ทอดพระเนตรจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และจักได้ทรงเสวยน้ำล้างพระแสงขรรค์เป็นแน่

จึงพราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช เข้าไปในพระราชสำนัก ครั้นถึงแล้วได้กราบทูลพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชว่า ขอเดชะ นิमितทั้งหลายปรากฏตามกำหนดวิธีการ คือ ในเวลารุ่งอรุณพຸ່งนี้ จตุรงคเสนาจะผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และเจ้าพนักงานจะเอน้ำล้างพระแสงขรรค์ด้วย พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชจึงมีพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า ดูกรพนาย พราหมณ์ปุโรหิตสั่งการอย่างไร พวกเจ้าจงทำอย่างนั้น

พระมเหสีของพระเจ้าที่มิตโกศลราชได้ทอดพระเนตรจตุรงคเสนา ผู้ผูกสอดสรวมเกราะยืนอยู่ในสนามรบ และได้เสวยน้ำล้างพระแสงขรรค์ในเวลารุ่งอรุณ สมความปรารถนา ครั้นต่อมา ทรงอาศัยความแก่แห่งพระครรภ์นั้น ได้ประสูติพระราชโอรส พระชนกชนนีได้ขนานพระนามพระราชโอรสนั้นว่า ทีฆาวุ และต่อมาไม่ช้านานเท่าไร ทีฆาวุราชกุมารก็ถึงความเป็นผู้รู้เพียงสาคครั้งนั้น พระเจ้าที่มิตโกศลราชดำริว่า พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชนี้ ก่อความพินาศให้แก่พวกเรา

มากมาย ได้ช่วงชิงเอารีพล พาหนะ ชนบท คลังคลังตราวุธยุทโธปกรณ์ และคลังธัญญาหาร
ของพวกเราไป ถ้าท้าวเธอจักสืบทราบถึงพวกเรา คงสั่งให้ประหารชีวิตหมดทั้งสามคน ถ้ากระไร
เราพึงให้พ่อที่ฆาตุกรรมหลบอยู่นอกพระนคร ครั้นแล้วได้ให้ที่ฆาตุกรรมหลบอยู่นอกพระนคร
ครั้นที่ฆาตุกรรมหลบอยู่นอกพระนคร ไม่นานเท่าไรนัก ก็ได้ศึกษาศิลปะสำเร็จทุกสาขา.

พระเจ้าโกศลและพระมเหสีถูกจับ

[๒๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมัยนั้น นายช่างกลบของพระเจ้าที่มิติโกศลราชได้
สวามิภักดิ์อยู่ในพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช เขาได้เห็นพระเจ้าที่มิติโกศลราช พร้อมกับมเหสี
ทรงปลอมแปลงพระกายมิให้ใครรู้จัก ทรงนุ่งห่มเยี่ยงบริพาชก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ
ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชายแดนแห่งหนึ่ง เขตพระนครพาราณสี ครั้นแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าพรหมทัต-
*กาสิกราชได้กราบทูลว่า ขอเดชะ พระเจ้าที่มิติโกศลราชพร้อมกับมเหสีทรงปลอมแปลงพระกาย
มิให้ใครรู้จัก ทรงนุ่งห่มเยี่ยงบริพาชก เสด็จอาศัยอยู่ในบ้านของช่างหม้อ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชายแดน
แห่งหนึ่ง เขตพระนครพาราณสี พระพุทธเจ้าข้า

ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช จึงมีพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า
ดูกรพนาย ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงไปจับพระเจ้าที่มิติโกศลราชพร้อมกับพระมเหสี

พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังกระแสน้ำ พระพุทธเจ้าข้า
ดังนั้น แล้วไปจับพระเจ้าที่มิติโกศลราชพร้อมพระมเหสีมาถวาย

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช จึงพระบรมราชโองการสั่งเจ้าพนักงานทั้งหลายว่า ดูกรพนาย
ถ้ากระนั้น พวกเจ้าจงเอาเชือกที่เหนียวๆ มัดพระเจ้าที่มิติโกศลราชพร้อมกับพระมเหสี มัด
ให้แน่น ให้มีพระพาหาไพล่หลัง กล้อนพระเศียร แล้วนำตระเวนไปตามถนน ตามตรอกทุกแห่ง
ด้วยวัชฌเณรมีสำเนียงอันคมคาย แล้วให้ออกไปทางประตูด้านทักษิณ บันตัวออกเป็น ๔ ท่อน
วางเรียงไว้ในหลุม ๔ ทิศ ทางด้านทักษิณแห่งพระนคร

พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสน้ำ พระพุทธเจ้าข้า
ดังนั้นแล้ว ได้เอาเชือกอย่างเหนียวมัดพระเจ้าที่มิติโกศลราชพร้อมกับพระมเหสี มัดให้แน่นให้มี
พระพาหาไพล่หลัง กล้อนพระเศียรแล้วนำตระเวนไปตามถนน ตามตรอกทั่วทุกแห่งด้วยวัชฌเณร
มีสำเนียงคมคาย

ครั้งนั้น ที่ฆาตุกรรมได้ทรงดำริดังนี้ว่า นานมาแล้วที่เราได้เยี่ยมพระชนกชนนี
ถ้ากระไร เราพึงไปเฝ้าเยี่ยมพระชนกชนนี ครั้นแล้วเข้าไปสู่พระนครพาราณสี ได้ทอดพระเนตร
เห็นเจ้าพนักงานทั้งหลาย เอาเชือกอย่างเหนียวๆ มัดพระชนกชนนีจนแน่น ให้มีพระพาหา
ไพล่หลัง กล้อนพระเศียรแล้ว นำตระเวนไปตามตรอก ด้วยวัชฌเณรมีสำเนียงอันคมคาย
ครั้นแล้วเสด็จพระดำเนินเข้าไปใกล้พระชนกชนนี.

พระราโชวาทของพระเจ้าที่มิติโกศลราช

พระเจ้าที่มิติโกศลราช ได้ทอดพระเนตรเห็นที่ฆาตุกรรมเสด็จพระดำเนินมาแต่ไกลเทียว
ครั้นแล้วได้ตรัสพระบรมราชโองการแก่ที่ฆาตุกรรมว่า พ่อที่ฆาตุ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่า

เห็นแก่สัน เหวทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร

เมื่อท้าวเชอตร้อย่างนี้แล้ว เจ้าพนักงานเหล่านั้นได้ทูลคำนี้นี้แต่ท้าวเธอว่า พระเจ้า
ที่ขีตโกศลราชนี้เป็นผู้วิกลจริตจึงบ่นเพ้ออยู่ ทิมาวของพระองค์คือใคร พระองค์ตรัสอย่างนี้
กะใครว่า พ่อทิมาว เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สัน เหวทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะ
เวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร

พระเจ้าที่ขีตโกศลราชตรัสว่า พนาย เราไม่ได้เสียจริตบ่นเพ้ออยู่ แต่ผู้ใดรู้เรื่อง ผู้นั้น
จักเข้าใจ

พระเจ้าที่ขีตโกศลราช ได้ตรัสพระบรมราโชวาทนี้แก่ทิมาวราชกุมารเป็นคำรบสองว่า
พระเจ้าที่ขีตโกศลราช ได้ตรัสพระบรมราโชวาทนี้แก่ทิมาวราชกุมารเป็นคำรบที่สามว่า
พ่อทิมาว เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สัน เหวทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย
แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร

เจ้าพนักงานเหล่านั้น ได้ทูลคำนี้นี้แต่พระเจ้าที่ขีตโกศลราชเป็นคำรบสามว่า เจ้าที่ขีต
โกศลราชนี้เป็นผู้วิกลจริต จึงบ่นเพ้ออยู่ ทิมาวของพระองค์คือใคร พระองค์ตรัสกะใครอย่าง
นี้ว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สัน เหวทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอม
ระงับได้เพราะไม่จองเวร

พระเจ้าที่ขีตโกศลราชตรัสว่า พนาย เราไม่ได้เสียจริตบ่นเพ้ออยู่ แต่ผู้ใดรู้เรื่อง
ผู้นั้นจักเข้าใจ

จึงพนักงานเหล่านั้น ได้นำพระเจ้าที่ขีตโกศลราชพร้อมกับพระมเหสีไปตามถนน
ตามตรอกทั่วทุกแห่ง แล้วให้ออกไปทางประตูด้านทักษิณ บันพระกายเป็น ๔ ท่อน วางเรียง
ไว้ในหลุม ๔ ทิศ ด้านทักษิณแห่งพระนคร วางยามคอยระวังเหตุการณ์ไว้แล้วกลับไป ครั้งนั้น
ทิมาวราชกุมาร เข้าไปสู่พระนครพาราณสี นำสุรามาลีงพวกเจ้าหน้าที่อยู่ยาม เมื่อเวลาที่คน
เหล่านั้นมาฟุบลง ทิมาวราชกุมารจึงจัดหาฟืนมาวางเรียงกันไว้ ยกพระบรมศพของพระชนกชนนี
ขึ้นสู่พระจิตกาธาร ถวายพระเพลิง แล้วประนมพระหัตถ์ทำประทักษิณพระจิตกาธาร ๓ รอบ
ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตตาสีกราช ประทับอยู่ชั้นบนแห่งปราสาทอันประเสริฐได้ทอดพระเนตร
เห็นทิมาวราชกุมาร กำลังทรงประนมพระหัตถ์ทำประทักษิณพระจิตกาธาร ๓ รอบ ครั้นแล้ว
ได้ทรงพระดำริในพระทัยว่า เจ้าคนนั้นคงเป็นญาติหรือสายโลหิต ของพระเจ้าที่ขีตโกศลราช
แน่นอน น่ากลัวจะก่อความฉิบหายแก่เรา ช่างไม่มีใครบอกเราเลย.

ครั้งนั้น ทิมาวราชกุมารเสด็จหลบเข้าป่าไป ทรงกันแสงรำให้ จนพอกแก่เหตุ ทรงขับ
น้ำพระเนตร แล้วเสด็จเข้าพระนครพาราณสี ไปตั้งโรงช่างใกล้พระบรมมหาราชวัง แล้วได้ตรัส
คำนี้นี้แก่นายหัตถาจารย์ว่า ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าปรารถนาจะศึกษาศิลปะ

นายหัตถาจารย์ตอบว่า ถ้ากระนั้น เขิญมาศึกษาเถิดพ่อหนุ่มน้อย อยู่มาวันหนึ่ง
ทิมาวราชกุมาร ทรงต้นบรรทมตอนปัจจุสมัยแห่งราตรีแล้วทรงขับร้องและคิดพิณคลอเสียง
เจื้อยแจ้วอยู่ที่โรงช่าง.

พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช ทรงตื่นบรรทมเวลาปัจจุสมย์แห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงเพลงและเสียงพิณที่ติดคลอเสียงอันเจือยแจ้วดังแว่วมาทางโรงมณฑลหัตถิ จึงมีพระดำรัสถามพวกมหาดเล็กว่า แน่พนาย ใครตื่นในเวลาเช้ามีดแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและตีพิณแว่วมาทางโรงช่าง?

พวกมหาดเล็กกราบทูลว่า ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ชายหนุ่มศิษย์ของนายหัตถาจารย์ชื่อนั้น ตื่นในเวลาเช้ามีดแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและตีพิณคลอเสียงอันเจือยแจ้วดังที่โรงช่าง พระพุทธเจ้าข้า.

พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชตรัสว่า พนาย ถ้ากระนั้น จงพาชายหนุ่มมาเฝ้า พวกเขาทูลรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว พาที่ฆมาวราชกุมารมาเฝ้า จึงพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช ได้ตรัสถามที่ฆมาวราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม เจ้าตื่นในเวลาเช้าแห่งราตรีแล้ว ขับร้องและตีพิณคลอเสียงอันเจือยแจ้วดังทางโรงช่างหรือ?

ที่ฆมาวราชกุมารทูลรับว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า.

พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชตรัสว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้าเช่นนั้น เจ้าจงขับร้องและตีพิณไปที่ฆมาวราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า *เจ้าข้า* ดั่งนั้น แล้วประสงคฺจะให้ทรงโปรดปราน จึงขับร้องและตีพิณด้วยเสียงอันไพเราะที่นั่น พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชตรัสว่า พ่อนายชายหนุ่ม เจ้าจงอยู่รับใช้เราเถิด

ที่ฆมาวราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า *เจ้าข้า* ดั่งนั้น แล้วจึงประพฤติทำนองตื่นก่อนนอนที่หลัง คอยเฝ้าฟังพระราชดำรัสใช้ ประพฤติให้ถูกพระอัชฌาศัย เจริญถ้อยคำไพเราะ ต่อพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช ครั้นต่อมาไม่นานนัก ท้าวเธอทรงแต่งตั้งที่ฆมาวราชกุมาร ไว้ในตำแหน่งผู้ไว้วางพระราชหฤทัย ใกล้ชิดสนิทภายในอยู่มาวันหนึ่ง ท้าวเธอได้ตรัสคำนึงแก่ที่ฆมาวราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้ากระนั้น เจ้าจงเทียมรถพวกเราจักไปล่าเนื้อ

ที่ฆมาวราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระราชกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า แล้วจัดเทียมรถไว้เสร็จ ได้กราบทูลคำนึงแต่พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชว่า ขอเดชะรถพระที่นั่งเทียมเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ของทรงพระกรุณาโปรดทราบกาลอันควรเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช เสด็จขึ้นราชรถ ที่ฆมาวราชกุมารขับราชรถไป แต่ขับราชรถไปโดยวิธีที่หมูเสนาได้แยกไปทางหนึ่ง ราชรถได้แยกไปทางหนึ่ง ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชเสด็จไปไกล แล้วได้ตรัสคำนึงแก่ที่ฆมาวราชกุมารว่า พ่อนายชายหนุ่ม ถ้ากระนั้น เจ้าจงจอดรถ เราเหนื่อยอ่อนจักนอนพัก.

ที่ฆมาวราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระราชกระแสน้ำรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า ดั่งนั้นแล้วจอดราชรถนั่งขัดสมาธิอยู่ที่พื้นดิน จึงพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช ทรงพาดพระเศียรบรรทมอยู่บนตักของที่ฆมาวราชกุมาร เมื่อท้าวเธอทรงเหน็ดเหนื่อยมา เพียง

ครูเดียวกับบรมหลับ.

ขณะนั้น ที่มารุราชกุมารคิดถึงความหลังว่า พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชนี้แล ทรงก่อความฉิบหายแก่พวกเรามากมาย ท้าวเธอทรงช่วงชิงรัฟล ราชพาหนะชนบท คลังศัสตราวุธ ยุทธภัณฑ์และคลังธัญญาหารของพวกเราไป และยังได้ปลงพระชนมชีพพระชนกชนนีของเรา เสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาที่เราพบคูเวร ดังนี้จึงชักพระแสงขรรค์ออกจากฝัก แต่เจ้าชายได้ทรงยังพระทัยไว้ได้ในทันทีว่า พระชนกได้ทรงสั่งเราไว้เมื่อใกล้สวรรคตว่า พ่อที่มารุ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เสรทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร การที่เราจะละเมิดพระดำรัสสั่งของพระชนกนั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้ แล้วสอดพระขรรค์เข้าไปในฝัก

ที่มารุราชกุมาร ได้ทรงคิดถึงความหลังเป็นคำรบสองว่า

ที่มารุราชกุมาร ได้ทรงคิดถึงความหลังเป็นคำรบสามว่า พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชนี้แล ทรงก่อความฉิบหายแก่พวกเรามากมาย ท้าวเธอทรงช่วงชิงรัฟลราชพาหนะ ชนบท คลังศัสตราวุธ ยุทธภัณฑ์และคลังธัญญาหารของพวกเราไป และยังได้ปลงพระชนมชีพพระชนกชนนีของเรา เสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาที่เราพบคูเวร ดังนี้ จึงชักพระแสงขรรค์ออกจากฝัก แต่ก็ทรงยังพระทัยไว้ได้ในทันที เป็นคำรบสามว่า พระชนกได้ตรัสสั่งไว้เมื่อใกล้สวรรคตว่า พ่อที่มารุ เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เสรทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร การที่เราจะละเมิดพระดำรัสสั่งของพระชนกนั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้ แล้วทรงสอดพระแสงขรรค์เข้าไปในฝักตามเดิม.

ขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ทรงกลัว หวั่นหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จลุกขึ้น ที่มารุราชกุมารได้กราบขูลคำนี้นี้แต่พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชในทันทีว่า ขอเดชะ เพราะอะไรหรือ พระองค์จึงทรงกลัว หวั่นหวาด สะดุ้งพระทัยรีบเสด็จลุกขึ้นพระพุทธรูปเจ้าข้า

พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชตรัสตอบว่า พ่อ นายชายหนุ่ม ฉันฝันว่าที่มารุราชกุมาร โอรสของพระเจ้าที่มีติโกศลราชพาดฟันฉันด้วยพระแสงขรรค์ ณ ที่นี้ เพราะเหตุนั้น ฉันจึงกลัว หวั่นหวาด ตกใจรีบลุกขึ้น

ทันใดนั้น ที่มารุราชกุมารจับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชด้วยพระหัตถ์ซ้าย ชักพระแสงขรรค์ด้วยพระหัตถ์ขวา แล้วได้กล่าวคำขู่แก่พระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราชว่า ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า คือ ที่มารุราชกุมาร โอรสของพระเจ้าที่มีติโกศลราชคนนั้น พระองค์ทรงก่อความฉิบหายแก่พวกข้าพระพุทธเจ้ามากมาย คือ ทรงช่วงชิงรัฟล ราชพาหนะ ชนบท คลังศัสตราวุธ ยุทธภัณฑ์ และคลังธัญญาหาร ของข้าพระพุทธเจ้าไป มิหนำซ้ำยังปลงพระชนมชีพพระชนกชนนีของข้าพระพุทธเจ้าเสียด้วย เวลานี้เป็นเวลาข้าพระพุทธเจ้าพบคูเวรละ

จึงพระเจ้าพรหมทัตตกาสิกราช ชบพระเศียรลงแทบยุดบาทของที่มารุราชกุมาร แล้วได้ตรัสคำวิงวอนแก่เจ้าชายว่า พ่อที่มารุ พ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน พ่อที่มารุ พ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน ด้วยเถิด

เจ้าชายกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าหรือจะเอื้อมอาจทูลเกล้าถวายชีวิตแก่พระองค์ พระองค์ต่างหากควรพระราชทานชีวิตแก่พระพุทธเจ้า

พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชว่า พ่อทิดมาว ถ้าเช่นนั้นพ่อจงให้ชีวิตแก่ฉัน และฉันก็ให้ชีวิตแก่พ่อ.

ครั้งนั้น พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช และทิดมาวราชกุมาร ต่างได้ให้ชีวิตแก่กันและกัน ได้จับพระหัตถ์กัน และได้ทำการสวด เพื่อไม่ทำร้ายกัน จึงพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชได้ตรัสคำนึงแก่ทิดมาวราชกุมารว่า พ่อทิดมาว ถ้ากระนั้นพ่อจงเทียมรถไปกันเถอะ.

ทิดมาวราชกุมารทูลรับสนองพระบรมราชโองการว่า เป็นดังพระกระแสรับสั่ง พระพุทธเจ้าข้า ดังนั้น แล้วเทียมรถ ได้กราบทูลพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชว่า รถพระที่นั่งเทียมเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ขอพระองค์โปรดทรงทราบกาลอันควรเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

จึงพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชเสด็จขึ้นรถทรงแล้ว ทิดมาวราชกุมารขับรถไปได้ขับรถไปโดยวิธีไม่นานนักก็มาพบกองทหาร ครั้นพระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราช เสด็จเข้าสู่พระนครพาราณสีแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดให้เรียกประชุมหมู่อำมาตย์ราชบริพาร ได้ตรัสตามความเห็นข้อนี้ว่า พ่อนายทั้งหลาย ถ้าพวกท่านพบทิดมาวราชกุมารโอรสของพระเจ้าทีฆิติโกศลราช จะพึงทำอะไรแก่เขา.

อำมาตย์บางพวกกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ พวกข้าพระพุทธเจ้า จะพึงตัดมือ จะพึงตัดเท้า จะพึงตัดทั้งมือและเท้า จะพึงตัดหู จะพึงตัดจมูก จะพึงตัดทั้งหูและจมูก จะพึงตัดศีรษะ พระพุทธเจ้าข้า.

พระเจ้าพรหมทัตทศกสิกราชตรัสว่า พ่อนายทั้งหลาย ชายหนุ่มผู้นี้แล คือ ทิดมาวราชกุมารโอรสของพระเจ้าทีฆิติโกศลราชคนนั้น ชายหนุ่มผู้นี้ใครๆ จะทำอะไรไม่ได้ เพราะชายหนุ่มผู้นี้ได้ให้ชีวิตแก่เรา และเราก็ได้ให้ชีวิตแก่ชายหนุ่มผู้นี้ ครั้นแล้วได้ตรัสตามความเห็นแก่ทิดมาวราชกุมารว่า พ่อทิดมาว พระชนกของเธอได้ตรัสคำใดไว้ เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อทิดมาว เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับได้ เพราะไม่จงเวร ดังนี้ พระชนกของเธอได้ตรัสคำนั้น หมายความว่าอย่างไร?

ทิดมาวราชกุมารกราบทูลว่า ขอเดชะ พระชนกของข้าพระพุทธเจ้าได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันใดแล้วเมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว ดังนี้หมายความว่า เจ้าอย่าได้จงเวรให้ยืดเยื้อ เพราะฉะนั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทวันนี้แล้วเมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า ได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันใดแล้วเมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น ดังนี้ หมายความว่า เจ้าอย่าแตกร้างจากมิตรเรวีนัก เพราะฉะนั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันนี้แล้วเมื่อใกล้จะสวรรคตว่า เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น พระชนกของข้าพระพุทธเจ้าได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันใดแล้ว เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อทิดมาว เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จงเวร ดังนี้ หมายความว่า พระชนกชนนีของข้าพระพุทธเจ้า ถูกพระองค์

ปลงพระชนชีพเสีย ถ้าข้าพระพุทธเจ้า จะฟังปลงพระชนชีพของพระองค์เสียบ้าง คนเหล่านี้ใคร่ความเจริญแก่พระองค์ คนเหล่านั้นจะฟังปลงชีวิตข้าพระพุทธเจ้า คนเหล่านี้ใคร่ความเจริญแก่ข้าพระพุทธเจ้า คนเหล่านั้นจะฟังปลงชีวิตคนเหล่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ เวนั้นไม่ฟังระงับ เพราะเวร แต่มาบัดนี้ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิตแก่ข้าพระพุทธเจ้า และข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทูลถวายพระชนมชีพแก่พระองค์ เป็นอันว่าเวรนั้นระงับแล้วเพราะไม่จองเวร พระชนกของข้าพระพุทธเจ้า จึงได้ตรัสพระบรมราโชวาทอันนี้แล้วไว้เมื่อใกล้จะสวรรคตว่า พ่อที่มาวู เวนทั้งหลายยอมไม่ระงับเพราะเวรเลย แต่ยอมระงับได้เพราะไม่จองเวร พระพุทธเจ้าข้า.

ลำดับนั้น พระเจ้าพรหมทัตทกาทิกราชตรัสว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัครจรรยนี้ไป เคนมีเลย ที่มาวูราชกุมารนี้เป็นบัณฑิต จึงได้เข้าใจความแห่งภายิต อันพระชนกตรัสแล้วโดยย่อ ได้โดยพิสดาร แล้วทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานคินรีพล ราชพาหนะ ชนบท คลังศัสตราวุธ- *ยุทธภัณฑ์และคลังัญญาหารอันเป็นพระราชสมบัติของพระชนก และได้พระราชทานพระราชธิดา อภิเษกสมรสด้วย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชันติ โสรจจะ เห็นปานนี้ได้มีแล้วแก่พระราชธาเหล่านี้ ผู้ถือ อาชญา ผู้ถือศัสตราวุธ ก็การที่พวกเธอบวชในธรรมวินัย อันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ จะฟังอดทน และสงบเสงี่ยมมัน ก็จะฟังงามในธรรมวินัยนี้แน่.

[๒๔๕] พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระโอวาทแก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรบสามว่า อย่าเลย ภิกษุทั้งหลาย อย่าบาดหมางกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแก่งแย่งกัน อย่าวิวาทกันเลย อธรรมวาที ภิกษุรูปนั้น ได้กราบทูลคำนี้แต่พระผู้มีพระภาคเป็นคำรบสาม พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นเจ้าของแห่งธรรมได้โปรดทรงยับยั้งเถิด ขอพระผู้มีพระภาค ได้โปรดทรงมีความชวนชวน น้อย ประกอบสุขวิหารธรรมในปัจจุบันอยู่เถิด พวกข้าพระพุทธเจ้าจักปรากฏด้วยความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง การวิวาทนั้น จึงพระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า โมฆบุรุษเหล่านี้หัวดี นกแล เราจะให้โมฆบุรุษเหล่านี้เข้าใจกัน ทำไม่ได้ง่ายเลย ดังนี้ แล้วเสด็จจากพระพุทธอาสน์ กลับไป.

ที่มาวูภาณวาร ที่ ๑ จบ.

[๒๔๖] ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จเข้าพระนครโกสัมพีเพื่อบิณฑบาต เสด็จเที่ยวบิณฑบาตในพระนครโกสัมพีแล้ว ครั้น เวลาบ่าย เสด็จกลับจากบิณฑบาต ทรงเก็บเสนาสนะถือบาตรจีวร ประทับยืนท่ามกลางพระสงฆ์ ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้:-

เวรูปสมคธา

[๒๔๗] ภิกษุมิเสียงดังเป็นเสียงเดียวกัน จะได้สำคัญตัวว่า เป็นพาล ไม่มีเลยสักรูปเดียว ยิ่งเมื่อสงฆ์แตกกัน ก็ไม่ได้ สำคัญเหตุอื่น ภิกษุทั้งหลายลืมนสติ สำคัญตัวว่าเป็นบัณฑิต

ช่างพูด เจ้าคารม พูดไปตามที่ตนปรารถนา จะยื่นปากพูด
ไม่รู้ลึกถึงความทะเลาะเป็นเหตุชักพาไป

ก็คนเหล่าใดจงเวรไว้ว่า คนโน้นค่าเรา ดีเรา ชนะเรา
ได้ลัทธิของของเราไป เสรของคนเหล่านั้นย่อมไม่สงบ
ส่วนคนเหล่าใดไม่จงเวรไว้ว่า คนโน้นค่าเรา ดีเรา ชนะเรา
ได้ลัทธิของของเราไป เสรของคนเหล่านั้นย่อมสงบ
แต่ไหนแต่ไรมา เสรทั้งหลายในโลกนี้ย่อมไม่ระงับ
เพราะเวรเลย แต่ยอมระงับ เพราะไม่จงเวร ธรรมนี้
เป็นของเก่า

ก็คนเหล่าอื่นไม่รู้ลึกว่า พวกเรากำลังยับยั้ง ณ ท่าม
กลางสงฆ์นี้ ส่วนคนเหล่าใดในท่ามกลางสงฆ์นั้น รู้ลึก
เพราะความรู้ลึกของคนเหล่านั้น ความหมายมั่นยอมระงับ

คนเหล่าใดบั่นกระตุก ผลาญชีวิต ลักทรัพย์ คือ โค
และมัว คนเหล่านั้นถึงช่วงชิงแค้นแค้นกัน ก็ยังคบหา
สมาคมกันได้ เหตุไฉนพวกเธอจึงคบหาสมาคมกันไม่ได้เล่า

ถ้าบุคคลพึงได้สหายมีปัญญา เทียวไปด้วยกัน เป็น-
*นักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน เขาครอบงำอันตรายทั้งปวง
เสียได้ พึงพอใจ มีสติเทียวไปกับสหายนั้น ถ้าไม่ได้
สหายมีปัญญา เทียวไปด้วยกัน เป็นนักปราชญ์คอยช่วย
เหลือกัน พึงเทียวไปคนเดียว ดูจพระราชาทรงสละแค้น-
*แค้น คือราชอาณาจักร และดูช่างมาตังคะ ละฝูงเทียวไป
ในป่า ฉะนั้น การเทียวไปคนเดียวดีกว่า เพราะคุณเครื่อง
เป็นสหายไม่มีในคนพาล พึงเทียวไปคนเดียว และไม่พึง
ทำบาป ดูช่างมาตังคะ มีความขวนขวายน้อย เทียวไป
ในป่าแต่ลำพัง ฉะนั้น.

เสด็จพาลกโณการกคาม

[๒๔๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคกำลังประทับอยู่ที่ท่ามกลางสงฆ์ตรัสพระคาถาเหล่านี้
แล้วเสด็จพระพุทธานินไปทางบ้านพาลกโณการกคาม ก็สมัยนั้นท่านพระภควุพักอยู่ที่บ้าน
พาลกโณการกคาม ได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จพระพุทธานินมาแต่ไกลเทียว ครั้น
แล้วได้จัดที่ประทับ ตั้งน้ำล้างพระบาท ตั้งรองพระบาท กระเบื้องเช็ดพระบาท ไปรับเสด็จ
รับบาตรจีวร พระผู้มีพระภาคประทับนั่งเหนือพุทธานินที่จัดไว้ ครั้นแล้วให้ล้างพระบาทบุคคล
ฝ่ายท่านพระภควายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสคำนี้แก่ท่านพระภควุผู้หนึ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ดูกรภิกษุ เธอยังพอทนได้หรือ

ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้อะไร หรือ เธอไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตหรือ?

ท่านพระภคคุกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้า ยังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้อะไร และ ข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า.

จึงพระผู้มีพระภาค ทรงชี้แจงให้ท่านพระภคคุเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วย ธรรมิกถา แล้วเสด็จลุกจากที่ประทับ เสด็จพุทธดำเนินไปทางปราจีนวังสทวยวัน

ก็สมัยนั้น ท่านพระอนุรุทธะ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิละ พักอยู่ที่ปราจีนวังสทวยวัน คนเฝ้าสวนได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคมาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้อะไรแด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระสมณะ พระองค์อย่าเสด็จเข้ามาสู่สวนนี้ เพราะในสวนนี้มีกุลบุตรอยู่ ๓ ท่าน ต่างกำลังมุ่งประโยชน์ของตนอยู่ พระองค์อย่าได้ทำความไม่สำราญแก่พวกนั้นเลย

ท่านพระอนุรุทธะได้ยินเสียงคนเฝ้าสวน กำลังโต้ตอบอยู่กับพระผู้มีพระภาค จึงได้บอกคนเฝ้าสวนว่า นายทนายบาล ท่านอย่าห้ามพระผู้มีพระภาคเลย พระองค์เป็นศาสดาของพวกเรา เสด็จมาถึงแล้วโดยลำดับ ครั้นแล้วเข้าไปหาท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิละ ได้แจ้งความข้อนี้แก่ท่านทั้งสองว่า จงรีบออกไปเถิด พวกท่าน จงรีบออกไปเถิด พวกท่าน พระผู้มีพระภาค ผู้เป็นศาสดาของพวกเราเสด็จมาถึงแล้ว โดยลำดับ จึงท่านพระอนุรุทธะ ท่านพระนันทิยะ และท่านพระกิมพิละ พาคนลูกไปรับเสด็จพระผู้มีพระภาค รูปหนึ่งรับบาตรจีวรของพระผู้มีพระภาค รูปหนึ่งปูอาสนะ รูปหนึ่งตั้งน้ำล้างพระบาท ตั้งรองพระบาท กระเบื้องเช็ดพระบาท พระผู้มีพระภาคประทับนั่งเหนือพระพุทธรูปที่จัดไว้ ครั้นแล้วให้ล้างพระบาทบุคคล ท่านเหล่านั้นก็ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระอนุรุทธะนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อนุรุทธะพวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้อะไร หรือ ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตหรือ?

พวกท่านพระอนุรุทธะกราบทูลว่า พวกข้าพระพุทธเจ้า ยังพอทนได้ ยังพอให้อัตภาพเป็นไปได้อะไร และพวกข้าพระพุทธเจ้า ไม่ลำบากด้วยอาหารบิณฑบาตพระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดูกรพวกอนุรุทธะ ก็พวกเธอยังพร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่หรือ?

อ. ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านั้นยังพร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่ โดยส่วนเดียว พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ดูกรพวกอนุรุทธะ พวกเธอยังพร้อมเพรียงกัน ปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่ ด้วยวิธีอย่างไรเล่า?

สามัคคีธรรม

อ. พระพุทธเจ้าข้า ในข้อนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความคิดอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้ว ที่เราได้อยู่ร่วมกับเพื่อนสหธรรมิกเห็นปานนี้ ข้าพระพุทธเจ้านั้น ได้เข้าไปตั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวชิกรรม เมตตานิกรรมไว้ในท่านเหล่านั้น ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ข้าพระพุทธเจ้านั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิต

ของท่านเหล่านี้เท่านั้น ดังนี้ แล้ววางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้และ
กายของพวกข้าพระพุทธเจ้าต่างก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกัน พระพุทธเจ้าข้า
ฝ่ายท่านพระนันทิยะและท่านกิมพิละ ต่างได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า แม้ข้าพระพุทธเจ้าก็มีความคิดอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ
ที่เราได้อยู่ร่วมกับเพื่อนสพรหมจารีเห็นปานนี้ ข้าพระพุทธเจ้านั้นได้เข้าไปตั้งเมตตาทกกรรม
เมตตาวจกรรม เมตตามโนกรรม ไว้ในท่านเหล่านี้ ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ข้าพระพุทธเจ้านั้นมี
ความคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้เท่านั้น
ดังนี้ แล้ววางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้และ กายของพวกข้าพระพุทธเจ้า
ต่างก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกัน พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อม
เพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นคุณน่านมสคกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่
รักอยู่ ด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า

พ. ดูกรพวกอนุรุทธะ ก็พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไป
อยู่หรือ?

อ. พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่โดย
ส่วนเดียว พระพุทธเจ้าข้า

พ. ดูกรพวกอนุรุทธะ พวกเธอเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่
ด้วยวิธีอย่างไรเล่า?

อ. พระพุทธเจ้า ในข้อนี้ บรรดาพวกข้าพระพุทธเจ้า รูปใดบิณฑบาตกลับจากบ้านก่อน
รูปนั้นก็ปูอาสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ล้างลำรับกับข้าวแล้วตั้งไว้
ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ไว้ รูปใดบิณฑบาตกลับจากบ้านทีหลัง ถ้ามีอาหารที่ฉันแล้วเหลืออยู่ ถ้าต้องการ
ก็ฉัน ถ้าไม่ต้องการ ก็เททิ้งในที่ปราศจากของเขี้ยวสด หรือล้างเสียในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ รูปนั้น
หรืออาสนะเก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างลำรับกับข้าวแล้วเก็บไว้ เก็บน้ำฉัน
น้ำใช้ กวาดโรงฉัน รูปใดเห็นหมอน้ำฉัน หมอน้ำใช้ หรือหมอน้ำในวังจุกฎิ์ว่างเปล่า รูปนั้น
ก็ตักน้ำตั้งไว้ ถ้ารูปนั้นไม่สามารถ พวกข้าพระพุทธเจ้าก็กวักมือเรียกเพื่อนมา แล้วช่วยกันตักยก
เข้าไปตั้งไว้ แต่พวกข้าพระพุทธเจ้ามิได้บ่นว่า เพราะข้อนั้นเป็นเหตุเลย และพวกข้าพระพุทธเจ้า
นั่งประชุมกันด้วยธรรมมิถาตลอดคืนยันรุ่งทุกๆ ๕ วัน พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียรเผากิเลส มีตนส่งไปอยู่ ด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้ท่านพระอนุรุทธะ ท่านพระนันทิยะ และ
ท่านพระกิมพิละ เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมมิถา แล้วทรงลุกจากที่ประทับ
เสด็จพระพุทธดำเนินไปทางตำบลบ้านปารีไลยกะ เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงตำบลบ้านปารีไลยกะ
ทราบว่าจะประทับอยู่ที่โคนไม้รังใหญ่ ในไพรสนที่รักจิตวัน เขตตำบลบ้านปารีไลยกะนั้น.

เรื่องช้างใหญ่ปารีไลยกะ

[๒๔๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปในที่สงัดทรงหลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตก

แห่งพระทัยเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราสู้ด้วยภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น อยู่ไม่สำราญเลย เดียวนี้ เราว่างเว้นจากภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น อยู่คนเดียว ไม่มีเพื่อน เป็นสุขสำราญดี

แม้ช้างใหญ่เชือกหนึ่งก็อยู่ด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก ได้กิน แต่หญ้าอดด้วน ส่วนกิ่งไม้ที่พระยาช้างนั้นหักลงมากองไว้ ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำขุ่นๆ เมื่อพระยาช้างนั้นลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดินเสียดสีกายไป ต่อมาพระยาช้างนั้น ได้มีความปริวิตกตั้งนี้ว่า เรายู่อยู่ด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก ได้กินแต่หญ้าอดด้วน ส่วนกิ่งไม้ที่เราหักลงมากองไว้ ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำขุ่นๆ เมื่อเราลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดินเสียดสีกายไป ใจนหนอ เราพึงหลีกเลี่ยงออกจากโกลงอยู่แต่ผู้เดียว ครั้นแล้วได้หลีกเลี่ยงจากโกลงเดินไปทางบ้านปารีไลายกะไพระสมที่รักจิตวันดวงไม่รังใหญ่ เข้าไปหาพระผู้มีพระภาค แล้วชี้วงตักน้ำจันน้ำใช้เข้าไปตั้งไว้เพื่อพระผู้มีพระภาค และปราบสถานที่ให้ปราศจากของเจียวสด ครั้นกาลต่อมา พระยาช้างนั้นได้คำนึงว่า เมื่อก่อนเรายู่ด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก อยู่ไม่ผาสุกเลย ได้กินแต่หญ้าอดด้วน ส่วนกิ่งไม้ที่เราหักลงมากองไว้ ช้างเหล่านั้นก็กินหมด ได้ดื่มแต่น้ำขุ่นๆ เมื่อเราลงและขึ้นจากท่า ช้างพังก็เดินเสียดสีกายไป เดียวนี้ เราว่างเว้นจากช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ ลูกช้างเล็ก อยู่แต่ผู้เดียว ไม่มีเพื่อน เป็นสุขสำราญดี.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความเจียบสัจด์ของพระองค์ และทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของพระยาช้างนั้นด้วยพระทัย จึงทรงเปล่งอุทานนี้ขึ้นในเวลานั้น ว่าดังนี้:-

จิตของพระยาช้างผู้มึงงามดุจอนรณนั้นเสมอด้วยจิตของ

ท่านผู้ประเสริฐ เพราะเป็นผู้เดียวยินดีในป่าเหมือนกัน.

[๒๕๐] ครั้นพระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ที่ตำบลบ้านปารีไลายกะ ตามพระพุทธานุชาภิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธานุชาภิรมย์ไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น.

อุบาสกอุบาสิกาชาวพระนครโกสัมพีไม่ภิกษา

[๒๕๑] ครั้งนั้น อุบาสกอุบาสิกาชาวพระนครโกสัมพีได้หารือกันดังนี้ว่า พระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพีนี้ ทำความพินาศใหญ่โตให้พวกเรา พระผู้มีพระภาคถูกท่านเหล่านี้รบกวนจึงเสด็จหลีกเลี่ยง เราจะไม่ต้องภิกษา ไม่ต้องลูกรับ ไม่ต้องทำอัญชลีกรรม สามีจิกรรม ไม่ต้องทำสักการะ ไม่ต้องเคารพ ไม่ต้องนับถือ ไม่ต้องบูชาซึ่งพระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาต ก็ไม่ต้องถวายบิณฑบาต ท่านเหล่านี้ถูกพวกเราไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะอย่างนี้ จักหลีกเลี่ยง หรือจักหลีกเลี่ยง หรือจักให้พระผู้มีพระภาคทรงโปรด ครั้นแล้วไม่ภิกษา ไม่ลูกรับ ไม่ทำอัญชลีกรรม สามีจิกรรม ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ซึ่งพวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี

แม้เข้ามาบิณฑบาตก็ไม่ถวายบิณฑบาต.

ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ถูกอุบาสกอุบาสิกาชาวพระนครโกสัมพี ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่นุชา เป็นผู้ไม่มีสักการะ จึงพูดกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย มิฉะนั้น พวกเราพึงไปพระนครสาวัตถี แล้วระงับอธิกรณ์นี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว ก็บังงาเสนาสนะ ถือบาตรจีวรพากันเดินทางไปพระนครสาวัตถี.

พระสารีบุตรเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๒] ท่านพระสารีบุตรได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ผู้ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไปในพระพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวพระนครโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์เหล่านี้ พากันมาพระนครสาวัตถี ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร ถ้าเช่นนั้น เธอจงดำรงอยู่ตามธรรม

สา. ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงทราบธรรมหรือธรรมอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

วัตถุประสงค์สำหรับธรรมวาที ๑๘ ประการ

พ. สารีบุตร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุประสงค์ ๑๘ ประการ คือภิกษุในธรรมวินัยนี้:-

๑. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม

๒. แสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม

๓. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัยว่าเป็นวินัย

๔. แสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย

๕. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้ มิได้ตรัสไว้ว่าพระตถาคตทรงภายิตไว้

ตรัสไว้

๖. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงภายิตไว้ ตรัสไว้ว่าพระตถาคตมิได้ทรงภายิตไว้ ตรัสไว้

๗. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตทรงประพฤติมา

๘. แสดงมรรยาทอันพระตถาคตทรงประพฤติมาแล้ว ว่าพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา

๙. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้ ว่าอันพระตถาคตทรงบัญญัติไว้

๑๐. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้

๑๑. แสดงสิ่งที่มีโช अबดีว่าเป็น अबดี

๑๒. แสดง अबดีว่าเป็นสิ่งที่มีโช अबดี

๑๓. แสดง अबดีเบาว่าเป็น अबดีหนัก

๑๔. แสดง अबดีหนักว่าเป็น अबดีเบา

๑๕. แสดงอาบัติมีส่วนเหลือ ว่าเป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้

๑๖. แสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ

๑๗. แสดงอาบัติชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ

๑๘. แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ

สารีบุตร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้แล.

วัตถุสำหรับธรรมวาที ๑๘ ประการ

สารีบุตร และพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ว่าไม่เป็นธรรม

๒. แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม

๓. แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัย ว่าไม่เป็นวินัย

๔. แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย

๕. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงภาษิตไว้ มิได้ตรัสไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงภาษิตไว้ มิได้ตรัสไว้

๖. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงภาษิตไว้ ตรัสไว้ว่าพระตถาคตทรงภาษิตไว้ ตรัสไว้

๗. แสดงมรยาทอันพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตมิได้ทรงประพฤติมา

๘. แสดงมรยาทอันพระตถาคตทรงประพฤติมา ว่าพระตถาคตทรงประพฤติมา

๙. แสดงสิ่งที่พระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตมิได้ทรงบัญญัติไว้

๑๐. แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงบัญญัติไว้ ว่าพระตถาคตทรงบัญญัติไว้

๑๑. แสดงสิ่งมิใช่อาบัติ ว่าเป็นสิ่งมิใช่อาบัติ

๑๒. แสดงอาบัติ ว่าเป็นอาบัติ

๑๓. แสดงอาบัติเบา ว่าเป็นอาบัติเบา

๑๔. แสดงอาบัติหนัก ว่าเป็นอาบัติหนัก

๑๕. แสดงอาบัติมีส่วนเหลือ ว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ

๑๖. แสดงอาบัติหาส่วนเหลือมิได้ ว่าเป็นอาบัติหาส่วนเหลือมิได้

๑๗. แสดงอาบัติชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ

๑๘. แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบ ว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ

สารีบุตร เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้แล.

พระเถรานุเถระเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๓] ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้สดับข่าว

ท่านพระมหากัสสปะได้สดับข่าว

ท่านพระมหากัจจนะได้สดับข่าว

ท่านพระมหาโกฏิฐิตะได้สดับข่าว

ท่านพระมหากัปปินะได้สดับข่าว

ท่านพระมหาจุนทะได้สดับข่าว

ท่านพระอนุรุทธะได้สดับข่าว

ท่านพระเววตะได้สดับข่าว

ท่านพระอุบาลีได้สดับข่าว

ท่านพระอนนทได้สดับข่าว

ท่านพระราหุลได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไป ในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระราหุล นั้นเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัติแก่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุ ชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรม ในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนครสาวัตถี ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ราหุล ถ้าเช่นนั้น เธอจงดำรงอยู่ตามธรรม

รา. ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงทราบธรรมหรือธรรมอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. ราหุล เธอพึงทราบ อกรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการ

ราหุล เธอพึงทราบ อกรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้แล.

ราหุล และพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการ

ราหุล เธอพึงทราบธรรมวาทีภิกษุ ด้วยวัตถุ ๑๘ ประการนี้แล.

พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๔] พระเถรีมหาปชาบดีโคตมี ได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความ บาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ เหล่านี้ พากัน มาสู่พระนครสาวัตถี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ยืนเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระเถรีมหาปชาบดีโคตมียืนเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แก่พระผู้มี พระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมางก่อกองการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนครสาวัตถี หม่อมฉัน จะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า โคตมี ถ้าเช่นนั้น เธอจงพึงธรรมในภิกษุสองฝ่าย ครั้นพึงธรรม ในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้นเป็นกรรมวาที เธอจงพอใจความเห็น ความถูกต้อง ความชอบใจ และความเชื่อถือ ของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น หนึ่ง วัตรอย่างหนึ่งอย่างใดอัน ภิกษุณีสงฆ์พึงหวังแต่ภิกษุสงฆ์ วัตรนั้นทั้งหมด อันเธอพึงหวังแต่กรรมวาทีภิกษุฝ่ายเดียว.

อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๕] อนาถบิณฑิกคหบดีได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ เหล่านี้ พากันมาสู่พระนคร

สาวดี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อนาถบิณฑิกคหบดีนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ยินข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกเขามาสู่พระนครสาวดี ข้าพระพุทธเจ้า จะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คหบดี ถ้ากระนั้น ท่านจงถวายทานในภิกษุสองฝ่าย ครั้นถวายทานในภิกษุสองฝ่ายแล้ว จงฟังธรรมในสองฝ่าย ครั้นฟังธรรมในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้น เป็นธรรมวาที ท่านจงพอใจในความเห็น ความถูกต้อง ความชอบใจ และความเชื่อถือ ของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น.

นางวิสาขาโมคคัลลานะมาเข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ

[๒๕๖] นางวิสาขาโมคคัลลานะได้สดับข่าวว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกเขามาสู่พระนครสาวดี จึงเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง นางวิสาขาโมคคัลลานะนั่งเฝ้าเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เหล่านั้น พวกเขามาสู่พระนครสาวดี หม่อมฉันจะปฏิบัติในภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วิสาขา ถ้ากระนั้น เธอจงถวายทานในภิกษุสองฝ่าย ครั้นถวายทานในสองฝ่ายแล้ว จงฟังธรรมในสองฝ่าย ครั้นฟังธรรมในสองฝ่ายแล้ว ภิกษุเหล่าใดในสองฝ่ายนั้นเป็นธรรมวาที เธอจงพอใจในความเห็น ความถูกต้อง ความชอบและความเชื่อถือของภิกษุฝ่ายธรรมวาทีนั้น.

[๒๕๗] ครั้งนั้น พวกชาวเมืองโกสัมพี ได้ไปถึงพระนครสาวดีโดยลำดับ จึงท่านพระสารีบุตรเข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้ทูลถามข้อปฏิบัตินี้แต่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ได้ข่าวมาว่า ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีที่ก่อความบาดหมาง ก่อการทะเลาะ ก่อการวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออริกรรมในสงฆ์ เหล่านั้นพวกเขามาถึงพระนครสาวดีแล้วโดยลำดับ ข้าพระพุทธเจ้า จะพึงจัดเสนาสนะสำหรับภิกษุเหล่านั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร ถ้ากระนั้น เธอพึงให้เสนาสนะที่ว่าง

สา. ถัดเสนาสนะว่างไม่มี จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. สารีบุตร ถ้ากระนั้น พึงทำเสนาสนะให้ว่างแล้วให้ แต่เราไม่ได้กล่าวว่า พึงห้ามเสนาสนะแก่ภิกษุผู้แก่พรรษา โดยปริยายอะไรๆ หากมิได้เลย รูปใดห้าม ต้องอาบัติทุกกฐ.

สา. ในอามิสเล่า จะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พ. สารีบุตร พึงแบ่งอามิสให้ภิกษุทั้งหมดเท่าๆ กัน.

รับภิกษุผู้ถูกยกเข้าหมู่

[๒๕๕] ครั้งนั้น ภิกษุผู้ถูกยกกรูบนั้น พิจารณาถึงกรรมและวินัยอยู่ ได้ดำนิกข้อนีว่า
นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้ เราเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติหามิได้
เราเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ เราเป็นผู้ถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นกรรม ไม่กำเริบ
ควรแก่ฐานะ ครั้นแล้วเข้าไปหาภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยก แล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุ
พวกนั้นว่า อวุโสทั้งหลาย นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว
ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมถูกยกด้วยกรรมเป็นกรรม
ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ มาเถิดท่านทั้งหลาย ขอได้กรุณารับผมเข้าหมู่ด้วยเถิด ขอรับ.

ลำดับนั้น ภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น พาภิกษุผู้ถูกยกกรูบนั้น เข้าไปใน
พุทธสำนัก ครั้นถึงแล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคหนึ่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้
กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุผู้ถูกยกกรูบนี้อวอย่างนี้ว่า อวุโส
ทั้งหลาย นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้ ผมเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว ไม่เป็นผู้ต้องอาบัติ
หามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้ว ไม่เป็นผู้ถูกยกหามิได้ ผมเป็นผู้ถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นกรรม
ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ มาเถิด ท่านทั้งหลาย ขอได้กรุณารับผมเข้าหมู่ด้วยเถิด ขอรับ ดังนี้
พวกข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้
ภิกษุนั้นต้องอาบัติแล้ว ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติหามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้ว ภิกษุนั้นไม่ถูกยก
หามิได้ ภิกษุนั้นถูกยกแล้วด้วยกรรมเป็นกรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ เพราะภิกษุนั้นต้องอาบัติ
ถูกยกแล้ว และเห็นอาบัติ ฉะนั้น พวกเธอจงรับภิกษุนั้นเข้าหมู่

จึงภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น รับภิกษุผู้ถูกยกกรูบนั้นเข้าหมู่แล้ว เข้าไป
หาภิกษุพวกยกถึงที่อยู่ ได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุพวกยกว่า อวุโสทั้งหลาย ความบาดหมาง ความ
ทะเลาะ ความแค้นแค้น การวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความริวารานแห่งสงฆ์
การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้น ต้องอาบัติ
แล้ว ถูกยกแล้วเห็นอาบัติ และสงฆ์รับเข้าหมู่แล้ว เอาละ พวกเราจะทำสังฆสามัคคี เพื่อระงับ
เรื่องนั้น.

จึงภิกษุพวกยกเหล่านั้น เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
หนึ่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า
ภิกษุพวกที่สนับสนุนภิกษุผู้ถูกยกเหล่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า อวุโสทั้งหลาย ความบาดหมาง
ความทะเลาะ ความแค้นแค้น การวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความริวารานแห่งสงฆ์
การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้ว เพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติ
แล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์รับเข้าหมู่แล้ว เอาละ พวกเราจะทำสังฆสามัคคี
เพื่อระงับเรื่องนั้น ดังนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระพุทธชานูญาติให้ทำสังฆสามัคคี

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุนั้นต้องอาบัติแล้วถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เข้ารับหมู่แล้ว ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จึงทำสังฆสามัคคี เพื่อระงับเรื่องนั้น.

วิธีทำสังฆสามัคคี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสังฆสามัคคีพึงทำอย่างไร คือภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่อาพาธ ทั้งที่ไม่อาพาธ พึงประชุมพร้อมกันทุกๆ รูป รูปไหนจะให้ฉันทะไม่ได้ ครั้นประชุมกันแล้ว ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยสัตติหุติยกรรมวจา ว่าดังนี้:-

กรรมวาททำสังฆสามัคคี

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เรียกเข้าหมู่แล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น นี่เป็นสัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุนั้นนั้นต้องอาบัติแล้ว ถูกยกแล้ว เห็นอาบัติแล้ว และสงฆ์เรียกเข้าหมู่แล้ว สงฆ์ทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น การทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

สงฆ์ทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้นแล้ว ความแตกแห่งสงฆ์ ถูกกำจัดแล้ว ความร้าวรานแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว การถือต่างกันแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว การทำต่างกันแห่งสงฆ์ถูกกำจัดแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงมี ข้าพเจ้าทรงความนี้ ไว้ด้วยอย่างนี้.

สงฆ์พึงทำอุโบสถ พึงสวดปาติโมกข์ ในขณะนั้นเทียว.

สังฆสามัคคี ๒ อย่าง

[๒๕๕] ครั้งนั้น ท่านพระอุบาลี เข้าไปในพุทธสำนัก ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มี-

*พระภาค นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลคำนี้แด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธ-

*เจ้าข้า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์

ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด

สงฆ์ยังไม่ทันวินิจฉัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไปถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี

สังฆสามัคคีนั้น เป็นธรรมหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง

ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความร้าวรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์

การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์ยังไม่ทันวินิจฉัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไป

ถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคีนั้น ไม่เป็นธรรม.

อุ. พระพุทธเจ้าข้า ก็ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท
แห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์ ความริ้วรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกัน
แห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์วินิจัยเรื่องนั้นสาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำ
สังฆสามัคคี สังฆสามัคคินั้น เป็นธรรมหรือหนอ พระพุทธเจ้าข้า?

พ. อุบาลี ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์
ความแตกแห่งสงฆ์ ความริ้วรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์
ย่อมมีเพราะเรื่องใด สงฆ์วินิจัยเรื่องนั้น สาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี
สังฆสามัคคินั้นเป็นธรรม.

อ. สังฆสามัคคีมีเท่าไร พระพุทธเจ้า?

พ. อุบาลี สังฆสามัคคีมี ๒ อย่าง คือ สังฆสามัคคีเสยอรรถ แต่ได้พยัญชนะ ๑
สังฆสามัคคีได้ทั้งอรรถได้ทั้งพยัญชนะ ๑

๑. อุบาลี สังฆสามัคคีเสยอรรถ แต่ได้พยัญชนะเป็นไฉนเล่า?

ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์
ความริ้วรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด
สงฆ์ยังไม่ทันวินิจัยเรื่องนั้น ยังไม่ทันสาวเข้าไปถึงมูลเหตุจากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี
นี้เรียกว่าสังฆสามัคคีเสยอรรถ แต่ได้พยัญชนะ.

๒. อุบาลี สังฆสามัคคี ได้ทั้งอรรถได้ทั้งพยัญชนะเป็นไฉนเล่า?

ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาทแห่งสงฆ์ ความแตกแห่งสงฆ์
ความริ้วรานแห่งสงฆ์ การถือต่างกันแห่งสงฆ์ การทำต่างกันแห่งสงฆ์ ย่อมมีเพราะเรื่องใด
สงฆ์วินิจัยเรื่องนั้น สาวเข้าไปถึงมูลเหตุ จากมูลเหตุ แล้วทำสังฆสามัคคี นี้เรียกว่า
สังฆสามัคคีที่ได้ทั้งอรรถ ได้ทั้งพยัญชนะ อุบาลี สังฆสามัคคี ๒ อย่างนี้แล.

ลำดับนั้น ท่านพระอุบาลีถูกจากอาสน์ ห่มผ้าอุตราสงค์เฉียงบ่า ประนมมือไปทาง
พระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถา ว่าดังนี้:-

อุบาลีคาถา

[๒๖๐] อุ. เมื่อกิจของสงฆ์ การปริกษาวินัย การตีความ
วินัย และการวินิจัยความแห่งวินัยเกิดขึ้นแล้ว ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นคนชนิดใด จึงมีอุปการะมาก เป็นคน
ชนิดใด จึงควรยกย่อง ในพระธรรมวินัยนี้
พ. เบื้องต้น ภิกษุไม่ถูกตำหนิโดยศีล หมั่นตรวจตรา
มารยาท และสำรวมอินทริย์เรียบร้อย ศักตฺรุตฺติเตยนไมได้
โดยธรรม เพราะเธอไม่มีความผิดที่ฝ่ายศฺตรูจะพึงกล่าวถึง
เธอผู้เช่นนั้น ตั้งอยู่ในศีลวิสุทฺธิ เป็นผู้แก้แล้วกล้า พุด
จาจาคฉาน เข้าที่ประชุมไม่สะดุ้ง ไม่ประหมา กล่าว

ถ้อยคำมีเหตุ ไม่ให้เสียความ ถึงถูกถามปัญหาในที่ประชุม
ก็เช่นนั้นเหมือนกัน ย่อมไม่นิ่งอั้น ไม่เก้อ เธอเป็นผู้
เชี่ยวชาญ กล่าวถ้อยคำถูกกาล เหมาะแก่การพยากรณ์
ย่อมยังหมู่วิญญูชนให้พอใจ มีความเคารพในภิกษุทั้งหลาย
ที่แก่พรรษากว่า เป็นผู้แก้สงสัยในอาจริยวาทของตน
สามารถเพื่อจะวิจารณ์ ชำนาญในถ้อยคำที่จะฟังกล่าว ฉลาด
จับข้อพิรุณของฝ่ายศัตรู เป็นเหตุให้ฝ่ายศัตรูถึงความถูก
ปราบ และมหาชนก็ยินยอม อนึ่ง ภิกษุนี้ย่อมไม่ลบถ้าง
ลัทธิเป็นที่เชื่อถือ คืออาจริยวาทของตน แก้ปัญหาได้
ไม่ติดขัด สามารถในหน้าที่พูด และยอมรับทำกิจของสงฆ์
ดูรับบิณฑบาตของที่เขานำมาบูชาจะนั้น ถูกคณะภิกษุส่ง
ไปให้ทำหน้าที่เจรจา ก็ไม่ทะนงตัวว่า ตนทำได้ เพราะ
การทำหน้าที่เจรจานั้น ภิกษุต้องอาบัติเพราะวัตถุมีประมาณ
เท่าใด และการออกจากอาบัตีย่อมมีด้วยวิธีใด วิภังค์
ทั้งสองนั้นมาแล้วด้วยดีแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นเป็นผู้ฉลาด
ในวิธีการออกจากอาบัติ อนึ่ง ภิกษุทำกรรมมีก่อความ
บาดหมางเป็นต้นเหล่าใด ย่อมถึงการขับออก และถูกขับ
ออก ด้วยเรื่องเช่นใด เธอฉลาดในวิภังค์ ย่อมเข้าใจ
วิธีการรับเข้าหมู่ แม้ในที่ควรทำแก่ภิกษุผู้ประพฤติวัตร
นั้นเสร็จแล้ว มีความเคารพในพระผู้เจริญกว่า คือที่เป็น
ผู้ใหญ่ ปานกลาง และผู้ใหม่ เป็นบัณฑิต ประพฤติ
ประโยชน์แก่มหาชนในโลกนี้ ภิกษุผู้เช่นนั้นนั้น จึงควร
ยกย่องในธรรมวินัยนี้แล.

โกสัมพินฺชกะ ที่ ๑๐ จบ.

หัวข้อประจำชั้นกะ

[๒๖๑] เรื่องสมเด็จพระชินวรประทับในพระนครโกสัมพี ภิกษุวิวาทกันเพราะไม่เห็น
อาบัติ และยกกันเพราะเหตุเล็กน้อย เรื่องทรงแนะนำให้ภิกษุแสดงอาบัติ เรื่องภิกษุผู้สนับสนุน
ฝ่ายถูกยกทำอุโบสถภายในสัมนั้นเอง เรื่องบ้านพาลกโลณการกคาม เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่
ปราจีนวังสทายวัน เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่ป่าริไลยกะ เรื่องเสด็จพระพุทธดำเนินสู่พระนคร
สาวัตถี เรื่องพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระโกลิตะ พระมหากัสสปะ พระมหากัจจายะ
พระมหาโกฏฐิตะ พระมหากัปปิยะ พระมหาจุนทะ พระอนุรุทธะ พระเรวตะ พระอุบาลี
พระอานนท์ พระราหุล พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี อนาถบิณฑิกคหบดี และนางวิสาขาบิดารมาตา

เข้าเฝ้าทูลถามข้อปฏิบัติ เรื่องเสนาสนะว่าง เรื่องจัดเสนาสนะให้ว่าง เรื่องแบ่งอาวาสให้เท่าๆ กัน
เรื่องทำสังฆสมาคมก็ภิกษุรูปใดจะให้ฉันทะไม่ได้ เรื่องพระอุบาลีเข้าเฝ้าทูลถามสังฆสมาคมก็ในศาสนา
ของพระชินเจ้า เรื่องไม่ถูกตำหนิโดยสัตถ.

มหาวรรค ภาค ๒ จบ.
